T.C.
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ÇAĞDAŞ MİMARİDE REJYONALİST YAKLAŞIMLARIN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ: GELİŞMEKTE OLAN İSLAM ÜLKELERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mimar Nihal Beşevli

Mimarlık Anabilim Dalı

Bina Bilgisi Programı

Tez Danışmanı: Yard. Doç. Dr. Kaya Sönmezler

EYLÜL 2009

NİHAL BEŞEVLİ tarafından hazırlanan ÇAĞDAŞ MİMARİDE REJYONALİST YAKLAŞIMLARIN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ: GELİŞMEKTE OLAN İSLAM ÜLKELERİ adlı bu tezin YÜKSEK LİSANS tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Yard. Doç. Dr. Kaya Sözmezler

Tez Yöneticisi

Bu çalışma, jürimiz tarafından Bina Bilgisi Anabilim Dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: : Yard. Doç. Dr. Kaya Sözmezler

Üye : Prof. Dr. Mete Ünal

Üye : Doç. Dr. Ayla Antel

Üye : Yard. Doç. Dr. Ela Güngören

Üye : Yard. Doç. Dr. Nezih Aysel

Bu tez, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına uygundur.

İÇİNDEKİLER

ÖZET **IV**

ABSTARCT **V**

ŞEKİL LİSTESİ **VI**

1. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1 KONUNUN TANITILMASI...……..……1

1.2 TEZİN AMACI VE KAPSAMI……...……..2

2. BÖLÜM

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMI VE MİMARİ TASARIMDA YANSIMALARI

2.1 ÇEVRE SORUNLARININ KÖKENLERİ……4

2.2 SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMININ TANIMLANMASI…...……5

2.3 SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMINI OLUŞTURAN TEMELLER ……...8

2.3.1 Sosyo-Kültürel Sürdürülebilirlik……..…….……8

2.3.2 Ekonomik Sürdürülebilirlik…….……9

2.3.3 Ekolojik Sürdürülebilirlik…….……9

2.4 SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMININ MİMARİ TASARIMA YANSIMASI…….….10

2.4.1 Sürdürülebilir Mimari Tasarım…….10

2.4.2 Sürdürülebilirlik Kavramının Mimaride İlk Yansımaları…..……...11

2.4.3 Sürdürülebilir Mimari Tasarımın Temelleri……..…….13

2.4.4 Sürdürülebilir Mimarinin Sınıflandırılması ……..…14

*2.4.4.1 Teknoloji Merkezli Sürdürülebilir Mimari Yaklaşımlar…..…*16

*2.4.4.2 Ekoloji Merkezli Sürdürülebilir Mimari Yaklaşımlar…….…*21

*2.4.4.3 Sosyal merkezli sürdürülebilir Mimari Yaklaşımlar…….....*28

*2.4.4.4 Değerlendirme……...……..*31

3. BÖLÜM

YER KAVRAMI VE ÇAĞDAŞ MİMARİDE YEREL YAKLAŞIMLAR

3.1 YERLE İLGİLİ KAVRAMLARIN İRDELENMESİ…….……34

3.1.1 Yer……...34

3.1.2 Tarih……36

3.1.3 Gelenek……37

3.2 ÇAĞDAŞ MİMARİDE YEREL YAKLAŞIMLARIN İRDELENMESİ…….37

3.2.1 Yerel Mimari……...38

3.2.2 Rejyonalizm……41

3.2.2.1 Vernakularizm……42

3.2.2.2 Modern Rejyonalizm……...46

3.2.2.3 Eleştirel Rejyonalizm……..…….57

3.2.2.4 Değerlendirme……77

BÖLÜM 4

GELİŞMEKTE OLAN İSLAM ÜLKELERİNDE MİMARİDE REJYONALİZM VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK İLİŞKİSİ

4.1 GELİŞMEKTE OLAN İSLAM ÜLKELERİNDE ÇAĞDAŞ MİMARİ VE KİMLİK ARAYIŞI…….……81

4.1.1 İslam Mimarisinin Genel Özellikleri ……..81

4.1.2 Gelişmekte Olan İslam Ülkelerinde Çağdaş Mimaride Karşılaşılan Sorunlar…….83

4.1.3 Gelişmekte Olan İslam Ülkelerinde Çağdaş Mimaride Kimlik Arayışı……..….84

4.2 GELİŞMEKTE OLAN İSLAM ÜLKELERİNDE MİMARİDE REJYONALİST YAKLAŞIMLARIN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ…….....……96

4.2.1 Sosyo-Kültürel Sürdürülebilirlik…….96

4.2.2 Ekonomik Sürdürülebilirlik ……97

4.2.3 Ekolojik Sürdürülebilirlik...…….……97

4.3 GELİŞMEKTE OLAN İSLAM ÜLKELERİNDE MİMARİDE REJYONALİST YAKLAŞIMLARIN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNİN KONUT VE KAMU BİNALARI ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ……..…..99
4.3.1 Konut Binaları…….……100
4.3.1.1 Hasan Fethi ve Kırsal Bölge Köyleri……101
4.3.1.2 ADAUA……..……105
4.3.1.3 Raj Rewal- Asya Oyunları Olimpiyat Köyü ……108
4.3.1.4 Abdeslem Faraoui- Patrice De Mazieres ve Turizm Mimarisi…….…..112
4.3.1.5 El- Miniawy Mimarlık…….…….114
4.3.1.6 Nader Khalili ve Kum Torbası Evler……117
4.3.2 Kamu Binaları……...……119
4.3.2.1 Francis Kere- Gondo Okulu ……..……..120
4.3.2.2 Anna Herringer- Rudrapur Okulu……..123
4.3.2.3 El-Miniawy - El- Quad Okulu……...……123
4.3.2.4 Kamal El Kafrawi- Katar Üniversitesi…….….126
4.3.2.5 Henning Larsen- Suudi Arabistan Dış İşleri Bakanlığı…....129
4.3.2.6 Abdelwahed El –Wakil…….…….131
4.3.2.7Andre Ravereau- Mopti Tıp Merkezi……..134

BÖLÜM 5
SONUÇ……...…….136
KAYNAKÇA……...145
ÖZGEÇMİŞ……153

ÖZET

Bu çalışma, son otuz yıldır mimaride önemi gittikçe artmakta olan sürdürülebilirlik kavramına eleştirel bir yaklaşım getirmeyi ve sürdürülebilir mimarinin uygulanmasına alternatif bir bakış üretmeyi amaçlamaktadır.

Günümüz çevre problemleri, pek çok çözüm arayışını da beraberinde getirmiştir. 1987 yılında Dünya Çevre Kalkınma Komisyonu tarafından düzenlenen etkinlikte Ortak Geleceğimiz başlıklı bir rapor hazırlanmıştır. Bruntland Raporu'nda bugün kullandığımız anlamıyla sürdürülebilirlik kavramı karşımıza çıkmıştır. Sürdürülebilirlik kavramının mimariye yansıması, kaynakların verimli kullanılması, yenilenebilir enerji kaynaklarına yönlenilmesi ve doğaya zarar vermeyen bir anlayış benimsenmesi şeklindedir. Sürdürülebilir mimari yaratmak için ileri teknoloji kullanmak ve karmaşık çözümler denenmektedir. Ama bu konuda en önemli kaynak olan 'yerel mimariler ' atlanmaktadır.

Yerel mimariler incelendiğinde; iklim topografya, kültür gibi kavramların hiçbirinin göz ardı edilmediğini, her soruna rasyonel çözümler üretildiğini görebiliriz. Bu yüzden günümüz mimarlığının yerel mimarilerden çıkarması gereken dersler çok fazladır. Bu bağlamda, çağdaş mimaride yerel yaklaşımlar Rejyonalizm başlığı altında incelenmiştir.

Rejyonalizm ve sürdürülebilirlik ilişkisini sorgulamak açısından gelişmekte olan İslam ülkelerindeki rejyonalist projeler incelenmiş, sosyal, kültürel, ekonomik ve ekolojik sorunlara verdikleri cevaplar sürdürülebilirlik bağlamında değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilirlik, yerel mimari, Rejyonalizm, Eleştirel Rejyonalizm, Gelişmekte olan İslam ülkeleri

ABSTRACT

For the last 30 years, sustainability has been gaining growing importance in architecture and this study aims to introduce a critical approach to the concept and to produce an alternate view to the application of sustainable architecture.

The environmental problems of today have brought with them multiple initiatives in search of solutions. In 1987 a report called 'OUR COMMON FUTURE' was compiled at an event organized by The World Commission on Environment and Development. In the Bruntland Report the concept of sustainability as we use it today emerged. Sustainability is reflected in architecture in the form of the efficient utilization of resources, adoption of sustainable energy sources and an eco-friendly mentality. To create sustainable Architecture, hi-tech, complicated solutions are being tried but perhaps the most important resource towards this end, Vernacular Architecture, is being ignored.

When Vernacular architectures are studied ,we see that of the critical design factors such as climate, topography and culture, none are ignored and that the problems they give rise to have been addressed with rational solutions. It is easily seen that there is much modern architecture stands to gain from the study of venacular architectures. In this context contemporary approaches to vernacular architecture have been studied under the title of Regionalism.

Regionalist projects in developing Islamic countries have been analyzed with a view to exploring the relationship between Regionalism and Sustainablity; and the solutions these Regional Projects present to social, cultural, economical and ecological challenges have been evaluated in the context of sustainability.

Keywords: Sustainability, Sustainable Architecture, Vernacular Architecture, Regionalism, Critical Regionalism, Developing Islamic Countries

ŞEKİL LİSTESİ

BÖLÜM 1 **Sayfa No**

BÖLÜM 2

Şekil 2.1 Jeodesik Kubbe – Buckminster Fuller……...……..…12
(Sieden, S., 1989, Buckminster fuller's Universe, an Appreciation, Plenum Publishing, New York, s.365)

Şekil 2.2 Binaların çevreye verdiği zararların tablosu……...13
(Sev, A., 2009, s.52)

Şekil 2.3 Sürdürülebilir mimari yaklaşımları içeren tablo……15
(Hazırlayan: Nihal Besevli)

Şekil 2.4 Norman Foster, commerz Bank, Kent silüetindeki yeri…….....17
(Davey, P., 1997, High Expectations, Commerzbank Headquarters Building, Architectural Review, July 1997, no: 1205, s. 2)

Şekil 2.5Plan……...……17
(Davey, P., 1997, s.30)

Şekil 2.6 Avludan görünüm……...17
(Pearman, H., 1998, Contemporary World Architecture, Phaidon, London, s.253)

Şekil 2.7 İç bahçeden görünüm…….17
(Pearman, H., 1998, s.252)

Şekil 2.8 Hava sirkülasyonunu gösteren kesit……17
(Davey, P., 1997, s.34)

Şekil 2.9 Ken Yeang, Menara Mesiniaga, görünüm…….....……...……...18
(Powell, R., 1999, Rethinking The Skyscaper: The complete Architecture of Ken Yeang, Thames& Hudson, s. 43)

Şekil 2.10 Giriş lobisi……18
(Pearman, H., 1998,Contemporary World Architecture, Phaidon, London, s.278)

Şekil 2.11 Planlar……...18
(Powell, R., 1999, s. 42)

Şekil 2.12 Bina şemaları……18
(Powell, R., 1999, s. 44)

Şekil 2.13 Giriş cephesi görünüşü- iç mekandan görünüş…….20
(Anon, Sustainable Architecture in Germany, Architecture and Urbanism, 459, s. 113)

Şekil 2.14 Vaziyet planı…….……20
(Anon, Sustainable Architecture in Germany, Architecture and Urbanism, 459, s. 112)

Şekil 2.15 Havalandırma- ısıtma ve soğutmanın mevsimlere ve günün saatlerine göre değiştiğini gösteren şematik kesitler…….…….20
(Anon, Sustainable Architecture in Germany, Architecture and Urbanism, 459, s. 118- 122)

Şekil 2.16 John dinkeloo, Kevin Roche, Oackland Muzesi, vaziyet planı ve yukarıdan görünüş……..……..…22
(Hara, H., 1971, GA: Kevin Roche, John Dinkeloo and Associate, A.D.A. Edita, Tokyo, s. 24, 25)

Şekil 2.17 Genel görünüm ……..……...…22
(Baer, M., 1969, Oakland's Urban Oasis, Progressice Architecture, December 1969, s.92)

Şekil 2.18 Bahçeler birbirleriyle başarıyla bağlantı kurmuştur…..……...…22
(Hara, H., 1971, s.44, 45)

Şekil 2.19 Kesit ……..…….....22
(Hara, H., 1971, s.44)

Şekil 2..20Kevin Roche, John Dinkeloo, Ford Oafis Binası, Plan-Vaziyet planı…….…….24
(Frampton, K., 1968, A House of Ivy League Values, Architectural Design, July 1968, s. 305)

Şekil 2.21 Kesit……..24
(Hara, H., 1971,GA: Kevin Roche, John dinkeloo and Associate, A.D.A. Edita, s. 22)

Şekil 2.22 Avludan görünüm…….……24
(Mcgrath, N., 1968, Charity Begins at Home, Progressive Architecture, Februrary 1968, s. 97)

Şekil 2.23 Sokaktan görünüm……..……24
(Hara, H., 1971, s.10, 11)

Şekil 2.24 Embarcadero Ofis binalarının arasında bulunan kamusal aks…….……25
(Riani, P., Goldberg, J., Portman, J., 1990, John Portman, L'arca Edizioni, Milano, s.87)

Şekil 2.25 John Portman Hyatt Regency San Francisco ……...…25
(Goldberg, J., 1979, John Portman, A.D.A. Edita, Tokyo, s.22)

Şekil 2.26 Hyatt Regency Otel atriumdan görünüm……..25
(Dezzi- Bardeschi, M., 1980, The Big Voit, Domus 606, s. 17)

Şekil 2.27 Atriumdan geçen kesit mekan kurgusu..…….……..25
(Riani, P., Goldberg, J., Portman, J., 1990, John Portman, L'arca Edizioni, Milano, s.92)

Şekil 2.28 Planlar……..……...……..25
(Riani, P., Goldberg, J., Portman, J., 1990, John Portman, L'arca Edizioni, Milano, s.92)

Şekil 2.29 Jersey Devil, Tepe Evi, Arazi içinde genel görünüm…...……..26
(Tzonis, A., Lefaivre, L., Diamond, R., 1995, s. 178)

Şekil 2.30 Arazi içinde konumlanma, peyzajkullanımı……...……..26
(Tzonis, A., Lefaivre, L., Diamond, R., 1995, s. 178)

Şekil 2.31 Plan……26
(Tzonis, A., Lefaivre, L., Diamond, R., 1995, s. 178)

Şekil 2.32 Kesit……..26
(Tzonis, A., Lefaivre, L., Diamond, R., 1995, s. 178)

Şekil 2.33 Shigeru Ban- Paper Log, Kobe, Japonya, Kobe depreminden sonra depremzedeler için yapılan geçici konutlarda da geri dönüştürülmüş kağıttan yapılmış elemanlar kullanılmıştır ……..27

(Anon, 1996, Shigeru Ban, Detail: Temporare Bauten, 8/1996, s. 1236)

Şekil 2.34 Paper Church- Shigeru Ban…….....27
(Sev, A., 2009, s.46)

Şekil 2.35 Curitiba şehri sokak düzeni…….....29
(Architectural Design, 1997, s.13)

Şekil 2.36 Jorge Wilhelm tarafından teklif edilen Curitiba şehri genel planı……...……29
(Architectural Design, vol:67, no:1/2, January-February, 1997, s. 14)

BÖLÜM 3

Şekil 3.1 Yukarıdaki örnekte uyuma alışkanlığının Hindistan'da özellikle iklimin etkisiyle esintiyi alacak şekilde farklılaştığını görüyoruz.……..……..…36
(Fry. M., Drew, J., 1964, Tropical Architecture in The Dry and Humid Zones, B.T. Batsford Limited, London, s. 90)

Şekil 3.2 Japon yerel mimarisinden bir örnek, Katsura Villa-Kyoto…….40
(Steele, J., 2006, Ecological Architecture a Critical History,Thames & Hudson, London)

Şekil 3.3 Sana'a …….40
(Steele, J., 1994, Architecture for Islamic Society Today, ST Martin Press, s.13)

Şekil 3.4 Daki…….40
(Onyefulu, D., 1988, Daki, Architectural Review,1095, s.93)

Şekil 3.5 Rejyonalizm'in sınıflandırılması…….....41
(Robert, P., 1989, Ken Yeang: Rethinking the Environmental Filter, Landmark boks, Singapur)

Şekil 3.6 Yeni Gurna Caami…….…….....43
(Ekinciler, M., 2000, Hasan Fethi, Boyut Yayın Grubu, s.30)

Şekil 3.7 K. Nikolaidis ve C. Edwards'ın yapmış olduğu konutlara ait silüet ve vaziyet planı……..…….…….....44
(Orduna, F., 2005,New Housing concepts, Hamburg,Gincko Press, s.347)

Şekil 3.8 Santorini'de konut kesit ve arsa içinde bulunan sokak……..…44
(Orduna, F., 2005, s.349)

Şekil 3.9 Proje alanı içinde bulunan sokak……...……..…44
(Orduna, F., 2005, s.349)

Şekil 3.10 Santorini'de konut planlar……..…44
(Orduna, F., 2005, s.348)

Şekil 3.11 Bodrum'da geleneksel bir yerleşim alanı……..…45
(Bektaş, C., 1983, Bodrum Halk Yapı Sanatından Bir Örnek, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, İstanbul, s.27)

Şekil 3.12 Bodrum'da bir sokaktan görünüm……..…45
(Bektaş, C., 1983, s.30)

Şekil 3.13 Demir Tatil Köyü genel görünüm... ……..…45
(Cansever, T., 1992, Demir Tatil Köyü, Tasarım Mimarlık Dergisi, Ekim 1992, sayı:28, s.102)

Şekil 3.14 Demir Tatil Köyü planlar ve perspektifler…...……..…45
(Cansever, T., 1992, Demir Tatil Köyü, Tasarım Mimarlık Dergisi, Ekim 1992, sayı:28, s.105- 106)

Şekil 3.15Charles Correa- kanchanjunga Apartmanı Bombay genel görünüm ve avluların durumunu gösteren kısmi kesit …….49
(Khan, h., 1987, Charles Correa, consept Media Pte Ltd, Singapur, s. 57

Şekil 3.16 Mahatma Gandi Müzesi-Ahmedabad yerel mimari ve iklimsel durumla uyum içinde bir mimari …….....49
(Khan, h., 1987, Charles Correa, consept Media Pte Ltd, Singapur, s. 23)

Şekil 3.17 Vaziyet planı…….....49
(Khan, h., 1987, Charles Correa, consept Media Pte Ltd, Singapur, s. 23)

Şekil 3.18 Ena De Silva evi 50
(Correa, C., Kenneth, F., Robson, D., 2001, Modernity and Community: Architecture in the Islamic World, Thames & Hudson and The Aga Khan Award for Architecture, massachuttes, s. 20)

Şekil 3.19 Geoffrey Bawa- Parlamento Binası…….....51
(Shanti, J., 1986, Geoffrey Bawa of Sri Lanka, MIMAR 19: Architecture in Development, Singapur, s.59)

Şekil 3.20 Kandalama Otel…….....51
(Correa, C., Frampton, K., Robson, D.,2001, s.31-33)

Şekil 3.21 Bentota Otel…….....51
(Correa, C., Frampton, K., Robson, D.,2001, s.28)

Şekil 3.22 Taşlık Kahvesi Sedad Hakkı Eldem görünüş, plan ve perspektif…….....53
(Eldem, S., H., 1983, Sedad Hakkı Eldem: 50 Yıllık Meslek Jubilesi, M.S.Ü. Yayınları, İstanbul,s.68, Arkitekt, 1950, seri: 4, sayı 227-228, s. 208, Concept Media, Singapur, s.50-52)

Şekil 3.23 Hollanda Büyükelçiliği Konutu- Sedad Hakkı Eldem'in Türk Evi'ni çağdaş mimariye yorumlaması, görünüş ve planlar…….....53
(Tanyeli, U., 2001, Sedad Hakkı Eldem, Boyut Yayın Grubu, İstanbul, s.162, Bozdogan, S., Özkan, Ö., Yenal, E., 1987, s.139)

Şekil 3.24 Sosyal Sigortalar Kurumu Zeyrek…….....53
(Bozdogan, S., Özkan, Ö., Yenal, E., 1987, Sedad Eldem: Architect in Turkey, Concept Media, Singapur,s. 88, Arkitekt, 1950, seri: 4, sayı 227-228, s. 208, Arkitekt, 1971, no:343, s. 105)

Şekil 3.25 Turgut Cansever- Türk Tarih Kurumu plan ve cepheden bir detay…….....55
(Holod, R., Rastorfer, D., 1983, Architecture and Communıty: Building in The Islamıc World Today, Islamıc Publications Ltd., New York, s.142- 146)

Şekil 3.26 Türk Tarih Kurumu genel görünüm……..…….....55
(Holod, R., Rastorfer, D., 1983, s. 149)

Şekil 3.27 Bodrum Sualtı Arkeloji Araştırma Enstitüsü..……..…….....55
(Demirgüç, U., 2006, s.42)

Şekil 3.28 Anadolu Klubü……...……..…….....55
(Cansever, T., 1981, Turgut Cansever: Thoughts and Architecture, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, s.16)

Şekil 3.29 Prof. Dr. Mete Ünal, Derya Akşit, Ferit Akşit'in hazırlamış olduğu öneri...……..……..….....56
(Ünal, M., 1991, Gelenekten Geleceğe Türk Evi,,Mimarlık Dekorasyon Dergisi, 1991 Ekim Kasım, s. 100- 102)

Şekil 3.30 Fuat Kınıkoğlu'nun hazırlamış olduğu öneri...……..……..…….....56

(Kınıkoğlu, F., 1991, Gelenekten Geleceğe Türk Evi,Mimarlık Dekorasyon Dergisi, 1991 Ekim Kasım, s.106- 107)

Şekil 3.31 Prof. Dr. Cengiz Eruzun'un hazırlamış olduğu öneri...56
(Eruzun, C., 1991, s. 105)

Şekil 3.32 J. A. Coderch'in tasarlamış olduğu Casa Rozes.....59
(Gili, G., 1989, Coderch, İngoprint S. A., Barcelona, s. 54)

Şekil 3.33 Casa Catasus.....59
(Gili, G., 1989, s. 38)

Şekil 3.34 Barselona'da toplu konut.....59
(Gili, G., 1989, s. 131)

Şekil 3.35 Casa Ballve.....59
(Gili, G., 1989, s. 32)

Şekil 3.36 Richardo Bofill- Walden 7.....60
(Parent, C., 1975, Taller De Arquitectura, L'architecture D'aujourd'hui, 1975/12, s. 120)

Şekil 3.37 La Muralla .Roja ya da Kımızı kale olarak bilinen projesi.....61
(Parent, C., 1975, Taller De Arquitectura, L'architecture D'aujourd'hui, 1975/12, s. 120)

Şekil 3.38 Vaziyet planı ve kat planı.....61
(Parent, C., 1975, s. 122)

Şekil 3.39 Merdiven ve iç avludan görünüm.....61
(Parent, C., 1975, s. 122)

Şekil 3.40 Alvaro Siza- Bires Evi görünüş ve planları.....63
(Frampton, K., 1992, Modern Architecture: A Critical History, Thames& Hudson Ltd, London, s.318)

Şekil 3.41 Bouca Konut Yerleşimi görünüm 63
(Frampton, K., 2000, Alvaro Siza: Complete Works, Phaidon Press Limited, Londra, s.151)

Şekil 3.42 Boa Nova Lokantası 63
(Frampton, K., 2000, s.47)

Şekil 3.43 Luis Barragan- San Cristobal'den görünüm.....65
(Analis, E., 1989, Luis Barragan, Clasico Del Silencio, Univesidad De Los andes- colombia, Colombia, s.,169- 165)

Şekil 3.44 Vaziyet planı ve ev planları.....65
(Analis, E., 1989, s.164- 166)

Şekil 3.45 Los Cubes.....65
(Futogawa, Y., 1979, GA: Luis Barragan, A.D.A. Edita, Tokyo, s.28)

Şekil 3.46 Aris Konstantinidis'in Avanisos'ta yapmış olduğu bir tatil evi.....66
(Georgiadis, S., 1994, … Die schönen, einfachen Werte Der Arkitektur, Werk, Bauen+ wohnen, 1-2, s. 64)

Şekil 3.47 Avanisos evi planları.....66
(Leatherborrow, D., 2002, Uncommon Ground: Architecture, technology and topography, MIT pres, Massachussets, s.206)

Şekil 3.48 Xenia Otel, Mikanos, 1960.....66
(Leatherborrow, D., 2002, s.192)

Şekil 3.49 Xenia Otel,……..……..……..66
(Anon, 1983, Xenia Hotel, Architectural Review, 799, September 1983, s.160)

Şekil 3.50 Aldo Van Eyck, Amsterdam Yetimhanesi……..…69
(1960, Aldo Van Eyck, Maison D'enfants, L'architecture D'aujourd'hui, s. 168)

Şekil 3.51 Müzenin kent içindeki görünümü ve görünüş…..……..……70
(Fessas- Emmanouil, H., 1993, Public architecture in modern Greece 1827-1992, Papasoteriou, Atina, s. 83)

Şekil 3.52 Plan – Kesit……...……70
(Frampton, K.,1985, s. 90)

Şekil 3.53 Detay görünüş – İç mekandan görünüş ……70
(Frampton, K.,1985, s. 98)

Şekil 3.54 Mies Van Der Rohe, Weissenhof Konut Alanı……...……..71
(Shulze, F., 1989, Mies Van Der Rohe, Critical Essays, The Museum of Modern Art, New York,s. 69)

Şekil 3.55 Yunanistan Distomon 'da konut yerleşmesi ……...……..72
(Fessas- Emmanouil, H., 1993, Public architecture in modern Greece 1827-1992, Papasoteriou, Atina, s. 83)

Şekil 3.56 S. ve D. Antonakakis Distomon konut alanı vaziyet planı ……...….73
(Framton, K.,1985, s.107)

Şekil 3.57 Genel görünümü içeren maket ve binadan detay ……....…….…73
(Framton, K.,1985, s.108-115)

Şekil 3.58 Kesit……..73
(Framton, K.,1985, s.121)

Şekil 3.59 Benaki Apartmanı……73
(Framton, K.,1985, s.42)

Şekil 3.60 Apartman giriş eskiz.……..……75
(Framton, K.,1985, s.44)

Şekil 3.61 Kesit ve hava sirkülasyonu şeması……75
(Framton, K.,1985, s.43)

Şekil 3.62 Planlar……...……75
(Framton, K.,1985, s.46)

Şekil 3.63 Vaziyet planı…….……75
(Framton, K.,1985, s.43)

Şekil 3.64 Bilinç düzeyi diyagramları……77
(Steele, J., 1994, Architecture for Islamıc Societies Today, ST Martins Press, Nwe York,s.12)

Şekil 3.65 Sanat ve mimari arasındaki temel fark..……78
(Steele, J., 1994, Architecture for Islamıc Societies Today, ST Martins Press, Nwe York,s.14)

BÖLÜM 4

Şekil 4.1 Shushtar Yeni Şehri vaziyet planı ……..……82
(Safran, L., 1980, housing: Process and Physical Form, Aga Khan Award For Architecture, Philadelphia, s.41)

Şekil 4.2 Dar Lamane ……82
(Serageldin, I., 1989, Space for Freedom, butterworth Architecture , Londra, s.94)

Şekil 4.3 National Commerz Bank kesiti ……85
(Curtis, W., 1987, s.394)

Şekil 4.4 National Commerz Bank plan……85
(Sevcenco, M., B., 1988, s.182)

Şekil 4.5 National Commerz Bank plan……85
(Khan, H., 1985, National Commercial Bank, MIMAR 16: Architecture in Development, Singapur, s. 37)

Şekil 4.6 Jorn Utzon, Ulusal Kongre Binası……86
(Curtis, W., 1987, s.396)

Şekil 4.7 Riema Pietilla- Sief Sarayı……..…86
(Randall, J., 1985, Sief Palace Area Buildings, MIMAR 16: Architecture in Development, s.28)

Şekil 4.8 Makiya ve cephe anlayışı ……...87
(Kultermann, U., 1982, The Architects of Iraq, Mimar 5: Architecture in Development, s.56)

Şekil 4.9 Tütün Tekeli Şirketi plan…….……..……...88
(Kultermann, U., 1982, The Architects of Iraq, Mimar 5: Architecture in Development, s.58)

Şekil 4.10 Tütün Tekeli Şirketi görünüş…….……..…….88
(Kultermann, U., 1982, The Architects of Iraq, Mimar 5: Architecture in Development, s.58)

Şekil 4.11 Rıfat Çadırcı, Hamood Ebi……..……..……..……88
(Kultermann, U., 1982, The Architects of Iraq, Mimar 5: Architecture in Development, s.59)

Şekil 4.12 Luxor Müzesi yalın cephe anlayışı- küçük açıklıkları…..……..…….89
http://www.archnet.org/library/images/oneimagelarge.jsp?location_id=1788&image_id=23750)

Şekil 4.13 Candilis, Josic, Woods, Kazablanka'da bulunan Nid D'abeille ve Semiramiskonutlarının cepheleri …….91
(Ecocard, M., 1955, Habitat Musulman Au Moroc, L'architecture D'aujorud'hui, June 1955, s. 37)

Şekil 4.14 Candilis, Josic, Woods, Kazablanka'da bulunan Nid D'abeille konutunun güney cephesi……..91
(Candilis, G., 1960, Recherches Pour Une Structure de L'habitat, L'architecture D'aujourd'hui, s.125)

Şekil 4.15 Candilis, Josic, Woods'un Cezayir'de katılmış oldukları bir yarışmaya ait eskizler …….91
(Joedicke, J., 1968, Candilis, Josic, Woods: Documents of Modern Architecture: Decade of Modern Architecture, Karl Kramer Verlag, Stuttgard, s.47)

Şekil 4.16 Ecochard'ın önerdiği toplu- konut alanı planı, 8x8 ünitelerin kullanımı- Kazablanka, 1950……..92
(Goldhagen, S., Legault, R., 2000, s. 59)

Şekil 4.17 Ecochard'ın 8x8 ünitelerin planları ……..92
(Goldhagen, S., Legault, R., 2000, s. 58)

Şekil 4.18 Andre Studer ve Jean Hentsch Sidi Othman Konutları …….……..93
(Kutlermann, U., 1963, Architecture Nouvelle en Afrique, Editions Albert Morance, Paris, s.171)

Şekil 4.19 Agadir avlulu evleri……..……..……..……...….94
(Curtis, W., 1987, Modern Architecture since 1900, Phaidon Press, Oxford, s.361)

Şekil 4.20 Plan……...……...……..……..…….94
(Holod, R., Rastorfer, D., 1983, Architecture and Community: Building in The Islamıc World Today, Islamıc Publications, New York, s. 94)

Şekil 4.21 Balkrishna Doshi'nin kendisi için tasarlamış olduğu Sangath……96
(Curtis, W., 1987, s.398)

Şekil 4.22 Kuzey Borneo, Keningan yerel konut, iklimsel farkındalığı gösteren bir örnek……...99
(Fry. M., Drew, J., Tropical Architecture in The Dry and Humid Zones, 1964, s.100)

Şekil 4.23 Yeni Gurna Köyü'nün Hasan Fethi Tarafından Yapılan çizim. ....…….102
(Steele, J., 1997, An Architecture For People, The complete work of hassan Fathy, Thames&Hudson, London, s.60)

Şekil 4.24 Yeni Gurna Köyü 1948'de çizilen master planı,....…….……..103
(Richards, J. M., Serageldin, I., Rastorfer, D., 1985, Hassan Fathy, Concept Media, Singapur, s.95)

Şekil 4.25 Yeni Gurna Köyü inşa edilen kısmı planı- Dar soakaklar, genişleyen sokaklar, ana akslar ve kent meydanı ilişkisi,....…….……..103
(Richards, J. M., Serageldin, I., Rastorfer, D., 1985, Hassan Fathy, Concept Media, Singapur, s.95)

Şekil 4.26 Konut planı- Avlu ilişkisi,....…….…….…..103
(Richards, J. M., Serageldin, I., Rastorfer, D., 1985, s.89)

Şekil 4.27 Gurna Köyü arkada Kraller Vadisi……..……103
(Steele, J., 1997, s.61)

Şekil 4.28Yeni Gurna Köyü genel görünüm …….…….…….103
(Ekincioğlu, M., 2000, Hasan Fethi, Boyut Yayın Grubu, İstanbul,s.28)

Şekil 4.29 Yeni Gurna Cami görünüş ……..……...103
(Steele, J., 1997, London,s.73)

Şekil 4.30 Cami planı……...……103
(Richards, J. M., Serageldin, I., Rastorfer, D., 1985, s.106)

Şekil 4.31 Yeni Gurna Cami……...……103
(Steele, J., 1997, London, s.69)

Şekil 4.32Yeni Bariz Köyü planı……...……104
(Richards, J. M., Serageldin, I., Rastorfer, D., 1985, Hassan Fathy, Concept Media, Singapur, s.126)

Şekil 4.33 Yeni Bariz Köyü pazar ve rüzgar yakalayıcılar……...…104
(Richards, J. M., Serageldin, I., Rastorfer, D., 1985, Hassan Fathy, Concept Media, Singapur, s.127)

Şekil 4.34 Yeni Bariz Köyü yönetim binası……...…104

(Richards, J. M., Serageldin, I., Rastorfer, D., 1985, Hassan Fathy, Concept Media, Singapur, s.128)

Şekil 4.35 Genel Görünüm ……..……...…107
(ADAUA, 1983, Building Toward Community: ADAUA's Work in West Africa., MIMAR 7: Architecture in Development, s. 45)

Şekil 4.36 İnşa aşaması gösteren perspektifleri…….……...…107
(ADAUA, 1983, Building Toward Community: ADAUA's Work in West Africa., MIMAR 7: Architecture in Development, s. 48)

Şekil 4.37 Konutlardan görünüm ……...…….……...……107
(ADAUA, 1983, Building Toward Community: ADAUA's Work in West Africa., MIMAR 7: Architecture in Development, s. 48)

Şekil 4.38 Yeni Delhi Olimpiyat Konutları …..…….……...……108
(Taylor, Brian Brace. 1992. Housing. In Raj Rewal. London: Concept Media Ltd, india, s.62)

Şekil 4.39 Eski Jaisalmer ……...…...…….……...…108
(http://www.archnet.org/library/images/one-image large.jsp?location_id=343&image_id=18321, 26 Ağustos 2009)

Şekil 4.40 Asya Olimpiyat Oyunları Köyü, Vaziyet planı ve genel perspektif ..…..……...…111
(Sevcenko, M., B., 1985, Large Housing Projects: Design, Technology and Logistics, The Aga Khan Program For İslamic Architecture, Cambridge, Massachussetts, s.21, 24)

Şekil 4.41 Kat planları avlu ve teraslar, Her bir konut biriminin birleşip bir mohalla oluşturması…111
(Sevcenko, M., B., 1985, s.25)

Şekil 4.42 Darvaza ve sokaklardan görünüm ……111
(Khan, H., 1983. Rewal's Asian Games Housing, MIMAR 7: Architecture in Development., s.59)

Şekil 4.43 Avludan görünüm…….……111
(Khan, H., 1983. Rewal's Asian Games Housing, MIMAR 7: Architecture in Development., s.59)

Şekil 4.44 Genel görünüm…….……111
(Khan, H., 1983. Rewal's Asian Games Housing, MIMAR 7: Architecture in Development., s.59)

Şekil 4.45 Boumalne'de görülen yerel bir kerpiç ev……111
(http://www.archnet.org/library/images/one-image-large.jsp?location_ id=1185&image_id=18480, 31-08-2009)

Şekil 4.46 Boumalne De Bades……..……113
(Safran, L., 1980, Places of Public Gathering in Islam, Aga Khan Award for Architecture, Philadelphia, s.7)

Şekil 4.47 Boumalne De Bades genel görünüm, topografya, yerel mimari ve yapım teknikleri ile uyum ……..……113
(Kultermann, U., 198, The Architects of Morocco, MIMAR 7: Architecture in Development, s.65)

Şekil 4.48 Boumalne De Bades iç avlu ve havuzdan bir görünüm ve plan……113
(Safran, L., 1980, Places of Public Gathering in Islam, Aga Khan Award for Architecture, Philadelphia, s.70)

Şekil 4.49 Maader Köyü vaziyet planı ve genel görünüm…….……115
(Noweh, Sawson., 1983. The El-Miniawy Architects in Algeria, MIMAR 8: Architecture in Development. Singapore: Concept Media Ltd., s. 10)

Şekil 4.50 Cami ve konutlardan görünüş……..…….……115
(Sawson, N., 1983, s. 9)

Şekil 4.51 Konut planı…….……...…….……115
(Sawson, N., 1983, s. 11)

Şekil 4.52 Görünüm..…….……..…….……116
(Noweh, S., 1983. The El-Miniawy Architects in Algeria. MIMAR 8: Architecture in Development, s. 17)

Şekil 4.53 Kat planları…….……..…….……116
(Sevcenko, M., 1982, Urban Housing, Aga Khan Program for Islamic Architecture, Cambridge, Massachusetts, s. 52)

Şekil 4.54 Nader Khalili, Kum Torbası Evler, Genel görünüm…….……..……118
(Baker, P., 2004, s.57)

Şekil 4.55 İç mekan…….……..…….……..……118
(Baker, P., 2004, s.57)

Şekil 4.56Plan ve kesitler…..…….……..…….……...……118
(Baker, P., 2004, Architecture and Polyphony: Building in the Islamic World Today, Thames & Hudson Ltd, London, and The Aga Khan Award for Architecture, Geneva, s.56)

Şekil 4.57 Yapım aşaması…..…….……..…….……..…118
(Baker, P., 2004, s.57)

Şekil 4.58 Diebedo Francis Ke're Agahan mimarlık ödülünü getiren memleketi Burkino Faso'daki ilkokul……....122
(Özgen, S., 2005, Diebedo Francis kere ile söyleyişi notları, Yapı Mimarlık Dergisi, 283, Hazıran, 2005, s.62)

Şekil 4.59 Görünüş……....122
(Baker, P., 2004, Architecture and Polyphony: Building in the Islamic World Today, Thames & Hudson Ltd, London, and The Aga Khan Award for Architecture, Geneva, s.40)

Şekil 4.60 Tasarım sürecinde iklimsel veriler…...……..122
(Baker, P., 2004, s.39)

Şekil 4.61 İklimsel verilerin tasarım sürecinde göz önünde bulunduğunu gösteren bir eskiz…….122
(Özgen, S., 2005, s.62)

Şekil 4.62 Anna Herringer-Rudrapur-Hindistan'da ilkokul……..…124
(2007, Architecture and Urbanism, 447, s.109)

Şekil 4.63 Yapım aşaması…….. ……....124
(2007, Architecture and Urbanism, 447, s.109)

Şekil 4.64 Detaylar ve Malzeme kullanımı……..……124
(2007, Architecture and Urbanism, 447, s.109)

Şekil 4.65 Görünüş ve Vaziyet planı……..……..124
(2007, Architecture and Urbanism, 447, s.109)

Şekil 4.66 El Quad Okulu vaziyet planı ve kat planı ……..125
(Sawson, N., 1983, The El-Miniawy Architects in Algeria, MIMAR 8: Architecture in Development. Singapore: Concept Media Ltd., s. 12- 14)

Şekil 4.67 Kesit ve görünüş……. …….……..125

(Sawson, N., 1983, s. 14.

Şekil 4.68 İç avlulardan görünüm……..……..…..125
(Sawson, N., 1983, s. 15)

Şekil 4.69 Avlu ve çatılardan genel görünüm……..……..……..125
(Sawson, N., 1983, s. 15)

Şekil 4.70 Bahçeden batı cephesi……..……..……..125
(Sawson, N., 1983, s. 12)

Şekil 4.71 Doha'da geleneksel konut ……..……..126
(Taylor, B., 1985, Qatar Univesity, Mimar Architecture in Development, 16, April –June, s.20)

Şekil 4.72 Sekizgen planlamanın sınıf düzenlemesine yapmış olduğu olumlu etkiler ……..……127
(Taylor, B., 1985, Qatar Univesity, Mimar Architecture in Development, 16, April –June, s.23)

Şekil 4.73 Kamal El- Kafrawi, Katar Üniversitesi, vaziyet planı…….……..…128
(Taylor, B., 1985, Qatar University, Mimar Architecture in Development, 16, April –June, s.22)

Şekil 4.74 Çatı……..……128
(Taylor, B., 1985, Qatar University, Mimar Architecture in Development, 16, April –June, s.21)

Şekil 4.75 Rüzgar Bacası- badgir…….……128
(Taylor, B., 1985, Qatar University, Mimar Architecture in Development, 16, April –June, s.23)

Şekil 4.76 Rüzgar Bacası- badgir…….……128
(Taylor, B., 1985, Qatar University, Mimar Architecture in Development, 16, April –June, s.24)

Şekil 4.77 Eski Riyad sokaklarının Rasem Badram ait bir eskizi …….……129
(Serageldin, I., 1989, Space for Freedom, Butterworth Architecture, Londra, s. 232)

Şekil 4.78Henning Larsen, Suudi Arabistan, vaziyet planı ve kesit…….……130
(Steele, J., 1994, Architecture For islamic Societies Today,ST Martins Press, New York, s. 122)

Şekil 4.79 Genel görünüm……..……..……..……130
(Steele, J., 1994, s. 120)

Şekil 4.80 Ana avlu……..……..……..……130
(Steele, J., 1994, s. 116)

Şekil 4.81İç avlulardan görünüm…….……..……130
(Steele, J., 1994, s. 125)

Şekil 4.82 İç avlulardan görünüm…….……..……130
(Steele, J., 1994, s. 118)

Şekil 4.83 Bölgede bulunan geleneksel bir camiden örnek …….……..……132
(Steele, J., 1994, Architecture For islamic Societies Today, ST Martins Press, New York, 115)

Şekil 4.84 Korniş Cami……...……..……133

(Al-Asad, M., 1992, The Mosques of Abdel Wahed El-Wakil, MIMAR 42: Architecture in Development, s. 34)

Şekil 4.85 Korniş Cami görünüm……133
(Steele, J., 1994, Architecture For islamic Societies Today, ST Martins Press, New York, s.113)

Şekil 4.86 Korniş Cami görünüş ve plan……133
(Steele, J., 1994, Architecture For islamic Societies Today, ST Martins Press, New York, s.115)

Şekil 4.87 Ruwais Cami……133
(Al-Asad, M., 1992. The Mosques of Abdel Wahed El-Wakil. MIMAR 42: Architecture in Development, Londra, s.35)

Şekil 4.88 Ruwais cami planı……133
(Sevcenco, M., B., 1988, Theories and Principles of Design in the Architecture of Islamic Societies., Aga Khan Program for Islamic Architecture., s. 175)

Şekil 4.89 Mopti tıp merkezi, Nijer ırmağı ve Mopti cami……135
(Curtis, W., 1987, Modern Architecture Since 1900, Phaidon Press, Oxford, s. 362)

Şekil 4.90Güneş kontrolü için yapılan eskizler……135
(Holod, R., Rastorfer, D., 1983, s. 86)

Şekil 4.91 Kesit ve plan……135
(Holod, R., Rastorfer, D., 1983, Architecture and Communıty: Building in The Islamıc World Today, Islamıc PublicationsLtd., New York, s..87)

Şekil 4.92 Sokaktan görünüş ……135
(Holod, R., Rastorfer, D., 1983, s.78)

BÖLÜM 5

Şekil 5.1İonica Ofis Binası ve Bluewater Alışveriş Merkezi ……141
(Mcdonough,W., 2002, Big And Green, Toward Sustainable Architecture in the 21 Century, Princeton Architectural Press, New York, s. 41)

Şekil 5.2 Katar Üniversitesi'nde Badgir'in İklim Kontrol Elemanı olarak kullanılması, Kamel El Kafrawi ……141
(Salama, A.,2008, When Good Design İntentions do not meet Users' Expectations: Exploring Qatar University Campus Outdoor Spaces, International Journal of Architectural Research - Volume 2 - Issue 2 - July 2008)

Şekil 5.3 Gelişmekte olan ülkelerde mimaride Rejyonalizm ve sürdürülebilirlik ilişkisi tablosu- konut binaları……143
(Hazırlayan: Nihal Beşevli)

Şekil 5.4 Gelişmekte olan ülkelerde mimaride Rejyonalizm ve sürdürülebilirlik ilişkisi tablosu- kamu binaları ……144
(Hazırlayan: Nihal Beşevli)

BÖLÜM 1

GİRİŞ

1.1 KONUNUN TANITILMASI

Mimarlık, geçtiğimiz otuz yıldır sürdürülebilirlik kavramıyla yakından ilişkilidir. Sürdürülebilir mimari tasarımın temellerini; yenilenebilir enerji kaynakları, geri dönüşümlü malzeme kullanımı ve suyun, toprağın, havanın kirletilmemesi oluşturmaktadır. Sürdürülebilir mimari somut temellere dayansa bile neticede yapılan binalar sürdürülebilir olmaktan çok uzaktır ve konuyla ilgili doğru bir yol gösterememektedir. Bu bağlamda, sürdürülebilir mimariyi asırlardır sürdürülebilir prensipler üzerine kurulmuş yerel mimarilerden dersler çıkararak oluşturmakta fayda vardır.

Yerel mimari, yüzyıllar boyunca toplumun geleneklerinin, hayat tarzının, inançlarının gerekliliklerini yerine getirecek şekilde, bu kavramların toplum içinde gelişmesi ya da değişmesiyle evrim sürecinde değişen, gelişen mimaridir. Yerel mimari süreklilik esasına dayanır, doğaya ve prensiplerine saygıyı talep eder. Çağdaş mimaride yerel eğilimler ise, Rejyonalizm başlığı altında incelenebilir. Rejyonalizm, değişik alt başlıklarında (vernakularizm, modern Rejyonalizm ve eleştirel Rejyonalizm gibi), yerel mimarileri, bölgenin özelliklerini, toplumun içinde bulunduğu ekonomik, sosyal ve kültürel durumu mimarinin temeli yapar. Rejyonalizm, binanın bulunduğu çevreden bağımsız, serbest bir obje olduğu fikrini yadsır. Bölgesel her türlü veriye verdiği cevapla, topluma verdiği önemle sürdürülebilir bir yön belirler. Bu bağlamda, Rejyonalizm sürdürülebilir mimariye yol gösterebilir. Bu yollar, çağdaş mimaride rejyonalist yaklaşımların değerlendirilmesiyle sağlanabilir.

Çağdaş mimaride rejyonalist yaklaşımların sürdürülebilirlik bağlamında değerlendirilmesi için seçilen alan gelişmekte olan İslam ülkeleridir. Bunun başlıca nedenleri,

- İslam mimarisi bulunduğu coğrafya nedeniyle kısıtlamalar üzerine kurulmuştur ve bu sebeple yüzyıllardır sürdürülebilirlik prensipleriyle yakından ilişkilidirler. (Sürdürülebilirlik kavramı da beraberinde pek çok kısıtlamayı getirir, kaynak kullanımı, çevrenin kirletilmemesi vb.)
- Gelişmekte olan İslam ülkeleri, günümüz ekonomik, politik ve ekolojik olaylarından daha çok etkilenmektedirler. Örneğin, geçtiğimiz yıllarda küresel ısınma Avrupa'daki insanları pek etkilemezken (hem bulundukları coğrafya nedeniyle sıcaklık farklarının çok hissedilmemesi, hem de her türlü ortamda klima vb. elemanlarla iklim sorunlarının çözülmesi gibi nedenlerle), Afrika'da 1- 2 derecelik ısınma özelikle tarımla ilgilenen halk için ciddi sorunlar yaratmaktadır.
- Bu ülkelerin pek çoğu bağımsızlıklarına yeni kavuşmuştur. Mimaride kimlik arayışı ortak noktalarıdır (bağımsız ulusal bir mimari yaratmak), bu bağlamda mimaride rejyonalist yaklaşımlar belirginleşmektedir ve bu yaklaşımlar sürdürülebilirlikle ilişkilendirilebilir.

1.2 TEZİN AMACI VE KAPSAMI

Tezin amacı, çağdaş mimaride rejyonalist yaklaşımlardan yararlanarak, sürdürülebilir mimariye alternatif, doğru bir yol yaratma çabasıdır. Bu bağlamda, çevre sorunları, sürdürülebilirlik kavramı ve mimariye yansıması önemli bir alt yapı oluşturur. Tezin ikinci kısmını bu kavramların açıklanması ve irdelenmesi oluşturur. Bu bölümde ele alınan projeler ve sürdürülebilir mimarinin sınıflandırılması, konuyla ilgili birbirinden farklı yaklaşımların varlığını vurgulamaktadır.

Üçüncü bölümü, yer kavramı ve çağdaş mimaride yerel yaklaşımlar oluşturmaktadır. Yerel mimarilerin çıkış noktalarını anlayabilmek için, yer, gelenek, tarih kavramlarının açıklanması gerekmektedir. Çağdaş mimaride yerel yaklaşımlar incelenirken, bu konudaki eğilimlerin sınıflandırması yapılmıştır. Öncelikle yerel mimari kavramı incelenmiş, sonra Rejyonalizm kavramı açıklanıp örneklenmiştir.

Dördüncü bölümde, Rejyonalizm ve sürdürülebilirlik kavramı gelişmekte olan İslam ülkeleri örnekleri üzeriden ilişkilendirilmiştir. İslam mimarisinin dayandığı temeller, bağımsızlıklarını kazanmalarının ardından mimaride kimlik arayışı incelenmiş ve mimarın bu ülkelerde mesleğini icra etmede karşılaştığı sıkıntılar bölümün giriş kısmını oluşturmaktadır. Daha sonra, ele alınan projeler burada yaşayan halkın yaşam tarzına, dini gerekliliklerine, iklimine ve topografyaya verdiği cevaplar açısından incelenirken, aynı zamanda sürdürülebilirlik kavramına verebildikleri cevaplar açısından irdelenmiştir.

Sonuç bölümü ise, ele alınan projelerde sürdürülebilirliğin üç temel boyutu olan sosyo-kültürel sürdürülebilirlik, ekonomik sürdürülebilirlik ve ekolojik sürdürülebilirlik (ve bunları oluşturan sosyal durumla uyumlu mimari yaratmak, mevcut mimariyle uyum, yerel iş gücü ve kaynak kullanımı, coğrafi durumla uyum gibi kavramlar) baz alınarak değerlendirilmiştir. Bu alt başlıkların beraberinde getirdiği çelişkiler incelenmiştir. Oluşturulan tabloda Rejyonalizm ve sürdürülebilirlik kavramlarının ilişkileri ortaya konmaya çalışılmıştır.

2. BÖLÜM

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMI VE MİMARİ TASARIMDA YANSIMALARI

2.1 ÇEVRE SORUNLARININ KÖKENLERİ

Toplumun tahrip gücü insanlık tarihinde eşi olmayan bir düzeye erişmiştir; bu güç neredeyse sistematik olarak tüm canlı dünya ve onun maddi temelleri üzerinde duygusuz bir yıkım aracı olarak kullanılmaktadır.[1]

İnsan aktiviteleri, bu aktivitelerin ekolojik etkileri ve sürekli gelişme ile ilgili çalışmalar, kirlenmenin üç faktörün sonucu olduğunu ortaya koymuştur. Nüfus (demografik Büyüme), Tüketim Ekonomisi (hayat tarzındaki aşırılıklar) ve kirleten teknoloji.[2]

Malthus'a göre, çevre sorunlarının merkezi nüfus artışıdır. Son yüzyılda teknolojinin gelişmesi, sosyal refahın artması, tıbbın pek çok bulaşıcı hastalığa hızlı ve etkin bir çözüm bulmasıyla ve de plansız üremeyle insan nüfusunda aşırı bir artma söz konusudur. Doğal seleksiyon artık insan ırkı için geçerli değildir. [3]

Artan nüfusun ihtiyaçları çoğalmış, hayat tarzları değişmiştir. Geçmişte ihtiyaçlarını karşılayamayan toplumların yerini, bugün lüks içinde yaşayan toplumlar almıştır.

---

[1] Bookchin, M., 1996, Ekolojik Bir Topluma Doğru, Ayrıntı Yayınları, İstanbul,s. 39,40

[2] http://www.iaim.ro/evenimente_anunturi/arhitecturiada/designing_an_ecological_building, 10.11.2008

[3] Murray Bookchin nüfus problemiyle ilgili 'Er ya da geç insanoğlunun akılsız çoğalması kontrol altına alınmak durumundadır, ancak nüfus kontrolü ya 'toplumsal kontroller' le (otoriter ya da ırkçı yöntemler ve nihayetinde sistematik soykırım yoluyla) ya da özgürlükçü, ekolojik yönsemeli bir toplum (yaşama saygı temelinde doğayla yeni bir denge kuracak bir toplum) tarafında gündeme getirilecek. Modern toplum bu birbirini dışlayan alternatiflerle karşı karşıyadır ve ikiyüzlülüğe gerek duyulmadan bir seçim yapılmak zorundadır. Ekolojik eylem temelde toplumsal eylemdir. Ya ekolojik bunalımın doğrudan toplumsal temellerine ineceğiz ya da hileyle bir totalitarizm çağına sokulacağız.' demiştir. (Bookchin, M. (1996), Ekolojik Bir Topluma Doğru, Ayrıntı Yayınları, İstanbul,s.43)

Gerekenden daha fazlasını tüketen insan, hem kaynakların erimesine hem de çevre kirliliğine sebep olmaktadır.

Hayat tarzındaki değişim tarımla uğraşan halkın, köyünden şehre göç etmesine sebep olmuştur. Dünya nüfusunun 2/3ü şehirlerde yaşamaktadır. Şehirler büyümüş, sorunları artmıştır. Şehirlerdeki trafik, altyapı, ulaşım ve çevre kirliliği önlem alınması gereken sorunlar haline gelmiştir. Şehrin yayılması, banliyölerin artık şehirle birleşmesine sebep olmuştur. Kendini sürdürmek için kaynaklara ihtiyaç duyan şehirler, çevresindeki kırsal kesimi tüketmeye başlamıştır.

Çevre sorunların başlaması sanayileşmeyle aynı tarihlenebilir. Tarih boyunca insan doğayı sürekli kendi yararı için kullanmaya çalışmıştır. Ancak sanayi devriminden itibaren günümüzün gelişmiş ülkeleri öncülüğünde, sanayileşmek için doğaya aşırı yüklenmeler yapılmıştır. Sonsuz bir kaynak olarak algılanan doğal zenginliklerin, hiç bitmeyecek gibi tüketilmesi sonucu oluşan olumsuz çevresel gelişmeler, insanlığı ve bütün canlı varlıkları tehdit eder duruma gelmiştir. Özellikle enerji üretimi için fosil kökenli yakıt kullanımı sonucu oluşan gaz atıkların meydana getirdiği sera etkisi, asit yağmuru gibi olumsuz etkiler, ülke sınırlarını tanımayan küresel tehditlerdir.[4]

2.2 SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMININ TANIMLANMASI

Sürdürülebilirlik kavramı, 1987 tarihinde yayımlanan Bruntland Raporu'nda, 'gelecek nesillerin kendi gereksinmelerini karşılayabilme olanaklarını tehlikeye atmaksızın, bugünkü nesillerin gereksinmelerini karşılamak' şeklinde tanımlanmaktadır. Tanım iki kavrama dayanır: [5]

- İhtiyaçlar kavramı, dünyadaki fakir insanların temel ihtiyaçlarına öncelik verilmeli,

- Sosyal organizasyon ve teknolojinin belirlediği, çevrenin bugünün ve geleceğin ihtiyaçlarını karşılama kapasitesi limitleri fikri.

İhtiyaçlar; barınma, beslenme, çalışma gibi kavramları içerir. Bu ihtiyaçların karşılanması ve eşit dağıtılması önemlidir. Bu ihtiyaçlar karşılanırken kaynak kullanımının artırılması değil, düşürülmesi tercih edilir.

[4] Canan, F., 2003, Sürdürülebilir Bir Mimarlığa Doğru, Ecoparc projesi ve Neuchatel Federal istatistik büro binası, İsviçre, Yapı Mimarlık Dergisi, 256, s.56

[5] World Commision of Enviroment and Development, 1987, Our common Future, Oxford Press, Oxford, s. 42

Kavram, 1972 yılında Stockholm'de yapılan Dünya Çevre Konferansı'nın Raporu'nda yer verilen "eko-gelişme" kavramı çerçevesindeki tartışmalara bağlı olarak gelişmiş olmakla birlikte, insan-yaşam ortamı sorgulamasının çok daha gerilere gittiği bilinmektedir. Derin ekologlar, "çevre-merkezci"(eco-centric) yaklaşımlarının, ilk insan topluluklarının doğa ile ilişkileriyle başladığını söylemektedirler. Onlara göre, 20. yüzyılda "çevre-merkezci" yaklaşımın gündeme gelmesinin nedeni, günümüzün "sürdürülemez" kalıplarıdır. İnsanlık tarihinde son bin yılda gelişen düşünce ve edimlerde, insanın kendisini merkez yapan ve doğayı indirgeyen tavrının varlığı bugün antropologlarca benimsenmektedir. Süreç içinde tersine düşünce gelişmeleri olmuşsa da, (örneğin, 17. yüzyılda Aziz Francis veya Spinoza gibi) insan-merkezli yaklaşımın ağırlık kazanması sonucunda, doğa dengesinin yitirilmesi sürecine girilmiştir.[6]

19. yüzyılda, John Ruskin, William Morris ve Richard Lethaby endüstrileşmenin, insanlığın fiziksel ve ruhsal ihtiyaçlarını karşılayacağı görüşünün sorgulamışlardır. Ruskin, gelişmenin doğada bulunan uyumu model alması gerektiğini vurgulamıştır. Morris, köylere geri dönüşü, kişinin kendine yetebilmesini ve yerel iş tekniklerinin canlanmasını savunmuştur. Lehtaby ise, doğanın güzel düzenini insanlara tekrar hatırlatacak retorik beyanlarda bulunmuştur.[7]

Sürdürülebilirlikle ilgili çalışmalar 1960lara kadar dayandırılabilinir. Bu dönemde de gerek nükleer santrallere karşı, gerekse insanın doğayı tahribini önlemek için pek çok eylem yapılmıştır.

1972 yılında Roma Klubü ekolojik problemleri sınırsız büyümeyle ilişkilendirmiş ve Büyümenin Sınırları adlı bir rapor yayınlamıştır. Raporda büyüme ve kaynak arasındaki ilişki incelenmiştir.

1970'lerde kuzey hükümetleri WWF, IUCN, Sierra Klubü gibi çevreci gruplarla "bilimsel" işbirliğini arttırmaya gitmişlerdir, sanayi kuruluşlarını karşısına alan çevre hareketlerine karşı, kalkınma ve çevre sözcüklerini bir arada kullanarak tepki göstermişlerdir. Daha sonra 1972 yılında Stockholm Konferansı ile birlikte Çevre ve Kalkınma kelimelerinin bir arada kullanılması resmiyet kazanmaya başlamıştır. Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) bu toplantı ile kurulmuştur. 1987'de

[6] İncedayı, D., der., 2002, Çevre Tümdür, Bağlam Yayınları, İstanbul.,s.28

7 Edwards, B., Du Plessis, C.,2001, Snakes in Utopia: A brief History of Sustainability, Architectural Design,71, s.11

Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nda (WCED) çevre ve kalkınma kavramlarının gerçek anlamda birlikte kullanılması söz konusu olmuştur. Bu komisyonda 'Ortak Geleceğimiz' başlıklı bir rapor yazılmış ve bu raporda bugün kullandığımız anlamıyla sürdürülebilirlik kavramı karşımıza çıkmıştır.

1992 yılında çevre hareketleri olumsuz bir tepkiyle karşılaşmıştır. Heidelberg Buluşması 60 bilim adamının çevre hareketlerinin rasyonel ya da bilimsel bir yanının olmadığı fikriyle sonuçlanmıştır.

Aynı yıl düzenlenen Rio Zirvesi- Çevre Kalkınma Konferansı'nda hazırlanan 'Gündem 21'de teoride ciddi kararlar alınsa da, uygulamaya geçirilmesi açısından başarılı olamamıştır. Rio Deklarasyonu ve Gündem 21, çevrenin ve çevresel kaynakların planlanması, yönetimi ve kullanımı konularında küresel politikalar ortaya koymuş ve bu politikalar, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu, dünya ülkelerinin büyük bölümünce kabul edilmiştir. Bölgesel ve ulusal düzeyde, çevre kaynaklarının kullanımının ve yönetiminin bu politikalara aykırı olamayacağı da belirtilmiştir. Ayrıca Rio zirvesinde, tüm dünya için bir amaç olarak Sürdürülebilir Kalkınma benimsenmiştir.

1993 yılında, Şikago'da Uluslararası Mimarlar Birliği Dünya Kongresi'nce düzenlenen konferanslar sonucunda, mimarların sürdürülebilirlikle ilgili bilinçlenmesi, tasarımın her alanında sürdürülebilirlik kavramının göz önünde bulundurulması vb. kararlar alınmıştır.

1997 Kyoto Protokolü (Birleşmiş Milletler İklim Değişimi Çerçeve Konvansiyonu), iklim değişimleri ve etkileri çerçevesinde anlaşmayı gündeme getirmiştir. Protokolü imzalayan ülkeler, karbondioksit ve sera etkisine neden olan diğer beş gazın salınımını azaltmaya veya bunu yapamıyorlarsa, salınım ticareti yoluyla haklarını arttırmaya söz vermişlerdir. ABD ve Çin gibi, sera gazları salınımının büyük bir kısmından sorumlu ülkeler ise, bu protokolü imzalamakta hala tereddüt etmektedirler. 2005 yılında yürürlüğe girmesiyle protokole 55 ülke taraf olmuştur.

Yakın bir geçmişte, 26 Ağustos- 4 Eylül 2002 tarihleri arasında Güney Afrika'nın Johannesburg şehrinde yapılan Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nde ise1992 BM Çevre ve kalkınma konferansı kararlarının uygulanmasına yönelik daha etkili stratejiler üzerinde durulmuştur. Bu konferansta yoksullukla mücadele amacıyla

yapılacak küresel eylemler, doğal kaynakların kullanımı, yoksulluk ve çevre arasındaki ilişkiler irdelenmiştir.[8]

Sürdürülebilirlik kavramı disiplinler arası bir kavramdır. Belirli grupları ya da örgütleri kapsamaz. Dünyada yaşayan her bireyin üstüne düşen yükümlülükleri vardır. Çevre sorunları sadece kirleten teknolojiden değil, yanlış davranış kalıpları nedeniyle artmaktadır. Herkes çevreye karşı sorumluluklarını bilmelidir.

Meslek gruplarının da üstüne düşün sorumluluklar vardır. Mesela; yapılan binalar günümüz çevre sorunlarının en büyük kaynağı olduğunda dolayı mimarların bu konuyu ciddiye alıp öyle yaklaşması gerekmektedir. Mimarın, kağıda çizilen her milimetrenin gerçekte pek çok kaynağın kullanımı ve çevrenin kirlenmesi anlamına geldiğini bilmesi, karşılaşılan sorunların teknolojiyle değil, bölgeyi iyi analiz ederek çözülmesi gerekmektedir.

Endüstri kuruluşları, Kyoto Protokolü uyarınca üstüne düşeni yapmalıdır. Sera gazı salınımı ve atık yönetimi konusunda tedbirlerini almalıdırlar. Bu bağlamda hükümetlerin kuruluşları teşvik etmesi ve desteklemesi gerekmektedir.

2.3 SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMINI OLUŞTURAN TEMELLER

Sürdürülebilirlik çok boyutlu bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Gerçek anlamda, sürdürülebilirlik kavramının işlenebilmesi için ekolojik sürdürülebilirlik, ekonomik sürdürülebilirlik ve sosyo-kültürel sürdürülebilirlik boyutlarının incelenmesi gerekir. Sürdürülebilirlik için ideal durum, bu üç boyutun birleşmesidir.

2.3.1Sosyo-Kültürel Sürdürülebilirlik

Sosyo-kültürel sürdürülebilirlik, sağlık ve eğitim alanındaki gelişme, gereksinimlerin karşılanması, kültür ve mirasın korunması ve yaşam standartlarının yükseltilmesi gibi esaslara dayandırılabilir. Sosyal normlar zaman içinde değişse de, sosyo-kültürel yapının sürekliliği önemlidir. [9]

Pauline Madge göre, sürdürülebilirlik kavramının sosyal boyutunu, katılım ve eşitlik olarak ikiye ayırabiliriz.[10]

[8] Sev, A., 2009, Sürdürülebilir mimari, YEM Kitabevi, İstanbul, s.15

[9] Sev, A., 2009, s.22

[10] Madge, P., 1997, "Ecological Design: A New Critique", Design Issues, 13, s. 44

A- Katılım: Karar verme aşamasında toplumun etkin katılımını içerir.

B- Eşitlik: Bütün dünyadaki insanların, ihtiyaçlarını eşit şekilde karşılamayı içerir.

2.3.2 Ekonomik Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilirliğin ekonomik boyutu imkânlardan herkesin eşit yararlanması, refahın artırılması gibi kavramları içerir. İnsan yaşamının maddi ve manevi açıdan geliştirilmesi önemlidir. Bu durum gelir dağılımında adalet, sağlıklı beslenme koşulları, eğitim sorunlarının çözülmesi ile sağlanabilir.

Sürdürülebilir ekonomik kalkınma;[11]

- Yeni pazar alanlarının oluşturulmasını,
- Üretiminde enerji ve kaynak etkinliği sağlayarak maliyetin düşürülmesi,
- Katma değerin oluşturulmasını gerektirmektedir.

2.3.3 Ekolojik Sürdürülebilirlik

Çevre konusu, sürdürülebilirlik kavramının önemli unsurlarından biridir. Sürdürülebilirliğin ekolojik boyutu söz konusu olduğunda; kaynakların etkin kullanımı, yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelme, geri dönüşüm, atık yönetimi gibi konular gündeme gelmektedir.

C. Du Plessis, sürdürülebilirliğin iki temel unsuru olduğuna dikkat çekmiştir.[12] Bunlar 'Bağlantılık ve Devamsızlık' tır.

A- Bağlantılılık:

Doğada her şey birbiriyle bağlantılıdır. Mesela; dünyanın herhangi bir yerinde, yağmur ormanların tahribatı, yağmur ormanlarında yaşayan türlerin yok olmasına, üretilen oksijen miktarının azalmasına, ozon tabakasının incelmesine ve neticesinde küresel ısınmaya neden olmaktadır. Bölgesel her faaliyetin küresel bir etkisi vardır.

B- Devamsızlık

C. Du Plessis'e göre, tarımsal toplumlarda doğanın çemberini sorgulamadan, kabullenmek vardır. Yaşayan her şey zamanı geldiğinde ölecektir, bununla savaşmanın anlamı yoktur. Devamsızlık düşüncesi, Budist, Hindu ve Taocu felsefede

[11] Sev, A., 2009, s.21

[12] Du Plessis, C., 2001, Global Perspectives: Learning From otherside , Architectural Design, 71, s:39

merkezlenir. Hangi forma dönüşürsek dönüşelim bunu ağırbaşlılıkla kabul etmemiz gerekir.[13]

Du Plessis, bu iki temel kavramın sürdürülebilirlikle ilgili tartışmaya prensipler getirdiğini vurgulamıştır. İlk prensi; yeterliliktir. Bundan kasıt, gerekli olanın inşa edilmesi ve gerekliden fazlasının kullanılmamasıdır. Bu kaynakların etkin kullanımında fazlasıdır. Yeterlilik, mimarın plan üzerinde çizdiği her milimetrenin bilincinde olması demektir. İkincisi; kâhyalığın sorumluluğu prensibidir. Hiçbir toprağın sahiplenilemeyeceği, gelişen ülkelerin geleneksel kültürlerinde, Hindistan'dan Afrika'ya ve Amerika Yerlilerine kadar giden bir düşüncedir. Üçüncü prensip; sosyal sorumluluktur. Bu da insanların kaynakları bireysel çıkarları için değil, toplum yararına kullanması demektir. Bunu yerel tedarikçi, iş gücü kullanarak, aynı zamanda meslek edinme sağlayarak yapılabilir. Sonuncu ve en son prensip ise yapılı çevrenin ruhani varlığını hatırlamak ve onaylamaktır.

2.4 SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMININ MİMARİ TASARIMA YANSIMASI

2.4.1 Sürdürülebilir Mimari Tasarım

' ....Uzun vadede inşa etmek, gelecek için inşa etmektir' bu yaklaşım sürdürülebilir mimarlığı özetlemektedir. Geleceği düşünerek mimarlıkta çevresel, sosyal ve ekonomik bakımdan etkin, çevreye karşı sorumlu ve sosyal yönden toplumsal beklentilere uygun ve dayanışmayı artırıcı bir mimarlık söz konusudur.[14]

P. Madge göre, ''yeşil'den 'ekoloji'ye, ondan 'sürdürülebilirlik' terimine geçiş, tasarım alanında, teori ve uygulamada genişleyen bir kapsamı temsil eder. Bu kapsam, kesin bir uzam, ekolojide ve tasarımda artan eleştirel perspektifi içerir. Terimlerin kullanımı tasarımda ekolojik yaklaşımların ima ve karmaşıklığıyla savaşmanın çabalarını işaret eder.' Yeşil tasarım, proje bazlı, göreceli olarak kısa ömürlüdür ve tekil sorunlarla ilgilenir. Sürdürülebilir tasarım ise sistem bazlı ve uzun ömürlüdür, etik tasarım olduğu öne sürülebilir.[15]

[13] Du Plessis, C., 2001, , s:40

[14] Canan, F., 2003, s.56

[15] Madge, P., 1997, s. 44

1970'lerden bugüne, tasarım ve mimarlık alanındaki yeşil, ekolojik, sürdürülebilir tanımları ilk başlarda, yapıların, kullanıcıların konforu için daha sağlıklı ortamlar hazırlaması gerektiğini öneren yaklaşımlar olarak ortaya çıkarken, sonraları mimaride doğayla uyumlu bir ilişki arama çabalarına dönüşmüş ve son olarak çevre tartışmalarının sadece çevresel değil, toplumsal ve ekonomik boyutunu da içine alan kavramlar olarak bugüne taşınmıştır.[16]

Sürdürülebilirlik kavramı, son 30 yılda tasarımın her alanında kendini göstermiştir. Bu konu, en büyüğünden, en küçüğüne insan yapımı olan her şey de karşımıza çıkabilecek kadar geniş bir konu haline gelmiştir. Şehircilikte, kentsel tasarımda, Mimaride ve endüstri ürünleri tasarımında pek çok sürdürülebilir, doğa dostu ürün yaratılmıştır.

Sürdürülebilir mimarlık, içinde bulunduğu koşullarda ve varlığın her döneminde, gelecek nesilleri de dikkate alarak, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımına öncelik veren, çevreye duyarlı, enerjiyi, suyu, malzemeyi ve bulunduğu alanı etkin şekilde kullanan, insanların sağlık ve konforunu koruyan yapılar ortaya koyma faaliyetlerinin tümüdür. Başka bir deyişle insanların mekân gereksinmelerini, doğal sistemlerin varlığını tehlikeye sokmadan yerine getirme sanatıdır. Sürdürülebilir yapılar, doğal ışık ve iyi bir iç mekân hava kalitesiyle, kullanıcıların sağlığını, konforunu, üretkenliğini korur ve geliştirir; yapımı ve kullanımı sırasında doğal kaynakların tüketimine duyarlıdır, çevre kirliliğine neden olmaz, yıkımından sonra diğer yapılar için kaynak oluşturur ya da çevreye zarar vermeden doğadaki yerine geri döner.[17]

2.4.2 Sürdürülebilirlik Kavramının Mimaride İlk Yansımaları

B. Edwards, C. Du Plessis'e göre, çevre problemlerinin mimariye ilk yansımaları, John Ruskin, William Morris ve Richard Lethaby gibi isimlerin endüstrileşmenin, insanlığın fiziksel ve ruhsal ihtiyaçlarını karşılayacağı görüşünü sorgulaması ile başlamıştır. Ruskin, gelişmenin doğada bulunan uyum model alması gerektiğini vurgulamıştır. Morris, doğaya geri dönüşü, kişinin kendine yetebilmesi ve yerel iş tekniklerinin canlanmasını savunmuştur. Lehtaby ise, doğanın güzel düzenini

[16] Ciravoğlu, A., 2006, Sürdürülebilirlik Düşüncesi- Mimarlık Etkileşimine Alternatif Bir bakış: 'Yer'in Çevre bilincine Etkişi. Doktora Tezi, Y.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, s.20

[17] Sev, A., 2009, s.31

insanlara tekrar hatırlatacak retorik beyanlarda bulunmuştur. Üçü de doğa sözcüğünü kullanmış olsa da, biz bugün bunun yerine sürdürülebilir sözcüğünü koyabiliriz.[18]

Patrick Geddes (İskoçya), Buckminster Fuller, Frank Lloyd Wright (ABD),Hasan Fethi (Mısır) ve yakın zamanlarda Norman Foster ve Richard Rogers (İngiltere) gibi isimler bu öncülerin fikirlerini geliştirmiştir.

Geddes ve Fuller, camdan ya da plastikten yapılmış bir şemsiyenin, ısıyı içeride, soğuğu ise dışarıda bıraktığını vurgulamış, bu kesilmiş şehir parçalarının büyüyüp, içeride oluşturulan merhametli doğanın, insan ırkıyla direk temasını tartışmışlardır.

Şekil 2.1 Jeodesik Kubbe Montreal 1967– Buckminster Fuller (Sieden, S., 1989, Buckminster fuller's Universe, an Appreciation, Plenum Publishing, New York, s.365)

Hasan Fethi ve Frank Lloyd Wright farklı bir yol seçmiştir, yerel mimari gelenekten, yerel malzeme ve gayret içinde zanaattan, modern mimari oluşturmanın yollarını aramışlardır. Bu gelişmeyle bize sosyal sürdürülebilirlik ile ekolojik tasarımın birbirleriyle yakın ilişkide olduğunu göstermişlerdir.

Achigram, 1960ların başında ileri teknoloji ve doğa problemlerinin arasını bulmaya çalışmıştır. Herron'un yürüyen şehri yada Chalks'ın organik şehirciliği, göç eden türler, ekolojik kompleks ve mimari entegrasyon fikrinden doğan sıra dışı yeşil görüşlerdendir.[19]

[18] Edwards, B., Du Plessis, C.,2001, s.11

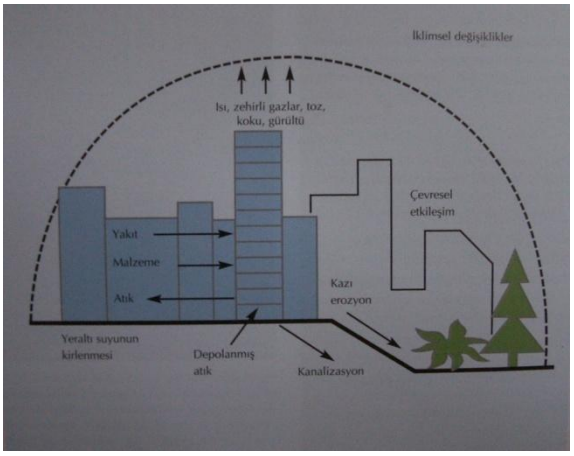
[19] Edwards, B., Du Plessis, C.,2001, s.11

2.4.3 Sürdürülebilir Mimari Tasarımın Temelleri

Sürdürülebilir mimari, modernizmin makine metaforuna karşı ‘organizma ‘ metaforu geliştirir. Sürdürülebilir mimari tasarım, doğal sistemlerin ekolojisinin çalışma biçimlerini örnek alarak, farklı iklim ve fiziksel koşullara adaptasyon sağlarlar. Bu adaptasyon süreci, makine gibi doğrusal ve statik bir zaman değil, döngüsel ve dinamik bir süreçtir. Böylece ekolojik tasarım, yüksek enerji kullanımı ile standart tasarım üzerine kurulu modernist anlayış yerine, biyolojik çeşitlilik sağlayan yerel verilere ve ekonomilere uyumlu bir mimari anlayış getirir.[20]

Sürdürülebilir tasarımda, unutulmaması gereken bireysel çabalarla sürdürülebilir bir toplum yaratılamayacağıdır. Bireysel çabalar elbette fark yaratır, ama dünyanın ihtiyacını duyduğu hızlı ve etkin çözüm bireysel olarak elde edilemez. Bu yüzden tek bir binayı ekolojik hale getirmenin, uzun vadeli ve etkin olamayacağı bilinmelidir. İnsanın yaşadığı her türlü ortam bir bütün olarak kabul edilmelidir. Üretim ve tüketim bu bütünün içinde çözümlenmelidir.

Sürdürülebilir mimari tasarım, doğayla insanın yeniden bağ kurması, yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelim, geri dönüşümlü malzeme kullanımı gibi temellere dayanır. Sürdürülebilir mimarlık, çevrenin temel unsurları olan üç alıcı ortamın; toprak, su ve havanın kirletilmemesini, doğal kültürel ve ekolojik değerlerin korunarak kullanılmasını sağlamaktadır. [21]

Şekil 2.2 Binaların çevreye verdiği zararların tablosu (Sev, A., 2009, s.52)

[20] Ekim, D., 2004, Sürdürülebilirlik Kavramı ve Mimari Form Üzerindeki Etkileri, Yüksek Lisans Tezi, İ.T.Ü. Fen bilimleri Enstitüsü, İstanbul, s.2

[21] Eryıldız, S., 1996, Ekomimarlık örnek yapı ve projeleri, Arredamento mimarlık, Ağustos 1996, s. 87

2.4.4 Sürdürülebilir Mimarinin Sınıflandırılması

En azından 30 yıldır mimarlık, sürdürülebilirlik sorunsalıyla doğrudan ilişkilidir. Bu alanda genel bir teknik tutum ve morfolojik yaklaşım bütünlüğü yoktur. Bir uçta mimarlık ürününü en yalın teknolojik süreçlerle ortaya koymaya yönelik bir "doğaya dönüş" çabası varsa, öteki uçta yapıyı en gelişkin araçlarla donatarak, çevre koşullarına en efektif ve zararsız tepkileri verecek biçimde tasarlamaya yönelik bir teknolojizm de bulunmaktadır. Bir yanda doğallığın savunucusu, öte yanda teknolojinin sürdürülebilirliğe katkıda bulunmak üzere yeniden işlevlendirilmesi vardır.[22]

Yukarıda da ifade edildiği gibi, sürdürülebilir mimariye farklı yaklaşımlar söz konusudur. J. Kaplick'e göre, sürdürülebilir mimari için gerçek anlamda etkin bir çözüm henüz üretilmemiştir. Bunun yüzden mimarlar sürdürülebilirliği kendilerine göre yorumlamışlardır.

P. Madge'in 'Design, Ecology, Technology: A Historiographical Review' (Tasarım, Ekoloji, Teknoloji: Tarihsel Bir Eleştiri)[23] adlı makalesinde sürdürülebilir mimari yaklaşımları sınıflandırmıştır. Bu yaklaşımlar 'teknoloji merkezli, ekoloji merkezli ve sosyal içerikli' olmak üzere üç alt başlıkta toplanabilir.

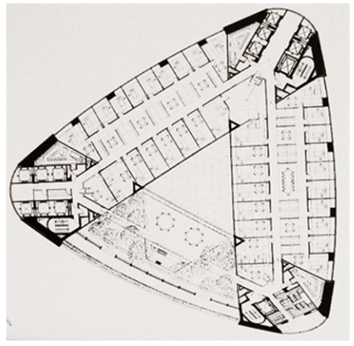
[22] Ciravoğlu, A., 2006, s.18

[23] Madge, P., 1993, "Design, Ecology, Technology: A Historiographical Review", Journal of Design History, 6 (3): 149-166.

TEKNOLOJİ MERKEZLİ YAKLAŞIMLAR

COMMERZ BANK
NORMAN FOSTER
Akıllı otomasyon sistemi havalandırma vb. yi kontrol ediyor ve enerji tasarrufu sağlıyor.

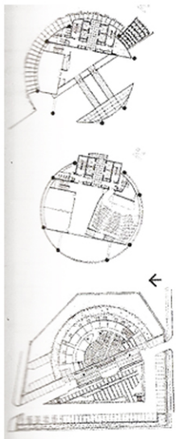

FEDERAL ÇEVRE AJANSI
SUAERBRUCH HUTTON
Çevreye duyarlı ve kendi enerjisin üreten bir yapı

MENERA MESSİNNA
KEN YEANG
Bioklimatik gökdelenler

EKOLOJİ MERKEZLİ YAKLAŞIMLAR

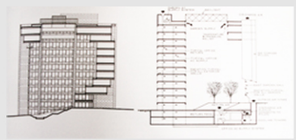

OAKLAND MUSEUM
KEVİN ROCHE- JOHN DİNKELOO
Bina ve peyzajın entegre olması- doğayla bütünleşme

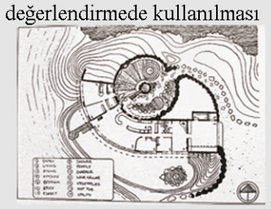

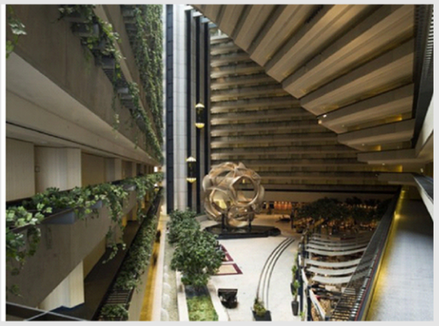
FORD FOUNDATION
KEVİN ROCHE- JOHN DİNKELOO
Çalışma hacimlerine başarıyla adapte olmuş yeşil alanlar

TEPE EVİ
JERSEY DEVİL
Topografyanın zorluklarının, tasarımda ve iklim verilerini değerlendirmede kullanılması

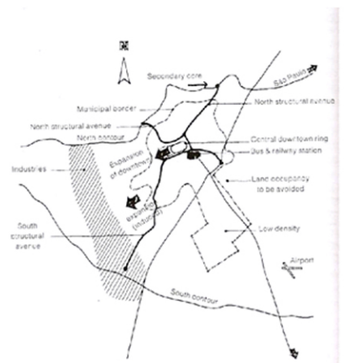

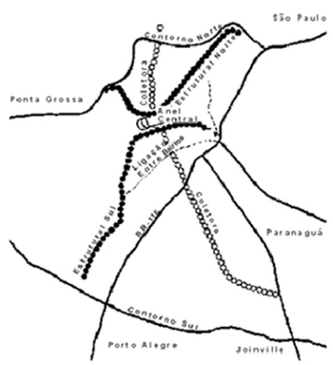
JOHN PORTMAN
HYATT REGENCY OTEL- SAN FRANSİSKO

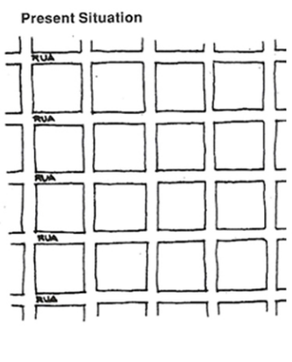

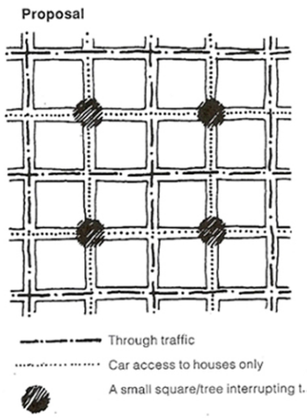
KAĞIT KİLİSE
SHİGERU BAN
Geri dönüşümlü malzemenin taşayıcı eleman olarak kullanımı

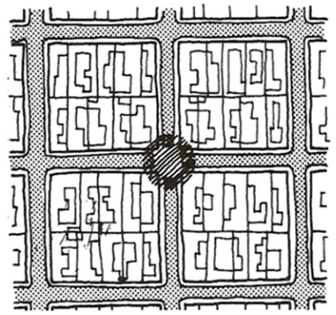
SOSYAL İÇERİKLİ YAKLAŞIMLAR

Pedestrianisation, 'One tree, Four Alleys', Wilheim, 1975

CURİTİBA ŞEHRİ MASTER PLANI
JORGE WİLHELM
Geri dönüşüm ve toplu taşımaya önem verilerek çevre sorunlaru azaltılmıştır.

SLOW CITY (YAVAŞ ŞEHİRLER)
Şehir merkezinde araç kullanımı yasaktır.
Yerel üretime önem verilir.
Böylece sürdürülebilir bir şehircilik benimsenir.

Şekil 2.3 Sürdürülebilir mimari tasarıma yaklaşımların sınıflandırılmasına ilişkin tablo

2.4.4.1 Teknoloji Merkezli Sürdürülebilir Mimari Yaklaşımlar

Teknoloji merkezli yaklaşım, yüksek teknolojinin kullanıldığı sürdürülebilir binalardır. Bu binalarda pek çok çevresel sorun teknolojiyle çözümlenmiştir. İklim problemi güneş kırıcılar, yapay havalandırma; enerji problemi, pv panelleri, rüzgâr tribünleri ile çözülmüştür.

… Teknolojik sürdürülebilirlik, şu şekilde sistemize edilebilir: ‘ her problem için teknolojik bir cevap veya pazar çözümü vardır. Kaçınılması gereken çelişki, her problemin çözümü bulunabileceği rahatlığıdır.’[24]

Teknoloji merkezli sürdürülebilir tasarıma ilk örneklerden biri Norman Foster’in Commerz Bank projesidir.(Frankfurt, Almanya, 1991- 1997, Şekil 2.4 – 2.8) 56 katlı ve 299 m yüksekliğindeki Commerz Bank Genel Merkezi, enerji etkinliği ile birlikte kullanıcıların konforunu sağlamak amacıyla uygulanan teknolojiler açısından yüzyılın önde gelen binalarındandır.

Doğal yolla havalandırılarak enerji etkinliği sağlanmıştır. Üçgen yapının ortasında kalan atrium doğal havalandırma ve aydınlatma sağlar. Binada bulunan otomosyon sistemi gerekli hallerde ısıtma ve soğutma sağlayabilmektedir. Bu binada kullanılan yüksek teknolojik sistemler ve akılcı planlama binanın enerji etkin olmasını sağlar.

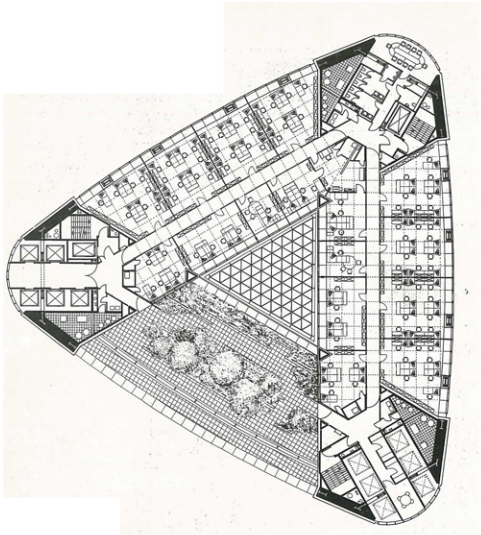
Teknoloji merkezli sürdürülebilir tasarıma bir diğer örnek, bir bilgisayar firmasının Malezya temsilciliği için yapılan Menara Mesiniaga’dır (Malezya, 1992, Şekil 2.9-şekil 2.12). T.R Hamzah ve Ken Yeang’ın sıcak ve nemli iklimlerdeki yüksek yapı tasarımına bioklimatik yaklaşımlarının çarpıcı bir örneğidir. Ekolojiye duyarlı bir yaklaşımın ürünü olan bu modern ofis binası, doğal aydınlatma ve havalandırma gibi stratejilerle sadece enerji etkinliği sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda çalışanların sağlık ve konforunu korumaktadır.

[24] Karaosmanoğlu, S., 2004, s.45

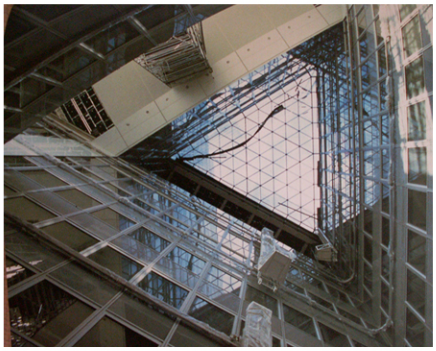

Şekil 2.4 Norman Foster- Commerz Bank
(Davey, P., 1997, High Expectations,
Commerzbank Headquarters Building,
Architectural Review, July 1997, no: 1205, s. 26)

Commerz Bank Genel Merkezi, enerji etkinliği ile birlikte kullanıcıların konforunu sağlamak amacıyla uygulanan teknolojiler açısından yüzyılın önde gelen binalarındandır.

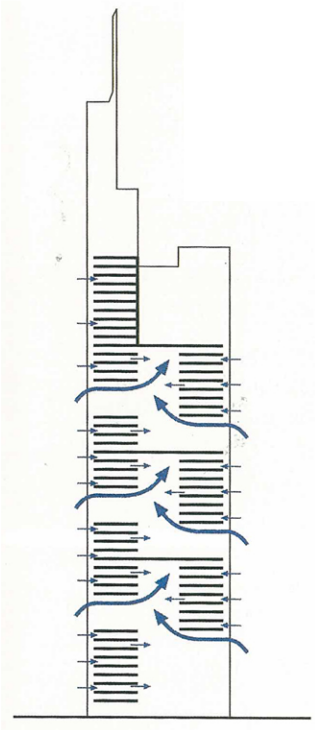
Şekil 2.5 Plan (Davey, P., 1997, s.30)

Şekil 2.6 Avludan görünüm (Pearman, H., 1998,
Contemporary World Architecture,
Phaidon, London, s.253)

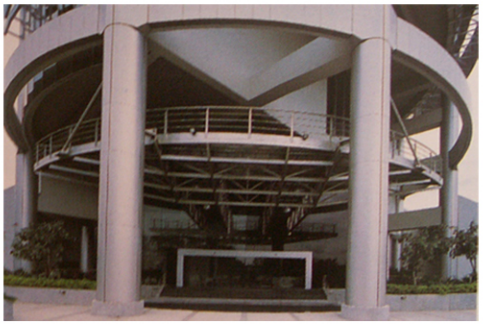
Şekil 2.7 İç bahçelerden görünüm
(Pearman, H., 1998, s. 252)

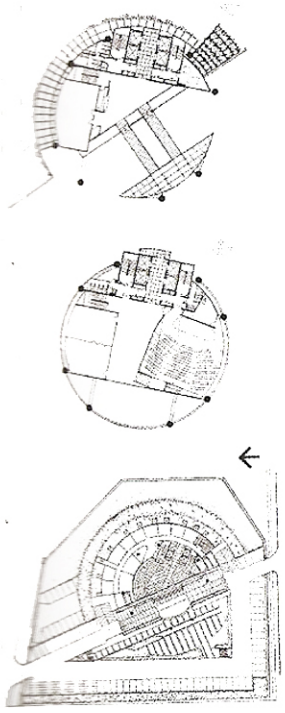
Şekil 2.8 Hava sirkülasyonunu gösteren kesit
(Davey, P., 1997, s. 34)

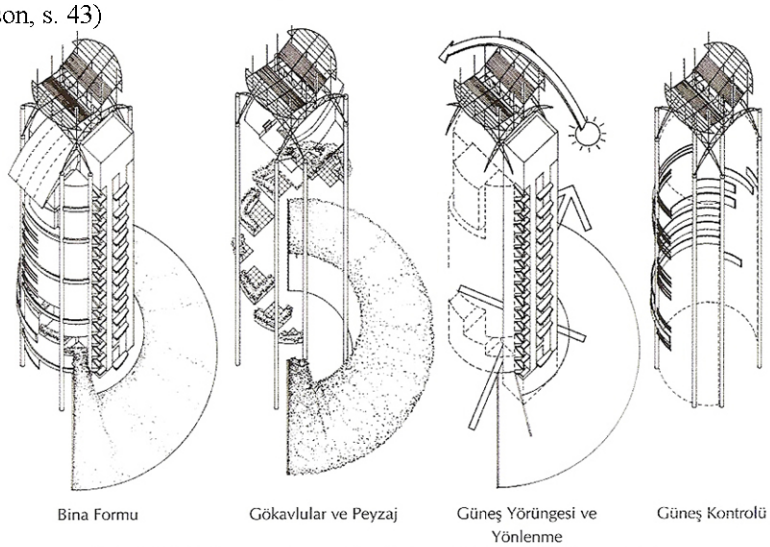
Şekil 2.9 Ken Yeang, Menara Mesiniaga
(Powell, R., 1999, Rethinking The Skyscaper: The complete Architecture of Ken Yeang, Thames& Hudson, s. 43)

Şekil 2.10Giriş lobisi
(Pearman, H., 1998,Contemporary World Architecture, Phaidon, London, s.278)

Şekil 2.11 Planlar (Powell, R., 1999, s. 42)

Şekil 2.12 Bina ait şemalar (Powell, R., 1999, s. 44))

Ekolojiye duyarlı bir yaklaşımın ürünü olan bu modern ofis binası, doğal aydınlatma ve havalandırma gibi stratejilerle sadece enerji etkinliği sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda çalışanların sağlık ve konforunu korumaktadır.

Binada önemli yaklaşımlar;

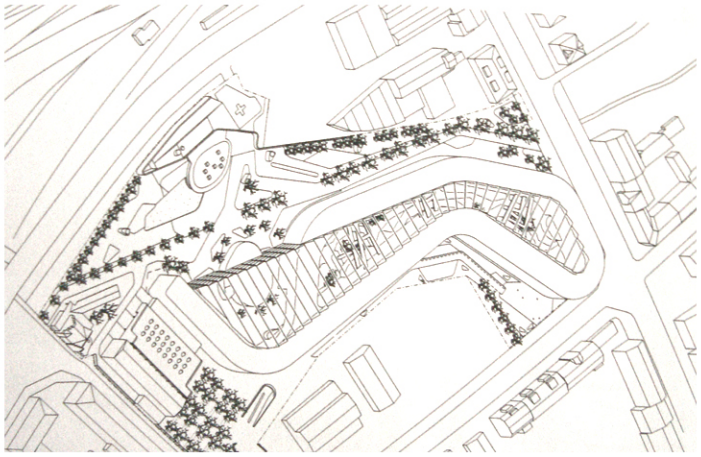
- Güneşin yörüngesi dikkate alınıp, doğu ve batı da sabit gölgeleme elemanları kullanılmış, kuzey ve güneyde ise kullanılmamıştır,
- Asansör lobileri, merdiven ve tuvaletler doğal olarak havalandırılıp, aydınlatılmıştır,
- Çatıya yerleştirilen pv paneller sayesinde enerji ihtiyacının bir kısmı sağlanmaktadır,
- Gökbahçeler hem doğal havalandırma sağlamakta hem de gölgelendirme yapmaktadır, bu bahçeler aynı zamanda çalışanlar için rahatlama mekânları olarak düşünülmüşlerdir,
- Otomasyon sistemiyle binada enerji etkinliği sağlanmaktadır.

Sauerbruch Hutton Mimarlık'ın Almanya- Dessau'da yapmış oldukları Federal Çevre Ajansı ise (Dessau, Almanya, 2005, şekil 2.13, şekil 2.15), diğer iki örnekten farklı olarak arsaya yayılan ve daha az kattan oluşan sürdürülebilir bir bina olarak karşımıza çıkar. Bina sürdürülebilir tasarımda, sürdürülebilir malzeme ve yaklaşımın aslında çok pahalı bir seçim olmadığını göstermesi açısından başarılı bir örnektir. Binada enerji etkinliği iki şekilde sağlanmıştır. Birinci yol, çatıya yerleştirilen pv panellerdir (ki bu paneller enerji ihtiyacının %15ini karşılamaktadır). İkinci yol ise, binanın jeotermal ısı dönüştürme sistemine sahip olmasıdır. Binada bulunan otomasyon sistemi, ısıtma, soğutma ve havalandırma ihtiyaçlarını kontrol etmektedir. Bina cephe kaplaması olarak kullanılan ahşap, sertifikalı sürdürülebilir ormanlardan elde edilmiştir. Aynı zamanda kullanılan diğer malzemeler ısı, ses ve nem yalıtımı yüksek malzemelerden seçilmiştir.

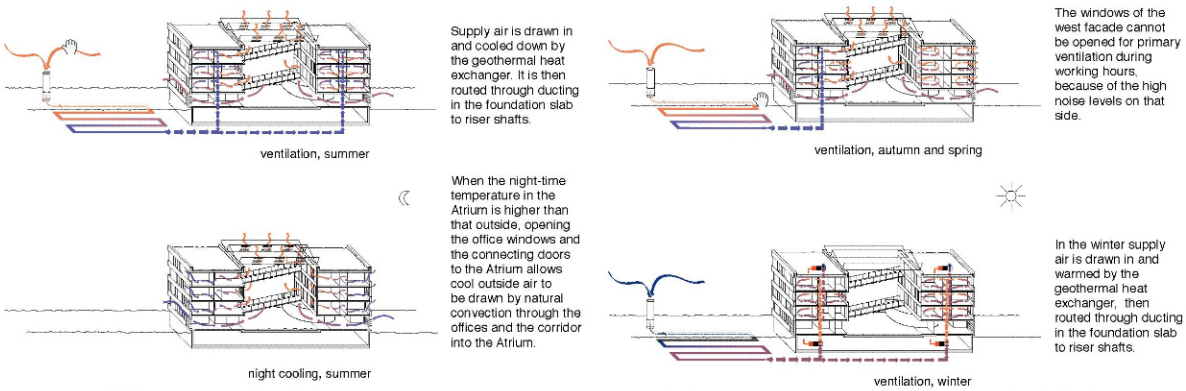
FEDERAL ÇEVRE AJANSI

Şekil 2.13 Giriş cephesi görünüşü- iç mekandan görünüş (Anon, 2008, Sustainable Architecture in Germany, Federal Environment Agency, Architecture and Urbanism, 459, s.113)

Şekil 2.14 Vaziyet planı (Anon,2008, Sustainable Architecture in Germany, Federal Environment Agency, Architecture and Urbanism, 459, s.112)

Şekil 2.15 Havalandırma - ısıtma ve soğutmanın mevsimlere ve günün saatlerine göre değişimini gösteren şematik kesitler (Anon, 2008, Sustainable Architecture in Germany,Federal Environment Agency, Architecture and Urbanism, 459, s.118-122)

2.4.4.2 Ekoloji Merkezli Sürdürülebilir Mimari Yaklaşımlar

A. Moleavin'e göre, ekoloji merkezli sürdürülebilir mimarinin iki prensibi vardır. Bunlar yapılı ve doğal çevre arasındaki simbiosisi yaratmayı hedeflemek, mimarinin içine doğayı bütünleştirmek ve doğanın içine mimariyi bütünleştirmektir.[25]

Bunu takiple, ekolojik bina tasarımlarında meydana gelen 3farklı gelişmeyi hesaba katmalıyız.

- Yapılı çevre içindeki gelişme ve aktiviteler,
- Doğal çevre içindeki gelişme ve aktiveler,
- Yapılı çevre ve doğal çevre arasındaki enerji ve malzeme değişimleri,

Birbirine bağlı bu durumu çalışmak, gerçek ekolojik yapılı çevreyi doğal ekosistemin bir parçası gibi tanımlamamıza yardım edecektir. Uygulamada, bu bilgi bize ekolojik tasarımda ihtiyacımız olacak teorik ve bilimsel bilgiyi ve ekolojik teknikleri gösterecektir.

Ekolojik sürdürülebilir bina yaratmanın temel prensipleri; binada yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımını sağlamak, arsanın şartlarını iyi değerlendirip iklim, topografya, hakim rüzgar yönü vb. ile uyum sağlamak, geri dönüşümlü malzeme kullanımıdır.

Yapılı çevre ve doğal çevrenin birbiriyle uyum sağladığı projelere Kevin Roche ve John Dinkoloo'nun Oakland Muzesi ve Ford Binası örnek verilebilir.

Oakland Müzesi'nde (Oakland, Kaliforniya, 1968, şekil 2.16, şekil 2.19), bina ve peyzaj birleştirilip, bir kent parkı oluşturmuştur. Binanın çoğu, toprak altına gömülü dört ana mekândan oluşmuştur. Bu dört mekân birbiriyle başarılı kurgularla birleştirilmiş, teraslar oluşturulmuştur. Bu teraslar dışarıdan bir sokakla bağlanmıştır. Proje, halk için sadece bir müzeyi ifade etmemiştir, aynı zamanda insanların buluşma noktası ve kentten kaçış alanı olarak görülmüştür. Proje genelinde içe dönük bir planlama söz konusudur. Kent içinde bir vahayı andırır. Arthur Drexler'a göre; Oakland Müzesi, Amerika'daki en zekice tasarlanmış şehir müzesidir.[26]

---

[25] http://www.iaim.ro/evenimente_anunturi/arhitecturiada/designing_an_ecological_building, 10.11.2009

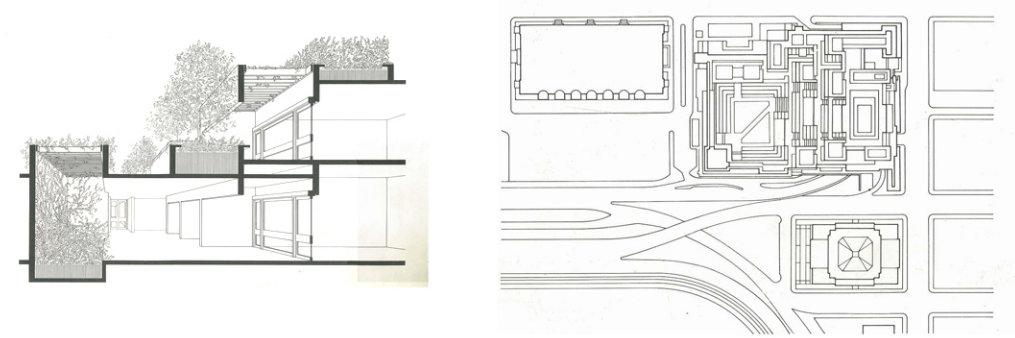
[26] Baer, M., 1969, Oakland's Urban Oasis, Progressive Architecture, December 1969, s. 95

Şekil 2.16 John Dinkeloo - Kevin Roche Oakland Muzesi genel görünüm (Hara, H., 1971, GA: Kevin Roche, John Dinkeloo and Associate, A.D.A. Edita, Tokyo, s. 24, 25)

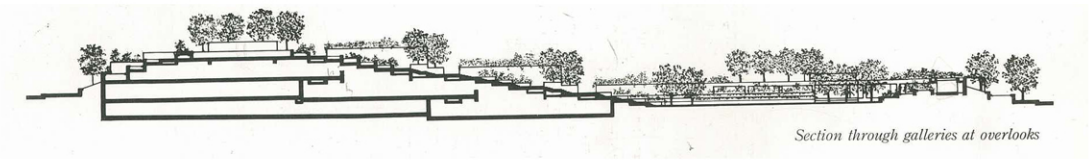

Şekil 2.17 Genel görünüm (Baer, M., 1969, Oakland's Urban Oasis, Progressice Architecture, December 1969, s.92)

Şekil 2.18 Kısmi kesit ve vaziyet planı (Hara, H., 1971, s.44, 45)

Teras bahçeler ve toprağa gömülmüş olan müze binası çevresiyle başarılı bir kurguyla bütünleşmiştir. Halkın kullanımına açık park yaratılmıştır. Burası sadece bir müze değil aynı zamanda kamusal bir toplanma alanıdır.

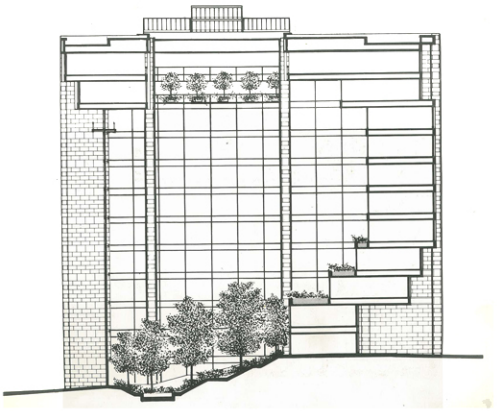
Şekil 2.19 Kesit (Hara, H., 1971, s.44)

Ford Ofis Binası (New York, 1968, şekil 2.20, şekil 2.23) çevresindeki diğer ofis binalarına göre oldukça alçak olmasıyla dikkat çekmiştir. Bina sadece bir çalışma mekânı değil, çalışanların birbiriyle iletişimde olduğu ve ortak bir amacı paylaştığı bir mekân olarak tasarlanmıştır. İç mekânda oluşturulan atrium kışın, bile kullanılabilecek yeşil bir park gibi düşünülmüştür. Bina, bu atriumdan şehri ve yanındaki parkı görecek şekilde tasarlanmıştır, yani binanın çevresiyle bağlantısı düşünülmüştür. Yaya ve araçla gelenlerin kullanabileceği iki farklı kottan girişi tasarlanmıştır. Bina, şehrin konut ve ticaret bölgesi arasında bir tampon bölge oluşturmuştur. New York gibi rantın çok yüksek olduğu bir şehirde, Ford Foundation, yeni bir çalışma çevresi kurması açısından önemli bir proje olmuştur.

Kevin Roche ve John dinkello'nun yaklaşıma benzer yaklaşımlar John Portman'da da gözlemlenmiştir. Kamusal alanların ve özel alanların başarılı kullanımı, şehir hayatı içinde yaşayan mekânlar yaratmasını sağlamıştır (şekil 2.24). Binalara entegre olan, bina içinde ve cephede başarıyla kullanılan yeşil unsurlar, Portman binalarının çevresiyle bütünleşmesini sağlamıştır.

John Portman'ın San Francisco'da yapmış olduğu Hyatt Regency Oteli (Kaliforniya, 1973, şekil 2.25, şekil 2.28) önemli projelerindendir. Otel, sahil boyunca oluşturulan beş aşamalı bir master planının son aşaması olmasına rağmen, Embarcadero Ofis binasının (yani ilk aşamanın) yapımından sonra yapılmasına karar verilmiştir. Bu durum, tam yerleşmemiş bir bölgede yapılan otel projesine talebi azaltacağından, tasarım aşamasında otel sadece temel işlevi olan konaklama değil, aynı zamanda toplanma mekânı işlevi de sağlamıştır. Bu amaçla, iç mekânda oluşturulan büyük atrium pek çok aktivitenin gerçeklenmesine izin vermiştir. Yakında bulunan yüksek ofis binasının cephesindeki duvar etkisini azaltmak için, otelin üçgen planını oluşturan kenarlardan biri 45 derecelik bir açı yapacak şekilde geri kaydırılmıştır. Bu iç mekânda hacmin gereksiz büyümesini engellemiş, çatıdan kontrollü aydınlatma sağlamıştır. İç mekânda kullanılan bitkiler, mekânın fiziksel ve psikolojik kalitesini artırmıştır.

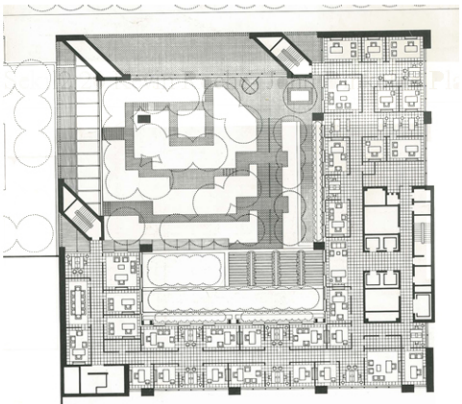

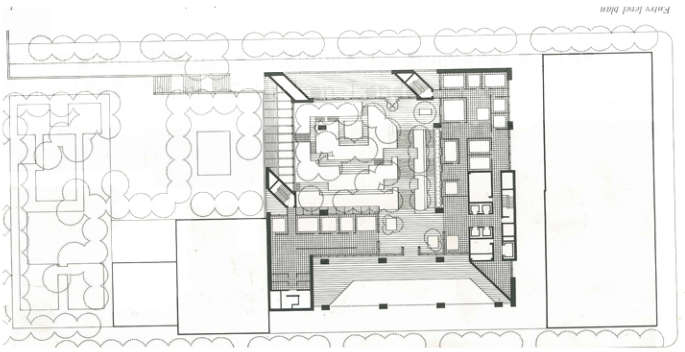

Şekil 2.20 Kesit (Frampton, K., 1968, A House of Ivy League Values, Architectural Design, July 1968, s. 305)

New York gibi rantın çok yüksek olduğu bir şehirde, Ford Foundation, yeni bir çalışma çevresi kurması açısından önemli bir proje olmuştur.

Şekil2.21 Kevin Roche- John Dinkeloo Plan- Atrium (Hara, H., 1971,GA: Kevin Roche, John dinkeloo and Associate, A.D.A. Edita, s. 22)

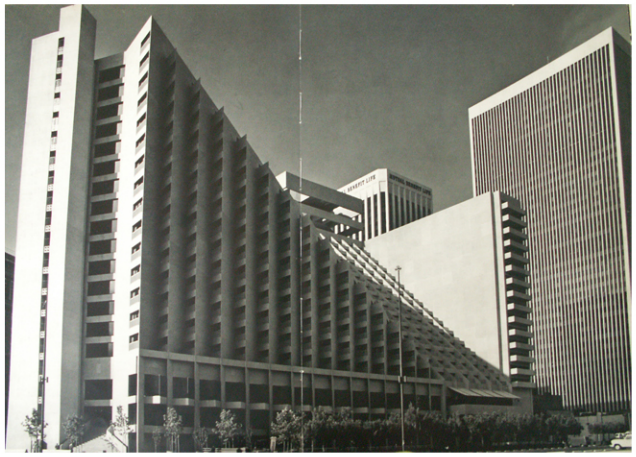
Şekil 2.22 Ofis kat planı ve vaziyet planı (Mcgrath, N., 1968, Charity Begins at Home, Progressive Architecture, Februrary 1968, s. 97)

Şekil 2.23 Çevrede bulunan yüksek ofis binalarının içinde Ford Ofis Binası (Hara, H., 1971, s.10, 11)

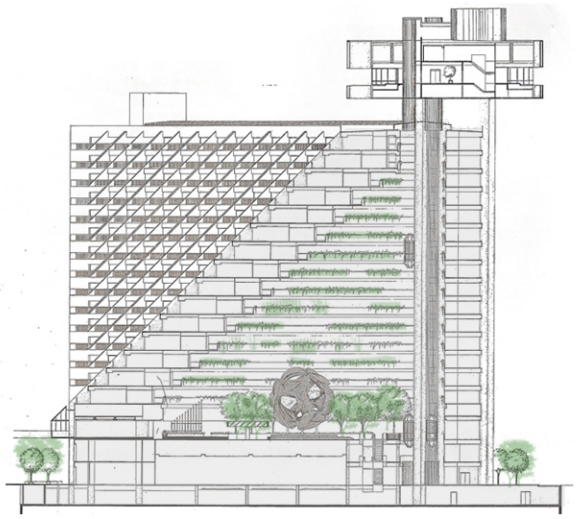
Şekil 2.24 Embarcadero Ofis Binalarının arasında bulunan kamusal aks (Riani, P., Goldberg, J., Portman, J., 1990, John Portman, L'arca Edizioni, Milano,s.87)
OfisBinalarının arasından uzanan kamusal aks yeşil öğelerle donatılmış.

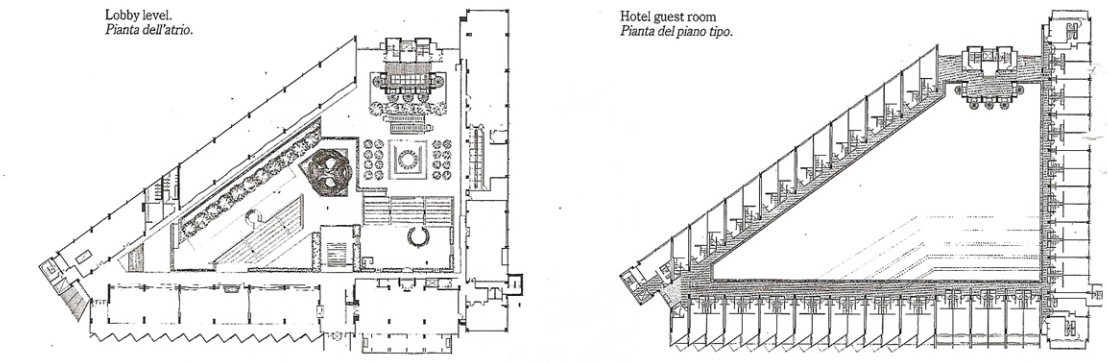
Şekil 2.25 John Portman Hyatt Regency San Francisco (Goldberg, J., 1979, GA: John Portman, A.D.A. Edita, Tokyo, s22)
Geri çekilen kütle sayesinde kamusal mekanda rahatlama sağlanmıştır.

Şekil 2.26 Hyatt Regency Otel atriumdan görünüm (Dezzi- Bardeschi, M., 1980, The Big Voit, Domus 606, s. 17)

Şekil 2.27 Atriumdan geçen kesit mekan kurgusu (Riani, P., Goldberg, J., Portman, J., 1990, John Portman, L'arca Edizioni, Milano, s.92)

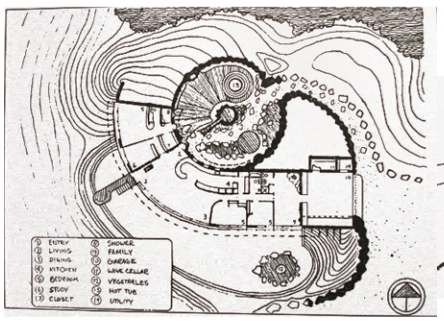
Şekil 2.28 Planlar (Riani, P., Goldberg, J., Portman, J., 1990, John Portman, L'arca Edizioni, Milano, s.92)
Geniş atrium kamusal alan olarak kullanılmıştır. Geri çekilen kütle içeride kontrolsüz büyüklükte bir atriumun oluşmasını engellemiştir.

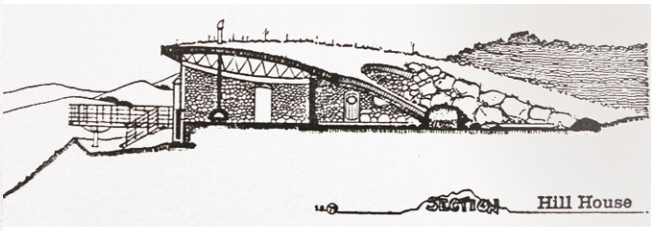
Şekil 2.29 Jersey Devil, Tepe Evi arazi içinde genel görünüm (Tzonis, A., Lefaivre, L., Diamond, R., 1995, Architecture İn North America Since 1960, Thames & Hudson, London,s.178)

Şekil 2.30 Arazi içinde konumlanma, peyzaj kullanımı
(Tzonis, a., Lefaivre, L., 1995, s.178)

Şekil 2.31 Plan
(Tzonis, A., Lefaivre, L., 1995, s.178)

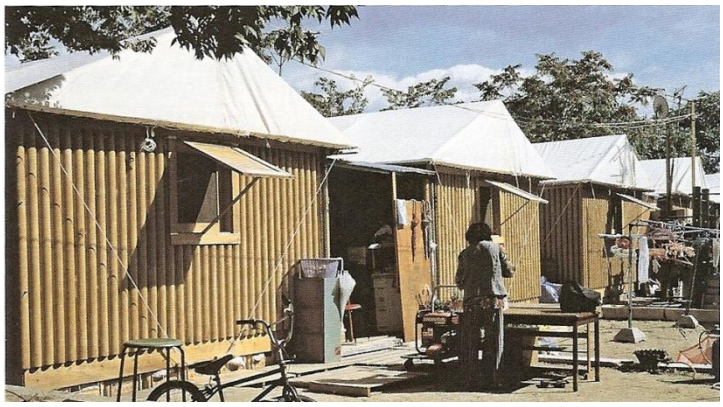

Şekil 2.32 Kesit
(Tzonis, A., Lefaivre, L., 1995, s.178)

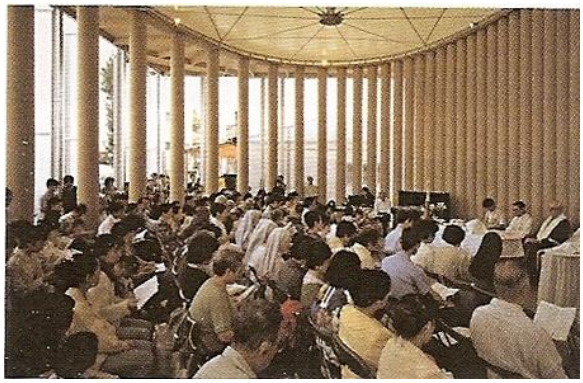
Oldukça değişik çalışma tekniklerine sahip olan Jersey Devil grubu, tasarım esnasında arsada konaklıyorlar. Böylece arsanın içinde bulunduğu şartları daha iyi anlıyorlar.Arsa güneye bakan bir çanak şeklindedir. Zaman zaman hızı100km/s olan rüzgardan korunmak için toprağa gömülmüştür.. Böylece hem rüzgar etkisinden kurtulunmuş hem de iç mekanda termal rahatlık sağlanmıştır.. Aynı zamanda topografyayla uyum söz konusudur..

Diğer bir örnek Jersey Devil'in Tepe Evi'dir (Kaliforniya, 1979, şekil2.29, şekil 2.32). Bina ve doğanın birleşmesi bu projede, hem peyzajın oluşturulmasını hem de binanın çevre şartlarından daha az etkilenmesini sağlamıştır. Arsa güneye bakan bir çanak şeklindedir ve zaman zaman kuzeyden 100 km/s hızla esen bir rüzgar söz konudur. Bu durum, mimarları binayı kuzeyden esen rüzgârdan etkilenmeyecek şekilde gömmeye yönlendirmiştir. Böylece binada ısı konforu ve topografyaya uyum sağlanmıştır.

Ekoloji merkezli sürdürülebilir mimari yaklaşımlar kendi içinde farklılık göstermiştir. Konuya malzeme boyutunda yaklaşan önemli isimlerden biri Shigeru Ban'(Kobe, Japonya, 1994, şekil 2.33, şekil 2.34)dır. Mimar, geri dönüşümü kolay kâğıt tüplerden strüktürler oluşturmuştur. Pek çok kullanılmış malzemenin, geri dönüşüm bağlamında, bina yapımında kullanımını görmek mümkün olmuştur. Bu malzemeler cam şişeler, araba lastikleri, içi kum doldurulmuş çuvallar olabilmektedir. Her ne kadar geri dönüşümlü malzeme kullanılsa da, bu binaları ciddi ekolojik binalar olarak tanımlamak mümkün değildir.

Şekil 2.33 Shigeru Ban- Paper Log, Kobe, Japonya, Kobe depreminden sonra depremzedeler için yapılan geçici konutlarda da geri dönüştürülmüş kâğıttan yapılmış elemanlar kullanılmıştır. (Anon, 1996, Shigeru Ban, Detail: Temporare Bauten, 8/1996, s. 1236)

Şekil 2.34 Paper Church- Shigeru Ban (Sev, A., 2009, s.46)

Ekoloji merkezli sürdürülebilir mimari tasarımda, yerel malzeme kullanmak, etkin çözümlerden biridir. Çevrede bulunan yerli malzeme, kullanıcıyı ve tasarımcıyı, yapım aşamasında malzeme taşıma masrafından kurtarır. Kullanım aşamasında bakım kolaylığı sağlar.

Malzemeleri kompozit değil, tek başına kullanmakta farklı bir çözüm olabilir. Kompozit malzemede, geri dönüşüm problemleri yaşanır. Mesela, bugün yapılmış bir binayı geri dönüştürüp kullanmak istesek, binayı ayrıştırırken tuğla, sıva, yalıtım malzemesi, duvar kaplama malzemesi, hatta tesisat boruları ve elektrik kablolarıyla karışlaşmak söz konusudur. Bu da malzemeyi geri dönüşümü olanaksız hale getirir.

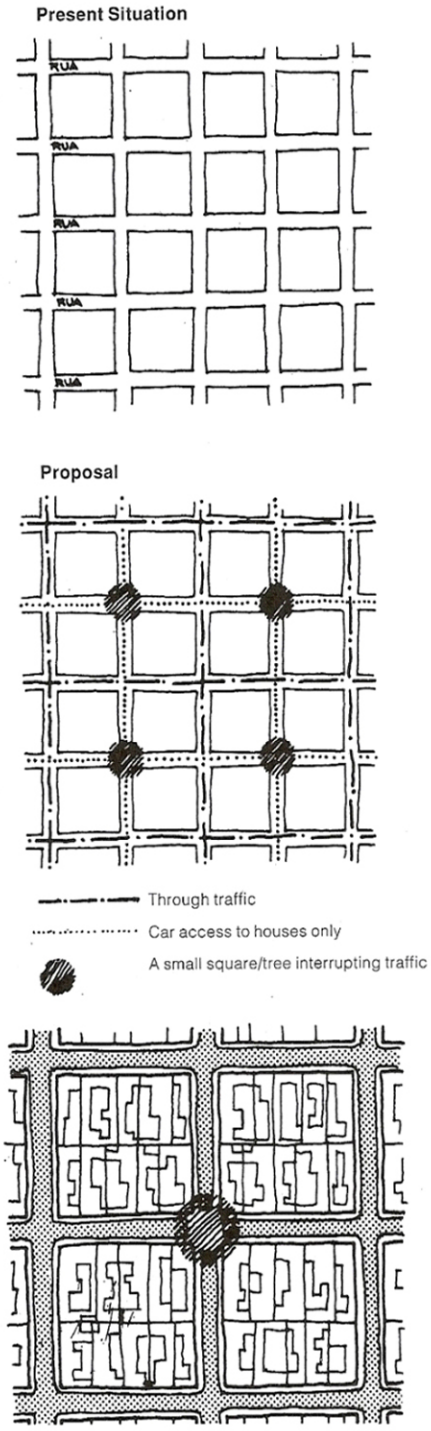
2.4.4.3 Sosyal Merkezli Sürdürülebilir Mimari Yaklaşımlar

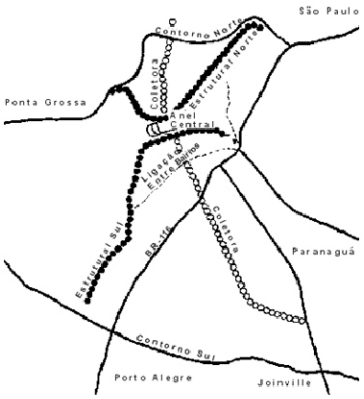
Mekânlar, yerel ya da tasarlanmış olsun, taşıdıkları anlamla değer bulurlar. Sosyal anlam, şehirlerin ve binaların güdülmesine imkân tanır. Kökleri çok ve çeşitlidir, çoğu kültürel konumlamaya dayanır. Mimarın değeriyle toplumun değeri geniş ölçüde aynı olmayabilir. Sürdürülebilir ortak çevre hedefleriyle ilgili değerleri teke indirmeyi ve ortak bir ajandayı, mimari sahneye tekrar getirmeyi önerir.[27] Bu bağlamda, Curitiba şehrini sosyal merkezli sürdürülebilir tasarıma başarılı örneklerden biridir.

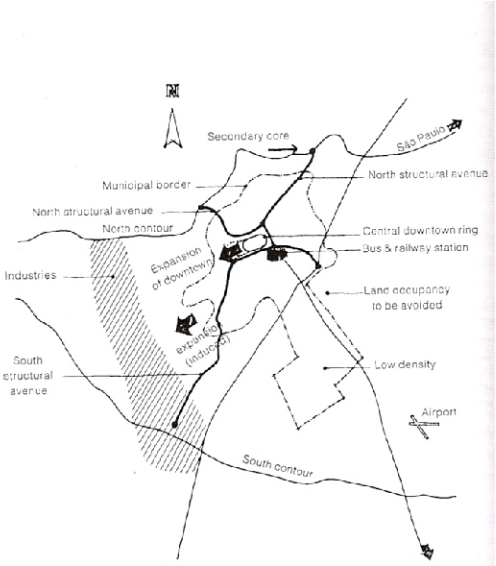
Curitiba şehrinin planlaması 1964'te açılan bir yarışmayla doğmuştur ve yarışmayı Jorge Wilhelm kazanmıştır. Curitiba şehir planın genel filozofisi şehirdeki kent yaşama kalitesini geliştirmektir. Temel hedefler:

- Işınsal genişleme modelini lineer olanla değiştirmek, ulaşımı, sokak sistemlerini ve toprak kullanımı ona bütünleştirmek,
- Şehir merkezini yoğun trafikten arındırmak ve geleneksel görünümü korumak,
- Şehrin nüfusunu bölgenin sınırlarıyla sınırlamak,
- Şehrin kalkınmasına ekonomik destek yaratmak,
- Bütün şehir için şehir ekipmanları sağlamaktır.

[27] Girardet, H., 1997, Sustainable Cities, a Contradiction in Terms, Architectural Design, vol:67,no:1/2,January- February , ,s.10

Şekil 2.35 Curitiba şehri sokak düzeni (Architectural Design, 1997, s.13)

şekil2.36 Jorge Wilhelm tarafından teklif edilen Curitiba şehri genel planı (Architectural Design, vol:67,no:1/2,January- February 1997, s.14)

1967 yılında yapılan plana göre sokaklar yayalaştırılmış, kesişim yerlerinde halkın toplanması için ağaçlandırma yapılmıştır. Şehir iç hatlarında toplu kullanımı artırmak için seferler çoğaltılmış ve düzenlenmiştir.

Şehirde, 1960lı yıllarda seçilen mimar belediye başkanı şehrin problemlerini tespit etmek için bir grup kurmuştur. Tespit edilen sorunlar için projeler üretilmiştir. Pek çok farklı soruna yönelinmiş, sokak işaretlerinden, otobüs duraklarına kadar, kentte yaşamı rahatlatıcı çözümler getirilmiştir. Şehir merkezi ve çevrelere giden otobüsler farklı renklerde kodlanmıştır. Daha fazla insanın toplu taşımaya yönelmesi için otobüs seferleri çoğaltılmıştır. Böylece, hem petrolün sebep olduğu çevre kirliliği önlenmiş hem de tasarruf edilerek ekonomik bir yaklaşım benimsenmiştir.

Şehirde geri dönüşüm öncelik olmuştur. Hatta plastiklerin yeniden değerlendirilip, okul çocukları için oyuncağa dönüştürüldüğü bir fabrika bile kurulmuştur. Eski otobüsler, danışma kiosklarına ve şehir merkezinde alışverişe çıkan insanların çocuklarını bırakabilecekleri bakım merkezlerine dönüştürülmüştür. Birinin çöpü, birinin hazinesidir mantığıyla, çöpçüler şehirde ahşap el arabalarıyla dolaşıp, yeniden satılabilecek malları toplamışlardır. Satıcılar için pazar yerlerinde hizmet vermek üzere mobil satış birimleri tasarlanmıştır.

Yukarıdaki şekilde (2.35- 2.36), kent merkezindeki trafiği azaltmak ve burada yaşayan insanlar için kamusal mekân oluşturmak amacıyla trafiğe kapatılan sokakların şeması görülmektedir. Bu sokaklara sadece sokakta yaşayan insanlar araçlarıyla girebilmektedir. Sokakların kesiştiği yerde ağaçlı bir meydan oluşturulup trafik kesilmiş, sokak sakinleri için bir toplanma mekânı oluşturulmuştur. Bu bağlamda, Curitiba sürdürülebilir şehircilik anlayışına ilk örneklerden gösterilebilir.

Bugünlerde oldukça yaygın olan bir diğer şehircilik hareketi ise Yavaş Şehirlerdir. Bu akım ilk önce İtalya –Orvieto başlamıştır. Yavaş şehirlerin özellikleri kent merkezinin araç trafiğine kapatılması, şehirde Mcdonald's ve benzeri gıda zincirlerinin yasaklanması, sürdürülebilir enerji kaynaklarının zorunlu kılınmasıdır. Marketlerde sadece yerel çiftçilerin ürettiği mallar satılmış, bölgenin ekonomik kalkınması sağlanmıştır.

C. Philipps, günümüzde hala varlığını sürdürebilmiş iki orta çağ kentine değinmiş, bu kentlerin sürdürülebilirlikle ilgili analizlerini yapmıştır. Bu kentler; İngiltere Ludlow ve İtalya San Gimignano'dur. İki şehrin sürdürülebilir kalkınmasıyla ilgili analizlerin netliğinin sebebi, şehirlerin orta çağdan kalma surlarla çevrili şehirler olmalarıdır. Bu şehirlerde modernleşme katmanlaşmaya sebep olmamıştır. Kentlerin ayırt edici yer özellikleri ve uzun zamandır sürekliliğini sağlayabilen şehir

merkezleri vardır. Şehirler, dışarıya bağımlı değildirler ve kendi kaynaklarına zarar vermeden kullanıp, yiyeceklerini sağlayabilmişlerdir. San Gimignano değişen nüfusla beraber turizm merkezi olmuş, Ludlow ise bölgenin tarım merkezi haline gelmiştir.[28]

C. Philipps'e göre iklimsel veriler, şehirlerin planlamasını büyük ölçüde etkilemiştir. San Gimignano oldukça sıcak bir iklim bölgesinde, güneşten korunmak üzerine planlanırken, Ludlow İngiltere'nin yoğun yağışından dolayı, güneşi içine alacak şekilde planlanmıştır. San Gimignano'da güneş enerji kaynağı olarak kullanılmaktadır. Ludlow'da ise hidro enerji kullanılmaktadır. Sosyal sürdürülebilirlik bu iki kent içinde söz konusudur.

2.4.4.4 Değerlendirme

Sürdürülebilirlik kavramı, son 30 yıldır çok kullanan bir terim haline gelmiştir. Hızla kirlenen, doğal kaynakları tükenen ve çoğalan nüfusu kaldıramayan dünya için bir zorunluluktur. Ancak, sürdürülebilirliğin pek çok disipline yansımasına bakıldığında yeterince etkin olmadığı şüphesizdir.

A. Ciravoğlu sürdürülebilirlik kavramına şu eleştirileri getirmektedir:

> Sürdürülebilirlik düşüncesi, kısa ömürlü, gerçek bir özden yoksun, geçici bir moda olması ve politik bir fırsatçılığı yansıttığı yönünde eleştirilmektedir. Sürdürülebilir kalkınma tanımları, yeterince işlenmemiş, muğlâk ve teknokratik bulunmuştur. Ancak yine de çevrenin geleceği için sürdürülebilirlik kavramı etrafında oluşan eylemlerin uzlaşma olmasa bile bir buluşma noktası tanımlayabileceği düşünülmektedir. Kesin olmaması (bazı kişiler tarafından özellikle kurgulanmış bulunan) kavramı, tamamen karşıt çıkarları temsil eden grup ve sektörler için bir şemsiye haline getirmektedir. [29]

Sürdürülebilirlik kavramının, mimarlığa yansıması da pek çok çelişki içermektedir. Mimarlık mesleği, ekolojik anlamda meşruluğunu kanıtlayamamışken, üstüne devasa binaların ekolojik olarak terminolojiye yansıması doğru bir yaklaşım değildir. Mimarlık kendi başına kirlenmenin %50sine ve kaynakların büyük bir kısmının tükenmesine sebep olabiliyorken, gerçek anlamda ekolojik bir mimarlıktan bahsetmek de çok zordur. Bina yapmayı ekolojik hale getirmek, içinde bulunduğumuz zamanda mümkün gözükmemektedir.

[28] Phillips, C., 1999, Sustainable Place: a place of Sustainable Development, AA files, 39, s. 77

[29] Ciravoğlu, A., 2006, s.61

Mimaride sürdürülebilirlik fikrinde bahsetmek için, mümkün olduğunca yeni bina yapımından kaçınılıp, mevcut binaların alternatif kullanımına önem verilmelidir. Bu binalarda enerji etkinliği sağlanıp, binalar onarılmalı ve tekrar kullanılacak hale getirilmelidir. Diğer taraftan, eğer yeni bina yapılması gerekli ise, günümüzdeki devasa binaların yapımından vazgeçilip, insan ölçeğine inilmesi şarttır. Büyük binalar kaynak, enerji, iş gücü, kirlenme ve ekonomik yükü de beraberinde getirmektedir.

B. Edwards, C. Du Plessis, sürdürülebilir mimari yaratmada yerel mimariden yararlanılması gerektiğini şöyle vurgulamışlardır:[30]

> Kyoto protokolüyle beraber hedeflenen karbon emisyonları dünyayı başka enerji kaynakları kullanmaya itmiş ve yenilenebilir enerjinin önemini arttırmıştır (güneş, rüzgar, biomass). Bizim bina programlamaları, yeni teknoloji ve çözümler geliştirmemiz gerekmektedir. Her yer birbirinden farklı olduğundan beri (kaynak, iklim, ışık) bina çözümleri de geçmişten daha etkin bir şekilde farklılaşmalıdır. Bu, daha uygun teknolojiye geçmek; ucuzu değil, iyiyi kullanmak; yerel enerji ve malzeme kaynakları arayışı, yerel bina yapım tekniklerini kullanmak anlamına gelir.
>
> Ama, farklılaşma sadece gelecek için bir soru değildir. Geçmişe değer katmaktır. Yerel mimari, yerel şartlara en iyi uyum sağlayan örneklerin zamanla evrim geçirmesi ile oluşmuştur. Etkin olmayan çözümler varlıklarını sürdürememiştir, sadece en iyi uyum sağlayan varlığını sürdürmüştür. Eski kentler Asya, Afrika ya da Avrupa'da olanlar, malzeme kıtlığından nasıl inşa edilir; emek işçilikle paha bulur (hızla değil); enerjinin, suyun ve besinin yerel kaynaklar olduğunu hatırlatır.

Ortaçağdan beri Batı'da ve kısmen hala Doğu ve güneyin gelişmemiş yerlerinde, sürdürülebilir pratiğin iyi örnekleri gözlenmektedir. Avrupa'daki manastırlar kendi besinleri üretip, binaları yerel malzemelerle yaratıp, suyu toplayıp dönüştürüp, yenilenebilir enerji teknolojileri geliştirmişlerdir. Bu yapısal toplum, yaşlı ve hastalarına bakmış, arsayı ekolojik kurallara göre sürüp, balık, kuş ve hayvanları insanca yetiştirmiştir. Bu örnekler, Latin Amerika, Afrika ve Asya'daki çeşitli topluluklarda hala görülmektedir. Sürdürülebilir kalkınma burada yaşayanların duyduğu bir kavram değildir. Ama gerçek şudur ki; bu topraklar, geri kalan bütün insanlığın onu geliştirmeye çalışmak yerine, ondan dersler çıkarması gereken yerlerdir.[31]

---

[30] Edwards, B., Du Plessis, C.,2001, , s.16

[31] Edwards, B., Du Plessis, C.,2001, , s.13

Modern öncesi dönemlerde, toplumlar doğaya uyum stratejileri içinde, yerel ekoloji ve iklime göre yerleşme modellerini oluşturmuşlardır. Yerel yapı formu, minimum enerji harcayarak, maksimum çeşitliliğin ortaya çıkarılmasında sürdürülebilir mimariye örnek oluşmuştur. Modernizmin her yere ait olabilen mimari öngörüsüne karşı, sürdürülebilir mimari formlar, yerel ve kültürel değerlerden ortaya çıkan özel bir duruma ait niteliktedir.[32]

Sürdürülebilir mimari, şu an hala muamma durumda olduğundan, herkesin konuya yaklaşım farklılığından ve tabi bu yaklaşımların, herhangi biri bile konuyla ilgili net cevaplar veremediğinden dolayı sürdürülebilirlik kavramını, asırlardır gerçek anlamda sürdürülebilir olan bir yaklaşımdan yani, yerel mimarilerden yola çıkararak oluşturmakta yarar vardır. Bu yüzden, takip eden bölümde tezin asıl konusunu oluşturan yerel mimarilerin değerlendirilmesi ve günümüze kadar çağdaş döneme nasıl ilham kaynağı olduğu incelenecektir.

[32] Rudofsky, B.,1964, Architecture Without Architects: A short introducition to non-pedigreed architecture, The Museum of Modern Art, New York, s.5

BÖLÜM 3

YER KAVRAMI VE ÇAĞDAŞ MİMARİDE YEREL YAKLAŞIMLAR

3.1 YERLE İLGİLİ KAVRAMLARIN İRDELENMESİ

3.1.1 Yer

Yer kavramıyla ilgili tanımlar farklılık göstermektedir. Bu tanımların çoğunun insan ve insan eylemleriyle ilişkilendirildiğini söylemek mümkündür. Bunlardan bazıları şöyledir:[1]

> Yer, mekân içerisinde anlam ve değer yüklenen nesne(ler)i / kişi(ler)i içeren ya da mekânda hissedilen bir değerdir. (Madanipour).
>
> Yer, insan eylemleri ile var olan ve yaratılan bir gerçekliktir. (Bollnow).
>
> Yer, anlamların, eylemlerin ve özgün coğrafyanın birbirini içerdiği, sarmalandığı mekân fragmanıdır. (Relph).
>
> Yer, çok yüzlü bir deneyim fenomeni, zaman derinliği ve hatıra değeri olan mekân parçacığıdır. (Tuan).

Yer deyince aklımıza birbirinden farklı anlamlar gelmektedir. Yer, coğrafi bir yeri mi ifade eder, iklimsel bir yeri mi ya da sadece bir bölgenin haritadaki sınırını mı? Christian Norberg-Schulz'a göre, yere yaklaşımların çoğu soyut kalmaktadır. Norberg-Schulz, yazmış olduğu 'Genius Loci' adlı (Yerin Ruhu) kitabında yer kavramını somutlaştırmaya çalışmıştır. Ona göre; yer, insan meskeninin (konutun) somut manifestosudur, kimliği yere ait olmasına dayanır. Çevrenin somut ifadesi yerdir. Genel kullanımı davranış ve olayların yer bulduğu, meydana geldiği yerdir.[2]. Gerçek şu ki, yeri referans almadan olayları hayal etmek anlamsızdır. Yer, kuşkusuz

[1] Ersoy, Z., Dündar, Ş., 2003, Yaşayan Yerler, Sahnelenen Yereller, İzmir'de bir gezinti, Ege Mimarlık, sayı.43, s.26

[2] Bu anlatım için take place deyimi kullanılmıştır.

varoluşun tamamlayıcı kısmıdır. Yer dendiğinde soyut mekândan fazlasını ifade ediyoruz. Malzeme içeriği, şekil, doku ve renk gibi somut özellikleri olan bir şeyden bahsediyoruz. Bunların hepsi çevre karakterinin belirleyicileridir ki, bu da yere özgüdür.

Antik Roma'da bağımsız her şeyin ruhu olduğuna inanılır ve bu ruh onlara hayat verir. Norberg- Schulz'a göre, yerin de ruhu vardır. Bu ruh insanla ilişkilidir. İnsanın karakter özelliklerini oluşturur. Ona göre, 'insan kendini tanıtırken, mimarım ya da iyimserim diye tanıtmak yerine, New Yorklu'yum, Romalı'yım' diye tanıtır. Bundan insan kimliğinde yerin önemli bir fonksiyonu olduğunu anlayabiliriz.

Lawrance Durrell, Avrupa'yı yavaşça tanımaya başladığımızda, şarabı, peyniri, değişik ülkelerin karakterini tattığımızda, herhangi bir kültürün önemli determinantının yerin ruhu olduğunu anlayacağımızı vurgulamıştır. Modern turizm, değişik yerlerin tecrübe edilmesinin insanların ilgisini çektiğini kanıtlamıştır, bu değer artık yok olmaya başlamıştır. Modern insan, bilime ve teknolojiye o kadar inanmıştır ki, yerin kendisiyle bağlantısını kesmiştir.[3]

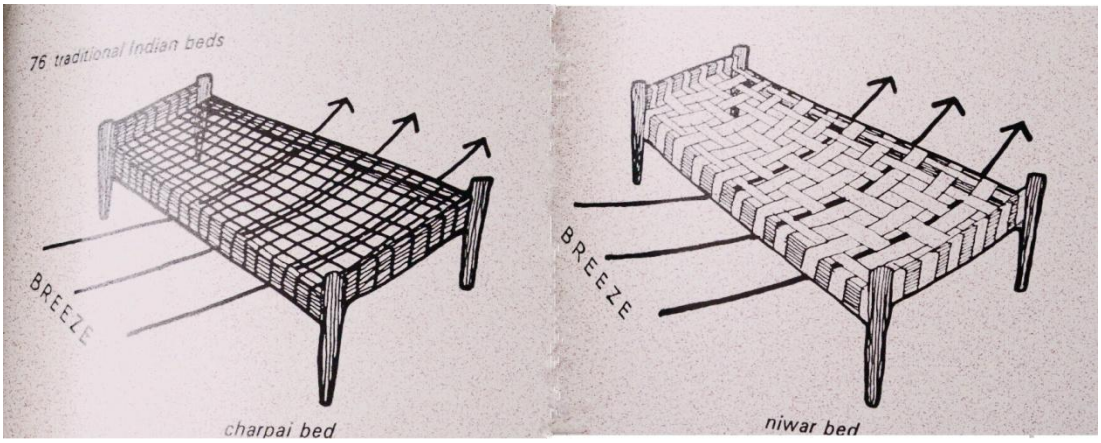
Yer, elbette sadece coğrafi bir konumdan ibaret değildir. Aynı yere ait şeylerin belirleyici bir ruhu vardır. Doğal yerin belirleyicisi olarak dağlar, bitki örtüsü, su, ışık görülebilir. Ama gökyüzündeki bulutlar ya da tamamen açık sarı bir gökyüzü bile yerle ilgili bir özellik verebilir. Yer, insanla ilişkilendiğinde kültürel bir yer haline gelir. İnsan yapımı yerde, insanın doğayı tecrübe etmesiyle ortaya çıkan binalar oluşur. Değişik yerlerde iklimin, dinin, topografyanın da etkisiyle mimariler değişir. Norberg- Shulz'a göre; 'yerin ruhunun somutlaşmış hali mimaridir. İnsan çevreyi algılar (alır) ve onu mimarinin odak noktası haline getirir.'.[4]

Günlük tecrübelerimiz, hayatımızdaki olayların geçtiği farklı yerlerin ihtiyacına sebep olur. Bu yüzden pek çok fonksiyon için kullanılan değişik mekânlar vardır. Yer, iç mekândan başlayarak şehir ölçeğine kadar çeşitlenir. Bu durum tabi plancılar ve mimarlar tarafında göz önünde bulundurulmuştur. Ancak sadece fonksiyonel olarak ele alınmıştır. Günlük en basit etkinliklerimizi bile göz önüne aldığımızda,

[3] Norberg-Schulz, C., 1980, Genius Loci: Toward A phenomenology of architecture,Rizzoli International Publishing, INC, New York, s.16

[4] Norberg-Schulz, C. 1980, s.16

(uyumak, yemek vb.) değişik ülkelerde, değişik kültür ve geleneklerde farklı özelliklere ihtiyaç duyulacaktır. (şekil3.1) Yerel ise, yere özgü olan şeylerin ifadesidir ve mimari, el sanatları, müzik ve pek çok şeyi kapsayabilir.

Şekil 3.1 Yukarıdaki örnekte uyuma alışkanlığının Hindistan'da özellikle iklimin etkisiyle esintiyi alacak şekilde farklılaştığını görüyoruz. (Fry. M., Drew, J., 1964, Tropical Architecture in The Dry and Humid Zones, B.T. Batsford Limited, London, s. 90)

3.1.2 Tarih

B. Özer ‘e göre:[5]

> Tarih, en genel ve objektif tanımıyla, ‘ zamanın insanoğluna ait faaliyetleri içeren bölümü’ şeklinde ifade olunabilir. Söz konusu faaliyetleri ister olaylar, isterse de somut nesneler halinde ele alalım, göze çarpan husus ortaya çıkan yeni ihtiyaçlarla imkânların diyalektik bir süreci zorunlu ve kaçınılmaz kıldığıdır. Başka bir deyimle, olaylar ve nesneler birbirlerini etkileyerek, 180 dereceye kadar varabilen bir sav-karşısav ilişki sistemi içerisinde sürecekler, değişeceklerdir. Böylece, tarihi, daha geniş açıdan, ‘zamanın akışı içerisinde insanoğluna ait faaliyetlerin diyalektik gelişimiyle oluşan dinamik bir süreç’ diye tanımlanabilir.

Aynı zamanda A. Petruccioli ‘Bellek Yitiminin Ardından: Akdeniz İslam Kent Dokusunun öğrettikleri’ adlı kitabında, tarih kavramını Edmonds Desmolins’ten alıntı yaparak tanımlamıştır:[6]

> Tarih, bölgeye ve insanın ona ait farkındalığına aittir. Bir bölgenin fiziksel biçiminin tarihin sayfalarını yazdığını söyleyen Desmolins, ayrıca, yerin okunmasında önemli bir öznel birleşeni ayırt eder: derin bir bilinç düzeyi. Çevremizdeki yapılı çevre uygarlığımızın bir ifadesidir. Anıtlar ise toplumsal etik ve dini değerlerin simgeleridir. Konut amaçlı bina, en derin bilinç düzeyimizi temsil eder. Anıt ve onun formu her zaman anlamsal bir etki ve kültürel aktarım

[5] Özer, B. , 2000, Kültür, Sanat, Mimarlık, YEM Kitabevi, İstanbul, s:52

[6] Petruccioli, A., 2008, Bellek Yitiminin Ardından: Akdeniz İslam Kent Dokusunun öğrettikleri, Yem yayınevi, s:10

> nesnesi olmuştur. Hint dünyasına ya da Osmanlı Türkiye'sine gönderme yapmadan Filarete'nin Sforzinda veya urbani'daki düklük sarayı'nın uzun ince kuleleri konusunda yazdığı eseri açıklayamayız. Bunun sebebi, anıtların, Quatremere de Quincy'nin işaret ettiği gibi, genellikle kopyalama biçimindeki bir yöntemle aktarılmasıdır. Buna karşılık, konut binaları aktarıma direnir. Bu binalar bir yere kök salar, çünkü her uygarlık sürekli değişim içindedir ve devamlı olarak evlerini yeni gereksinimlere ve koşullara yeniden uyarlar.

Desmolins'in bu tanımı bize tarih ve yer arasında bir bağlantı olduğunu göstermesi açısından önemli bir örnek teşkil eder.

3.1.3 Gelenek

Gelenek için ise, 'tarihsel sürecin içerisinde geçmişten gelen, fakat hala geçerli ve güncel olan faaliyetlerin, olayların, töresel alışkanlıkların ve bunların ürettiği nesnelerin tümüdür' diyebiliriz. Tarımsal düzen uygarlıklarında, özellikle de bu uygarlıkların belirli kesimlerinde diyalektik gelişimin fevkalade sakin ve yavaş olması, geleneğe en fazla bu gibi toplumlarda rastlanmasının nedenidir. Oysa çok daha hızlı diyalektik gelişime sahip resmi kültürün simgeleri, sözgelimi Gotik'ten Rönesans'a sert bir sıçrayış yaparken halk sanatları normal eğrilerini sürdüregelmişler, yani geleneksel bir evrime ayak uydurmuşlardır.[7]

Gelenek, tarihsel süreç içerisinde geçmişten gelen, fakat hala geçerli olan, hatta güncel olan diyebileceğimiz faaliyetleri, sonuç olarak da olayları, töresel alışkanlıkları, nesneleri kapsar.[8]

3.2 ÇAĞDAŞ MİMARİDE YEREL TAVIRLARIN İRDELENMESİ

Süha Özkan'a göre, mimarlık ve tasarım alanında, bölgeselliğe girmeden kimlik üzerine konuşmak çok zordur. Coğrafi bir bölge, toplumun hem kültürel hem de çevresel pek çok yönlerini tanımlar. Kültür, yaşamın ve ifadenin yaygın şeklini içerir. Doğal çevre, iklim ve topografyayı içerir. Bir bölge, doğru tanımlandığında, bütün bunların çok karmaşık bir birleşimini sunar. [9]

Modernizm, Uluslararası Üslup vasıtasıyla evrenselliği ve dünya çapında belli mimari değerleri açığa çıkarmıştır. Geçtiğimiz 80 yılda bölgesel bütün yapım

[7] Petruccioli, A., ,2008, s:10

[8] Özer, B. , 2000, s:339

[9] Robert, P., 1989, Ken Yeang: Rethinking The Environmental Fitler, Landmark books, Singapur,s. 17

aktivitelerini elemiştir. Mimarlık okulları, inşaat sektörü ve popüler zevk, Uluslararası Üslup'u güçlendirmek için birleşmiştir, ta ki modern toplumun bütün sektörlerine sunulan bir ideoloji olana kadar. Yarım asırdan fazla bir süredir Uluslararası Üslup çağdaşlığın göstergesi olmuştur.[10]

Uluslararası Üslup yerel, bölgesel pek çok özelliği inkâr etmiştir. Homojenleşme ve aynılaşma sunmuştur. Endüstrinin getirdiği seri üretim ve hızlı inşa ile yerel iş gücü başa çıkamamıştır. Buna rağmen yerellikten, bölgeselcilikten etkilenen mimarlar da olmuştur. Alvar Aalto, kendi tarzında bölgeselciliği çalışmak için modernizmin parametreleri içinde bir yol bulmuştur. Le Courbusier ve Louis Kahn özellikle Hindistan'da yapmış oldukları projeleriyle yerel mimari'ye önem vermiş, tasarım kıstası olarak kullanmışlardır. Ama ondan sonra yetmişlere kadar bununla ilgili çok az referans olabilecek mimar vardır. Maxwell ve Jane Fry özellikle tropikal iklim bölgelerinde yaptıkları projelerle, Hasan Fethi yerel mimariye kattığı değerle bu örneklerden birkaçıdır.

3.2.1 Yerel Mimari

B. Rudofsky'e göre, yerel mimari (vernakular)[11], nesiller boyu gelişen, belirli ihtiyacı yerine getiren, kullanıcısının düşünü ifade eden bir geleneğin sonucudur; çevresel, sosyal, ekonomik ve tarihsel faktörlerle şekillenir.[12]

Mimarlık tarihi incelenirken geçmişin anıtsal mimarisi ve mimari akımlar incelenmektedir. Hâlbuki mimari sadece bu dönemlerden ya da anıtsal mimariden ibaret değildir.

---

[10] Robert, P., 1989, s. 13

[11] Vernakular sözcüğü soyso-ekonomik bir kavramdan çıkmıştır. Verna köle demektir ve vernakular evin efendisi yanında ikamet eden kişiyi ifade eder. Steven holl, Vernakular kelimesinin bir kültürde tekliği en açık biçimde ifade ettiğini söyler. Yerel mimari dış anlamları üzerine koymaktansa bir yerin karakteristiğinden gelişmiştir. Kendisini iklim teknolojisi, kültür ve ilgili sembolizmin mimaride yüzyıllarca var olduğu önemli bir kaynak olarak farklı kılmaktadır. (http://www.worldarchitecture.org/links/?http://www.amar-ujari.com/amar/pdf/introduction.pdf- 4 Nisan 2009)

[12] El Khoury, Y., 2007, From Architecture Without Architects Until Today, First Euro- mediterranean Regional Conference , Traditional Mediterranean Architecture Present and Future, Barcelona, s. 518

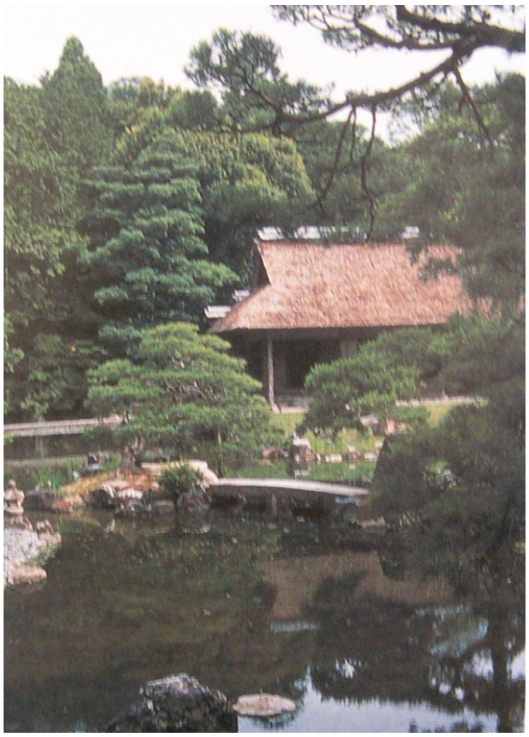
B. Rudofsky yerel mimari hakkında şunları söylemektedir:[13]

> Mimari, uzmanların sanatı olmadan ondan öğrenilecek çok şey vardır. Eğitimsiz inşaatçılar (bu şovun başrol oyuncuları), zaman ve mekânda binalarını doğal çevreye uydurmakta hayran kalınacak bir yetenek sergilemektedirler. Bizim gibi doğayla yarışmak yerine, iklimin kaprislerini ve topografyanın zorluklarını hoşgörüyle karşılarlar. Oysa biz kendi hoşumuza giden düz cansız kırlar bulduk, sofistike insanlarsa sarp yerlerden etkilendiler. Nitekim onlar peyzajdan karmaşık yapılanışlar çözmekten çekinmediler. En umutlu olanları, bina arsalarını kartal yuvası gibi olan yerlerde (Macchu Picchu, Alban Dağı, Atos Dağının sarp cumhuriyeti bunlardan bazıları) seçmekle tanındılar.
>
> Bu mimarinin kazara olduğu fikrini bertaraf edip, yerel mimarinin, sorunların pratik çözümünde iyi bir hissiyata sahip olduğunu itiraf etmeliyiz. Evlerin formu yüzlerce yıldır iletilmiştir, birçok cesur ilkel çözüm, bizim teknolojimizi öngörmüştür, hatta son yıllarda birçok önemli buluş yerel mimaride eski kafalıdır; prefabrikasyon, standardizasyon, esneklik, hareketli strüktürler, yerden ısıtma ve havalandırma, hatta asansörler bile.

Yerel mimariler, toplumun hayat tarzına, dini ritüellerine, iklimin ve topografyanın getirdiği kısıtlamalara mükemmel uyum sağlar. Yerel mimariler değişen sosyo-kültürel, ekonomik ve politik durumlarda bile evrim süreciyle gelişir, değişirler. Yerel mimarilerin şekillenmesinde çok pratik yararcı nedenler temel oluşturur. Hiçbir şey rastlantısal değildir, her şeyin bir nedeni vardır.

Mesela, kule evleriyle tanınan Sana'a'da(şekil 3.3) yerleşim ve ev tipolojisi başlıca iki nedenden oluşmaktadır. Bunlardan ilki, kısıtlı tarım alanlarının bütünlüğünü koruyabilmek, ikincisi ise kule evlerle savunma geliştirebilmek ve korunmaktır. Japon yerel mimarisinin (şekil 3.2) oluşmasındaki temel etmenler; minimalist yaşam tarzı ve iklimin getirdiği kısıtlamalardır. Daki- Nijerya'da ise (şekil 3.4) mimariyi belirleyen temel etmen iklimdir. Sıcak-kuru çöl iklime sahip Daki'de gündüz sıcaktan, gece ise dondurucu soğuktan korunmak önemlidir. Kalın ve küçük açıklıklı duvarlı evler silindirik ya da dikdörtgen olabilmektedir.

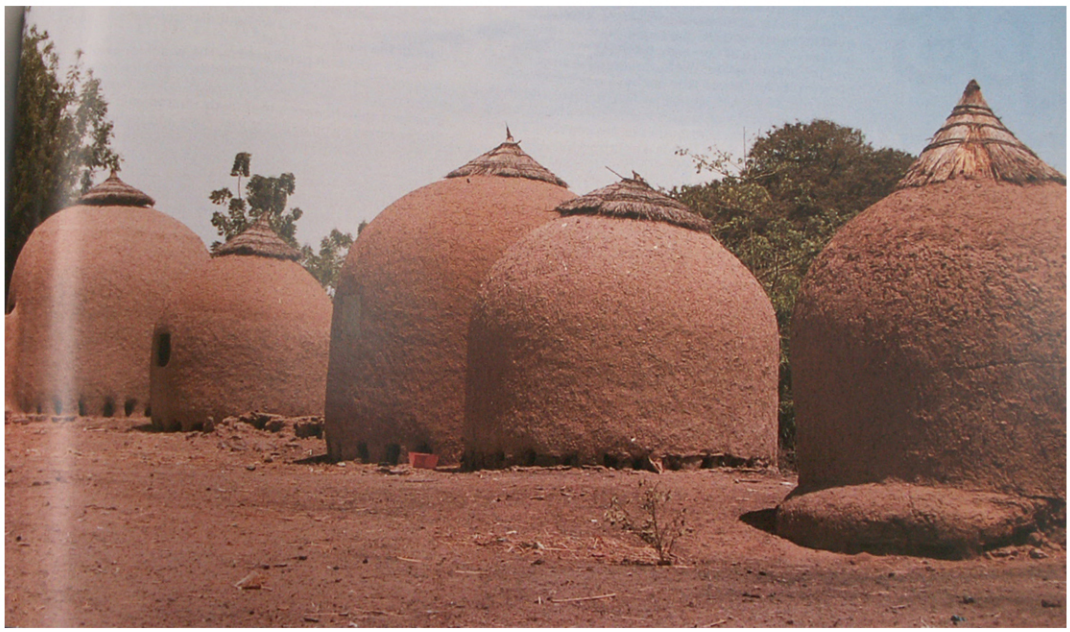
[13] Rudofsky, B.,1964, s.5

Şekil 3.2 Japon yerel mimarisinden bir örnek, Katsura Villa- Kyoto (Steele,J., 2006, Ecological Architecture A Critical History, Thames& Hudson, London,s. 20) Japon yerel mimarisi minimalist hayata tarzının ve iklimsel zorunlulukların kusursuz bir yansımasıdır.

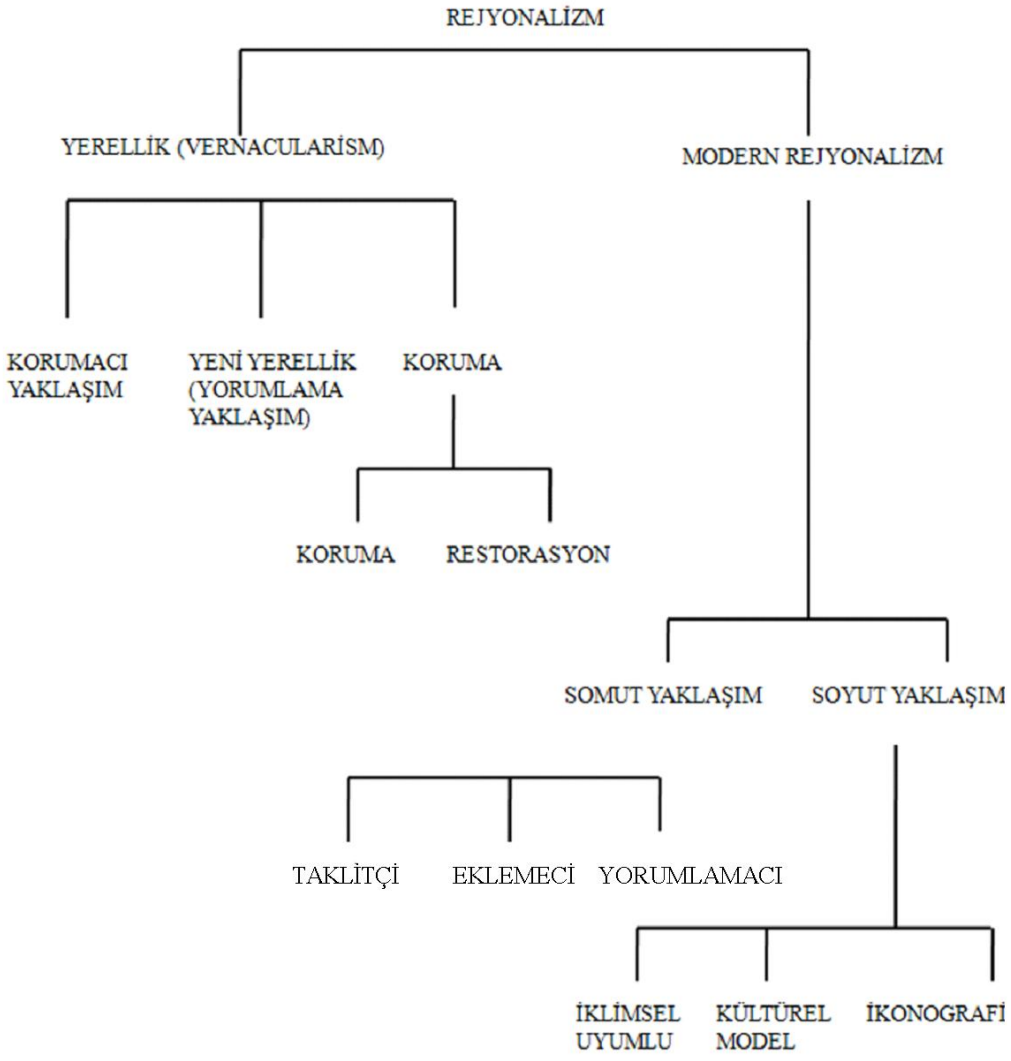
Şekil 3.3 Sana'a (Steele, J., 1994, Architecture For islamic Societies Today, ST Martins Press, New York, s.13)
Sana'a'daki kule evler , iki nedene dayanmaktadır.Bunlardan İlki tarımsal alanı muhafaza etmek, diğeri ise savunma sağlamaktır.

Şekil 3.4 Daki- Nijerya (Onyefulu, D., Architectural Review, 1095,s.93)
Yerel mimariyi oluşturan temel etmen iklimdir. Sıcak kuru çöl iklimine sahip Daki'de gündüzleri sıcaktan, geceleri soğuktan korunmak amacıyla evlerde kalın duvarlar ve küçük açıklıklar kullanılmıştır.

3.2.2 Rejyonalizm

Süha Özkan, 'Modernizm İçinde Rejyonalizm' (Regionalism within Modernizm, ing.) adlı makalesinde, mimaride rejyonalist yaklaşımları sınıflandırmıştır. Bu sınıflandırmayı bina ölçeğine, kullanılan teknolojiye ve malzemeye, öğelerin yorumlanışına göre yapmıştır. Süha Özkan, Rejyonalizm'i iki alt başlıkta incelemiştir. Bunlar Vernakularizm ve Modern Rejyonaliz m'dir.(Şekil 3.5)

Şekil 3.5 Süha Özkan'a göre yerel yaklaşımların sınıflandırılması (Robert, P., 1989, s. 13)

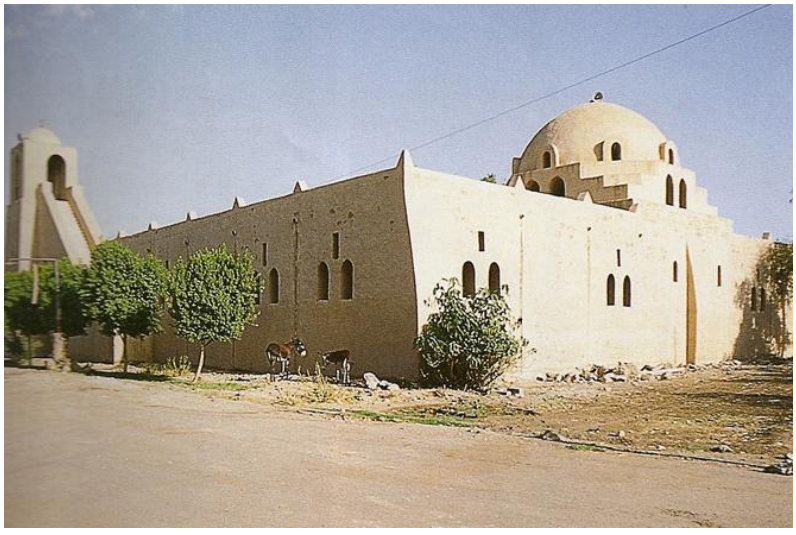
3.2.2.1 Vernakularizm

Süha Özkan'a göre; Vernakularizm'e (Yerellik) yaklaşımları iki kategoride incelemek mümkündür. Bunlar Korumacı ve Yorumlamacı Yaklaşımlardır. Her iki yaklaşım da, yerel biçim ve mekânsal düzene, yeni ve çağdaş bir varoluş getirmeyi amaçlasa da, teknolojiye ve topluma yaklaşımları açısından farklılaşmaktadır.

A- Vernakularism'e Korumacı Yaklaşım

Korumacı yaklaşımda, Hasan Fethi örneğinde olduğu gibi yerel mimari bütün yönleriyle kabul görmüş ve uygulamaya devam etmeye çalışılmıştır. Bu yaklaşıma göre; yerel mimarinin iklimi ele alışı, malzemeyi kullanışı, yapım tekniği ve sembolizmi önemlidir.

Hasan Fethi'nin mimarlık anlayışı, bir yerde yapı yapmak değil, bir yerden yapı oluşturabilmektir. Fethi, 'insanoğlu doğduğu günden bugüne sürekli olarak kendi barınması için gereken gereçlerin hep çevresinde bulunduğunu, önemli olanın başka yerden getirmek değil, olanı bilgi ve sevgi ile biçimlendirmek' olduğunu söylemiştir.' [14] Hasan Fethi, kültür ve geleneklerin, bireysel mimardan ve modernizmin yenilik arayışından her zaman daha üstün olduğunu düşünmüştür. Mimarisi, bu nedenle geleneklerle köklenir, hayat tarzlarına ve ihtiyaçlara uyumludur.

Şekil 3.6 Yeni Gurna Cami (Ekincioğlu, M., 2000, Hasan Fethi, Boyut Yayın Grubu, İstanbul, s.30)

[14] Ekincioğlu, M., 2000, Hasan Fethi, Boyut Yayın grubu, İstanbul, s.47

Craterre, Development Workshop ve ADAUA Hasan Fethi'nin düşüncelerini benimsemiştir. Andre Ravereau, Nader Khalili, Abdel Wahed El-Wakil yerel teknolojide onun izlerini takip etmiştir.

Vernakularism'e yorumlamacı yaklaşıma örnek olabilecek bir proje de Santorini'de K. Nikolaidis ve C. Edwards'ın yapmış olduğu tatil konutlarıdır (şekil 3.7- şekil 3.10). Santorini'de Katı kütleler, kalın duvarlar, küçük açıklıklar, birbiriyle birleşen bina yapısı gözlenmektedir. Çevre kısıtlamalarına bağlı organik formlar, yerel malzeme kullanımı, sürdürülebilirlik için önemli olan malzeme ve yer kullanımının minimizasyonu ve tercihten değil, gereklilikten oluşan unsurlar adanın genel karakteridir. Topografya ve yapım ekonomisi sebebiyle, tonozlu oyulmuş volkanik mağaralar da bulunmaktadır. Böylece toprağın doğal ısısından yararlanılabilinmiştir. Yapılan konutlar adanın volkanik mağaralar olan kısmında konumlandığından, mimarileri bölgedeki mimariden esinlenerek yapılmıştır. Yerleşimin geneline bakıldığında yerel mimariye uyum dikkat çekmiştir. Bu proje yerel mimariyi her yönüyle kabul etmiş, plan şeması, yapım tekniği ve hatta kullanılan renkler bile adayla bütünlük oluşturmuştur.

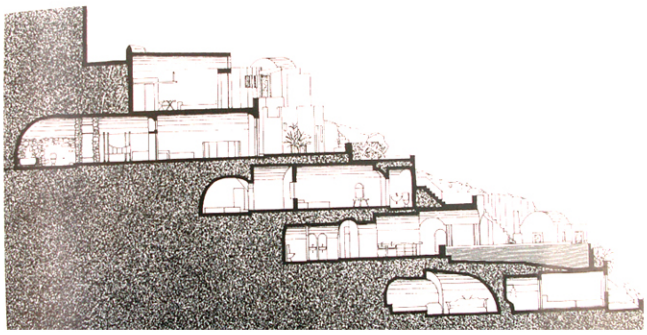
B- Vernakularizm'e Yorumlamacı Yaklaşım

Yorumlamacı yaklaşım (Neo-Vernacularizm), yerel mirasa yeni ve çağdaş fonksiyonlar yükleyen bir yaklaşım olarak ortaya çıkmıştır. Modern teknolojinin inşa ve bakım kolaylığından yararlanmıştır. Özellikle kültür ve turizm binalarında yorumlamacı yaklaşım benimsenmiştir. Yerel mimariye yaklaşımı, yeni bir tüketim çabasının göstergesi olmuştur. Bölgesel birleşenlere sığ bir bağlılık göstermiştir. Mimari kültürün, hediyelik ve folklora indirgendiği yerde, yerel şekil ve formların ifadesi haline gelmiştir.

Turgut Cansever'in yapmış olduğu Demir Tatil köyü(1987, Bodrum, şekil 3.11- şekil 3.14) vernakularizme yorumlamacı yaklaşıma örnektir. Cansever yerel mimari ve onu oluşturan öğelere sıkı bir sorumluluk beslemiş olsa da, Demir Tatil Köyü'nde sadece yerel mimariye özgü form ve taş örgü tekniklerini kullanması yaklaşımını tutarlı kılmamıştır. Bodrum mimarisini oluşturan dar ve gölgeli sokaklar, evlerin bahçe ya da avlularıyla kurduğu yakın ilişki Demir Tatil Köyü'nde söz konusu değildir.

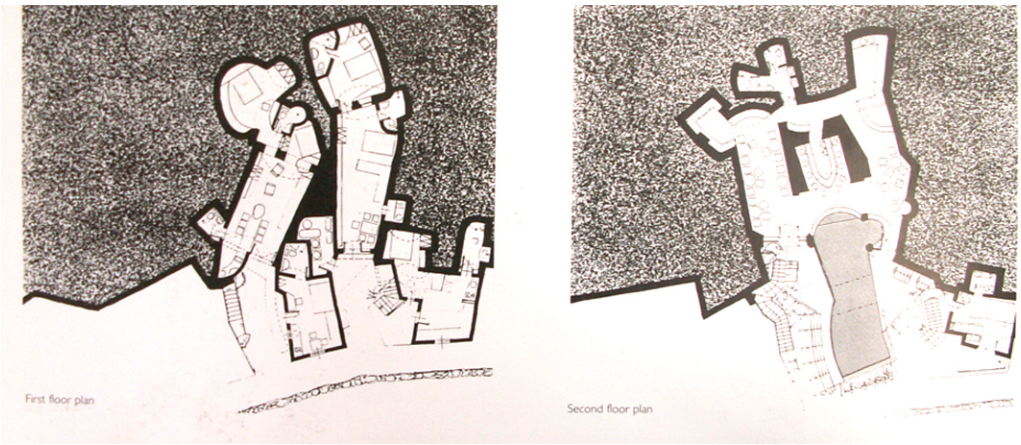
Şekil 3.7 K. Nikolaidis ve C. Edwards'ın yapmış olduğu konutlara ait silüet ve vaziyet görünüş
(Orduna, F, 2005, New Housing Concepts, Gincko Press, Hamburg, s.347)

Şekil 3.8 Santorini'de konut kesit
(Orduna, F, 2005, New Housing concepts, Hamburg s.349)

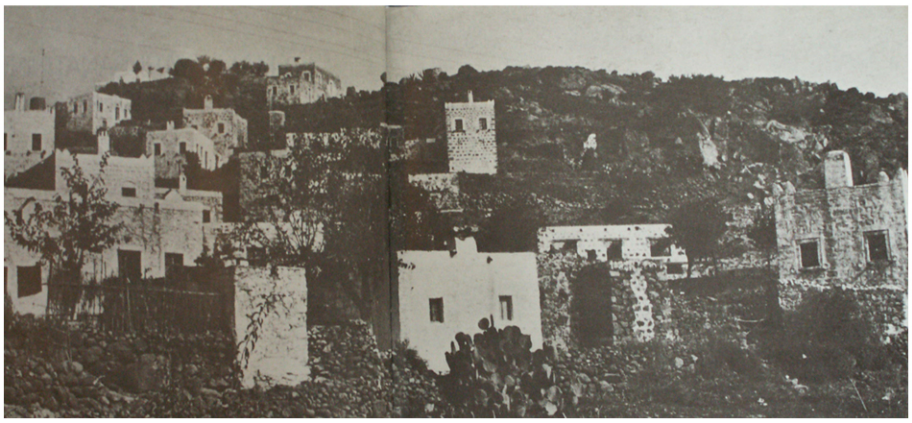

Şekil 3. 9 Proje alanında bulunan bir sokak
(Orduna, F., 2005, s. 349)

Şekil 3.10 Santorini'de konut planlar (Orduna, F, 2005, s.348)

Adanın geleneksel mimarisi, tasarımın temelini oluşturmuştur. Planlama prensipleri,kullanılan renkler, malzeme ve yapım teknikleri yereldir. Ada yaşantısı pek çok kısıtlamayı beraberinde getirdiğinden minimalist bir mimari ve yaşam tarzı söz konusudur.

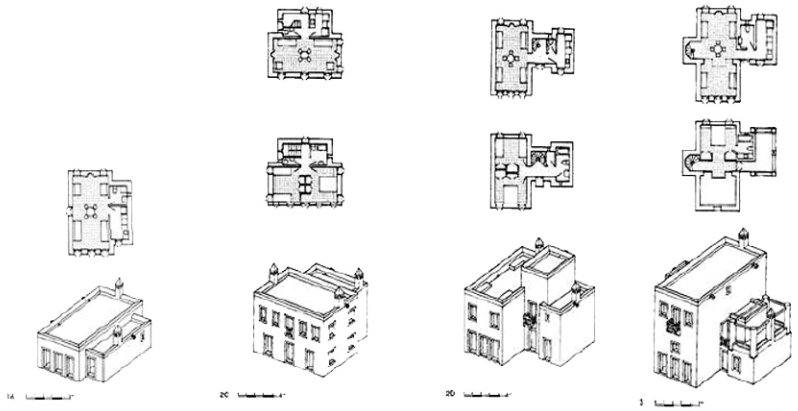

Şekil 3.11 Bodrum'da geleneksel bir yerleşim alanı (Bektaş, C., 1983, Bodrum Halk Yapı Sanatından Bir Örnek, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, İstanbul, s. 27)
Bodrum mimarisinin genel karakterini dar ve gölgeli sokaklar oluşturmaktadır.

Şekil 3.12 Bodrum'da bir sokaktan görünüm (Bektaş, C., 1983, s. 30)

Şekil 3.13 Demir Tatil Köyü genel görünüm (Cansever, T., 1992, Demir Tati Köyü, Tasarım Mimarlık Dergisi, Ekim 1992 sayı. 28, s.102)

Şekil 3.14 Demir Tatil Köyü planlar ve perspektifler (Cansever, T., 1992, Demir Tatil Köyü, Tasarım Mimarlık Dergisi, Ekim 1992, s.105-106)

3.2.2.2 Modern Rejyonalizm

Rejyonalizm fikri, Vitrivius'tan başlayarak günümüze kadar mimariyi etkileyen bir fikirdir. Rejyonalizm, tarihte sadece iklimi, topografyayı ve kültürü değil, aynı zamanda dönemin sosyal yapısını, politik hareketlerini, başkaldırısını da ifade etmektedir.

S. Özkan'a göre, 'çoğu rejyonalist mimarlarca reddedilen Modernizm değil, Uluslararası Üslup'tur. Modernizm, yapı malzemeleri özelliklerine, strüktürün anlamına ve binayı meydana getiren formların fonksiyonel gereklerine saygıyı talep eder. Bu soyut talepler, bölgesel bir yaklaşımı kabul eden mimarlarla hiçbir şekilde ters düşmez. Modernizm, Modern Rejyonalizm'e problemlerle başa çıkmak için araç ve teknik temin eder. Vernakularizm'in aksine, Modern Rejyonalizm bütün bina ölçeklerinde kullanılır. Geçmişin anıtsal mimarisinden de, sivil mimarisinde de türer.' Süha Özkan Modern Rejyonalizm'i iki kategoride inceler, bunlar somut yaklaşım ve soyut yaklaşımlardır.[15]

[15] Özkan, S., 1985,Exploring Architecture ın Islamic Cultures 2, Regionalizm ın Architecture, Aga Khan Award For architecture, Concept Media Pte Ltd, Singapur, s.13

A- Modern Rejyonalizm'e Somut Yaklaşım

Süha Özkan Modern Rejyonalizm'e soyut yaklaşımı şöyle tanımlamıştır:

> Somut yaklaşım, bölgesel ifadeye bütün yaklaşımları uzlaştırır (detay, kısmen ya da bütün binayı kopyalama gibi). Binalar sembolik ilintili ruhani değerler yüklendiğinde, daha kabul edilebilir yeni formlar haline gelmektedirler. Kendine yeniyle desteklenen, geçmişin değerlerine dayanan bir savunma getirir. Pek çok durumda, yenide çağdaşlığın varlığı vurgulandığında, ideal olduğu varsayılıp kabul görür. Bu yaklaşım, zamanın reddi ve kabulünün ortak varlığıyla şizofrenik bir karışım sunar. Çağdaşlık, ihtiyaçları karşılamak için kabul görür, böylece çağdaş malzeme ve teknikler de kullanılabilir.[16]

Süha Özkan'ın tanımladığı haliyle Modern Rejyonalizm'e somut yaklaşımlar, bölgesel olarak kabul görmenin yollarından biridir. Bu yaklaşım pek tutarlı bir yol göstermemektedir. Sadece kendine dayanak noktası arayan bir mimarinin kaçış yoludur. Bu nedenle bu gruba örnekler belirginleşmemiştir.

B- Modern Rejyonalizm'e Soyut Yaklaşım

Bina formlarını, ondan türemek yerine, geçmişten gelen unsurları özetleyerek oluşturan yaklaşıma soyut yaklaşım diyoruz. Bu zor fakat takip edilmesi iyi bir yoldur. Çoğunlukla binanın özündeki özelliklerle; kütle, dolu-boş, oranlar, mekân duygusu, ışığın kullanımı ve strüktür prensiplerinin yeniden yorumlanmış formlarıyla birleşir.

S. Özkan, soyut yaklaşıma şu örnekleri vermiştir:

> 'Charles Correa 'Biçim, iklimi takip eder' yaklaşımıyla uğraşlarını kısaca başlıklamıştır. Pek çok yönüyle binayı oluşturan makro çevrelere öncelik vermiştir. Rıfat Chadirji, Irak mimari mirasının cephe anlayışını yorumlamıştır. Mohammad Makiya, yine güzide bir ıraklı, özellikle erken çalışmalarında, bölgesel anlatımı modern mimariyle yüceltmiştir. Sedad Eldem, geleneksel mimariyle ilgili araştırmalar yapmış, modern mimariyi ondan türetmiştir.[17],

[16] Özkan, S., 1985, , s.13

[17] Özkan, S., 1985, s.13

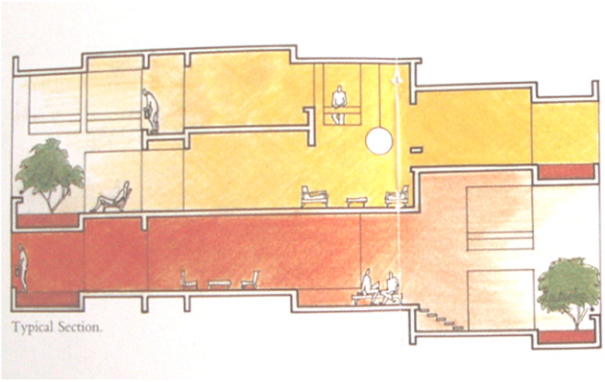
Charles Correa, özellikle kendi ülkesinde iklimin her türlü günlük aktiviteyi etkilediğini fark etmiştir. Bu nedenledir ki, Louis Sullivan'ın '*Biçim İşlevi takip eder(Form follows function)'* sözünü, kendi tasarım anlayışıyla bağdaşacak şekilde *'Biçim iklimi takip eder(Form follows climate)'* olarak değiştirmiştir. Gözyüzüne Açık: Ilıman İklimde Mimari (Open To Sky: Architecture in Warm Climates –İng.) adlı makalesinde ülkesindeki iklimin, yaşam tarzını nasıl etkilediğini ve buna göre mimarinin biçimlendiğini anlatmıştır. Hindistan'da sıcak ve nemli iklim sebebiyle pek çok günlük aktivite açık mekânlarda gerçekleşmektedir. Dini ritüellerden uyuma alışkanlığına kadar pek çok şeyin belirleyicisi iklimdir.

Correa mimarisinde bu nedenle, açık alanlar, avlular, teraslar ve bahçeler önemli yer tutmuştur. Binalarının çoğunda kapalı ve açık mekânlar iç içe girmiştir. Bunun nedeni sadece iklimsel kontrol sağlamak değildir. Dini inanışlar gereği, gökyüzüne ulaşma isteğini engelleyen ve insanı gökyüzünden koparan bir mimariye karşı olmasıdır.

Charles Correa'nın Kanchanjunga apartman bloğu, (Bombay, 1970- 1983, şekil 3.15) yerel bungalov evlerinden etkilenerek tasarlanmıştır. Bu evlerde, çeşitli kotlarla her daire kendi terasına sahiptir. Minimalist cephe anlayışı, sadece bu terasların boşluklarıyla şekillenmiştir. Tasarım kıstaslarından biri de iklimdir. Bina doğu-batı hattında konumlanmıştır. Böylece hem Umman denizinden gelen esintiden yararlanmış hem de kentin en güzel manzarasını izleme olanağı sağlanmıştır.

Gandi Müzesi'nde (Ahmedabad, 1958- 1963, Şekil 3.16- 3.17) yalın ve modüler plan şeması ve az malzeme kullanılmıştır. Correa, özellikle tasarımında Gandi'nin hayat tarzını, binadaki yalınlıkla bağdaştırmaya çalışmıştır. Müzede açık ve kapalı mekânların iç içe geçmesi yine önemli bir yer tutmuştur. Kullanılan kanopiler, Hindistan yöresel mimarisinde kullanılan chatrilere gönderme yapmıştır. Pek çok yönüyle Mahatma Gandi Müzesi geleneksel bir binadır.

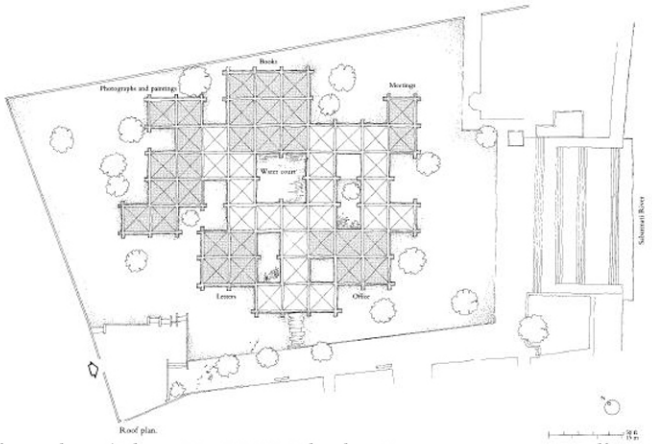

Şekil 3.15 Charles Correa, Kanchanjunga Apartmanı- Bombay genel görünüm ve avluların
durumunu gösteren kısmi kesit (Khan, H., 1987, Charles Correa, concept Media Pte Ltd, Singapur, s. 57)
Yerel bungalov evlerden esinlenerek tasarlanmıştır. Geleneksel hayat tarzına uygun avlu ya da bahçede yaşama alışkanlığı bu binada da sürdürülmek istenmiştir. Bu nedenle çeşitli kotlara teraslar eklenmiştir. İklim konforu sağlamak için bina hakim rüzgar yönüne göre yapılmıştır.

Şekil 3.16 Mahatma Gandi Müzesi- Ahmedabad, yerel mimari ve iklimsel durumla uyum içinde bir bina (Khan, H., 1987, Charles Correa, Concept Media Pte Ltd, Singapur, s. 22)

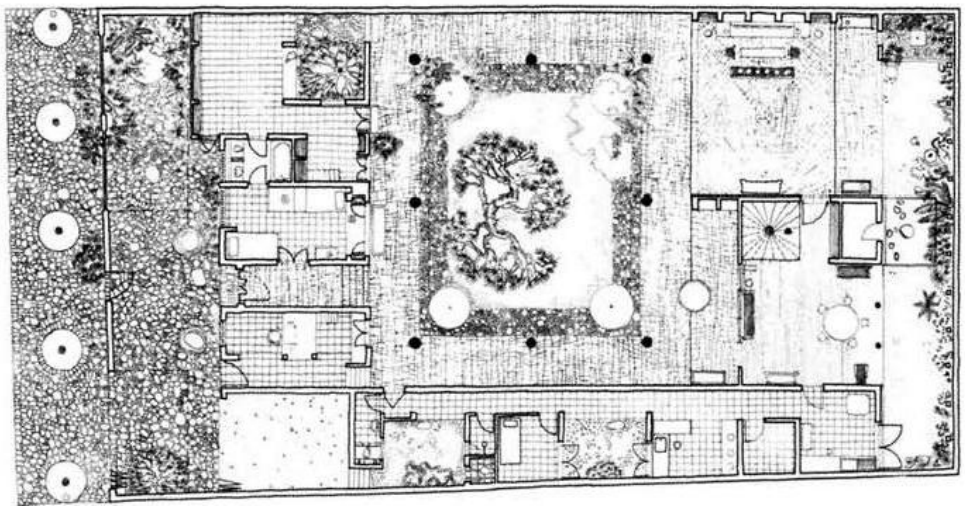

Şekil 3.17 Vaziyet planı (Khan, H., 1987, Charles Correa, concept Media Pte Ltd, Singapur, s. 23)

Gandi'nin sade yaşamına gönderme yapmak için oldukça basit bir planlama anlayışı benimsenmiştir. Birbirine giren açık ve kapalı mekanlar iklimin gerekliklerini yerine getirmek için yapılmıştır.

Geoffrey Bawa'nın açık ve kapalı mekânları kullanma şekli Charles Correa ile benzerlik göstermiştir. Geoffrey Bawa, Sri Lanka geleneksel mimari mirasının köklerinden çağdaş mimari yaratmıştır. Sri Lanka, dört yüzyıl boyunca çeşitli ülkelerin sömürgesi olduğundan, saf ve tek bir yerel mimariden bahsetmek söz konusu değildir. Sri Lanka'da yerel mimari, değişik ülkelerin mimarisinin bir birleşimidir.

Geç başladığı meslek yaşamının ilk örneklerinde almış olduğu modernist eğitimin etkisi gözlemlenmiştir. Ena De Silva için yapmış olduğu ev (Colombo, 1960, şekil 3.18) mimarisinde bir dönüm noktası oluşturmuştur. Bu ev, İngiliz sömürge dönemi bungalov evleri gibi arsanın merkezinde bulunan yekpare bir kütle değil, küçük bir arsada mahremiyet sağlamak için avlulardan oluşmuş içe dönük ilk projesidir.

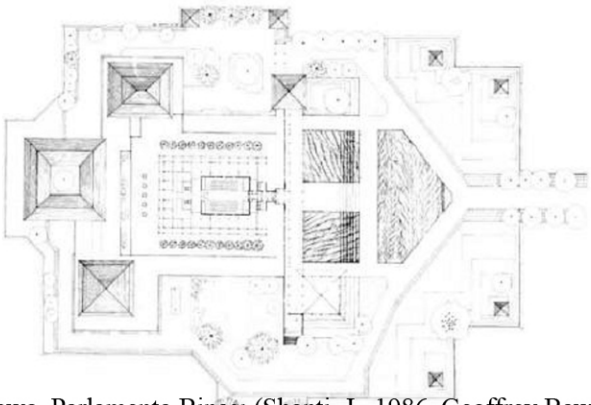

Şekil 3.18 Geoffrey Bawa Ena De Silva Evi (Correa, C., Kenneth, F., Robson, D., 2001, Modernity and Community: Architecture in the Islamic World, Thames & Hudson and The Aga Khan Award for Architecture, massachuttes, s. 20)

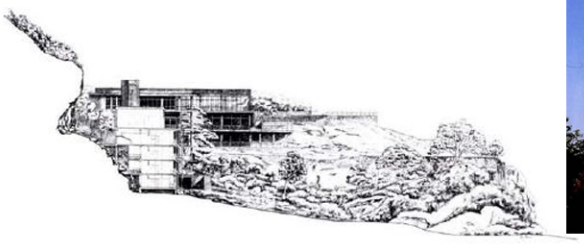
Bawa'nın projeleri tropikal iklimle uyumludur. İklimin getirdiği zorluklar onun mimarisinde de birbirine giren açık ve kapalı mekânlarda kendini göstermiştir. Açık mekânları örten geniş saçaklar, güneşten ve yağmurdan koruma sağlamıştır. Yerel işçilerle çalışmış, özellikle ahşap işleri mimarisinin önemli bir kısmını oluşturmuştur. Yapmış olduğu Parlamento Binası(Kotte, 1982, şekil 3.19), Bentota Otel(Bentota, 1969, şekil 3.21), Kandalama Otel (Kandalama, 1991, şekil 3.20), Ruhunu Üniversitesi (Ruhunu, 1984) önemli projeleridir. David Robson'a göre; projeleri tasarlanmış gibi değil, keşfedilmiş gibidir.[18]

[18] Correa, C., Kenneth, F., Robson, D., 2001, Modernity and Community: Architecture in the Islamic World, Thames & Hudson and The Aga Khan Award for Architecture, massachuttes, s. 29

Şekil 3.19 Geoffrey Bawa, Parlamento Binası (Shanti, J., 1986, Geoffrey Bawa of Sri Lanka, MIMAR 19: Architecture in Development, Singapur, s.59) Bataklık bir arsanın büyük bir göle çevrilmiş ve ortada yapılan adaya parlamento binası yerleştirilerek tasarlanmıştır. Ortada bulunan ana kütle ve ayrı ama bağlantılı 5 pavyondan oluşturmuştur. Bakır çatıların birbirleriyle olan ilişkileri Kandyan mimarisini hatırlatmaktadır.

Şekil 3.20 Kandalama Otel (Correa, C., Kenneth, F., Robson, 2001, Modernity and community: Architecture in Islamıc World, Thames & Hudson and Aga Khan Award for Architecture, Londra,s. 31-33)
Otel bir tepeciği saracak şekilde planlanmıştır.Odaların bulunduğu iki ana kolun koridorları açıktır ve tepeyle sınırlanmıştır. Tepenin varlığı iç mekanda hissedilmektedir.. Cephede bulunan ahşap paneller iç mekanı direk güneş ışıklarından korurken, aynı zamanda üstündeki yeşilliklerle binanın çevresiyle uyum sağlamasının yardımcı olmuştur.

Şekil 3.21 Bentota Otel (Correa, C., Kenneth, F., Robson, 2001,s. 28) Bentota Otel, antik çağ saraylarından, ortaçağ köşklerinden ve hatta koloni dönemi evlerinden nazik ipuçları barındırırken, aynı zamanda modern turistin ihtiyacını da karşılayabilmiştir. Binada kullanılan çoğu malzeme ithal edilmiş olsa da, otel yerli ve hep oradaymış gibi bir görünüme sahiptir.

Sedad Hakkı Eldem,[19] batılı anlayışta bir eğitim almış olmasının etkisiyle, meslek hayatının ilk yıllarında çalışmalarının Modern Mimari üsluba örnek olduğunu söylemek mümkündür. Daha sonra Türk Evi çalışmalarıyla beraber, ulusal mimari yaratma çabaları dikkat çekmiştir. Geleneksel Türk mimarisinin sürekliliği S. H. Eldem mimarisinin temelini oluşturmuştur. Bu nedenle yapılarında Geleneksel Türk Mimari'sinden izler bulmak mümkündür. Türk evinin, dolu-boş oranları, pencereleri, kütlesi tasarımlarında önemli kıstasları arasındadır. Bu bağlamda yapmış olduğu Taşlık Kahvesi (1947, İstanbul, Şekil 3.22), Hollanda Büyük Elçilik Konutu (1973-1077, Ankara, şekil 3.23), Sosyal Sigortalar Kurumu binalarının (1962-1964, İstanbul, şekil 3.24) Çağdaş Türkiye Mimari'sinde önemli bir yeri vardır. S. H. Eldem mimarisi kendine bu bağlamda Modern Rejyonalizm'de yer edinmiştir.

Uğur Tanyeli, Sedad Hakkı Eldem mimarlığını şöyle tanımlar:

> Eldem'in mesleğe atıldığı yıllardan başlayarak ölümüne dek bağlı kaldığı ve birkaç kez de yazıya döktüğü ana düşünceleri oldukça yalındır: Türkiye'ye özgü bir mimarlık yaratılmalıdır, böyle bir mimarlık Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'ndeki gibi biçim ve bezeme ayrıntılarının eklektisist, tarihselci bir yaklaşımla yinelenmesine dayanmamalıdır. Türkiye'ye özgü yeni mimarlık Türk ulusal geleneği ile ilişkilendirilmelidir; çağdaş teknoloji yadsınmamalı, tam aksine kullanılmalıdır.[20]

---

[19] Sedad Hakkı Eldem mimarlığı dört evreden oluşmuştur. 1928- 1934 yılları arasında yurtdışında eğitim gördüğü ve pek çok farklı mimardan etkilendiği (A. Perret, Le Corbusier, Hoffman bunlardan birkaçıdır.) ve bunu projelerine yansıttığı birinci dönemdir.

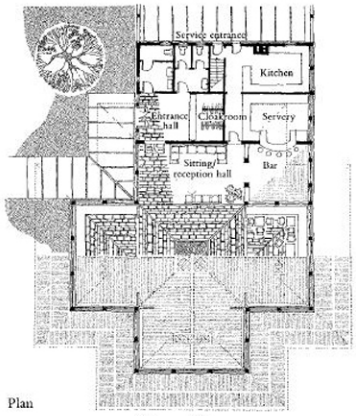
İkinci dönem ise Hilton Oteli ve Yalova Termal oteli gibi örneklerde geleneksel mimarimizle modern mimariyi birleştirmeye çalıştığı dönemdir. (1934- 1952) O yıllarda modernizm'in ülke koşullarında yeniden üretilmesi sorunsalının Türk mimarlık çevrelerinde ciddi bir tartışma başlığı tanımlamadığı düşünülürse, Eldem'in öncü kimliği daha iyi kavranır. Modernist tasarım pratiklerini içselleştirmenin onları yerlileştirmekten geçtiğini ilk fark eden odur.

1952- 1962 yılları arasında genel olarak Eldem'in uzlaşmacı mimari anlayışıyla Osmanlı sivil mimarlığının payının asgariye indiği dönemdir. Bu yıllarda inşa edilen Florya Belediye Tesisleri ve Büyükada'da Rıza Derviş Evi gibi yapılarda o yıllarda dünyada çok yaygın olan rasyonalist uluslar arası çizginin yoğun etkileriyle biçimlenmişlerdir.

1960'lı yıllarda ise mimarisi hem anıtsal modern bir boyut kazanan yapılarla hem de tamamen Osmanlı sivil mimarisinden yararlanıp, onu eklektisist dokunuşlardan arındırdığı yıllardır. Bknz: Tanyeli, U., 2001, Sedad Hakkı Eldem, Boyut Yayın Grubu, İstanbul, s. 25

[20] Tanyeli, U., 2001, Sedad Hakkı Eldem, Boyut Yayın Grubu, İstanbul, s.18

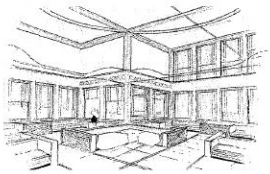

Plan

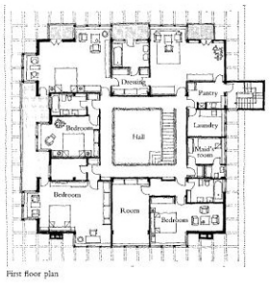
Perspective study

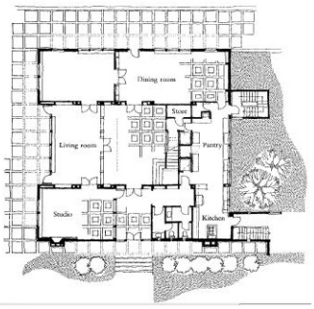
Interior study

Şekil 3.22 Sedad Hakkı Eldem- Taşlık Kahvesi
Görünüş, plan ve perspektif
(Eldem, S., H., 1983, Sedad Hakkı Eldem:
50 Yıllık Meslek Jubilesi, M.S.Ü. Yayınları, İstanbul,s.68,
Arkitekt, 1950, seri: 4, sayı 227-228, s. 208)
Amcazade Hüseyin Paşa Yalısını plan ve cephesiyle
referans almıştır.

First floor plan

Şekil 3.23 Hollanda Büyükelçiliği Konutu- Sedad Hakkı Eldem'in Türk Evi'ni çağdaş mimariyle yorumlaması, görünüş ve planlar
(Tanyeli, U., 2001, Sedad Hakkı Eldem, Boyut Yayın Grubu,
İstanbul, s.162, Bozdogan, S., Özkan, Ö., Yenal, E., 1987, s.139)
Rasyonalizm ve geleneksel mimarinin birleşimini sunan bir projedir. Geleneksel Türk Evi'nin öğesi olan sofa modern bir konuta gridler üzerinde adapte edilmiştir. Alt kattaki yaşam alanı sofaya açılmaktadır. Üst katta bulunan odalar galeriye bakan bir koridora açılmaktadır.

Panoramic elevation of the site

Şekil 3.24 Sosyal Sigortalar Kurumu binası- Zeyrek (Bozdogan, S., Özkan, Ö., Yenal, E., 1987,
Sedad Eldem: Architect in Turkey, Concept Media, Singapur,s. 88, Arkitekt, 1971, no:343, s. 105)
Bulunduğu çevrenin mimarisine uyum sağlamak için parçalı bir kütle yapılmış ve topografyaya oturmuştur.

Türk ulusal mimarisini yaratmaya ve geleneksel Türk mimarisine çağdaş mimarlık dünyasında anlam kazandırmaya çalışan bir diğer mimar Turgut Cansever'dir. Türk mimarisine katmış olduğu değer, ona Ağa Han Mimarlık ödülünü üç kez kazandırmıştır.

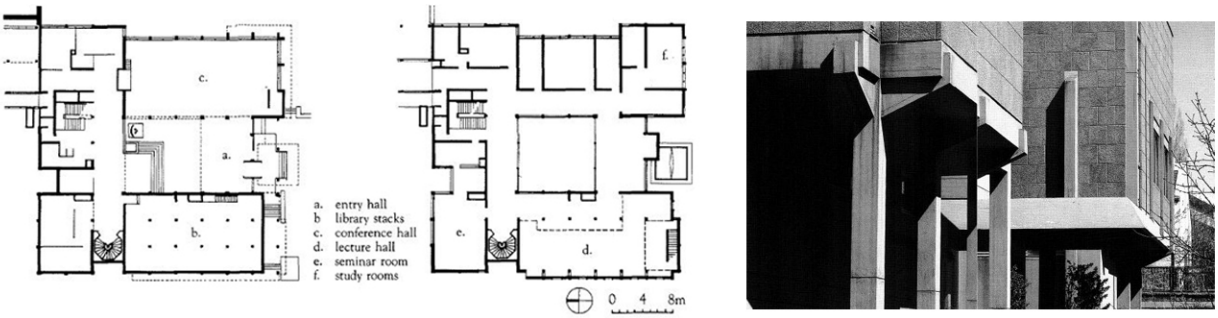
Cansever'in mimarlığının kaynağı, ait olduğu toplumun kültürünü, geleneklerini ve değerlerini barındırır. Gelenek, Cansever için sadece biçimsel verileri sağlayan bir araç olmaktan fazlasıdır. O geleneği, kendisini oluşturan öz, kültürel içerik, inanç sistemi ve tarihsel deneyimden hareket ederek gelecek için çözüm geliştirmek üzere ele alır. Cansever'in mimarlığı hem zamanla hem de mekânla ilişkili olarak süreklilik taşır, kültürü ve geleneği kullanır ancak bunu doğrudan biçimsel bir alıntılama ile yapmaz. Her binasında yapının işlevi, tekniği, çevresi ve ait olduğu kültür ve toplumla ilişkisi ontolojik açıdan sorgulanır.[21]

Cansever, Türk Tarih Kurumu binası, Demir Tatil Köyü, Ertegün evi, Bodrum Sualtı Arkeoloji Araştırma Enstitüsü (Şekil 3.27) ve Anadolu Kulübü Oteli (1951- 1957, Şekil 3.28) gibi binalarıyla tanınmıştır. Türk Tarih Kurumu binasının yapıldığı yıllarda (1996, şekil 3.25- 3.26), Ankara'da savaş sonrası Batı mimarisi egemendir. Cansever'in çabası, modern mimarlık anlayışını reddetmeden bölgedeki mimariyle uzlaştırmak olmuştur. Türk Tarih Kurumu Binası, günümüz modern araştırma kurumunun, medrese anlayışıyla yeniden yorumlandığı bir örnektir. İçe dönük, merkezi bir avlu etrafında toplanan mekânlar planlamanın temelini oluşturmuştur. Yapmış olduğu diğer projeleri de bölgedeki geleneksel mimariyle bağlantı kurmuş ve değer katmıştır.

Ülkemizde 1991 yılında gerçekleştirilen 'Gelenekten Geleceğe Türk Evi' (şekil 3.29-3.32) yarışmasında da Modern Rejyonalizm'e örnek olabilecek projeler üretilmiştir. Yarışmada, her geçen gün kendine ve kültüre yabancılaşan, yaşam tarzlarını değiştiren Türk halkının, geleneklerini ve kültürlerini sürdürmelerini sağlamaları ve Türk Evi'nin çağdaş ihtiyaçlara cevap verebileceği şekilde yorumlanması amaçlanmıştır. Yarışma, Türk Evi'nin farklı çağdaş yorumlarına görmemiz açısından fayda sağlamıştır. Birbirinden farklı yaklaşımlar yüzeysel yorumlamaları içerebildiği gibi, Türk Evi'ni anlayıp özümseyen ve tasarımlarını bu kıstaslar üzerine kuran projelerde vardır.

---

[21] Demirgüç, U., 2006, Eleştirel Bölgeselcilik ve Turgut Cansever, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, s.9

Şekıl 3.25 Turgut Cansever - Türk Tarıh Kurumu plan ve cepheden bir detay
(Holod, R., Rastorfer, D., 1983, Architecture and Communıty: Building in The Islamıc World Today, Islamıc Publications Ltd., New York, s.142- 146)
Medresenin çağdaş bir araştırma kurumunda yeniden yorumlanması

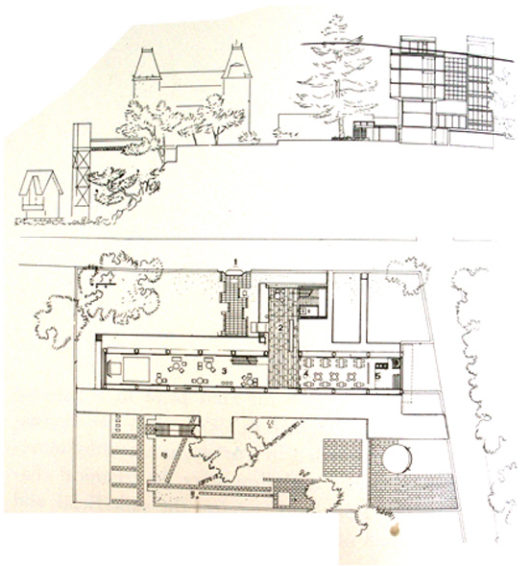

Şekil 3.26 Türk Tarih Kurumu genel görünüm (Holod, R., Rastorfer, D., 1983, s.149)

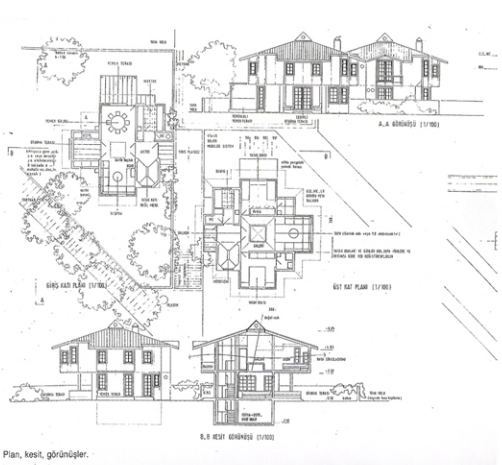
Ş3kil 3.27 Bodrum sualtı Arkeoloji Araştırma Enstitüsü (Demirgüç, U, 2006, s.42)

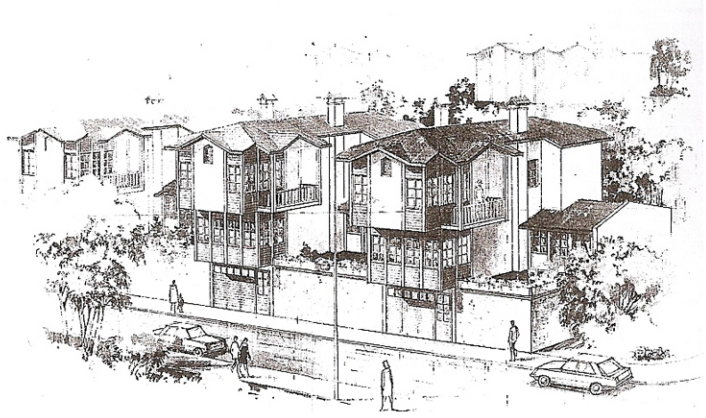
Şekil 3.28 Anadolu Klubü (Cansever, T., 1981, Turgut Cansever: Thoughts and Architecture, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, s.16)

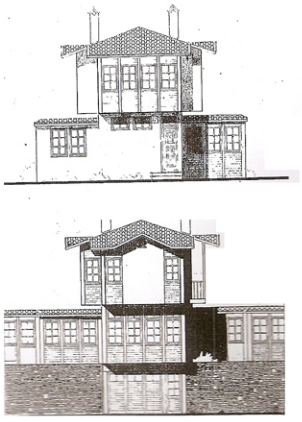

Şekil 3.29 Prof. Mete Ünal, Derya Akşit ve Ferit Akşit'in hazırlamış olduğu öneri (Ünal, M., 1991, Gelenekten Geleceğe Türk Evi, Mimarlık Dekorasyon Dergisi, 1991 Ekim Kasım, s. 100- 102) Türk Evi'nin plan şeması ve cephe özellikleri çağdaş ihtiyaçlara uyum sağlayacak şekilde yorumlanmıştır.

Şekil 3.30 Fuat Kınıkoğlu'nun hazırlamış olduğu öneri (Kınıkoğlu, F., 1991, Gelenekten Geleceğe Türk Evi, Mimarlık Dekorasyon Dergisi, 1991 Ekim Kasım, s.106- 107)

Şekil 3.31 Prof. Cengiz Eruzun'un hazırlamış olduğu proje (Eruzun, C., 1991, s. 105)

Yarışmaya katılan projeler Türk Evi'ne çok farklı çağdaş yaklaşımları içermektedir. Bazı yaklaşımlar Türk Evi'nin üslupsal özelliklerini içermiş olsa da, plan şeması ve gerekliliklerini içeren projelerde olmuştur.

3.2.2.3 Eleştirel Rejyonalizm

'Eleştirel Rejyonalizm' terimini, ilk kez 1981 yılında Alexander Tzonis ve Liane Lefaivre tarafından 'The Grid and The Path way: An İntroduction to the Works of Suzanna- Dimitris Antonakakis' makalesinde Suzanna- Dimitris Antonakakis'in çalışmalarını tanıtırken kullanmıştır. Tzonis ve Lefaivre, S. ve D. Antonakakis'in mimarisi şöyle tanıtmıştır:[22]

> Antonakakis'lerin mimarisinde, bireysellik ve yerel arkitektonik[23] özellikler önemli yer tutmuştur. Modernliğin kişiliksiz, monolitik ve insani değerleri yok eden mimari ifadesinin rejyonalizmin yeni formuyla yer değiştireceğini öngörmüşlerdir. Onlar, romantik ve nostaljik rejyonalizmin bölgesel sembolik elemanları kullanıp, gözlemcide sempati uyandırıp, aşinalık yaratma fikrine karşı, aşinalığı kırma fikrini savunmuşlardır. Bina ve yer arasındaki duygusal bağlantıyı rahatsız etmenin yollarını aramışlardır.

Tzonis ve Lefaivre'den sonra, 1983'te K. Frampton, Eleştirel Rejyonalizm'i, Rejyonalizm'e inmeden, kuramsal arka planını örneklendirerek açıklamıştır. Ona göre Eleştirel Rejyonalizm bir üslup belirtmemiştir. Frampton, makalelerinde mimarinin sadece moda ya da sahneleme gibi algılanıp tasarlanmasıyla ilgili endişelerini dile getirmiştir. Yerel kimlik ve ifadenin reddine karşı, yeri ve tektoniği[24] anlayan gerçek mimari önermiştir. Ona göre; Eleştirel Rejyonalizm, özünde modernisttir ama modernliğin fonksiyonelliğe indirgeyici tavrına karşıdır.

Frampton'a göre; Eleştirel Rejyonalizm, geleneklere ve yerelliğe baskı uygulayan küresel modernleşmeye karşı bilinçli bir direniştir. Ortaya çıkışındaki en önemli etkenlerden biri de kültürel, ekonomik ve politik bağımsızlığa duyulan talebin yarattığı merkez karşıtı fikir birliğidir.[25]

Frampton Eleştirel Rejyonalizm'i söyle tanımlar: [26]

> Terim yereli belirtmek amacıyla değil, iklim, kültür, mit ve zanaatın etkileşimiyle spontane türetilmiştir. Ana hedefleri düşünme ve yansıtma olan yeni yerel okulların (eleştirel bir tavırla) adaylarının temellendiği sınırları belirtmektedir. Böyle bir Rejyonalizm, toplumun

[22] Tzonis, A., Lefaivre, L., 1985, The Grid and The pathway, Atelier 66, The Architecture of Dimitris and Suzana Antonakakis, Rizzoli International Publication, New York,s. 17

[23] Mimarlığın teknik kurallarına, yapıcılık bilgisine değin, bknz. Hasol, D., 2002, Ansiklopedik Mimarlık sözlüğü, Yapı- endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul,s. 50

[24] Bir sanat yapıtının yüzeyini dolduran çizgi, kütle ve hacimler bütünü, bknz. Hasol, D., 2002, Ansiklopedik Mimarlık sözlüğü, Yapı- endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul,s. 451

[25] Demirgüç, U., 2006, s.13

[26] Frampton, K., 1983, Prospects for a Critical Regionalism, *Perspecta*, Vol. 20. (1983), s.148-149

> politik bilinçliliğine ve uzmanlığın bağlantısına bağlıdır. Bu rejyonalist kültürün ana başlangıç noktalarından biri, bir anticenterist düşünce- bir çeşit kültürel, ekonomik ve politik bağımsızlığa duyulan özlemdir. Kritik regionalizm diyalektik bir ifadedir. Kendisi bilinçli yıkıcı (dekonstrüktif) evrensel modernin, değersel ve şekilsel yanlarını aramaktadır ki, bunlarla yerel olarak eğitilmiştir. Aynı zamanda, yerli unsurları yabancı kaynaklar tarafından çizilmiş olanlarla katıştırmıştır.

Eleştirel Rejyonalizm, kendini bilinçli şekilde sınırlandırılmış bir mimarlık olarak ortaya koyar. Bu şu demektir; bina serbest duran bir nesne olmayıp özellikle o yere uygun halde yapılır. Eleştirel Rejyonalizm mimarlığı, yapılı çevrenin sahnesel bölümlerden oluşan bir seriye indirgenmesinden ziyade tektonik bir gerçeklik olarak görür.

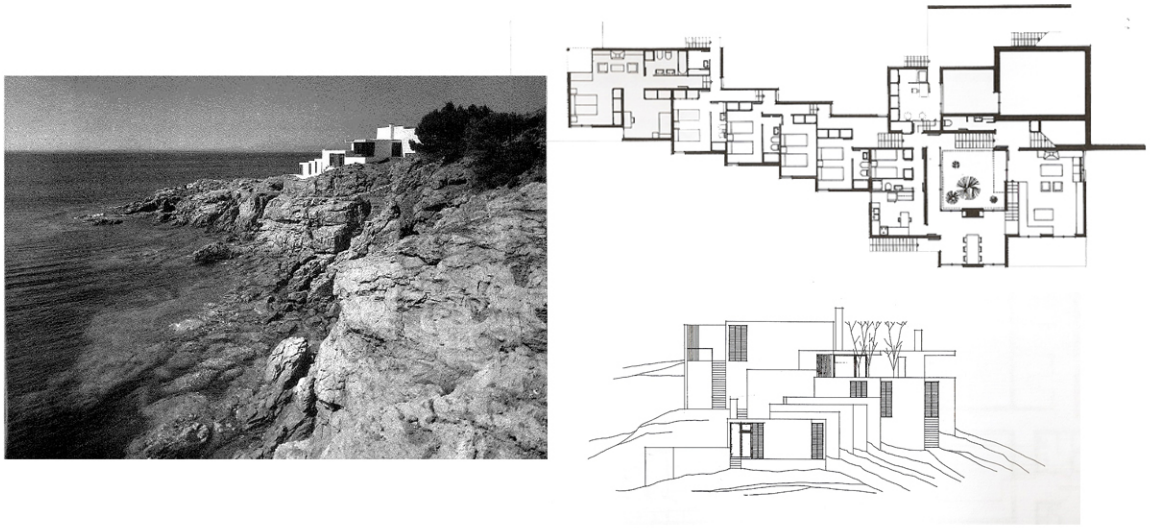
Eleştirel Rejyonalizm, yere özgü verilerin ışığında bir mimari yaratmayı hedeflemektedir. Bu veriler; ışık, iklim, topografya gibi çeşitlenebilir. Yapay iklimlendirmeyi kullanmayı reddeder. Bunun yerine arsa verileri kullanılıp, iklimsel sorunlar çözümlenmelidir. Eleştirel Rejyonalizm, bilinç bir devamlılık, biçimsel ve sembolik bir kimliğe erişmek olarak tanımlanabilir.

Kenneth Frampton, Eleştirel Rejyonalizm'i tanımlarken özellikle örnekler üzerinden değerlendirmeler yapmıştır. Bu örnekler incelenirse, Frampton'un Eleştirel Rejyonalizm'inin aslında yerel mimariye ya da post-modernliğe vurgu yapmadığı ya da bir üslup belirtmediği açıkça anlaşılır.

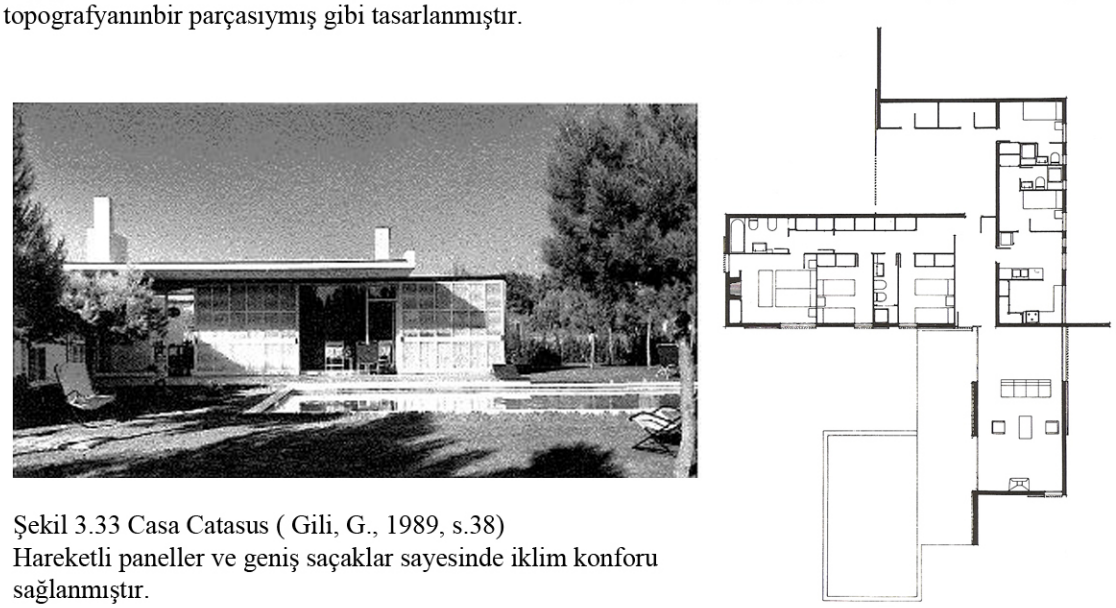
Frampton'un Eleştirel Rejyonalizm'e verdiği ilk örnek 1950'lerin başında kurulan Grup R'nin Katalan Ulusal Canlandırması olmuştur. Bu gruba J. M. Sostres ve Oriol Bohigas başkanlık etmiştir, kuruldukları ilk andan itibaren kendilerini kültürel olarak karmaşık bir durumda bulmuşlardır. Bir yandan rasyonalist anti- faşist hareketi canlandırmak, öte yandan gerçek rejyonalizmi uyandırmak için politik olarak açık kalmışlardır. [27]

İspanyol Ekolünün önemli örneklerinden biri J. A. Coderch'tir. Rejyonalizm'i, Akdenizleşmiş, modern tuğla vernakuları ve Venedik görünümü arasında dalgalanmıştır. Coderch'in Projeleri topografyaya mükemmel uyum sağlamıştır (Casa Rozes(1962, Girona, şekil 3.32), topografyaya sağladığı uyumla dikkat çekmektedir.). İklimin verileri tasarımın temelini oluşturmuştur. Projelerinde geniş

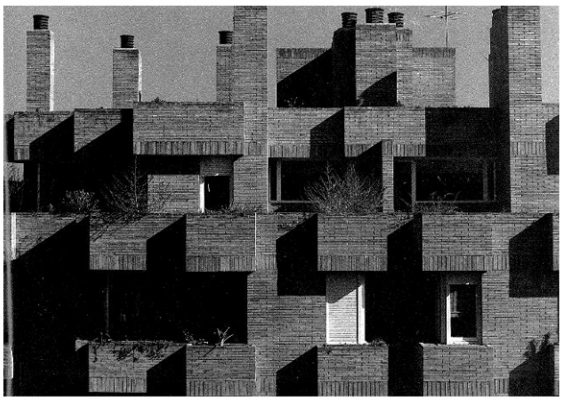
[27] Frampton, K., 1983, s.149

Şekil 3.32 J. A. Coderch'in tasarlamış olduğu Casa Rozes (Gili, G., 1989, Coderch, İngoprint S. A., Barcelona, s. 54) Casa Rozes konumlandığı sarp topografyaya oturmuş, yabancı değil, topografyanınbir parçasıymış gibi tasarlanmıştır.

Şekil 3.33 Casa Catasus (Gili, G., 1989, s.38)
Hareketli paneller ve geniş saçaklar sayesinde iklim konforu sağlanmıştır.

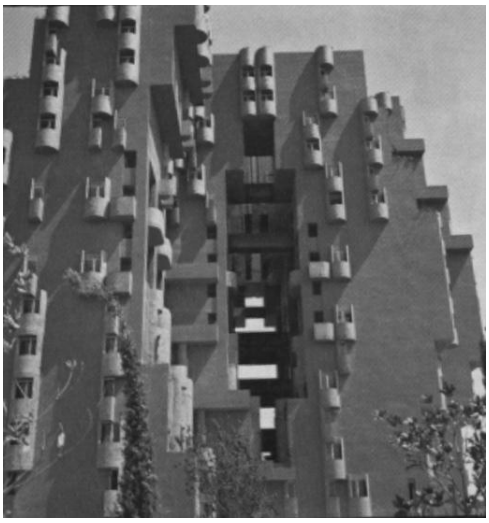
Şekil 3.34 Barselona'da toplu konut
(Coderch, J., A., 1975, J. A. Coderch y de Sentmenant, L'architecture D'aujourd'hui, Janvier, Fevrier 1975, s. 80) Akdeniz tuğla vernakuları özellikle toplu konut çalışmalarında görülebilir.

Şekil 3.35 Casa Ballve (Gili, G., 1989, s.32)
Casa Ballve'de hareketli paneller ve geniş saçaklar sayesinde iklim konforu sağlanmıştır. Yaşama bölümlerinde belirgin bir iç dış mekanı ayrımı olmaması dikkat çekmektedir.

saçaklar, hareketli güneş koruma panelleri ve tuğla kullanımı öne çıkmıştır. Casa Ballve (1957, Girona, şekil 3.35) ve Casa Catasus (1956, Barselona, şekil 3.33) bu örneklerdendir. Toplu konut projelerinde, bölgede görülen tuğla vernakularının kullanımı öne çıkmıştır (1967, Barselona, şekil 3.34).

Bir diğer Katalan rejyonalist grup ise, Ricardo Bofill ve Taller de Arquitectura'dir. İlk çalışmalarında Coderch gibi tuğla vernakuları seçmişlerdir. Calpe'deki Xanadu Binası'nda göze çarpan bir romantizme girmişlerdir. Daha sonra yapmış oldukları Walden 7 (şekil 3.36) projesinde yaşanabilir ve anlamlı bir çevre yaratmaktansa, skenografinin fotojenik bir formunu yaratmayı seçmişlerdir. Frampton, Barselona Okulu'nun Rejyonalizm'e eklektik eğilimleri olduğunu vurgulamıştır.[28]

Şekil 3.36 Richardo Bofill- Walden 7 (Parent, C., 1975,
Taller De Arquitectura, L'architecture D'aujourd'hui, 1975/12, s. 120)

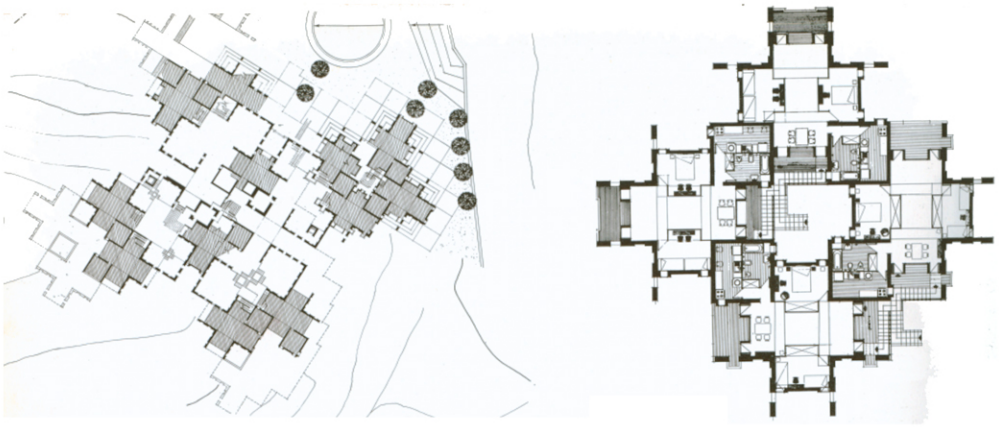
Le Muralla Roja- Kırmızı Kale (1973, İspanya- Alicante, şekil 3.37 şekil.39), Ricardo Bofill'in kasbah[29] Akdeniz geleneksel mimarisine öykünerek ürettiği bir projedir. Proje, sadece bir program çerçevesinde işlevleri yerine getirmesi için tasarlanmamıştır. Bu proje kişinin dikkatini yapaylığa çekmiş ve mimarinin anlamsızlığını vurgulamaya çalışmıştır. Bu amaca hizmet etmek için özellikle renklerden yararlanılmıştır. Popüler ve yerel formlardan esinlenerek tasarlanmış binada, tamamen tezat renk seçimine gidilmiştir. Bofill, projede gerçek dışılığı vurgulamaya çalışmıştır. Bu proje, Bofill'in politik olarak başkaldırısı ve tüketim toplumuna tepkisi gibi görülmüştür.

[28] Frampton, K., 1983, s.150

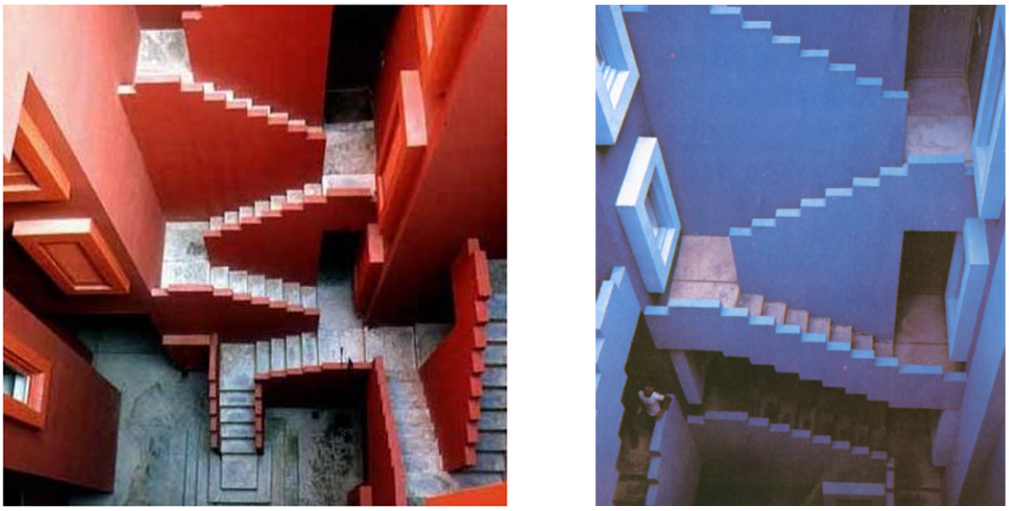
[29] Özellikle Cezayir'de kale ve etrafında kümelenmiş geleneksel yerleşimi vurgulamak için kullanılmıştır.

Şekil 3.37 Ricardo Bofill- Le Muralla Roja ya da Kırmızı Kale olarak bilinen projesi (Parent, C., 1975, Taller De Arquitectura, L'architecture D'aujourd'hui, 1975/12, s. 120)

Şekil 3.38Vaziyet planı ve kat planı (Parent, C., 1975, s. 122)

Şekil 3.39 Merdiven ve iç avlulardan görünüm (Parent, C., 1975, s. 120)

Bofill, Le Muralla Roja'yı akdeniz Kasbah geleneğine öykünerek tasarlamıştır. Casbah özellikle cezayir'de kale etrafındaki geleneksel yerleşim alanlarıdır. Le Muralla Roja'nın kaleye benzer yapısı buradan türemektedir.

K. Frampton'a göre; Alvaro Siza ise, Bofill'in tam tersine fotojenik bir mimari yaratmamıştır. Siza'nın çalışmaları, Barselona Okulu'nun aksine, daha katmanlı ve köklüdür. Binalarını, topografya ve yerel şartların belirleyici özelliklerine oturtmayı bilmiştir. Siza'nın mimarisi, Porto'nun deniz ve şehir dokusuyla uyumludur. Yerel malzemeye, iş gücüne ve yerel ışığın nazik kullanımına önem vermiştir. Yaklaşımı, görsel ve grafik olmak yerine, dokunsal ve materyalisttir. Siza'nın çalışmalarına verilebilecek örnekler Bieres Evi (1976, şekil 3.40) , Bouca Konut Yerleşimi (1977, Porto, şekil 3.41) ve Boa Nova Lokantası(1958, şekil 3.42)'dir.[30] Siza, her ne kadar iyi mimarlığın her yerde aynı olacağına inanmış olsa da, binaların bulundukları doğal çevreyle uyum içinde olması gerektiğini vurgulamıştır. Boa Nova lokantası, doğanın verilerinin mimarisini nasıl etkilediğine en somut kanıtlardan biridir. Okyanus kenarında, oldukça kayalık bir arsaya yapılmış olan bina, bulunduğu topografyaya (sarp kayalıklara) planlamasıyla tezat görünürken, üçüncü boyutta arsanın bir parçası gibi görünmektedir.

K. Frampton, 'Luis Barragan için dokunsal (Tactile- İng)[31] ve gerçek anlamda rejyonalist mimardır', demiştir.[32] Projeleri topografyaya oturmuştur. Mimarisi bulunduğu toprakla bağlantı kurmuştur. Luis Barragan, kendi mimarisinin büyük ölçüde, kendisinin büyüdüğü coğrafyadan etkilendiğini vurgulamıştır. Kullanılan renklerde bile büyüdüğü yerin etkisi gözükmektedir.

Luis Barragan mimarisini etkileyen iki önemli olaydan biri, Paris'te Art-Deco sergisini görüp, Ferdinand Bac'ın çalışmalarını keşfetmesidir. Diğeri ise; Kuzey Afrika'ya yaptığı gezidir. Özellikle Fas'a yapmış olduğu gezide insan, toplum ve çevrenin muhteşem uyumu onu etkilemiştir.

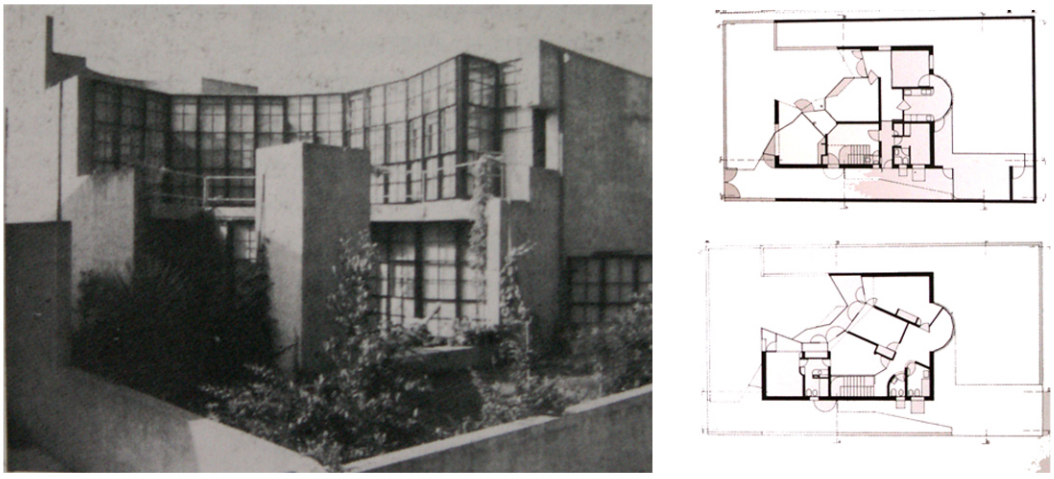
Baragan'ın binalarının tektonik ve deneysel nitelikleri, modern mimari ve Meksika yerel mimari geleneğinin uzlaşmasının bir sonucu olarak tanımlanmayı reddeder. Çalışmaları; peyzaj, doku, renk, ışık, mit ve dini değerlerden ilham alan sessiz keyfin ve huzurun, mekânsal deneyimini tasarlamak yetisine karşı duyduğu bireysel duyarlılığın bir ürünü olarak değerlendirilmelidir. Bu yüzden, Barragan,

---

[30] Frampton, K., 1983, s.151

[31] Frampton'ın makalesinde 'Barragan sadece görsel değil, dokunsaldır' der. Dokunsal beş duyu organımızla hissedebildiğimiz, ses, hava akımı, akustik, koku ve ortam ısısı gibi değerleri vurgulamak için kullanılmıştır.

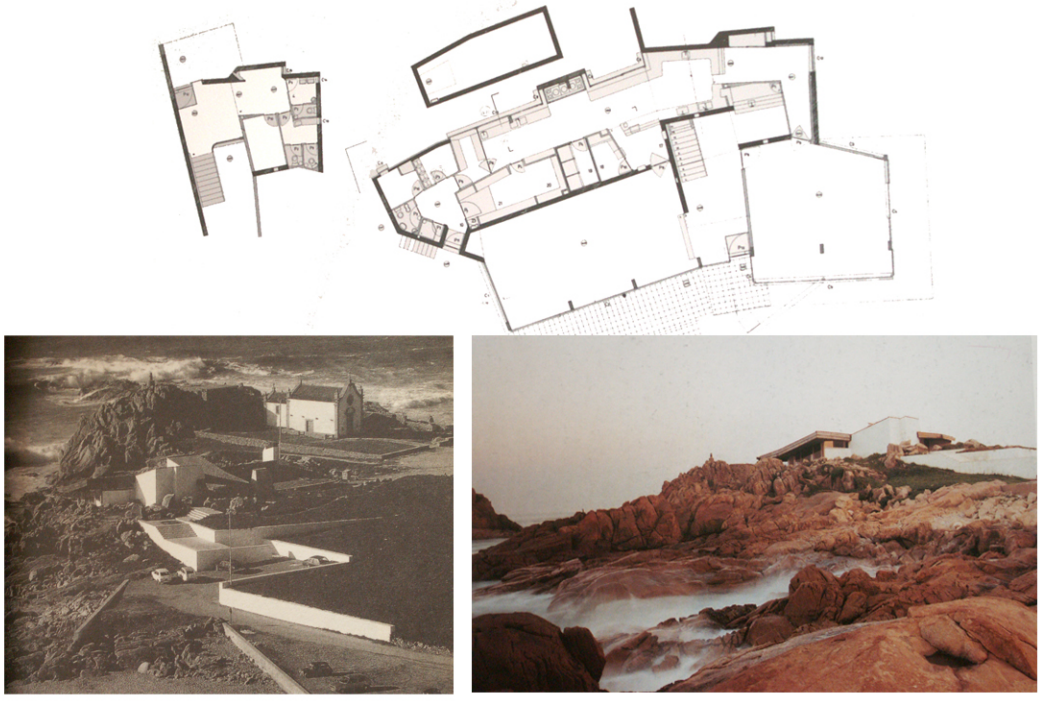
[32] Frampton, K., 1983, s.153

Şekil 3.40 Alvaro Siza- Bires Evi görünüş ve planları (Frampton, K., 1992, Modern Architecture: A Critical History, Thames& Hudson Ltd, London, s.318)

Şekil 3.41 Bouca Konut Yerleşimi görünüm
(Frampton, K., 2000, Alvaro Siza: Complete Works, Phaidon Press Limited, Londra, s.151)

Şekil 3.42 Boa Nova Lokantası plan ve görünümler (Frampton, K., 2000, s.47)
Boa Nova Lokantası topografyaya uyumludur. Bulunduğu yerin doğasına ve ruhuna saygılı bir binadır.

Rejyonalizm'in geleneksel yapım sanatının formal ve figüratif referanslarından ziyade deneysel yanlarını aramıştır. Minimalist basitliği, kültürel ifadenin yoğunluğuna tercih etmiştir.[33]

Barragan'ın mimariye bakışı şöyledir:[34]

> Ülkemin kasabalarının ve köylerinin mütevazi mimarisinden çıkarılacak dersler benim için her zaman ilham kaynağı oldu. Mesela beyaza boyanmış duvarlar, teras ve bahçelerdeki huzur, gölgeli koridorlarla çevrili mütevazı ama görkemli meydanlar. Ve aynı zamanda bu mimarinin Kuzey Afrika ve Fas mimarisinin öğrettikleriyle derin bir bağlantısı vardır. Her ikisi de mimaride güzellik anlayışının basitlikte yattığını anlamamı sağlamıştır.

Barragan'ın tasarladığı Los cubes (1963, şekil 3.45) ve San Cristobal (1966- 1968, Mexico City, şekil 3. 43- şekil 3.44) gibi projelerinde bu etkiyi görmek mümkündür.

Yunanistan çağdaş mimarisinin yaratıcılarından biri olan Aris Kontantinidis, yerel mimariye verdiği değerle dikkat çekmiştir. Almış olduğu batılı eğitim nedeniyle Frank Lloyd Wright vb. modern mimarlardan etkilenmiştir. Ama Yunanistan geleneksel mimarisine verdiği değer değişmemiştir. Ona göre; Yunanistan'da iklim ve insan karakteri hala aynı olduğu için geleneksel mimari hala geçerlidir.[35] Yunanistan'da insanlar asırlardan beri iklimin de etkisiyle teraslarda, verandalarda oturmayı alışkanlık edinmişlerdir. Bu yüzden binalarında, iç mekânla dışarı arasındaki geçiş bölgeleri önemli yer tutmuştur (Anavisos tatil konutu, şekil 3.46, şekil 3.47, Xenia Otel, şekil 4.48, şekil 4.49).

Konstantinidis'e göre, bina arsanın bir parçası gibi olmalıdır. Doğanın huzurunu, sessizliğini bozmamak önemlidir. Yunanistan geleneksel mimarisinin verdiği derslerden biri; mimarinin peyzajın ölçeğiyle yapılması ve peyzajın bir öğesiymiş gibi görünmesi gerektiğidir.[36] Bina çevresine ait olmalıdır, bu da yerel malzeme kullanımını getirir. Modern malzeme kullanımı söz konusu olsa bile, onu uygulayış tarzı sayesinde çevreye uyum sağlamıştır. Konstantinidis'in bina tasarımındaki bir diğer kıstası hayatla ilgilidir. Form, hayatla uyumlu olmalıdır. Mimarlık insanı

---

[33] Çaylan, D., 2000, Cultural and Local Diversities in Contemporary Architecture: An Evalution on the Regionalist Trends in the 20th Century Turkish Architecture, İzmir İnstitute of TEcnology, İzmir, s.56

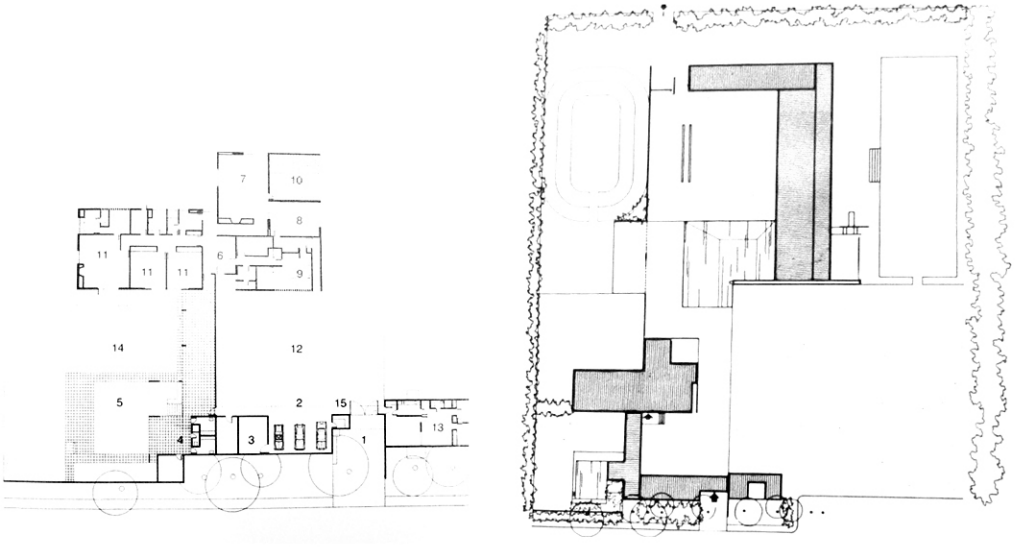
[34] Çaylan, D., 2000, İzmir, s.57

[35] Leatherborrow, D., 2002, The Uncommon Ground: Achitecture, TEcnology and Topography, MIT Press, Massachusetts, s. 186

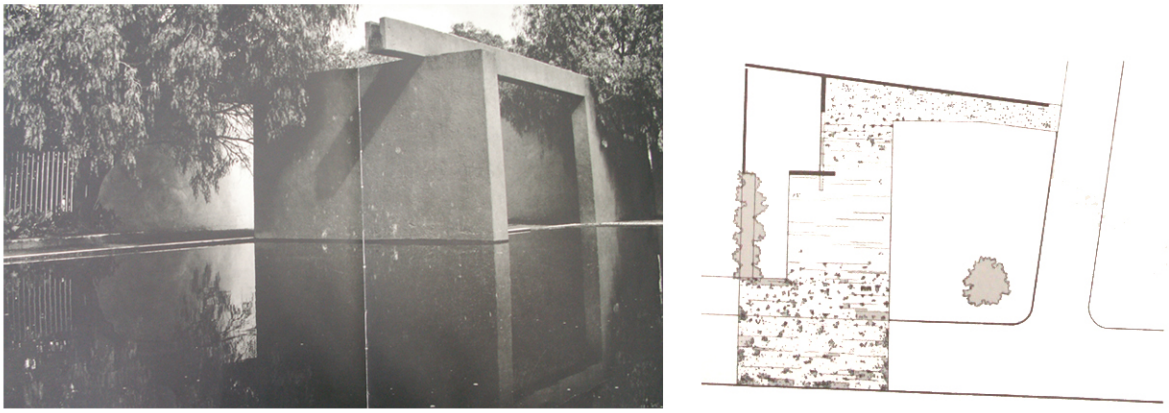
[36] Leatherborrow, D., 2002, , s. 186

Şekil 3.43 Luis Baragan San Cristobal'den görünümler (Analis, E., 1989, Luis Barragan, Clasico Del Silencio, Universidad De Los Andes- Colombia, Colombia, s.169- 165)
Kullanılan renkler, duvarlar ve su öğeleri Luis Barragan'ın mimarisinin temelini oluşturur.

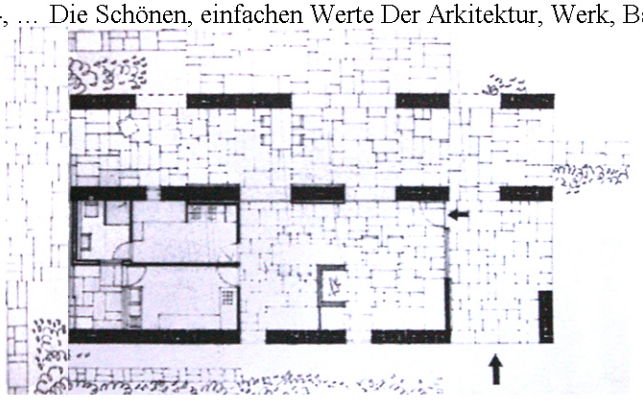
Şekil 3.44 Vaziyet Planı ve ev planı(Analis, E.,1989, Colombia, s.164, 166)

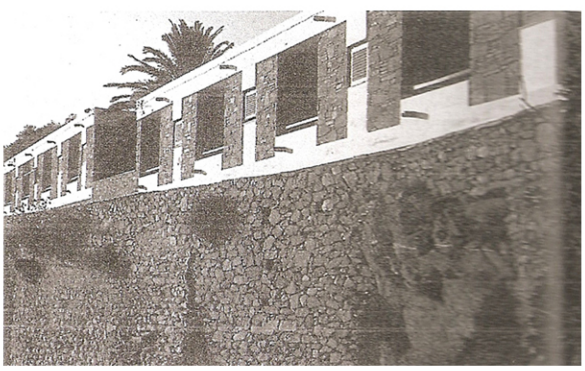
Şekil 3.45 Los Cubes (Futogawa, Y., 1979, GA: Luis Barragan, A.D.A. Edita, Tokyo, s.28)

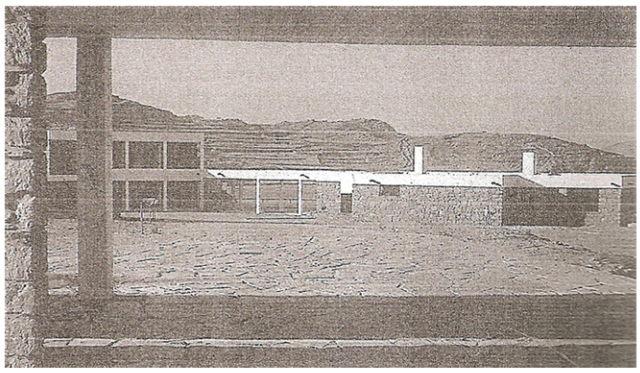

Şekil 3.46 Aris Kontantinis'in Anavisos'ta yapmış olduğu bir tatil evi, 1962
(Georgiadis, S., 1994, ... Die Schönen, einfachen Werte Der Arkitektur, Werk, Bauen+ wohnen, 1-2, s.64)

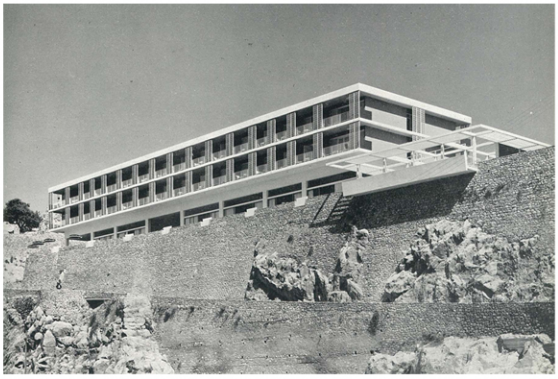

Şekil 3.47 Anavisos Evi planları (Leatherborrow, D., 2002, The Uncommon Ground: Achitecture, Tecnology and Topography, MIT Press, Massachusetts, s.206)

Şekil 3.48 Xenia Otel, Mikanos, 1960 (Leatherborrow, D., 2002, s.192)

Şekil 3.49 Xenia Otelı- Andros Adası (Anon, 1983, Xenia Hotel, Architectural Review, 799, September 1983, s.160)

sarmalı ve bütün ihtiyaçlarını karşılamalıdır. Ona göre, mimari, hayatın damarlarından biridir.

Eleştirel Rejyonalizm, Amerika Kıtası'nda da kendini göstermiştir. Bunlara Oscar Neimeyer, Alfonso Reidy, Neutra, Schindler, Weber William Wurster ve Hamilton Harwell Harris gibi isimler örnek verilebilir. Avrupa'da ise Jorn Utzon, Gino Valle, Mathias Ungers, Sverre Fehn, Carlo Scarpa, Louis Kahn bunlardan önemli birkaçıdır.

Tzonis ve Lefaivre'nin 'The Grid And The Pathway' makalesinde Eleştirel Rejyonalizm çerçevesinde inceledikleri Suzanna ve Dimitris Antonakakis, çalışmalarında geçmişe nasıl yanıt vereceklerinin ya da yorumlayacaklarının yollarını aramışlardır.

D. Antonakakis mimari yaklaşımlarını şöyle tanımlar:[37]

> Bugün, kitle medyası ilgimizi büyük, müstakil ve ilgi çekici projelere yönlendirmiştir. Mimarların ve halkın artık şehri oluşturan birimlere, özellikle mesken birimlerine olan ilgisi azalmıştır. Şehir ağlarını ören bu birimler, temel ilgi alanlarımızdan biridir. Bu birimler, bütün karmaşıklığı ve zorluğuna rağmen kullanıcıyla doğrudan ilişkinin çekiciliğini de içerir. Bu küçük ölçeğe duyulan ilgi, kamu binalarıyla doğru ilişkiler kurmamızı sağlar ve varoluşlarının önkoşulunu oluşturur. Bu, üstünde düşünmemiz gereken bir gelenektir.
>
> Gelenek, bizim için düne kadar bütün yolları aşmış bir çizgidir. Bu çizgi, bilgi ve tecrübeyle, hayatımıza damga vurur ve etrafımızdaki şeyleri nasıl gördüğümüzü tanımlar. Bizim için asıl mesele, bu bilgiyi ve tecrübeyi, karmaşık çağdaş gerçeklikte doğru yorumlamaktır. İnsan çevresine yaklaşırken, aynı zamanda gerçek önemli mimarlığın prensiplerini belirlemek gerekmektedir Bu prensipler:
>
> - Hangi dereceye kadar insan çevresi dosttur,
> -Hangi dereceye kadar kendine uygun ya da aşina olunmasına izin verir (Kamu binası ya da küçük bir ev olarak.),
> -İnsan ilgisini ne dereceye kadar yansıtabilir?

S. ve D. Antonakakis'in mimarilerinde diğer önemli noktayı ise açık mekân sistemleri oluşturmaktadır. Değişik bölgelerde bunu ele alış şekilleri farklılık göstermiştir. Açık mekânların, bina kurgusunda, sıcak Yunanistan ve Akdeniz iklimi için önemli bir yer tuttuğunu vurgulamışlardır.

[37] Antonakakis, D., 1994, The Jerusalem Seminar İn Architecture, Jerusalem, s.4

D. ve S. Antonakakis'in (Atelier 66) çalışmaları Rejyonalizm'in üçüncü ve eleştirel evresine dâhil edilmiştir. Mimarilerinin iki önemli unsuru vardır: Grid[38] ve patika[39] (The Grid and The Pathway- İngilizce). S. ve D. Antonakakis'in çalışmalarında bu iki unsurun kullanımı farklılaşmıştır. Bu farklılık; bu iki unsurun ön plana çıkışı, içeriğinin sosyal ve kültürel bağlamda Yunanistan'daki Rejyonalizm tarihinden türemiş olmasıdır.

Grid modeli, 19. yüzyılın ikinci yarısında, Yunanlılar tarafından özgürlük isteğinin ifadesi olarak kullanılmıştır. Yunanlılar, mimarilerinde görülen Osmanlı etkisini, Antik Yunan mimarisinden öğeler kullanarak değiştirmeye çalışmışlardır. Bu döneme ait çalışmalara Lysandros Kaftancıoğlu ve daha az tanınan tasarımcıların Yunanistan'ın dört bir yanında yaptıkları neoklasik binalar örnek verilebilir.

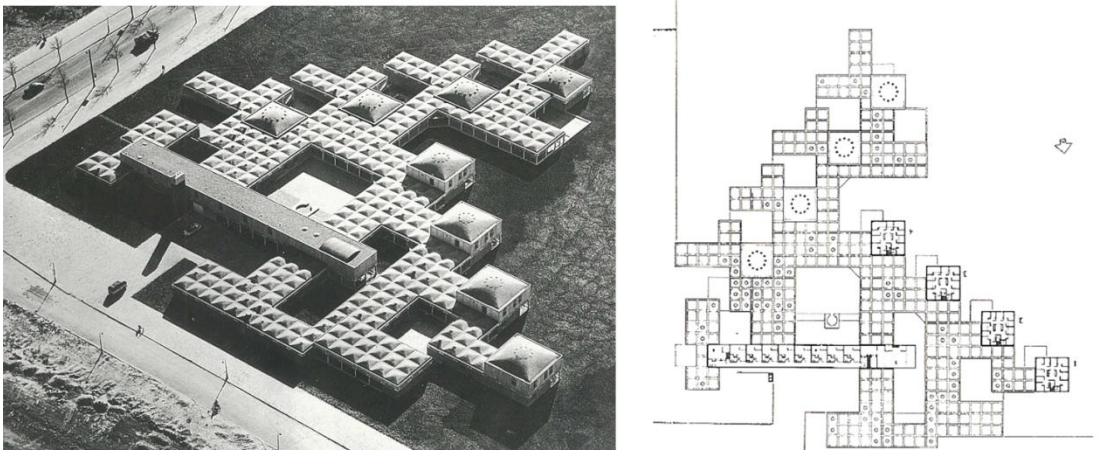
Daha sonra 20. yüzyılda Aris Konstantinidis'in (Yunanistan çağdaş mimarisinin en önemli isimlerinde biri) çalışmalarında grid model uygulamış ama üslupsal bir görünüm almamıştır. Onun çalışmaları, 1950'lerde Yunanistan'daki pek çok mimara esin kaynağı olmuştur.

S. ve D. Antonakakis, 1965- 1966 yılında yapmış oldukları Chios Arkeoloji Müzesi'nde kullanılan grid formu, Aldo Van Eyck'in Amsterdam Yetimhanesi (1960, şekil 3.50) ile benzerlik göstermiştir. Her ne kadar Aldo Van Eyck gridi kullanırken, bu bir işlevsellik ve anlam katsa da S. ve D. Antonakakis'in Chios'daki çalışmalarında bunu söylemek mümkün değildir.[40]

[38] Grid yerine ızgara kullanılmamasının sebebi, bahse geçin öğenin ızgara kadar geometrik olmaması, topografyaya uyum sağlaması ve üçüncü boyutta da kullanılmasıdır.

[39] Pathway, yol değil, patika kullanılmıştır, bunun sebebi bahsedilen öğenin hem yatayda hem de düşeyde elemanları birbirine bağlamasıdır.

[40] Frampton, K., 1985, s. 18

Şekil 3.50 Aldo Van Eyck, Amsterdam Yetimhanesi (1960, Aldo Van Eyck, Maison D'enfants, L'architecture D'aujourd'hui, s. 168)

1965 yılında açılan Chios Arkeoloji Müzesi Yarışma'sında proje birinci seçilmiştir.(şekil 3. 51- şekil 3.53) Arsa şehir merkezine ve merkezdeki tesislere uzak bir konumda bulunmaktadır. Müze limandan gelen bir patikanın sonunda bulunmaktadır.

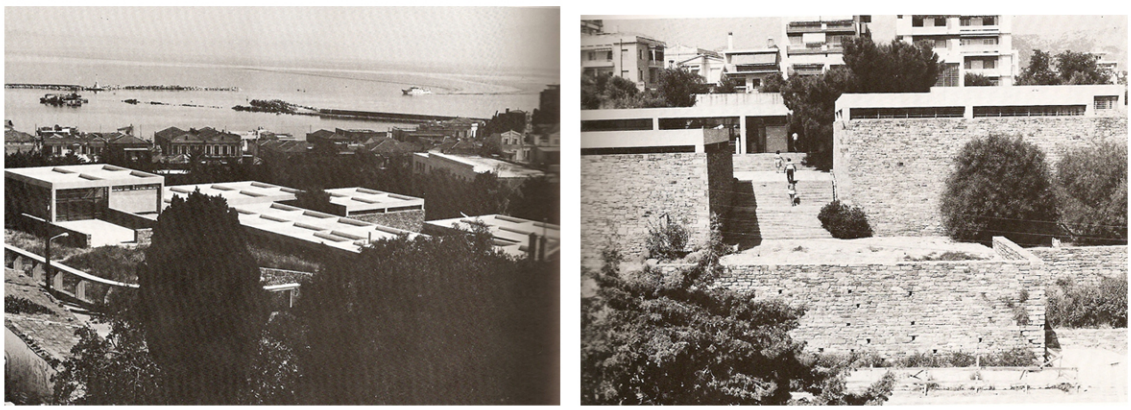
Tasarım ilkeleri:[41]

- Binayı çevresiyle bütünleştirmek, (ölçek, peyzaj- kent, malzeme)
- Kamu alanlarını müzenin içine taşımak,
- Açık, yarı açık ve kapalı mekanlar arasında başarılı bir sirkülasyon modeli yaratmak,
- Gelecekte yapılması tasarlanan ilaveler için esneklik,
- Basit konstrüksiyondur.

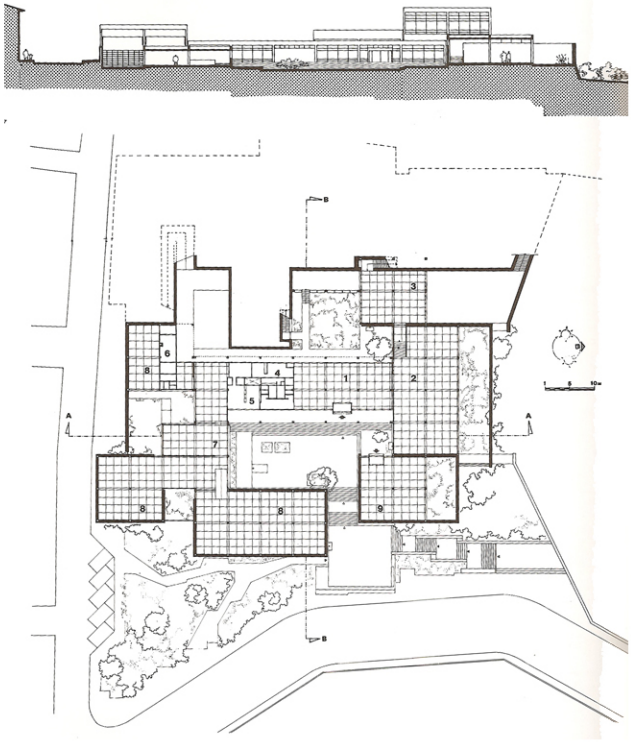
Şehir merkezine olan uzaklığı sebebiyle; müzenin yolun sonundaki heyecan verici, davetkâr ve bağımsız bir durak olarak gelişmesi gerekmektedir. Bu sebeple, planlama açık ve esnektir, geniş bir alanı kaplamak üzere yayılmıştır. Kamuya ait yol, merkezi avlunun içine kadar ilerler ve bu da müzenin genel planını tanımlayan yönüdür.[42]

[41] Frampton, K., 1985, s. 87

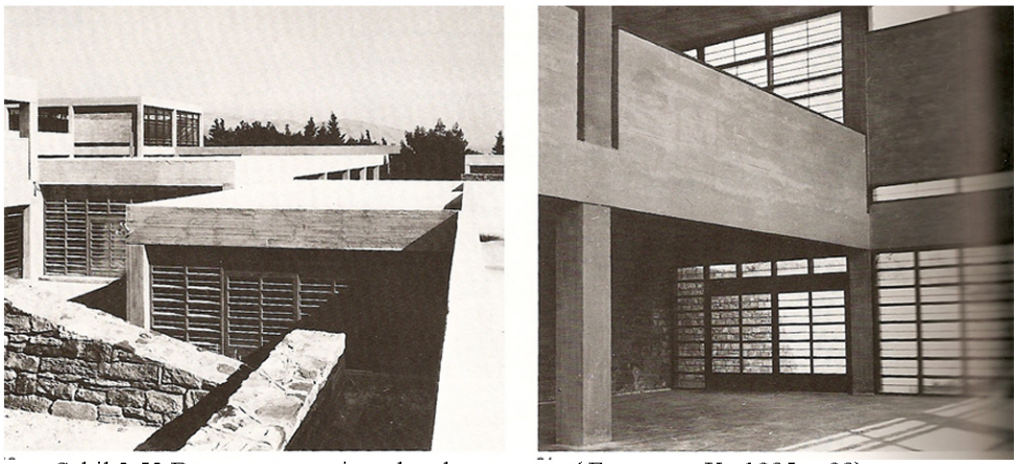
[42] Frampton, K., 1985, s. 87

Şekil 3.51 D. ve S. Antonakakis, Chios Müzesi Müzenin kent içindeki görünümü- görünüş (Fessas- Emmanouil, H., 1993, Public architecture in modern Greece 1827-1992, Papasoteriou, Atina, s. 83) Değişik yüksekliklerde gridlere oturan kütleler üç boyutta gridin etkisini artırmıştır. Özel ve kamusal alanların birlikte kullanımı merkezden uzak olan müzenin kullanımını artırmak için yapılmıştır.

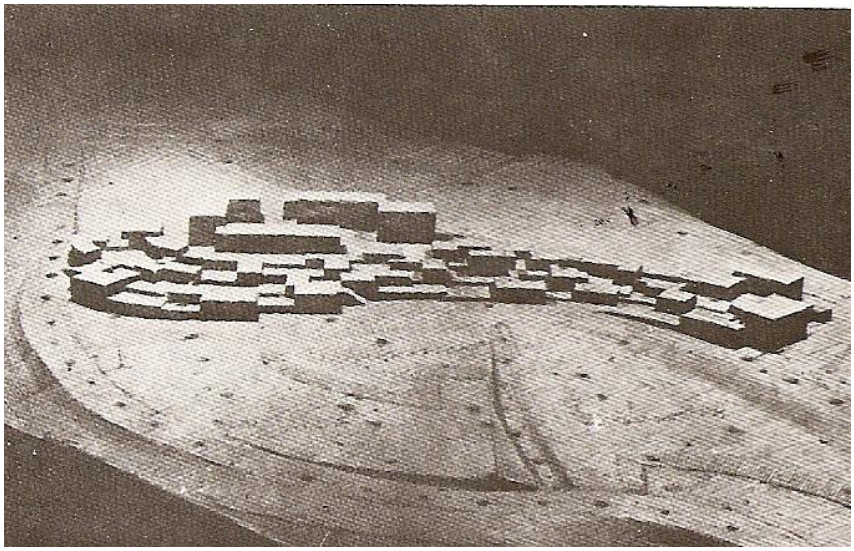

Şekil 3.52 Plan- kesit (Frampton, F., 1985, s.90)

Şekil 3.53 Detay görünüş- iç mekandan görünüş (Frampton, K., 1985, s.98)

Grid formu, Antonakakisler'in sonraki çalışmalarında gelişmiştir. Distomon konut alanında(1969, şekil 3.55 -şekil 3.58) bu tarihçi ve nostaljik yön kaybolmuştur. Burada grid artık açık, kapalı ve yarı açık alanların bölgelenmesinde kullanılmış, kullanım hiyerarşisi, özel alanlar ve mikro iklimler yaratmıştır. Bu, Mies Van Der Rohe'nin Weissenhof Konut Alanı'ndakine (1927, Stuttgard, şekil 3.54) benzer bir yaklaşım halini almıştır

3. 54 Mies Van Der Rohe, Weissenhof Konut Alanı (Shulze, F., 1989, Mies Van Der Rohe, Critical Essays, The Museum of Modern Art, New York,s. 69)

Grid, S. ve D. Antonakakis'in çalışmalarında artık iki noktada kullanılmıştır:[43]

- Strüktür elemanlarının kullanımı,
- Fonksiyonel bölgeleme.

Bu proje, Distomon şehrinin biraz dışında, küçük bir Yunan kasabasında yapılmıştır. Bir fabrikanın, çalışanları için yaptırdığı lojmanları içerir. Bu lojmanlarda üç grup çalışana özel konutlar tasarlanacaktır. İşçi, Formen, mühendis ve işveren için düşünülecek konutlardan oluşmaktadır. Burada amaç sadece gerekli sayıda mekândan oluşan bir yerleşim üretmek değil, belirli bir sosyo-kültürel karakter yaratmaktır.

Daha öncede belirtildiği üzere, projelerde grid artık bölgeleme (zoning) için kullanılmıştır. Bu bölgeleme tasarımda şu nedenlerle önemli bir yere sahiptir:

- Mikro iklimler yaratmak,

[43] Frampton, K., 1985, s. 18

- Açık alan kurgusuna yardımcı olmak (özel avlular, yarı özel mekânlar ve kamusal alanlar),
- Kullanıcıları farklılaştırabilmek.

Projede, birimlerin gizliliğini temin etmeye çalışırken, kamu mekânlarında sosyal hayata katkıda bulunabilecek bir hiyerarşi de sağlanmaya çalışılmıştır.

Şekil 3.55 Yunanistan Distomon 'da konut yerleşmesi (Fessas- Emmanouil, H., 1993, Public architecture in modern Greece 1827-1992, Papasoteriou, Atina, s. 83**)**

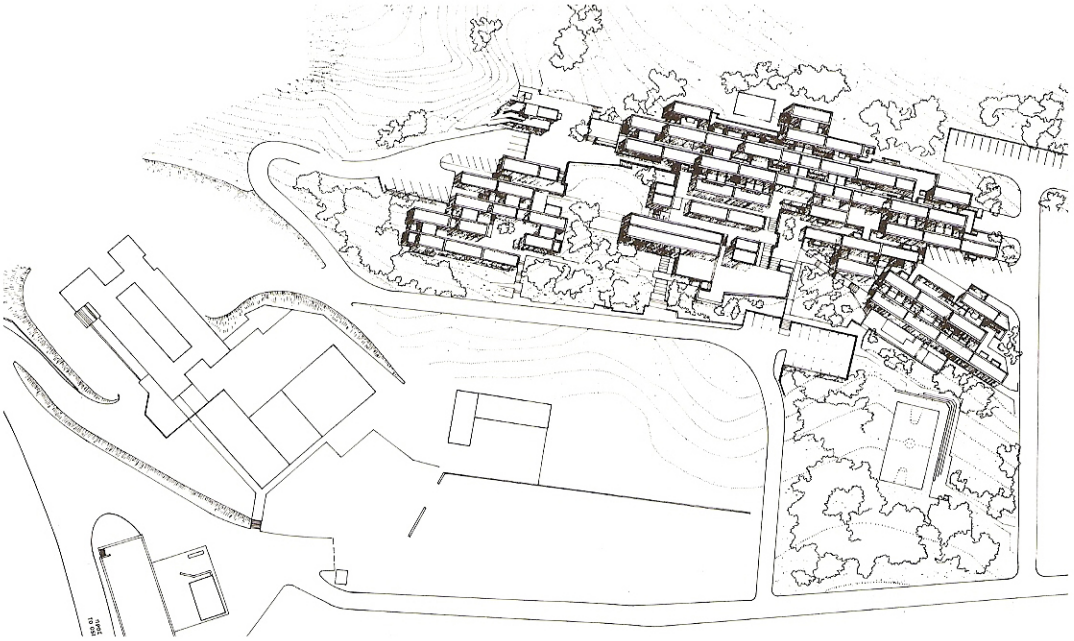
İhtiyaçlar (aktivitelerin ve mekânların organizasyonu gibi), gridde öncelik sıralarına göre yer almıştır. Grid; yerel, sosyal, çevresel ve fonksiyonel açıdan bölgesel karakterin ifadesi haline gelmiştir.

Patika modeli, Pikonis'in[44] peyzaj çalışmalarından sonra, kendini önemli bir bina elemanı olarak S. ve D. Antonakakis'in çalışmalarında göstermiştir.

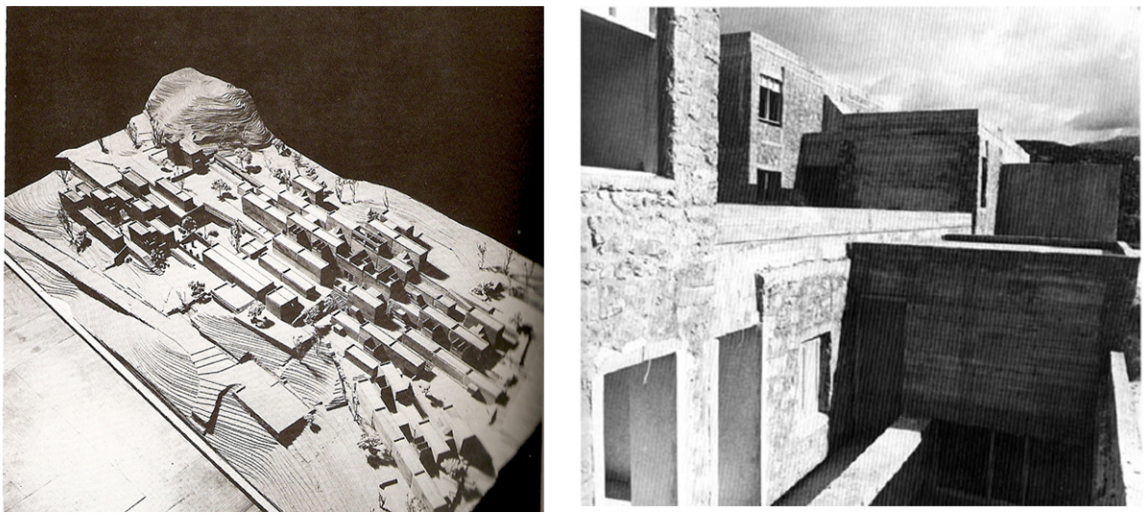
Pikonis'in aksine, S. ve D. Antonakakis'in geç dönem çalışmaları Eleştirel Rejyonalizm'e örneklerdir, onlar bir durum için yapılan mekânı aramışlardır, soyut ve muğlak yerle ilgilenmek yerine, özellikli bir kullanımı ve bağlamı olan yerle ilgilenmişlerdir. Amaçları mimariyi yeniden insana yaklaştırmaktır.[45]

[44] Pikonis, Modernizm'in eleştirisi yapmakta öncülerden biri sayılabilir. Lewis Mumford, Pikonis'in çalışmalarının Rejyonalizm'e en iyi örneklerden biri olarak göstermiştir. Ancak, çalışmaları Fermes Ornes'in (Ornamental Farm) yumuşak rekonstrüksiyonuna kaymıştır. Dahası, çalışmaları fiziksel gerçekliği ihmal etmiş ve mimari kurgu yerine diyagram oluşturmaya eğilimlenmiştir. Zaman zaman çalışmaları duygusal, ulusalcı Rejyonalizmle beraber korumacı gruba dönmüştür. Ancak, Philopappou ve Akropolis'teki patika modeli zamanın ruhunun eleştirel ve trajik olarak eşsiz tasarımlarıdır. *Bknz Frampton, K., 1985, s. 20*

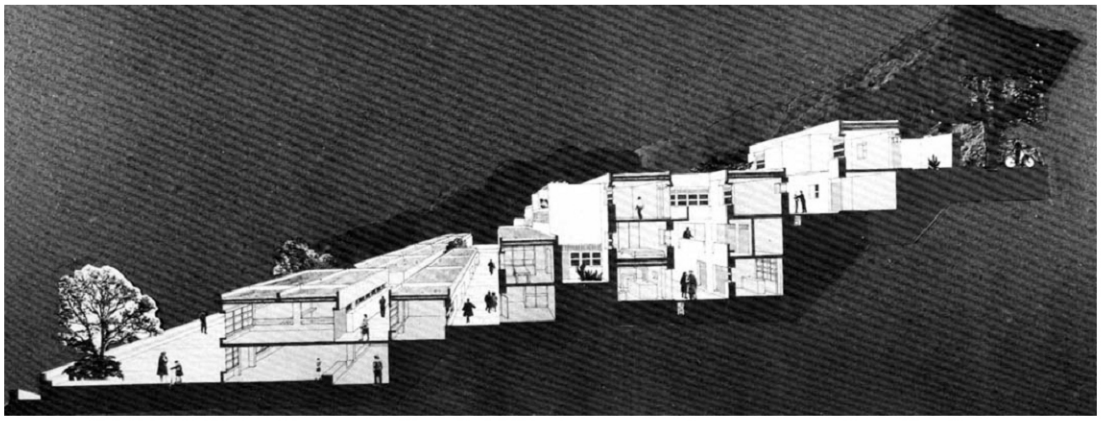
[45] Frampton, K., 1985, s. 21

Şekil 3.56 S. ve D. Antonakakis, Distomon Konut Alanı vaziyet planı (Frampton, K., 1985, s.107) Grid topografyaya uyum sağlamıştır. Kamusal alan ve özel alanların kullanımı griddeki bölgelemeye göre düzenlenmiştir.

Şekil 3.57 genel görünümü içeren maket ve binadan bir detay (Frampton, K., 1985, s.108, 115)

Şekil 3.58 Kesit (Frampton, K., s. 121) Kesitte topografyaya uyum gözlenmektedir.

Patika, bir koridor ya da iki mekânı birbirine bağlayan bir yol değildir. Grid gibi kültürel bir objedir. Temeliyle, çağdaş mimarinin, hayatın ve toplumun yorumunu taşır. Pasajların ve mekânların dondurulmuş akışıdır. Ahlaki durumu içeren insan yapımı mekânlardır. Boş olduğunda bile sesi vardır. Toplumun tahribine, insan birliğinin bölünmesine, iletişimin bitmesine karşıdır. Tanınan, hatırlanan şekilleri vardır ve insan birliğinin olduğu yerdir. Tarihi vardır ve bir sosyal hayata aittir.

S. ve D. Antonakakis'in patikayı en güçlü uygulamaları, Benaki Sokağı'ndaki Apartman'da gözlenir (1972, Atina, şekil 3.59, şekil 3.63).Bu örnekte patika, bir apartman bloğunu uygulanmıştır. S. ve D. Antonakakis patikayı betondan yapmıştır. Yaşanan yer, eşik, pasaj ve avlu birleşmiştir. Binanın içine girmiş, düşeyde çıkmıştır.

Binada kullanılan temel planlama ilkeleri şunlardır:[46]

- Her apartman dairesi, sahiplerinin kişisel yaşam tarzlarına cevap vermek için farklı olarak düzenlenmiştir.
- İkamet yerleri, ön cadde ve arka avlu olabildiğince birbirine bağlanmıştır (böylece patika oluşmuştur).
- Güneyde ve kuzeyde birer balkonla çapraz vantilasyon sağlanmıştır. Tüm apartman dairelerinde; kuzey ve güney balkonları birbirine bağlayan, caddeye ve arka tarafa bakan, çapraz olarak havalandırılmış, geniş bir alan bulunmaktadır. Bu alan, yatak odası, banyo, mutfak gibi özel kullanımı olan diğer hacimlerle bağlantıyı sağlayan atrium işlevi görür.
- Yeşil alanlardan ufak cepler yaratılmıştır. Giriş yüksekliği, girinti birinci kat ve giriş avlusunun üstündeki giriş balkonu bu son şartların kanıtıdır. Dıştaki ana merdiven yeri ise, arsanın sivri köşesi sayesinde oluşturulmuştur.

Atelier 66 'ın diğer bütün projelerinde görülen kamu ve özel mekânlar hiyerarşisi ve iç içe geçme durumu bu projede de kendini göstermiştir. Açık mekânların kullanımı önemlidir. Ayrıca teknolojinin sağladığı klima vb. kolaylıkları kullanmak yerine, havalandırma sorununu doğal yollarla çözmeye çalışmışlardır.

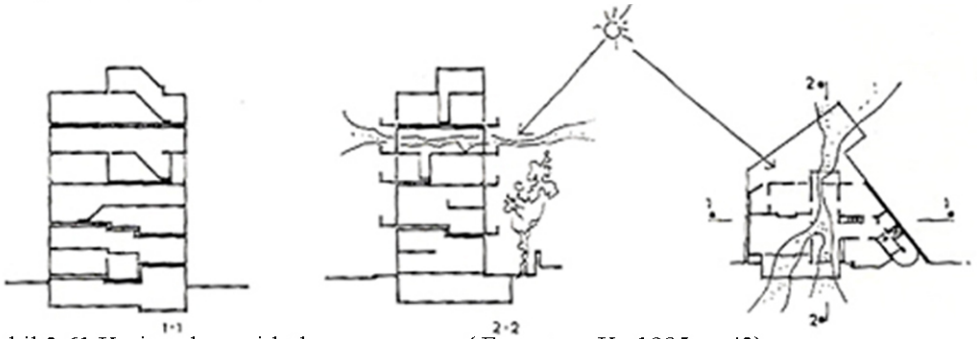
[46] Frampton, K., 1985, Atelier 66, The Architecture of Dimitris and Suzana Antonakakis, Rizzoli International Publication, New York,s. 44

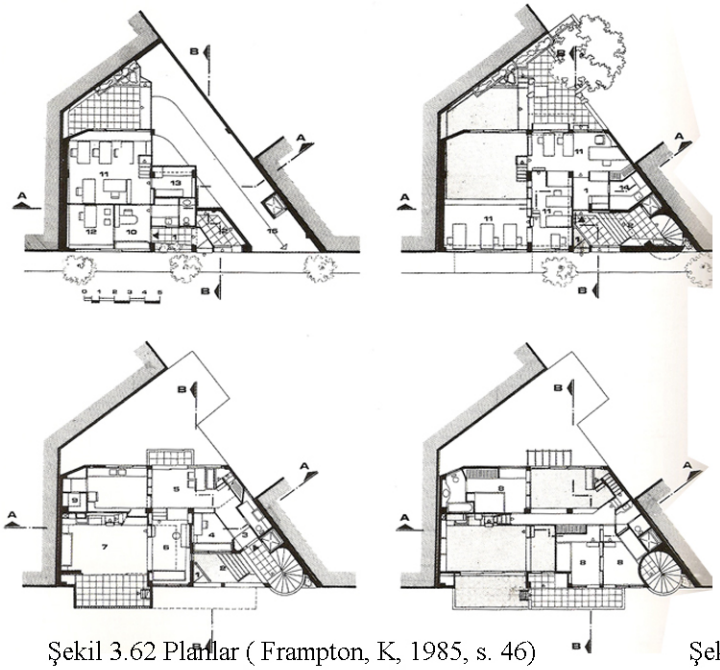
Şekil 3.59 Benaki Apartmanı
(Frampton, K., 1985, s. 42)

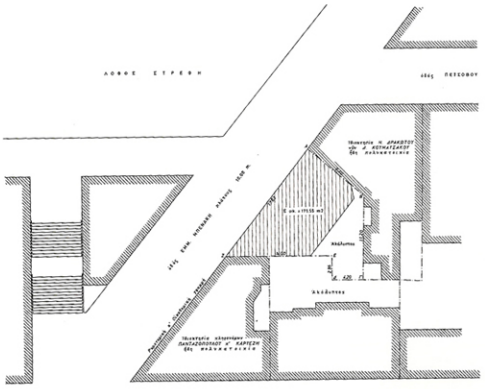
Şekil 3.60 Apartman girişi eskiz
(Frampton, K., 1985, s.44)

Şekil 3.61 Kesit ve hava sirkülasyonu şeması (Frampton, K., 1985, s. 43)

Şekil 3.62 Planlar (Frampton, K, 1985, s. 46)

Şekil 3.63 Vaziyet planı (Frampton, K., 1985, s.43)

Patika, Benaki apartmanında düşey bir öğe gibi kullanılmıştır. Sokaktan binaya, hatta evlere girmiştir. Binada doğal yollarla iklimlendirme önemlidir. Bu nedenle çapraz havalandırmaya izin verecek şekilde planlama yapılmıştır.

3.2.2.4 Değerlendirme

Pek çok mimar Rejyonalizm'e mitik bir imge gibi yaklaşmaktadır. Charles Correa'ya göre; bunun en önemli nedenlerinden biri; zihindeki sömürgeleşmenin ötesine geçilememesidir.[47] Kendisi bu durumu şöyle örnekler: İslam mimarisi, Granada'dan Batı Delhi'ye kadar pek çok yerde kendini gösterir. Bu yerlerin çoğunda sıcak- kuru bir iklim hâkimdir. Hâlbuki bunun ötesinde İslam inancının söz konusu olduğu Doğu Delhi, Singapur, Malezya gibi sıcak- nemli iklimin hâkim olduğu ülkeler de vardır. Bu bölgelerde cami mimarisinin yine aynı olması herkesin beklentisidir. Oysa yoğun muson yağışları söz konusu olduğundan insanların zihinlerindeki kubbeli cami imgesi pek de uygun olmamaktadır. Bunun yerine kırma çatılı binalar daha uygundur. Bu durum, insan zihninde cami imgesinin var olduğu ve dünyanın her yerinde uygun yapılaşmanın o olduğunu düşündüğünün kanıtıdır. Ama durum o ülkelerdeki gerçeklikle örtüşmemektedir.

Bu gerçeklere ulaşmak için Charles Correa üç ayrı bilinç düzeyini irdeler: günlük hayatımız, zorunlu imgeler ve derin strüktür .[48]

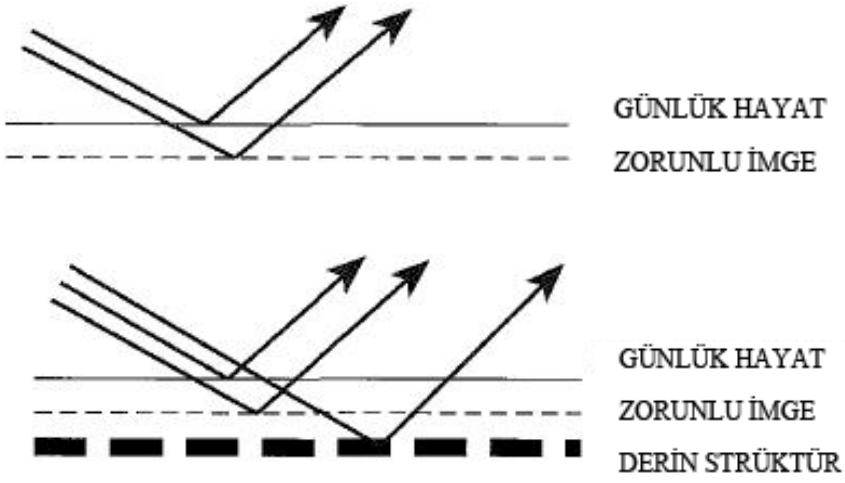
Günlük hayat: Müşteri, ihtiyaçları, bütçesi ve öncelikleri gibi mimarın günlük iş yaşamında karşılaştığı durumları içerir.

Zorunlu imgeler: Günlük yaşamın bir altında yer alır. Günlük inşanın yıkıntılarını dönüştürüp daha canlı, daha heyecanlı bir mimari yaratırlar.

Derin Strüktür: Tarih ve kültürle köklenir, sanatı besler. Daha derin bir bilinç düzeyindedir.

[47] Steele, J., 1994, Architecture For islamic Societies Today, ST Martins Press, New York, s. 12

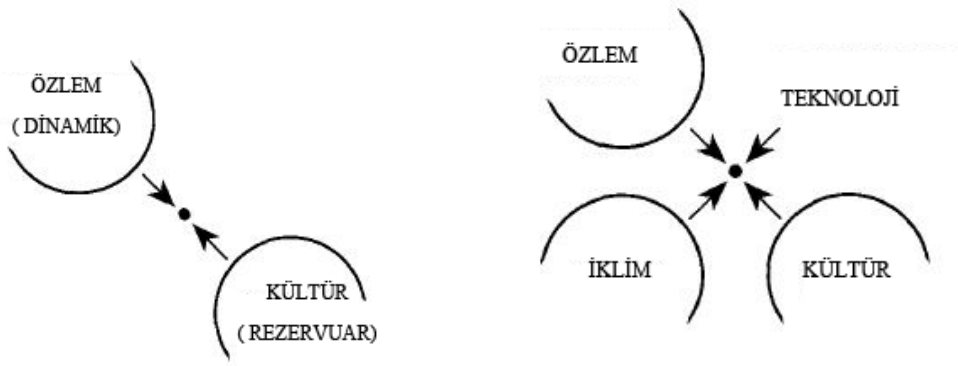
[48] Steele, J., 1994, s. 12

Şekil 3.64 Bilinç Düzeyi Diyagramları (Steele, J., 1994, s. 12)

Bu bağlamda Rejyonalizm'e iki tür bakış açısı söz konusudur. Bunlardan biri Zorunlu İmge yani yerel imgeleri kullanıp, yüzeysel bir süreç izlemektir (daha önce belirtildiği gibi herkesin kafasında bir cami imgesi vardır ve tasarımlar da bu imgeye göre yapılır). Diğeri ise, derin kültürel köklere dayanmaktadır. Bu yaklaşım sadece imgeleri aktarmaz, aynı zamanda yeniden keşfedip dönüştürür. Suzana ve Dimitris Antonakakis, Geoffrey Bawa, Charles Correa, Sedad Hakkı Eldem gibi mimarların yaratma süreçleri bu gruba dâhildir. Ama bazı durumlarda post modernist eğilimlere kadar varmış, toplum zayıflamış, gerilemiştir.

Bir toplumda sanatı oluşturan iki önemli etmen vardır. Bunlar kültür ve toplumun özlemini duyduğu şeylerdir (mesela 18. Yüzyılın ikinci yarısından sonra özgürlüğün özlemini duyan yunanlıların grid modelini gerçek kimliklerine geri dönme yolu olarak görmeleri gibi). Kültür yüzyıllar boyu gelişir ve süreklidir, ama özlemi duyulan şey süreç içinde değişebilir. Mimaride ise, bu iki öğeyle beraber iklim ve teknolojide önemli yer tutmaktadır. Hatta iklim, mitin ve kültürün kaynağı haline gelmektedir. Bu bağlamda, her bölgeye göre iklim ve teknoloji değiştiğinden mimari değişmektedir. Teknolojik olarak gelişmiş toplumlarda, mimari de teknolojik yöne kaymış ve diğer birleşenlerden uzaklaşmıştır. Bu durum, bölgesel yaklaşımların varlığını azaltmıştır.

Şekil 3.65 Sanat ve mimari arasındaki temel fark (Steele, J., 1994, s. 14)

Charles Correa'ya göre; gerçek mimari bölgesel olandır. Dünyanın herhangi bir yerinde hazır bulunan teknoloji ile temel etmenleri (kültür, özlem, iklim) ifade eden mimaridir. Bu yüzden güzel mimari örnekleri rejyonalisttir, çünkü derin strüktürle bağlantı kurar. [49]

[49] Steele, J., 1994, Architecture For islamic Societies Today, ST Martins Press, New York, s. 15

BÖLÜM 4

GELİŞMEKTE OLAN İSLAM ÜLKELERİNDE MİMARİDE REJYONALİZM VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK İLİŞKİSİ

Endüstri Devrimi, sanayileşme ve sömürgecilik gibi birbirini izleyen süreçlerde, özellikle ham madde ve pazar arayışıyla birlikte, Afrika'da ve Asya'da pek çok ülke gelişmiş ülkelerin sömürgesi olmuştur. Bu ülkeler hayat tarzlarını, kimliklerini, kültürlerini ve mimarilerini kaybetmekle yüz yüze gelmişlerdir. Özgürlüklerini kazanmalarının ardından gelen süreçte, benimsenen politikalar, yönetim biçimleri politik, sosyal, ekonomik, demografik gerçeklerle uyum sağlamamıştır.

Özellikle 19. Yüzyılda Avrupa kıtasıyla artan ticari ilişkiler ve ardından sömürgecilikle beraber, gelişmekte olan İslam ülkelerinde kurumlar evrim geçirmiştir. Tek merkezden yönetim anlayışı benimsenmiştir. O güne kadar belirli vazifeleri yerine getiren loncalar, hayır kurumları ya da dini merciler artık eski gerekliliklerini yitirmiştir. Kurumların yönetiminde ya da işleyişlerinde Batılı bir anlayışın benimsenmesi, işlevlerin yerine getirilmesi için Batılı bir planlama anlayışı gerekliliğine sebep olmuştur. Bu nedenle inşaat sektöründe, tasarımdan yapıma kadar olan süreçte Avrupa ya da Amerika egemenliği söz konusudur. Yerel mimari, iş gücü, kaynak ve malzeme bu süreç içinde önemini kaybetmiştir.

İslam ülkelerindeki ekonomik durum, petrolle doğru orantılı olarak gelişmiştir. Kuveyt ve Birleşik Arap Emirlikleri gibi ülkeler dünyada kişi başına düşen milli gelirin en yüksek olduğu ülkelerken, halkının çoğu açlık sınırında olan ülkelerde vardır.

Özellikle Hindistan gibi ekonomisi hızla büyümekte olan ülkelerde bile dengesiz gelir dağılımı pek çok vatandaşın açlık sınırında olmasına sebep olmaktadır. Ağır sanayilerin büyük şehirlerin etrafında kurulması ve küçük sanayi kuruluşlarının yok olması, küçük şehirlerde ve kasabalarda çoğu insanın işsiz kalmasına ve temel

ihtiyaçlarını bile karşılayamamalarına sebep olmuştur. Bu ve bunun gibi nedenlerle şehirlere göçler artmıştır.

Kasaba ve köylerden büyük şehirlere göçler beraberinde pek çok sıkıntıyı da getirmiştir. Büyük şehirlerdeki aşırı nüfus artışı kentin çeperlerinde ciddi bir gecekondulaşmaya ve sağlıksız hayat şartlarına sebep olmuştur. Medya, bugün pek çok insanı farklı hayat tarzlarına yönlendirip şehirlere göçleri teşvik etmiştir. Kendi memleketlerinde aradıkları, istedikleri yaşam tarzlarına sahip olamayan halk, büyük şehirleri bir kaçış noktası gibi görmüştür. Şehirler ise işsizlik, sağlıksız yaşam koşulları ve şartların eşit dağıtılmaması gibi pek sıkıntıyla yüz yüzedir.

Şehirlerde üç önemli sorun söz konusudur. Bunlar, konut ihtiyacı, hazırlanmış olan master planlarının uygulanmaması (arsaların illegal yollardan dağıtılması ya da sermaye arayışı nedeniyle devletin elden çıkarması), şehir planlarının batılı bir anlayışla yapılmasıdır (ızgara planlama, geniş caddeler vb.). Bu sorunlar beraberinde illegal yapılaşma, evsiz vatandaşların sayısında artma, suç oranlarındaki artış vb. şekillerde kendini göstermiştir.

4.1GELİŞMEKTE OLAN İSLAM ÜLKELERİNDE ÇAĞDAŞ MİMARİ VE KİMLİK ARAYIŞI

4.1.1 İslam Mimarisinin Genel Özellikleri

Balkrishna Doshi'ye göre; İslam Kültürü sert çevre şartlarından köklenir ve şekillenir. Kaynak yokluğu, yaşam için gerekli her şeyin azlığı İslamiyet'in yararlı prensipler üzerine kurulmasını sağlar.[1] Kişilik özellikleri bu prensipler üzerine kurulur (alçak gönüllülük, çalışarak kendi tanrıya adama vb.). Bu özellikler daha sonra gelişerek kendini toplumda 'katılım, işbirliği, eşitlik, dayanışma' gibi temel özelliklerde gösterir.

İslam mimarisinin temellerini; 'basitlik, uyum, katılım, işbirliği, alçak gönüllük, bağlılık, sağlamlık ve güvenlik' gibi prensipler oluşturur. Basit bir mimari kurgu İslam Mimari'sinin temel özelliğidir. Çevreden dolayı pek çok kısıtlama vardır,

[1] Safran, L., 1980, Places of Public Gathering in Islam, Aga Khan Award for Architecture, Philadelphia, s.135

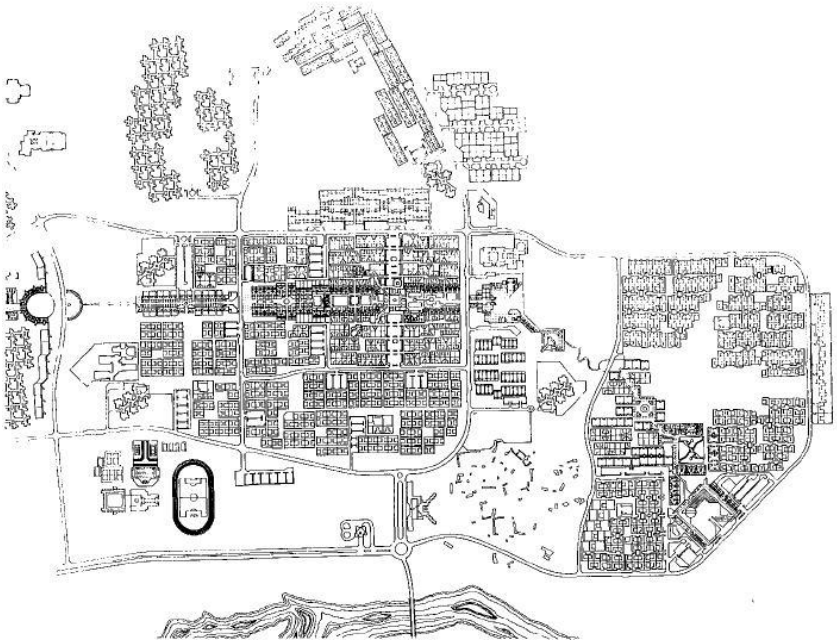
kısıtlamalar gerçektir ve değiştirilemez. Yaşam tarzı ve mimari bu kısıtlamalara mükemmel uyum sağlar.

İslam şehir kurgusunda da bu prensipler gözlemlenebilir. Şehirlerde mahalle oluşumu önemlidir. Her mahallede, ana cadde ve evlere giden dar yaya yolları kurgusu gözlenir. Dar yaya yolları, mahalle içinde iletişimi ve sosyal birliği sağlamaları açısından önemlidir. Görsel bağlantılar kısıtlıdır (mahremiyet ihtiyacı sebebiyle). Kamu ve özel binaların ölçeğinde orantı vardır.

İslam toplumundaki geniş aile modeli mahalle kurgusunda önemli bir yer tutar. Geniş aile, mahalle içinde aynı etnik kökenli ya da akrabalık bağı olan bir topluluğa dönüşür. Böylece ekonomik ve sosyal güvenlik temin edilmiş olur. İçe dönük bir planlama anlayışı söz konusudur. Bu durum kendini iç bahçelerde ve avlularda gösterir. Evlerin sokağa nadiren pencereleri vardır ve cepheler bireyselliği ifade etmez. Oldukça yalın cephe anlayışı olmasına rağmen, avlu buna tezat şekilde süslemelerle bezelidir.

N. Schulz'a göre; Kuzey Avrupa ülkeleri ve İslam ülkelerindeki yaşam tarzı arasındaki temel farklar coğrafi kısıtlamalardan kaynaklanır.[2] Kuzey Avrupalı bir insan yalnız yaşamaya meyilliyken, Arap toplumu için birlikte yaşamak önemlidir. Bu nedenle İslam toplumlarına entegre edilmeye çalışılan Batılı şehir planlarının çoğu başarısızdır. Öte yandan İslam kent dokusunu örnek alan başarılı çözümlerde vardır. (İran'da Shushtar Yeni Şehri, 1986, mimar: Kamran Diba, Şekil 4.1, Delhi'de Asya Olimpiyat Oyunları Köyü ve Fas'ta Dar Lamane, 1983, mimar: Abderrahim Charai ve Abdelazi Lazrak gibi şekil 4.2)

[2] Norberg-Schulz, C., 1980, s.28

Şekil 4.1 Shushtar Yeni Şehri veziyet planı (Safran, L., 1980, Housing: Process and Physical Form, Aga Khan Award for Architecture, Philadelphia,s. 41)

Şekil 4.2 Dar Lamane (Serageldin, I., 1989, Space for Freedom, Butterworth Architecture, Londra,s.94)

4.1.2 Gelişmekte Olan İslam Ülkelerinde Çağdaş Mimaride Karşılaşılan Sorunlar

Önceki bölümlerde belirtildiği üzere, gelişmekte olan İslam ülkelerinde, bağımsızlıklarının ilanından sonra ekonomik, kültürel ve sosyal kaotik ortama girilmiştir. Mimari, bu kaotik ortamdan en çok etkilenen disiplinlerden biridir. Bunun başlıca sebepleri:[3]

1) Bu ülkelerin pek çoğunda, bir mimarlık okulu olmaması sebebiyle mimarların eğitimlerini Avrupa ya da Amerika'da almış olması, dolayısıyla Batılı bir mimarlık anlayışı,
2) Bireysel projelerde her ne kadar gelenek ya da kültür etkili olmuşsa da bile şehir planlarının çoğunu sömürge anlayışı nedeniyle Batılı bir sistemde olması sebebiyle bu projelerin şehir kurgusu içinde başarılı olamamaları,
3) Hükümetlerin kendi kültürlerine, geleneklerine ya da hayat tarzlarına gerekli hassasiyeti göstermemeleri, (özellikle petrol zengini ülkelerin Batı tarzı mimariyi zenginliğin ve para harcayabilme kapasitesinin göstergesi olarak görmesi)
4) Yabancı mimarların, Batılı teknolojinin pek çok alanda hakim olması,
5) Kaynakların kısıtlı olması ve kısıtlı kaynakların etkin kullanılamaması,
6) Kısıtlı kaynakların karar verici merciler tarafından geniş kitlelere değil, anıtsal ve itibar sağlayacak binalara yatırılması,
7) Konut talebinin çok fazla olması ama halkın çoğunun gelir düzeyinin bu ihtiyacın masraflarını karşılayamamasıdır.

Neticede oluşan yeni mimari toplumun kimliğini yansıtmadığı gibi, ihtiyacı yerine getirmekten de yoksundur.

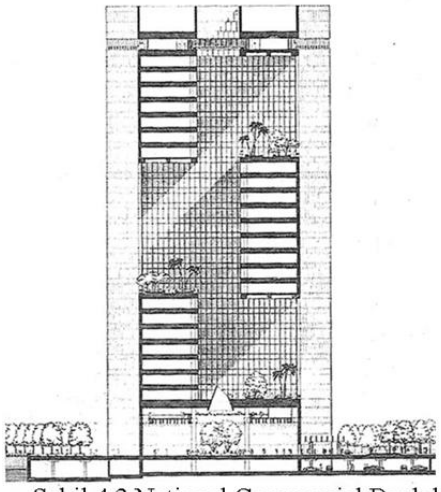
[3] Bu bölümdeki maddeler, Udo Kultermann'ın Mimar: Architecture in Development dergisinde yayınlanan Contemporary Arap Architecture adı altında topladığı bir grup makaleden yararlanarak oluşturulmuştur.

4.1.3 Gelişmekte Olan İslam Ülkelerinde Çağdaş Mimaride Kimlik Arayışı

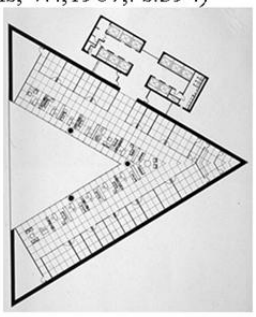
Chris Abel'e göre, günümüzde İslam Dünyası'ndaki mimari durum iki uç görüş arasında dalgalanmaktadır. Bunlar Abdelwahed El-Wakil'in çalışmalarında öne çıkan gelenek merkezli yaklaşım ve SOM'un temsil ettiği modern yaklaşımdır.[4] Abel, bu iki uç görüşün arasında, Henning Larsen gibi yerel hayat tarzını ve geleneklerini anlayan ve bunu teknoloji ile bütünleştirmeye çalışan yaklaşımların bulunduğunu da vurgulamaktadır.

National Commercial Bank (1984, Cidde, Şekil 4.3- 4.5), Gordon Bunshaft ve SOM'un Suudi Arabistan- Cidde'de yapmış olduğu bir projedir. Modern mimari ve sıcak-nemli iklimle baş etmek için bölgede kullanılan yerel mimarinin bir birleşimidir. Bölgenin zenginliğinin, kendine güveninin bir kanıtıdır. İçe dönük planlama anlayışı, hem iklim kontrolü için hem de Arap geleneğini sürdürmek için yapılmıştır. Planda yaratılan boşluklar, avlu geleneğinin bir uzantısı olarak düşünülmüştür. Ortadaki shaft sıcak havanın yukarıdan çıkışına ve soğuk havanın aşağından girmesine izin verir. Bu yöntem, yerel iklimsel tekniklere benzerlik gösterir. (avlulu evler ve hava bacalarında olduğu gibi) Her ne kadar yerel bazı unsurlar projede kullanılmış olsa da, projenin yapımında ileri teknoloji kullanımı ve yaratılmaya çalışılan imge nedeniyle yukarıda belirttiği gibi bölgedeki mimaride uç bir görüşü temsil etmektedir.

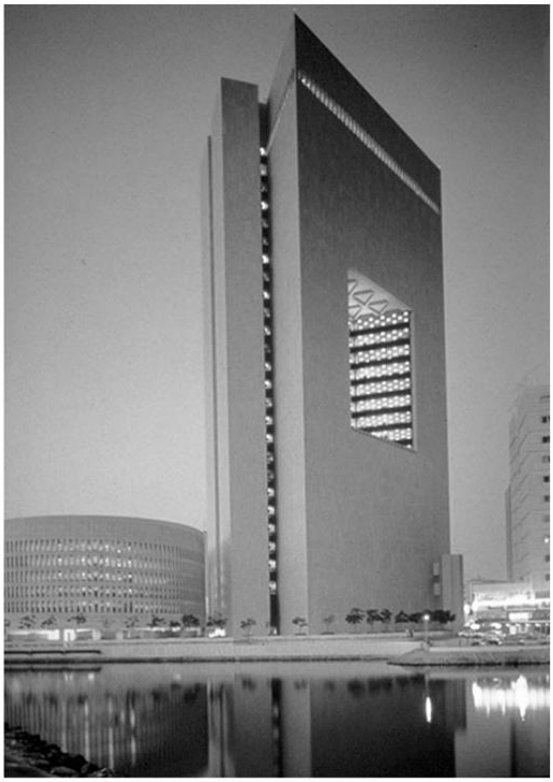
[4] Sevcenco, M., B., 1988, Theories and Principles of Design in the Architecture of Islamic Societies, The Aga Khan Program For İslamic Architecture, Massachusettes s.172

Şekil 4.3 National Commercial Bank kesit (Curtis, W.,1987,. s.394)

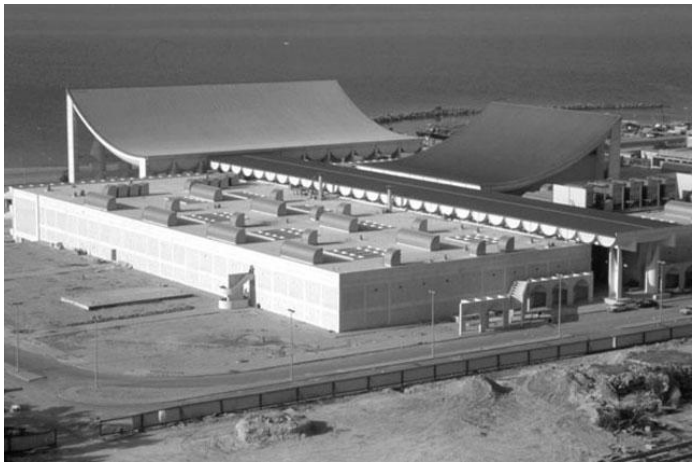
Şekil 4.4 National Commercial Bank plan (Sevcenco, M., B., 1988, s.182)

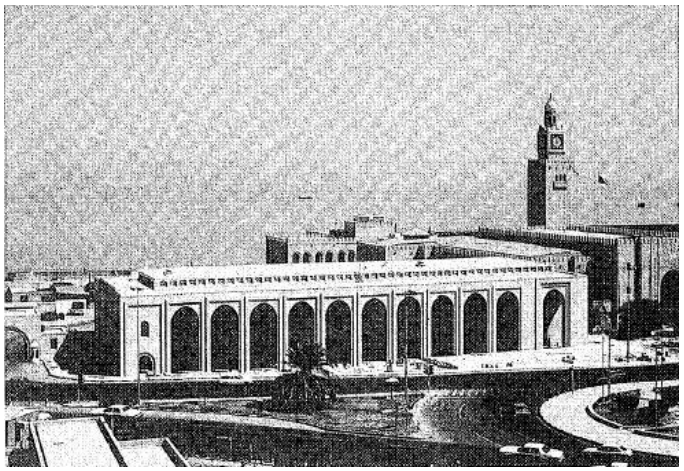
Şekil 4.5 National Commercial Bank (Khan, H., 1985, National Commercial Bank, MIMAR 16: Architecture in Development, Singapur, s. 37)

Petrol zengini ülkeler (Suudi Arabistan, Kuveyt, Birleşik Arap Emirlikleri, Katar) yurtdışından ithal ettikleri, kendi kültürlerine, mimarilerine ve hayat tarzlarına yabancı mimarlarla gerçek anlamda kendilerine ait bir mimari yaratmayı başaramamıştır. Arap yarımadası, zenginliğinden dolayı pek çok yabancı mimarı çalıştırabilmiş ama bu durum mimarisinin kültürüyle yabancılaşmasına sebep olmuştur. Aynı zamanda malzemeler, teknoloji ve iş gücü bile yerel değildir, yurtdışından getirilmiştir.

Bu ülkelerde yerel kimliği, mimariyi anlayıp bu doğrultuda proje yapmaya çalışan yabancı mimarlar da olmuştur. Jorn Utzon, Reima Pietilla bu isimlere örneklerdir. Jorn Utzon, Kuveyt Ulusal Kongre Binası'nda (1983, Kuveyt, şekil 4.6) Arap geleneği ile modern teknolojiyi birleştirmiştir. Planlamada eski pazar yeri gibi bir sokağın etrafında toplanan mekanlar (toplantı odaları, ofisler, resepsiyon ve kütüphane) ve avlu geleneğini yansıtmıştır. Aynı zamanda geleneksel soğutma ve havalandırma sistemi de kullanılmıştır. Reima Pietilla ise, Seif Sarayında (1983, Kuveyt, şekil 4.7) Arap geleneğinin mimari mekân ve formal detaylarının yanı sıra, renk ve süsleme gibi elemanlarıyla da Kuveyt kimliğini bulmaya çalışmıştır.[5] Öte yandan, bölgede Jafar Tukan, Muhammed Makiya, Rıfat Çadırcı, Hisham Munir gibi yerli mimarların çalışmaları da kendini göstermiştir.

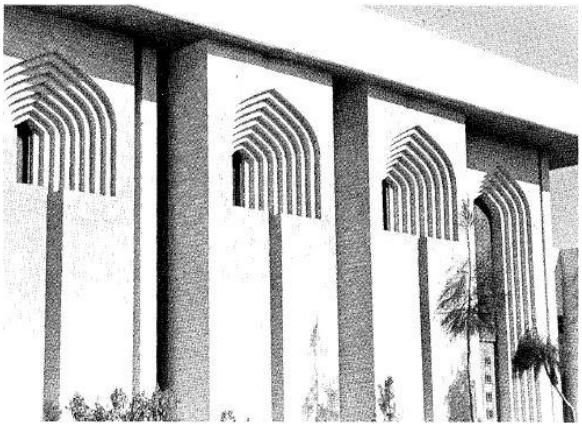
Şekil 4.6 Jorn Utzon- Ulusal Kongre Binası (Curtis, W., 1987, s. 396)

Şekil 4.7 Reima Pietilla- Sief Sarayı (Randall, J., 1985, Sief Palace Area Buildings, MIMAR 16: Architecture in Development, s.28)

[5] Kultermann, U., 1984, The Architects of the Gulf States, MIMAR 14: Architecture in Development, s. 51

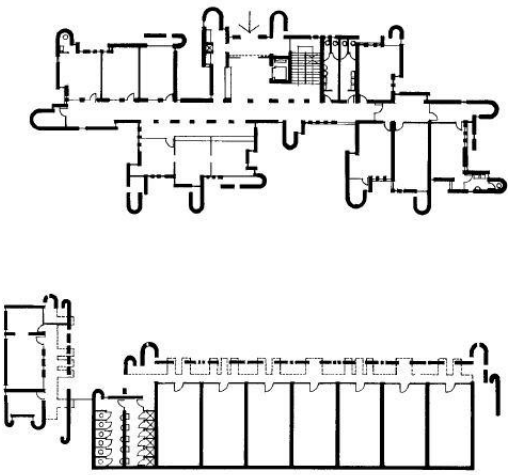
Muhammed Makiya ve Rıfat Çadırcı Irak Çağdaş Mimarisi'ni yaratma çabalarıyla dikkat çeken mimarlardır. Irak'ın 1958'den sonra tamamen bağımsız olmasıyla beraber mimaride kimlik arayışı başlamıştır. Ülkede yabancı mimarlar ve yabancı kaynakların etkisi uzun süre yaşamaya devam etmiştir. Buna rağmen, gerçek anlamda Iraklı bir mimari yaratmaya çalışan Muhammed Makiya'nın (1968, Şekil 4.8, Rafidain Bankası) Irak için önemi, Hasan Fethi'nin Mısır için önemi ile karşılaştırılabilir. Irak mimarisini, yabancı etkisinden kurtarıp bağımsızlaştırmaya çalışmıştır. Makiya, gelenek ve çağdaş mimarinin uyum içinde olduğu bir mimari dil kullanmıştır. Khulafa Cami (1963, Bağdat) ve Kuveyt Devlet Cami (1984, Kuveyt) projelerinde mimari, dini ihtiyaçlara ve çağdaş gereksinmelere cevap vermiştir.

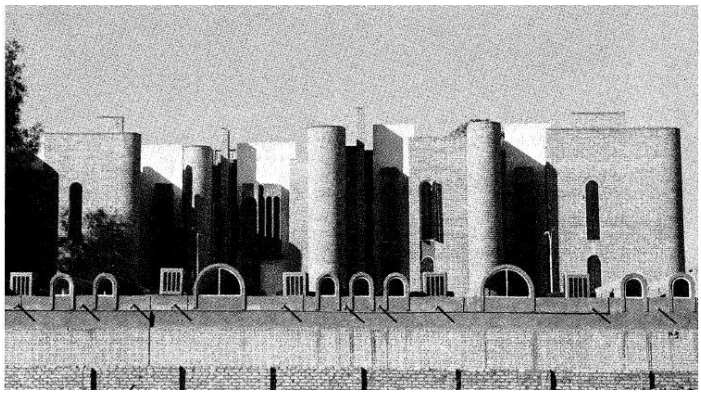
Şekil 4.8 Makiya ve cephe anlayışı Rafidain Bankası- Küfe (Kultermann, U., 1982.The Architects of Iraq, MIMAR 5: Architecture in Development, s. 56)

Rıfat Çadırcı, mimarisi Wahab Evi'yle dönüm noktasına ulaşmıştır. Rıfat Çadırcı'nın mimarisinde Wahab Evi ile (1953, Bağdat) beraber yerel değerler ve geleneksellik önem kazanmaya başlamıştır. Çalışmalarında, Irak mimari mirasının izleri kendini göstermiştir. Meçhul Askerler Anıtı'nda (Unknown Soldiers Monument, İngilizce) Ctesiphon Sasani Sarayı'nın parabolik kemerleri tasarımında ilham kaynağı olmuştur.

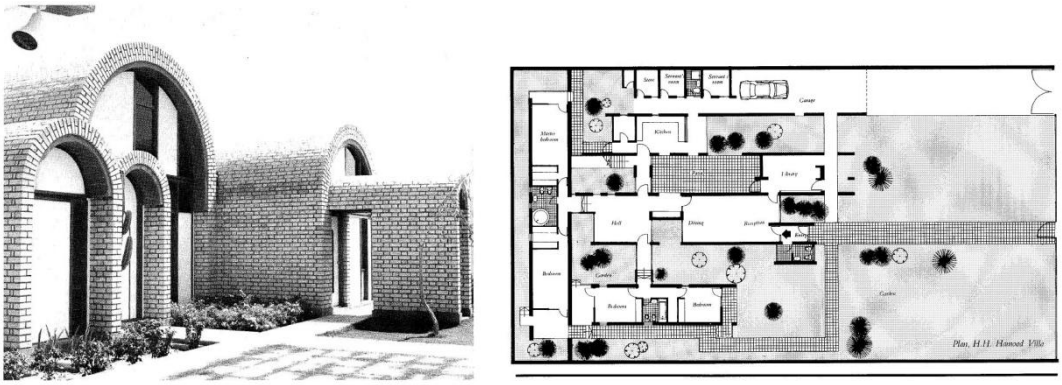
Tütün Tekel Şirketi (1966, Bağdat, Şekil 4.9- 4.10) için yapmış olduğu yönetim binasında yerel öğelerin kullanımı yine ön plandadır. Tarihi binalarla kurduğu ilişki artarak kendini göstermiştir. Özellikle planlamada Ukhaidir Sarayı ve Samarra Cami'nin etkisi vardır. Dış duvarların yarım daire formu Irak geleneğine gönderme yapmıştır. Tasarlamış olduğu Hamood evi (1972, Bağdat, şekil 4.11) İslam geleneğinin özüyle daha derin bağlantılar kurabilmiştir. İçe dönük planlama anlayışı ve avlular kullanılmıştır.

Şekil 4.9 Tütün Tekel Şirketi planlar (Kultermann, U., 1982.The Architects of Iraq, MIMAR 5: Architecture in Development, s. 58)

Şekil 4.10 Tütün Tekel Şirketi görünüş (Kultermann, U., 1982.The Architects of Iraq, MIMAR 5: Architecture in Development, s. 58)

Şekil 4.11 Rıfat Çadırcı, Hamood evi (Kultermann, U., 1982.The Architects of Iraq, MIMAR 5: Architecture in Development, s. 59)

1952 yılında bağımsızlığa kavuşmasının ardından, Mısır mimarisi de yabancı kaynakların etkisinden kurtulamamıştır. Uzun yıllar sömürgeciliğin etkisiyle, kültürle köklenen ve kendisini yenilemesini sağlayabilecek kaynağı kaybetmiştir. Mısır mimarisi için Hasan Fethi bir dönüm noktasıdır. Geleneksel mimari, Hasan Fethi mimarisinin temelini oluşturmuştur. Ülkedeki fakirlikten dolayı, kendine yardım(Selp-help, İngilizce) konusu Fethi'nin önceliği olmuştur. Yerel işgücü, yerel yapım teknikleri ve halk katılımı onun için önemlidir.

Hasan Fethi'nin etkisiyle aynı prensipleri benimsemiş pek çok Mısırlı mimar vardır. Bunlardan önemlileri; Ramses Weisa Wasef, Mahmud El- Hakim, Abdel Wahed El-Wakil ve Kamal El-kafrawi'dir. Ramses Weisa Wasef, ana malzeme olarak kerpiç kullanmış, temel mısırlı formları kullanmış ve çevreyle uyumlu bir mimari dil oluşturmuştur. Mahmud El- hakim, Çağdaş Mısır Mimarisi'ne doğru en önemli adımlardan birini Luxor Müzesiyle (1973, Luxor, şekil 4.12) atmıştır.

Şekil 4.12 Luxor müzesi yalın cephe anlayışı- küçük açıklıklar
(http://www.archnet.org/library/images/one-image-large.jsp?location_id=1788&image_id=23750)

Fas'ta 1956 yılında bağımsızlıktan sonra, sömürgeci politika devam etse bile, mimaride gelenekle bağlantı kurma çabaları yoğunlaşmıştır. Bu çabalara önemli örnekler, Ecochard, Delaporte Delaroziare, Belliot ve Deneaux, Ewerth ve Duha gibi mimarlardır. Kentlerde batılı bir planlama söz konusu olduğundan, yapılan bireysel projeler ne kadar başarılı olsa da kente uyum sağlayamamıştır.

Shadrach Woods, George Candilis, Alexis Josics ve Vladimir Bodiansky'nin kurmuş olduğu ATBAT, toplu konut çalışmalarında İslam geleneğinin ve yaşam tarzının ayırtına varıp, tasarımlarında önemli bir kıstas olarak kullanmışlardır. Onlara göre; İslam yaşam tarzı ve Avrupa yaşam tarzı arasındaki en önemli farklardan biri; İslamiyet'in içe dönük bir hayat tarzı gerektirmesidir (şekil 4.15). Candilis, 1950'lerde kasbahın kübik hacimleri ve Güney Fas'taki çiftliklerin kale gibi ambarlarını keşfetmiştir ve bunu toplu konut yapımında yerel bir referans olarak kullanmıştır.[6] Ecochard'ın tasarlamış olduğu 8x8 lik modülü Kazablanka'daki toplu konutlarında düşeyde yapmaya çalışmışlardır (1953, düşeyde yerleştirilen avlular, şekil 4.13 şekil 4.14).

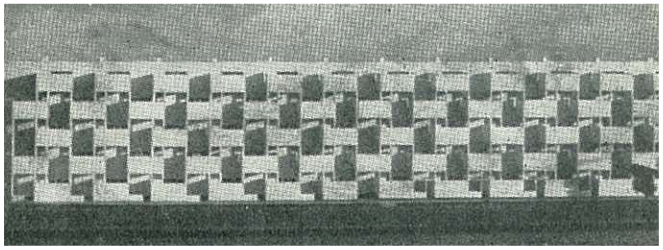
Michel Ecochard, özellikle şehirlerde yaşayan farklı gruplara ait toplu konutlarda farklı tasarım kıstaslarının (din, kültür ve hayat tarzıyla uyumlu) benimsenmesi gerektiğini vurgulamıştır. Ecochard, mimarisinde avlulu, içe dönük plan şemaları kullanmıştır. Bu ihtiyacı karşılamak için 8x8 bir modül belirlemiştir(1950, Kazablanka, Şekil 4.16- şekil 4.17). Modülün ölçüleri, yerel halkın yaşam tarzlarından ve yapmış olduğu araştırmalardan çıkmıştır.

[6] Goldhagen, S., Legault, R., 2000, Anxious Modernism: Experimentation in Postwar Architectural Culture, The MIT Press, Cambridge, s. 59

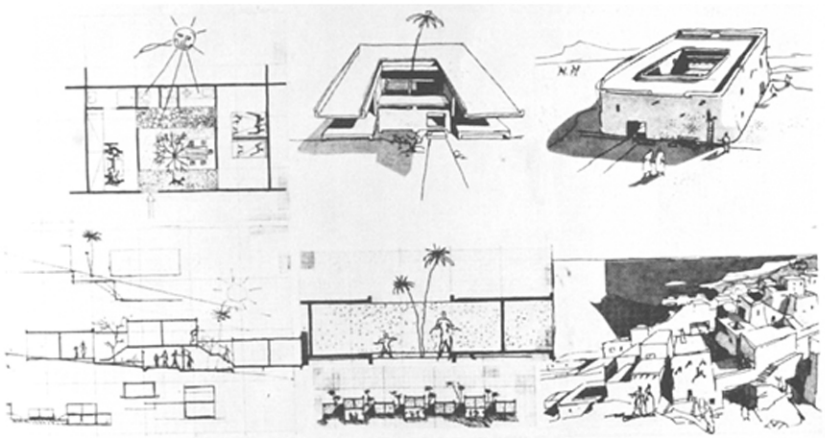

Şekil 4.13Candilis, Josic, Woods, Kazablanka'da bulunan Nid D'abeille ve Semiramis konutlarının cepheleri (Ecocard, M., 1955, Habitat Musulman Au Moroc, L'architecture D'aujorud'hui, June 1955, s. 37)

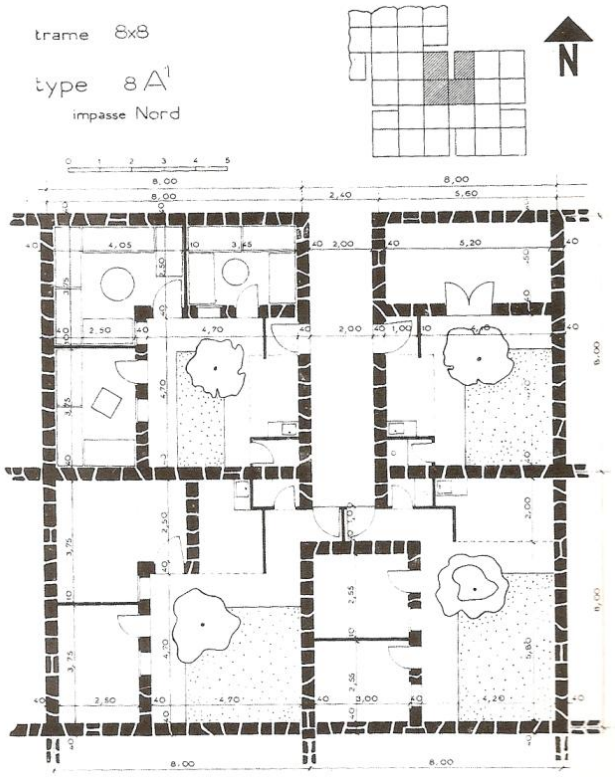
Şekil 4.14 Candilis, Josic, Woods, Kazablanka'da bulunan Nid D'abeille konutunun güney cephesi (Candilis, G., 1960, Recherches Pour Une Structure de L'habitat, L'architecture D'aujourd'hui, s.125)
Avlular, düşeyde yorumlanıp yerel halkın hayat tarzlarına uyum sağlanmıştır.

Şekil 4.15 Candilis, Josic, Woods'un Cezayir'de katılmış oldukları bir yarışmaya ait eskizler (Joedicke, J., 1968, Candilis, Josic, Woods: Documents of Modern Architecture: Decade of Modern Architecture, Karl Kramer Verlag, Stuttgard, s.47)
1960 yılında Cezayir'de yapılmış olan bir toplu konut yarışması içe dönük planlamanın kıstas olarak kullanıldığını kanıtlamaktadır. İklim tasarımda belirleyici bir kıstastır.

Şekil 4.16 Ecochard'ın önerdiği toplu- konut alanı planı, 8x8 ünitelerin kullanımı- Kazablanka, 1950 (Goldhagen, S., Legault, R., 2000, s.59)

Şekil 4.17 Ecochard'ın 8x8 modül planları (Goldhagen, S., Legault, R., 2000, s.58)

Fas'ta toplu konut tasarımında önemli yere sahip diğer bir grup Andre Studer ve Jean Hentsch'tir. Sidi Othman'da (1955, Şekil 4.18) yapmış oldukları konutlar, Çağdaş Fas Mimarisi'nin önemli örneklerindendir. Amaçları, dağlardan ve köylerden gelen insanların habitatlarına uyum sağlayan bir mimari yaratmaktır.

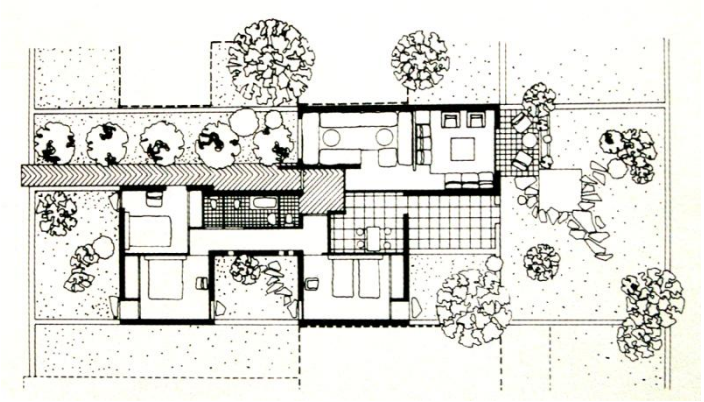
Şekil 4.18 Andre Studer ve Jean Hentsch Sidi Othman Konutları (Kutlermann, U., 1963, Architecture Nouvelle en Afrique, Editions Albert Morance, Paris, s.171)

Jean- Francois Zevaco, Agadir'de yapmış olduğu avlulu evlerle dikkat çekmiş, Ağa Han Mimarlık Ödülü'nü kazanmıştır. Agadir, geçirmiş olduğu deprem sonrası pek çok rejyonalist mimarın projelerini gerçekleştirdiği bir yer haline gelmiştir. Zevaco'nun burada yapmış olduğu Agadir avlulu evleri (1964, Fas, Şekil 4.19 ve 4.20) , yeni ve eskinin başarılı bir bileşimini sunmuştur. Basit plan mantığı, basit kütlesi ve betonarme teknolojisiyle geleneksel avlulu evlere gönderme yapan modern bir dil yaratılmıştır. Yerel mimarinin özüne inip başarılı sosyal ve iklimsel içerik yaratılmıştır.[7]

[7] Fas, özellikle toplu konut tasarımında Candilis, Josic, Woods, Ecochard, Zevaco gibi isimleriyle dünyada önemli bir yere sahiptir. Toplu konuta bakış açısını değiştiren ciddi projeler Fas'ta gerçekleştirilmiştir. Alison Smithson'a göre, Kuzey Afrika toplu konut çalışmaları, modernizmin evrensel düşünme tarzını, kültürel adaptasyon fikriyle dönüştürmüştür. Bknz. Goldhagen, S., Legault, R., 2000, s. 66

Şekil 4.19 Agadir Avlu Evleri (Curtis, W., 1987, Modern Architecture Since 1900, Phaidon Press, Oxford, s. 361)

Şekil 4.20 Plan (Holod, R., Rastorfer, D., 1983, Architecture and Communıty: Building in The Islamıc World Today, Islamıc PublicationsLtd., New York, s. 94)

Öte yandan, Bağımsız Fas Mimarisi'ni oluşturmaya çalışmış Faslı isimlerde vardır. Elie Azagury meslek hayatının ilk yıllarında Fransız mimarisinin etkisinde kalmıştır. Daha sonra Kazablanka'da yapmış olduğu toplu konut projesinde ekonomik kısıtlamalar yüzünden yerel çözümler kullanmaya çalışmıştır (Küçük açıklıklar, doğal havalandırma gibi). Abdeslem Faraoui- Patrice De Mazieres daha sonra da inceleneceği gibi yapmış oldukları topografyaya uygun, içe dönük, iklime duyarlı binalarıyla Fas Turizm Mimari'sine katkı sağlamışlardır.

Cezayir'de Roland Simounet, Djennan El Hassan yerleşkesinde düşük maliyetle yerel tekniklerle oldukça başarılı bir toplu konut örneği tasarlamıştır. Andre Ravereau, kendine Hasan Fethi gibi bir yol belirleyip vernakularist örnekler vermiştir. Sidi Abbas Yerleşkesi bu örneklerden biridir. Bouchama, bağımsızlığın ilanından sonra Cezayir mimarisini oluşturmaya çalışan önemli mimarlardan biridir. El-

miniawy, İslami geçmişle yakın ilişkide ama çağdaş ihtiyaçlarla da çatışmayan bir mimari dil yaratmaya başarabilmiştir.

Tunus'ta Jacques Marmay yapmış olduğu binalarla geleneği yansıtmıştır. Kemer, tonos ve kübik formlar mimarisinde önemli bir yer tutmuştur. İklimsel verilere ve kültürel geleneklere cevap vermeye çalışmıştır. Tarek Ben Miled, geleneksel binaları uluslararası arenaya taşımış bir mimardır. Ama bu iki mimarın yoğun çabalarına rağmen Tunus'ta yabancı kaynakların etkisi daha fazla görülmüştür. Turizm mimarisi yerel öğelere yer vermiştir ancak özüne inen değil, yüzeysel bir yaklaşım benimsenmiştir.

Hindistan ise, bu konuda daha duyarlı bir mimari konumdadır. Le Corbusier, Louis Kahn gibi pek çok yabancı mimar, bu ülkede yerel kültür ve geleneğe hassasiyetle yaklaşıp, başarılı projeler gerçekleştirmiştir. Charles Correa, Balkrisha Doshi gibi Hintli mimarlara esin kaynağı olmuşlardır.

B. Doshi'ye göre, mimari fiziksel ve ruhani ihtiyaçlara cevap verebilmelidir.[8] Fiziksel ihtiyaçlar; iklim, bina malzemesi ve yapım teknikleri açısında bölgeye uyum sağlamaktır. Ruhani ihtiyaçlar ise; bina formunun yaşam tarzı, sosyo-kültürel durum ve dini ihtiyaçlara cevap verebilmesidir. Bu bağlamda, Hint mimarisinde doğa ve kanunlarına uyum önemlidir. Doğa olduğu gibi kabul görür, hayat tarzı, aktiviteler ve mimari doğayla uyumludur. Geçmişte bu gibi pek çok öğe, mimari tasarım ve planlamaya yansımıştır.

Doshi, modernizmin temellerini, tarih, iklim ve farklı kültürlerin birleşimi olan Hint kültürüyle ilişkilendirerek güzelleştirip sürdürmüştür. Mimarisi, iç ve dış mekân ilişkileri, malzemeye dürüst ve doğru yaklaşım, uygun iklimsel cevaplar, hiyerarşi ve düzene uyum fikirleri etrafında sürekli gelişmiştir. [9]

Doshi'nin kendisi için tasarlamış olduğu ofisi Sangath (Katılım yoluyla beraber hareket etmek anlamına gelmekte, 1979, Ahmedabad, şekil 4.21), mimarisinin önemli örneklerinden biridir. Doshi, Güney Hindistan'daki tapınak şehirlerinin labirentli koridorlarına, galeri ve avlularına hayranlık beslemiştir. Sangath'ın planlamaları bu hayranlığın bir ürünüdür. Çatı fenerleri ve gölgeliklerin zıtlıkları,

[8] Powell, R., 1985, Regionalism in Architecture, Concept Media/The Aga Khan Award for Architecture, Singapur, s.87

[9] Steele, J., 1998, The Complete Architecture of Balkrishna Doshi: Rethinking Modernism For The Developing World, Thames & Hudson Ltd, London, s.8

düzlükler ve merdivenlerin arasındaki belirsiz geçişler Hint yaşam tarzıyla uyum sağlamıştır.[10]

Şekil 4.21 Balkrishna Doshi'nin kendisi için tasarladığı Sangath (Curtis, W., 1987, s. 398)

4.2 GELİŞMEKTE OLAN İSLAM ÜLKELERİNDE MİMARİDE REJYONALİST YAKLAŞIMLARIN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

4.2.1 Sosyo-Kültürel Sürdürülebilirlik

Yerel kültüre önem verilmesi, toplumların kimliklerini koruyabilmelerinin önemli bir yoludur. Bugün dünyanın her yerinin birbirine benzemeye başlaması durumuyla karşı karşıyayız. Pek çok ülkede, mimari birbirine benzeyen betonarme apartman binaları, çelik gökdelenler ve nereye ait olduğu anlaşılmayan sosyal binalardan ibarettir.

Daha önce de değinildiği üzere, Uluslararası Üslup'un etkisiyle günümüzde pek çok yer kimliğini, kültürünü kaybetmeye başlamıştır. Asırlar boyunca konut yapma sanatını devam ettiren ustalar, kullanılan yerel malzemeler yerlerini, çok uluslu şirketlerin her yere ihraç ettiği yapı malzemelerine, dünyanın her yerinde proje yapan mimarlara ve kalifiye elemanlara bırakmışlardır.

[10] Curtis, W., 1987, s. 396

Özellikle savaş sonrası dönemlerde, ülkeler için kendi kimlik, kültür ve anılarını ayakta tutabilmeleri için bölgenin yerele göre yeniden inşa edilmesi önemlidir. Bir uygarlığın başka bir toplumun mandası olmaması için koşuldur.

Gelişmekte olan İslam ülkelerinde halk modern mimariye uyum sağlayamamaktadır. Mevcut hayat tarzlarını devam ettirmek isteyen insan, kültür, gelenek ve yaşam tarzıyla ilgisi olmayan projeleri benimseyememektedir. Bu yüzden sosyal hayatla uyumlu mimari yaratmak önemlidir.

Mevcut dokuyla uyum sağlamak, kültüre ve geleneğe yabancılaşmamanın diğer bir yoludur. Bu bağlamda yapılması gereken binaları kopyalamak değil, binaları neden öyle yapıldıklarını, gereklilikleri ve özünü anlamak, yorumlamak ve ona göre bir mimari yaratmaktır.

4.2.2 Ekonomik Sürdürülebilirlik

Ekonomik bağlamda yerelin sürdürülmesi, yerel ustabaşları ve yerel işçilerin iş sahibi olmalarını sağlar. Güçlükle ayakta durabilen halklar için karınları doyurabilmenin bir yoludur. Ülke ekonomisi için kaynakların ülke içinde kalması, kendi halkının kazanması olumlu bir gelişmedir.

Bölgede bulunan, uygun malzeme kullanımıyla, uzak herhangi bir yerden gelecek malzemenin ulaştırılmasıyla ilgili masraflardan kaçınılmış olunur. Yerel teknoloji kullanımı, halkında katılımını sağlayacağı için yararlı bir çözümdür. Bu bağlamda yerel kaynakların kullanımı ekonomik sürdürülebilirlik sağlar.

Ke're'nin Gando Okulu projesi (bknz. bölüm 4.3.2.1), bize bir önemli gerçeği daha gösterir. Her yıl okumak için ya da hayat şartlarından memnun olmadığı için köyünü terk eden kişilerin sayısında azalma olmuştur. Bu projenin canlandırıcı etkisi, yöre halkına köylerinde kalmak için yeni bir sebep vermiştir.

4.2.3 Ekolojik Sürdürülebilirlik

Yerel toplumlar, günümüze kadar doğayla uyum içinde, iklim şartlarına akılcı çözümler getirerek ve yerel malzeme kullanımını, akıl ve deneyim süzgecinden geçirerek mimari yaratmayı başarmışlardır. Bu çözümler, halkın ihtiyaçlarına çok iyi cevap vermiştir. Endüstri Devrimi'nden sonra, hem kaynak hem de pazar arayan gelişmiş ülkelerin etkileriyle bu bilgi birikimi görmezden gelinmiştir. Teknolojinin de gelişmesiyle doğanın, iklimin, çevrenin her türlü verisine makinelerle karşılık

veren bir mimari oluşmaya başlamıştır. Uluslararası Üslup, bölgenin bağlarını ortadan kaldırıp, her yerdeki insanın eşit şartlarda yaşama fikrini ortaya atsa da, böyle bir durum gerçeklikten çok uzaktır.

Mimaride karşımıza çıkabilecek her türlü soruna teknolojiyle çözüm bulma çabası, klimalar, ısıtma, elektrik kullanımı vb. günümüzdeki çevre problemlerinin en büyük nedenidir. Bu nedenle coğrafi durumla (iklim ve topografya vb) uyumlu mimarlık yaratmak önemlidir. Coğrafi durumla uyumlu mimarlık yaratmanın en uygun yolu (ki bu konuda henüz gerçekten net bir cevap veren ekolojik mimarlık yoktur.) yerel mimarileri incelemek ve ondan çıkabilecek sonuçları akıl süzgecinden geçirip çağdaşa uyarlamaktır. Yerel mimari, binalarda karşılaştığımız pek çok sorunun cevabını içerir. Bu sorunlar ısıtma, soğutma, havalandırma, aydınlatma ve malzeme kullanımı gibi sıralanabilir.

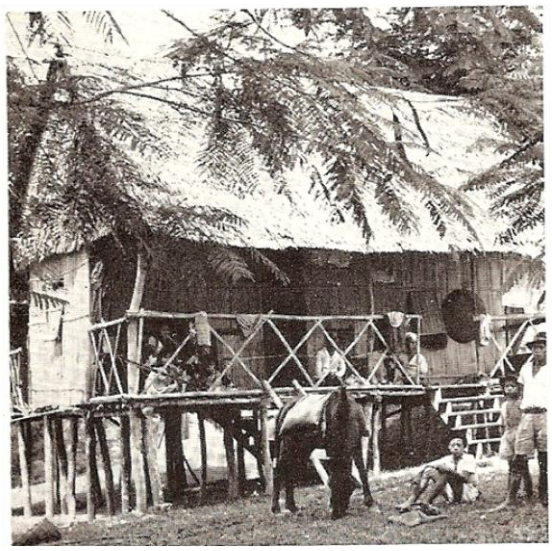
Yerel kaynak kullanımı, mimaride sürdürülebilirlik sağlamanın bir yoludur. Bu hem malzeme hem de teknoloji kullanmayı içerir ki, yerel malzeme kullanımı çoğu zaman ekolojik malzemeyi ifade eder.

Bir Afrika atasözü 'deliliğin kırk çeşidi vardır, sağduyunun bir' demektedir.[11] A. Orhon yazmış olduğu makalesinde, Meksika'daki Taos Pueblo ile Tunus'daki Ksar yerleşmesini karşılaştırmıştır. İki bölgedeki iklim, sosyal ve politik durum aynıdır. İki yerleşimde dik yamaçlardadır. Bu iki yerleşimin genel kararlarına bakıldığında, birbirinden binlerce kilometre uzakta olmalarına rağmen, aralarındaki benzerlik yerel mimarinin rastlantısal olmadığını görmemizi sağlaması açısından önemli bir örnektir.

Pek çok bölgede farklı iklim tiplerine göre özelleşmiş, farklı çözümler görmek mümkündür. Mesela sıcak- nemli tropik iklimde geniş saçaklar, geniş açıklıklar ve eğimli çatılar (yağmur sularının uzaklaşması için) yapılırken (hatta bu çözümler bazı bölgelerde binanın ayaklar üstüne alınıp hava sirkülâsyonun binanın tabanından sağlanması amaçlanabilir), sıcak- kuru iklim bölgelerinde küçük açıklıklar (iç mekânı gölgelendirmek için) gerekli görülebilir. İklim tipleri, geçmişte şehir kurulmasında bile etkili olabilecek çözümler aramaya itmiştir. Mesela yine Sıcak-nemli bölgelerde, hava sirkülâsyonunu kesmeyecek bir planlama gerekli iken, sıcak-kuru bölgelerde önemli olan binaların birbirine daha yakın ve gölge sağlayacak

[11] Orhan, A., 2003, Yerel Yerleşimler, Evrensel Yaklaşımlar: Taos Pueblo ve Ksar Yerleşimleri, Ege Mimarlık, sayı 48, s.30

şekilde yerleşmesidir. Bu gibi örnekler, yerel mimarilerde, bizim bugün iklimle baş etmek için aradığımız pek çok cevabın olduğunu göstermektedir.

Şekil 4.22 Kuzey Borneo, Keningan yerel konut, iklimsel farkındalığı gösteren bir örnek (Fry. M., Drew, J., Tropical Architecture in The Dry and Humid Zones, 1964, s.100)

4.3 GELİŞMEKTE OLAN İSLAM ÜLKELERİNDE MİMARİDE REJYONALİST YAKLAŞIMLARIN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNİN KONUT VE KAMU BİNALARI ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

Daha önce Tarihin tanımı yapılırken Desmolins'ten bir alıntıya yer verildi. Bu alıntı, anıtsal mimari ve konut mimarisi arasındaki farkı şöyle betimlemekteydi.

> … Bunun sebebi, anıtların, Quatremere de Quincy'nin işaret ettiği gibi, genellikle kopyalama biçimdeki bir yöntemle aktarılmasıdır. Buna karşılık, konut binaları aktarıma direnir. Bu binalar bir yere kök salar, çünkü her uygarlık sürekli değişim içindedir ve devamlı olarak evlerini yeni gereksinimlere ve koşullara yeniden uyarlar.[12]

Desmolins'in dediği gibi konut mimarisi bir süreklilik içindedir. Toplumsal ihtiyaçlar, hayat tarzı ve coğrafi durumla daha uyumlu bir mimari söz konusudur. Aynı zamanda aşağıda sıralanan nedenlerden dolayı, konuyu konut ve kamu binaları olmak üzere iki alt başlıkta incelemekte fayda vardır.

1) Modern şehirciliğin konut ve kamu yapılarını şehir planlarında birbirinden ayrı değerlendirmesi,
2) Konut binalarının gelenekle daha fazla köklenebilmesi,

[12] Petruccioli, A., 2008, s:10

3) Sosyal konut ihtiyacı, yaşayacak evi olmayan insanlar için barınma gibi kavramlar söz konusu olduğunda daha sürdürülebilir bir anlayışın söz konusu olduğu gerçeğidir.

İnceleme alanının genel özellikleri şöyle sıralanabilir:

- İslam inancı,
- Benzer iklim özellikleri göstermeleri,
- Kolonileşme yaşamış ülkeler olması ve bağımsızlık döneminde kimlik arayışı,
- Geçim kaynaklarının turizm, petrol ve tarım gibi çeşitlilik göstermesi.

4.3.1 Konut Binaları

Batı toplumlarında, konut alanları, zemin alana ya da oda sayısına göre hesaplanırken, aile fertlerinin sayısı bile tasarımda önemli bir etken olmaktadır. Bu durum, gelişmekte olan ülkelerde, ekonomik, sosyal ve bölgesel faktörlerden dolayı değişiklik göstermektedir. Bu faktörler, tasarım kıstaslarını etkilemektedir. Konut tasarımının temelini, yaşam modeli, mahremiyet, sağlık koşulları ve diğer sosyo-kültürel etmenlerdir oluşturur. Bu etmenler, farklı toplumlarda kendini farklı gösterir. Mesela, Amazon Vadisi Yagua bölgesinde yaşayan bir kabilede mahremiyet ihtiyacı duyan bir bireyin bakışlarını odanın merkezinin dışına çevirmesi yeterlidir. Bu durumda, odadaki diğer bireyler tarafından rahatsız edilmemektedir.

Özellikle kentlere göçlerin artışı ile yapılan sosyal konutlar her alanda oldukça yetersiz kalmıştır. Bu konutlar halkın fiziksel ya da ruhani ihtiyaçlarına cevap vermekten oldukça uzaktır. Tedarik edilen konutlar ihtiyacı karşılamada yetersizdir. Bu yetersizlik:[13]

- Halkın illegal yollardan konut yapmasına,
- Şehrin çeperlerinde tarım alanı olarak bırakılan yerlerin yağmalanıp, ekolojinin bozulmasına,
- Şehir içi yerleşimlerin yoğunlaşmasına neden olmuştur.

Günümüzde şehirlerde konut alanları çok katlı ve yüksek yoğunluklu tasarlanmaktadır. İklimsel ve sosyo-kültürel nedenlerden dolayı bu yapılaşma,

[13] Davidson, C., 1998, Legacies for the Future: Contemporary Architecture in Islamic Societies. Thames and Hudson, London, s. 34

gelişmekte olan İslam ülkelerinin ihtiyaçlarıyla uyuşmamaktadır. Bu ülkelerde az katlı ve yüksek yoğunluklu, avlu ya da terasa sahip konutlar tercih edilmelidir.

Çok katlı binalar sağlamlık açısından güçlendirilmiş beton vb. malzeme kullanımını gerektirmektedir. Belirli bir teknolojiyle yapılan bu konutlar, sadece kalifiye eleman ve yönetici ile gerçekleşebilir. Bu durumda, ekonomiklik söz konusu olmaz. Hâlbuki az katlı binalar, yerel malzeme ve yapım tekniğiyle inşa edilebilir. Yerel yöntemler ekonomik, estetik ve insani çözümler sunar.

Aşağıda sıralanan örnekler, yerel mimariye verilen değer, halkın hayat tarzına uyum, yerel teknoloji ve iş gücü kullanımı gibi kıstaslar göz önünde bulunarak seçilmiştir. Bu kıstasların bazılarını ya da hepsini barındıran örnekler, sosyal konut ihtiyacını insani yollarla karşılayabilmektedir.

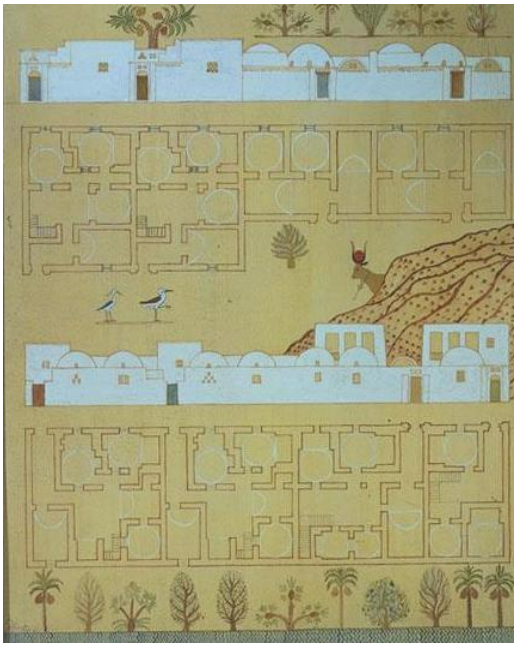
4.3.1.1 Hasan Fethi ve Kırsal bölge Köyleri

Hasan Fethi'nin mimari anlayışının temellerini; kültürel gerçekler, bireysellik, kendine yardım ve fakirlerle ilgili çalışmalar oluşturmuştur. Bireyselliği yok eden, kültürü tahrip eden ve bütün dünyayı homojenize etmeye çalışan mimari yaklaşımı hiçbir zaman benimsememiştir. Toplu konut projelerinde bile bireyselliği engellemeyecek kadar konut tasarlanması gerektiğini vurgulamış, kullanıcıların farklı gereksinmelerine dikkat etmiştir. İslam geleneğinin etkisiyle aileye saygı ve mahremiyet önemli temelleri oluşturmuştur.

Kültürün bir toplum için önemini ve kültürler arası bir değişimin söz konusu olamayacağını vurgulamıştır. Ona göre; başka bir kaynaktan gelen unsurlar eğer kültür için uygun değilse, kullanılmamalıdır. Kullanılmış olsalar bile, bu unsurlar zaman içinde kültürün içerisinde yok olmaya mahkûmdur.

Hasan Fethi'nin Mısır mimarisinde etkisi, sadece geleneği sürdürüp, geleneksel bir mimari yaratmak olmamıştır. Geleneksel malzeme, geleneksel yapım teknikleri, yerel ustabaşları kullanmış olsa da, Mısır geleneksel mimarisini yorumlamış, mekan kullanımı, planları ele alışı ve basit cephe anlayışı ile yaratıcı dehasını göstermiştir. Mimarinin insanla doğayı ayırması değil, birleştirmesi gerekliliğini savunmuştur. Pek çok tasarımında insan ve doğa birliğini yansıtmıştır. Meslek hayatının başından sonuna kadar doğal havalandırma, oryantasyon ve yerel malzemeler, geleneksel yapım teknikleri ve enerji koruma teknikleriyle inşa etmiştir.

Hasan Fethi, İslam mimarisi, ortaçağ kent dokusu gibi konuları araştırıp, bu konuyla ilgili erken dönem çalışmalarını etkileyecek bir takım analizler yapmıştır. Bu analizlerinde avlulu evlerin ısı regülâtörü olarak kullanıldığını ve tozlu havayı filtre ettiğini gözlemlemiştir.

Şekil 4.23 Yeni Gurna Köyü'nün Hasan Fethi tarafından yapılan çizimi. (Steele, J., 1997, s.60) Hasan Fethi mısır sanatının sadece mimari yönüyle değil, her yönüyle sahiplenmiş ve sunumlarını da mısır sanatı uygun şekilde yapmıştır.

Özellikle kırsal bölgelerde tasarladığı köylerle dikkat çekmiştir. Bunlardan başlıcaları Yeni Gurna, Bariz Köyü, LU'luat El- sahara'dır.

Yeni Gurna (1945- 1948, Batı Luxor, Mısır, Şekil 4. 24 - 4.31), Krallar Vadisi'nin yakınında, arkeolojik bir alanda kurulmuş bir köydür. Bu bölgede halk, asırlar boyu geçimini firavun döneminden kalan soylu mezarlıklarını talan ederek geçirmiştir. Mısır için kültür, tarih ve ekonomi bağlamında oldukça önemli bir kaynak olan bölgenin, talancı halk tarafından yağmalanmasını önlemek önemlidir ama buna dönemin ekonomik şartlarında dolayı çok fazla kaynak ayıramamışlardır. O güne kadar maliyeti az ve geleneksel değeri olan binalar yapıp, başarı sağlayan Hasan Fethi, bu yeni köyün yapımını üstlenmiştir.

Mekân hiyerarşisi, köy planının önemli bir kısmı oluşturmuştur. Köyün ana rotası köydeki en geniş yoldur ve köy meydanına ulaşmaktadır. Konut birimleri ise daha dar sokaklarla bu kurguya katılmaktadır. Bu sokaklar sosyal hayatın geçtiği,

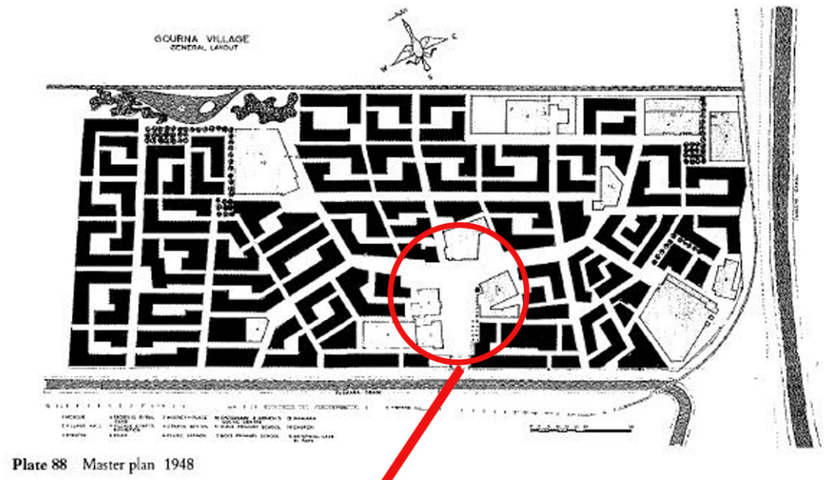
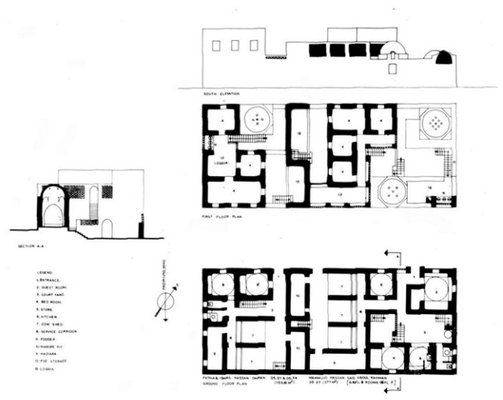

Plate 88 Master plan 1948

Şekil 4.24 Yeni Gurna Köyü 1948'de çizilen master planı,
(Richards, J. M., Serageldin, I., Rastorfer, D., 1985, Hassan Fathy, Concept Media, Singapur, s.95)

Şekil 4.25 Yeni Gurna Köyü inşa edilen kısmı planı- Dar sokaklar, genişleyen sokaklar, ana akslar ve kent meydanı ilişkisi
(Richards, J. M., Serageldin, I., Rastorfer, D., 1985, Hassan Fathy, Concept Media, Singapur, s.95)

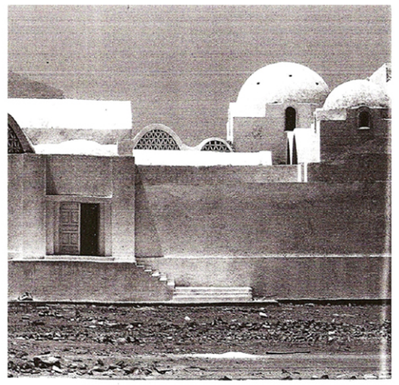

Şekil 4.26 Konut planı- Avlu ilişkisi
(Richards, J. M., Serageldin, I., Rastorfer, D., 1985, s.89)

Köyün ana aksı olan cadde daha geniş olmasıyla dikkat çekmektedir. Bu aksın üstünde Cami, tiyatro, çarşı gibi binalar bulunmaktadır. Daha sonra önemli bir yapılaşma sokaklarda görülür ki, sokaklar sosyal hayatın bir kısmının geçtiği yerlerdir. Yarı kamusal özelliktedirler. Evlerde bulunan çok işlevli avlular ise özel alan olarak kendini gösterir. Bu yapılanmada önemli bir hiyerarşi vardır. Nil vadisindeki diğer köylerde olduğu gibi Yeni Gurna Köyü'de bir sosyal konut alanı değil, köy gibi tasarlanmıştır, kişinin özel mekanı olan avlusundan yarı kamusal sokağa, ordan ana caddeye ve köy meydanı çıkış ve daha sonra nil vadisi, halkın kendi kimlik ve yaşam tarzlarına uyum sağlayan bir özellik olarak kendini gösterir.

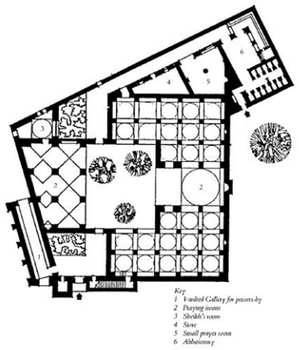
Şekil 4.27 Gurna Köyü arkada Kraller Vadisi
(Steele, J., 1997, s.61)

Şekil 4.28 Yeni Gurna Köyü genel görünüm
(Ekincioğlu, M., 2000, s.28)

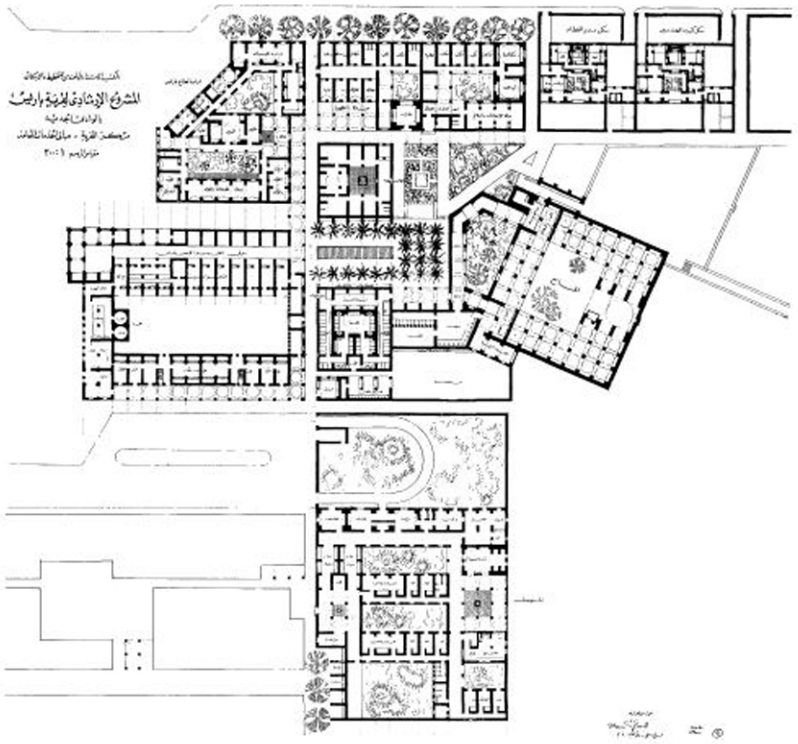
Şekil 4.29 Yeni Gurna Cami görünüş
(Steele, J., 1997, London,s.73)

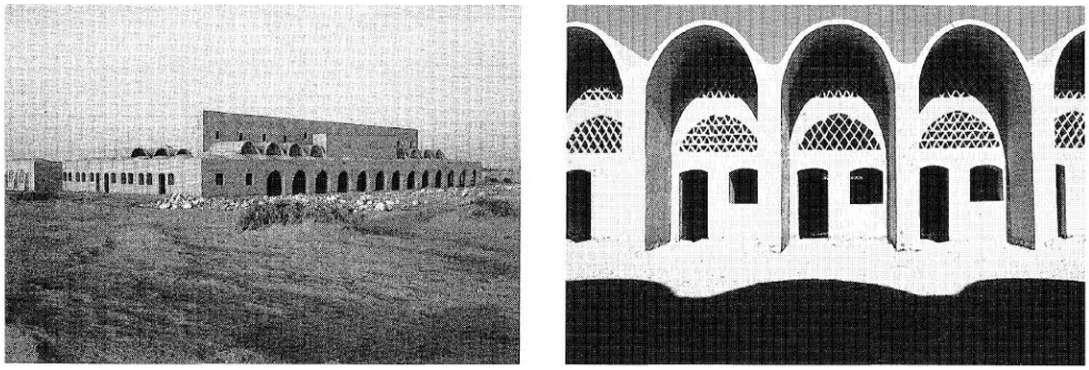
Şekil 4.30 Cami planı
(Richards, J. M., Serageldin, I., Rastorfer, D., 1985, s.106)

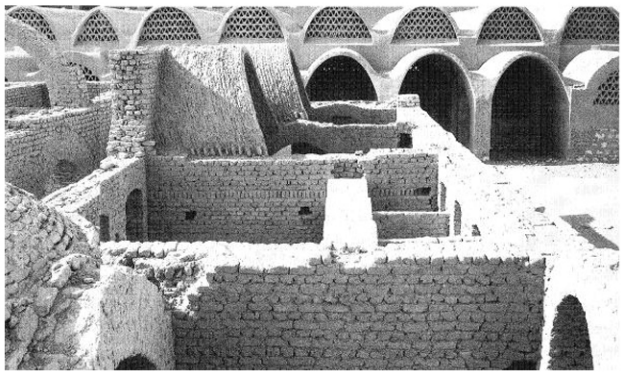
Şekil 4.31 Yeni Gurna Cami (Steele, J., 1997, London, s.69)

Şekil 4.32 Yeni Bariz Köyü planı (Richards, J. M., Serageldin, I., Rastorfer, D., 1985, s.126)
Bölgede sıklıkla kullanılan rüzgar bacalarının markette kullanımı etkin bir soğutma sağlamıştır. Yerel yapım teknikleri ve malzemeler kullanılmıştır.

Şekil 4.33 Yeni Bariz Köyü pazar ve rüzgar bacaları (Richards, J. M., Serageldin, I., Rastorfer, D., 1985, s.127)

Şekil 4.34 Yeni Bariz Köyü yönetim binası (Richards, J. M., Serageldin, I., Rastorfer, D., 1985, s.128)

komşuluk ilişkisinin geliştiği, çocukların oynadığı ya da yetişkinlerin işlerini devam ettirdiği mekânlara dönüşmektedir.

Konutların özel avlularından yarı kamusal sokaklara, sokaklardan ana rotaya, ondan köy meydanına ve neticede Nil deltasında ulaşmak bölgedeki bütün tarım köyleriyle ortak bir yön olup, halkın kimlik ve yaşam tarzıyla uyum sağlamıştır. Bundandır ki son 40 yılda burada yaşayan halk (kerpicin de oldukça esnek bir yapım malzemesi olmasına rağmen) dokuda ya da konutlarında hiçbir değişiklik yapmamıştır. [14]

Yeni Bariz Köyü ise (1967, Kharga, Mısır, Şekil 4.32- 4.34), devletin Kharga vahasında yaptığı bir grup yeni köyün sonuncusu olmuştur. Köy vahadaki en önemli su kaynaklarından birinin üstüne yapılmıştır. Merkezi bir köy ve ona ait 6 uydu köyden oluşmuştur. Fethi merkez köyü tasarlamıştır. Bu merkez köy, aynı zamanda yönetim ve ticari alandır, tarımla geçinmeleri planlanmıştır.

Oldukça sert bir çöl iklimi sahip köyde, yapılar sokağı gölgelendirmek için birbirine yakın tasarlanmıştır, hatta konutların strüktürü sokağa gölge verecek şekilde uzanmıştır. Tasarım pek çok yönden iklimsel zorunluluklara uymuştur (Rüzgar yakalayıcılar (wind- catcher, İngilizce), düz damlar ve gölgelendirilmiş arkadlar). Özellikle Pazar yerindeki rüzgâr yakalayıcılar oldukça etkin bir sistem oluşturmuştur. 1967 yılında patlak veren savaşla beraber inşaat durdurulmuş, köy hiçbir zaman tamamlanamamıştır.

Yeni Gurna gibi, Yeni Bariz'de toplum merkezli bir tasarım anlayışının ürünü olmuştur. Kullanıcının gereksinimleri tasarımın her alanında, detaylandırmada bile kendini göstermiştir. Mısır geleneksel mimarisinin baz alınması sosyo-kültürel sürdürülebilirlik sağlamıştır. Yerel işgücü ve yerel malzeme kullanımı projeye ekonomik sürdürülebilirlik sağlamıştır. Yani Bariz Köyü'nde iklimsel problemler yerel yöntemlerle çözülmüştür.

4.3.1.2 ADAUA

ADAUA, 1974'ten beri düşük maliyetli, halk katılımlı konut yapımında aktif olarak görev üstlenen çok uluslu bir firmadır. ADAUA, Hasan Fethi'den etkilenmiş ve mimarilerinde onun izinden gitmeyi görev bilmiştir. Amaçları, sömürgecilikle birlikte görmezden gelinen Afrika mimarisini, şehir planlaması ve kültürel hayatı

[14] Richards, J. M., Serageldin, I., Rastorfer, D., 1985, Hassan Fathy, Concept Media, Singapur, s.87

yeniden canlandırmaya çalışmaktır. [15] Bu anlamda, çalışmaları ciddi bir sürdürülebilirlik örneği olarak gösterilebilir.

Yerel Afrika Mimarisi'ni yaşatmayı, geliştirmeyi ve yerel halkı uygun teknolojiler konusunda eğitmeyi kendilerine amaç edinmişlerdir. Sömürgeciliğin yerel medeniyetleri, mimariyi, şehirciliği ve çevreyi yok etmesine tepki göstermişlerdir.

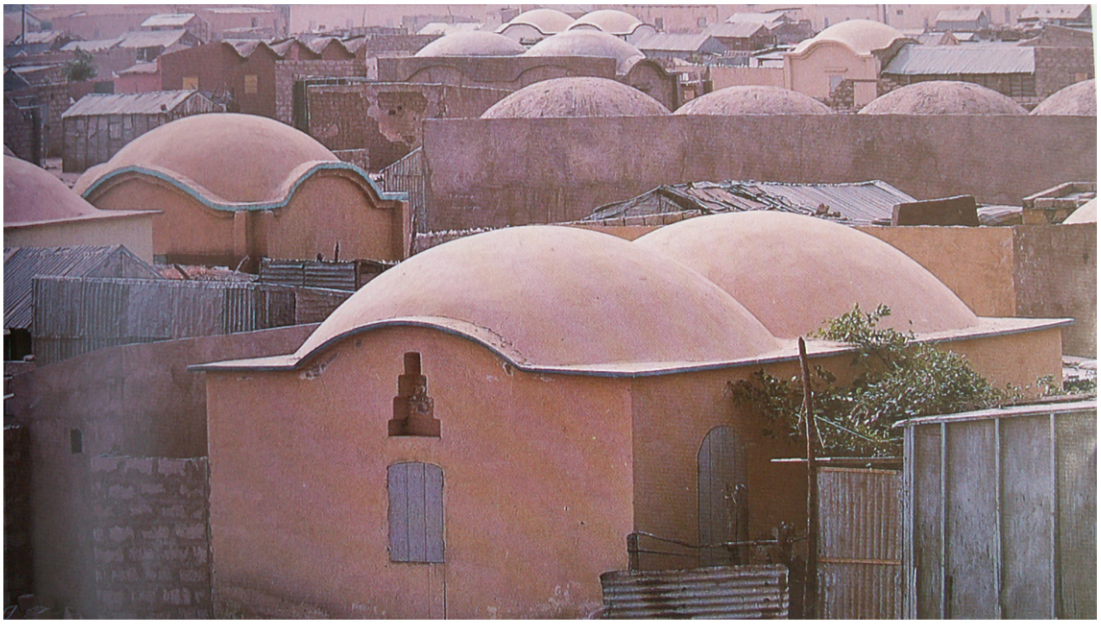
Üç grupla çalışmalarını sürdürmüşlerdir. Bunlar şunlardır:

- Mimari ve şehirciliğin geliştirilmesi, toplu konut ve kamusal bina projelerine odaklanma,
- Yerel bina malzemelerinin ve yapım tekniklerinin araştırılması, geliştirilmesi,
- Sosyal sorunların çözülmesi, gecekonduda yaşayan ve düşük gelirli gruplarının organize olması, yerel işgücünün gelişmesi ve mobilize olması, yerel insanların kooperatiflerle organize olup uzun vadede kendi konut sorunlarını çözebilmeleridir.

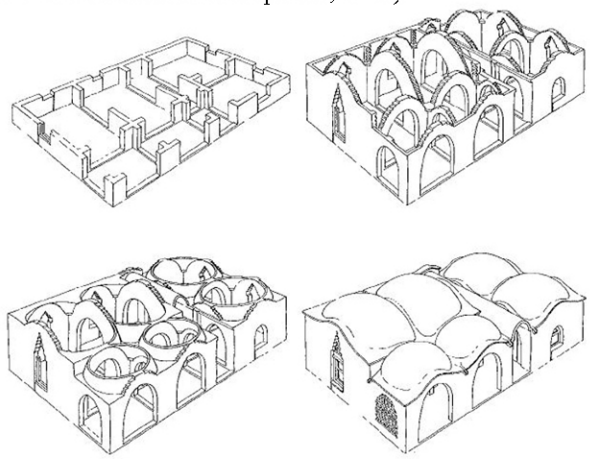
Rosso'da yapmış olduklar toplu konut projesinde (1978, Rosso, Moritanya, şekil 4.35- 4.37) bu üç önemli nokta başarıyla birleşmiştir. Bölgedeki halkın yapım sırasında görevlendirilmesiyle halk yapım teknikleri hakkında bilgi sahibi olmuştur. Küçük kooperatifler kurarak, burada edindikleri tecrübeyle daha sonra iş bulma fırsatları olmuştur. İkinci önemli nokta, bu bölgede ahşap ya da çelik bulunmadığında dolayı kubbe ya da tonozla çatılar yapılmıştır. Bunun içinde stabilize edilmiş kerpiç, kireç sıva çatı malzemesi olarak kullanılmış, yapım masrafları böylelikle düşmüştür, bu çalışmaları yerel yapım tekniklerini geliştirmelerine örnek olmuştur.

ADAUA'nın çalışmaları, bölge halkının eğitilmesini ve iş sahibi olmalarını sağlaması nedeniyle ekonomik sürdürülebilirlik sağlamıştır. Yerel yapım teknikleri ve malzeme kullanımı nedeniyle ekolojik sürdürülebilirdir. Halkın hayat tarzına ve ihtiyaçlarına cevap verebilmektedir. Bu bakımdan da sosyo- kültürel sürdürülebilirlik sağlamaktadır.

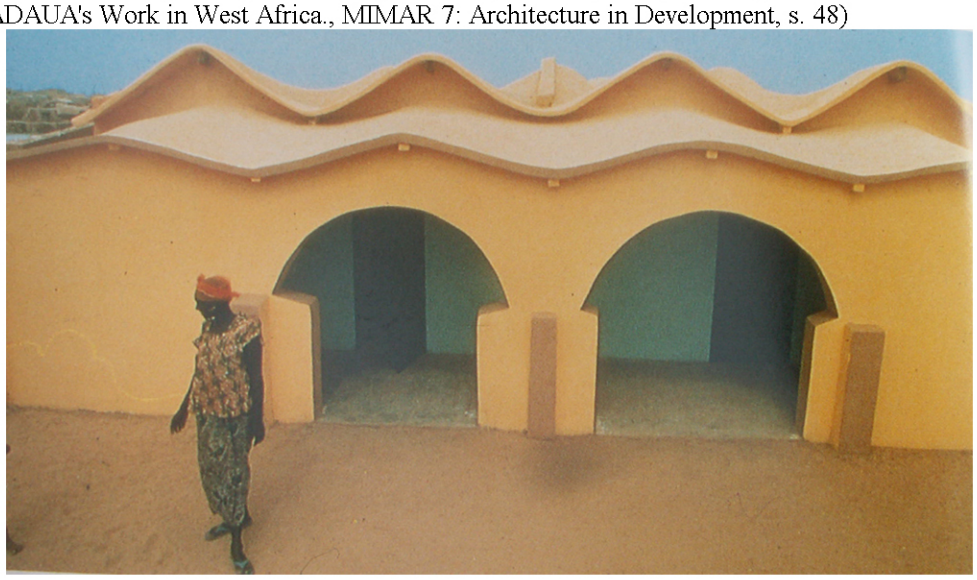
[15] ADAUA, 1983, Building Toward Community: ADAUA's Work in West Africa., MIMAR 7: Architecture in Development, s. 35

Şekil 4.35 Genel Görünüm (ADAUA, 1983, Building Toward Community: ADAUA's Work in West Africa., MIMAR 7: Architecture in Development, s. 45)

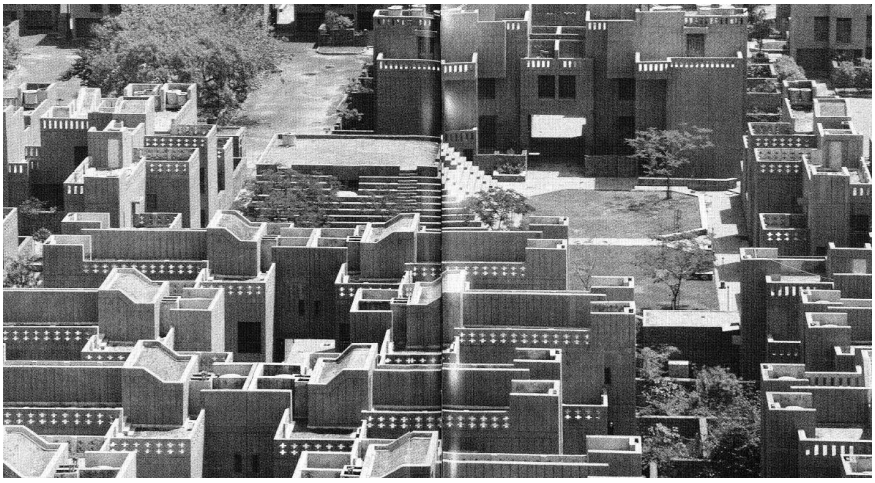
Şekil 4.36 İnşa aşaması gösteren perspektifleri (ADAUA, 1983, Building Toward Community: ADAUA's Work in West Africa., MIMAR 7: Architecture in Development, s. 48)

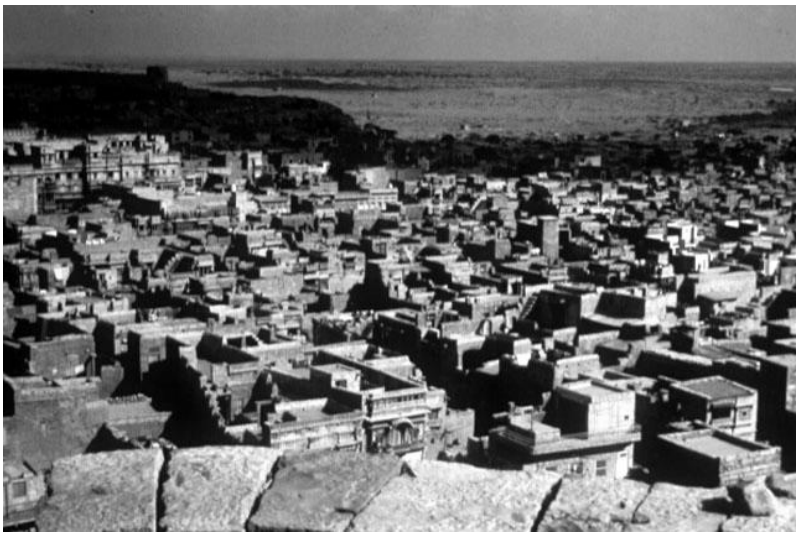
Şekil 4.37 Konutlardan görünüm (ADAUA, 1983, Building Toward Community: ADAUA's Work in West Africa., MIMAR 7: Architecture in Development, s. 48)

ADAUA, yerel iş gücü, yerel teknolojiler konusunda araştırma yapıp, geliştirmeye çalışan bir gruptur. Yerel mimari ve kültürün devamlılığı tasarımlarının temelini oluşturmuştur.

4.3.1.3 Raj Rewal- Asya Oyunları Olimpiyat Köyü

Şekil 4.38 Yeni Delhi Olimpiyat Köyü (Taylor, B., 1992, Housing. In Raj Rewal, Concept Media Ltd, Londra, s.62)

Şekil 4.39 Eski Jaisalmer (http://www.archnet.org/library/images/one-image-large.jsp?location_id=343&image_id=18321, 26 Ağustos 2009)

Raj Rewal ülkesinin içinde bulunduğu durumu şöyle betimlemektedir:[16]

> Asya'nın çoğu yerinde zengin kültürel mirasları ve düşük yaşam standartları bulunan ülkeler, gelişme adına bir değişim sürecinden geçiyorlar. Gelişmenin evreleri; jet uçaklarla kağnı arabalarının eşzamanlı olarak var olduğu bir ülkeyle sonuçlanacak kadar çeşitleniyor. Bu koşullar altında bütünleşmiş bir mimari dil ne olanaklı, ne de istenir bir şeydir. Düşük maliyetli toplu konut önceliğimiz olmakla birlikte, aynı zamanda da sofistike altyapılı geniş bir proje çeşitliliğiyle de ilgilenmeliyiz. Geleneksel yöntemlerden öğrenilmiş pasif enerji tasarruf sistemleriyle çağdaş teknoloji kullanan şık yapılar yan yana konumlanıyorlar bu pratik içinde…

[16] Ekincioğlu, M., 2000, Raj Rewal, Boyut Yayın Grubu, İstanbul, s15

Raj Rewal ‘modernitenin kendi gelenekleri içinde ve kültürel miras çerçevesinde yeniden icat edilmesi gerektiğini’ düşünmektedir. Rewal’e göre; mimarın en önemli görevi, gereksinmelere, yaşam biçimine, iklime ve yapı malzemelerine yanıt veren modern mimari dili aramaktır.

Süha Özkan, Raj Rewal’in mimarisi şöyle anlatmaktadır:[17]

> Rewal’in tasarım yaşamında, Kalıcı Sergi Yapısı (1972), Devlet Ticaret Örgütü (1976), Kapalı Stadyum (1976), Devletler Sarayı (1982), gibi ilk dönemine rastgelen büyük yapılardaki nedeni açıklanabilir tutum dışında, tüm biçimlendirme ilkelerinin Kuzey Hindistan tarih, ekin ve iklim bütününden kaynaklanması, kendisini 20 yıllık mimarlık yaşamında olağanüstü bir tutarlılıkla sergilemesini sağlıyor. Gerçi bu yapılarda da kendisi, esin kaynağı olan bölge ve tarihle yadsınamayacak denli sıkı bağlantılar kurabilmektedir.

Aysa Oyunları Olimpiyat köyü (1980- 1982, Yeni Delhi, Şekil 4.40- 4.44), Hindistan’da 1982’de yapılan Asya Oyunları sebebiyle inşa edilmiş bir projedir. Bir ülkede olimpiyatların yapılması demek; o ülkede bütün kaynakların olimpiyatlara kaydırılması demektir. Bu binaların çoğu olimpiyatlardan sonra kullanılmaz. Bu nedenle, Raj Rewal yarışmacılar için yapılacak olan olimpiyat köyünü daha sonra bölgede yaşayan halkın kullanması düşüncesiyle Hint geleneğini yansıtmasını planlamıştır.

Yapıların planlamasında kullandığı ana fikir olan avlu ve sokaklar varlıklarını, Hümayun, Şah Cihan ve Cihangir gibi Moğol egemenlerinin Kuzey Hindistan’da 17. Yüzyıl sonrasında kurulmasına olanak sağladıkları kurumsal mimarlıkla birlikte, Jaisalmer, Agra gibi kentlerdeki konut biçimlerinde bulmuştur. Yoğunlukla İslam aile yapısının gereği, içine dönük ama bölgenin yarı-tropik iklimi ile barışık bir tasarım disiplini Rewal’in çağdaş yorumu ile yeniden yaşama daha güncel ve taze olarak girmiştir.[18]

Bölgenin sosyal yapısına uygun şekilde Mohalla geleneğini sürdüren bir planlama söz konusu olmuştur. Hindistan’da her Mohalla belli bir grubun ikamet ettiği birimlerdir. Bu birimlerin büyüklüğü, tasarımcı tarafından bilenemeyeceğinden dolayı 12 ila 36 evden oluşan birimler tasarlanmıştır. Her bir konutun kendi özel teras ya da avlusu bulunmakla beraber, yarı kamusal bir bahçeye sahiptir. Bina

[17] Ekincioğlu, M., 2000, s.43

[18] Ekincioğlu, M., 2000, s.44

grupları, yaya yolları ya da teraslarla bağlanıp toplumsal aktivitelere katılım hissi yaratmak istenmiştir. Geleneksel Hint toplumu yaşam tarzını(birbirine göz kulak olma, deneyimleri paylaşma, sohbet) destekleyecek şekilde arı kovanı gibi işleyen bir yapı tasarlanmıştır. Raj Rewal için avlu, toplanma, mahremiyet sağlama ve aynı zamanda gölgelenme ve serinlik sağlayan bir öğe olarak kullanılmıştır.

Delhi ve tabi Hindistan'da gelenekselleşmiş Darvaza ya da geçitler mimari tasarımda etkilerini göstermiştir. Darvaza, Mohalla'nın kendi içinde özelleşmesini ve güvenliğini sağlamak için kullanılmıştır.

Mimarinin sembolik yönleri bu projede pek çok şekilde kendini göstermiştir. Çok amaçlı mekânlar ya da görsel elemanlar geçmişle süreklilik sağlamıştır. Sirkülâsyondaki kapanma ve devamlılık hissi, mekânların kimliğine saygı göstermiştir. Binaların ölçeği, yoğunluğu ve kamusal- ticari mekân ilişkisi bütün köye, insan ölçeği ve hassasiyet katmıştır.

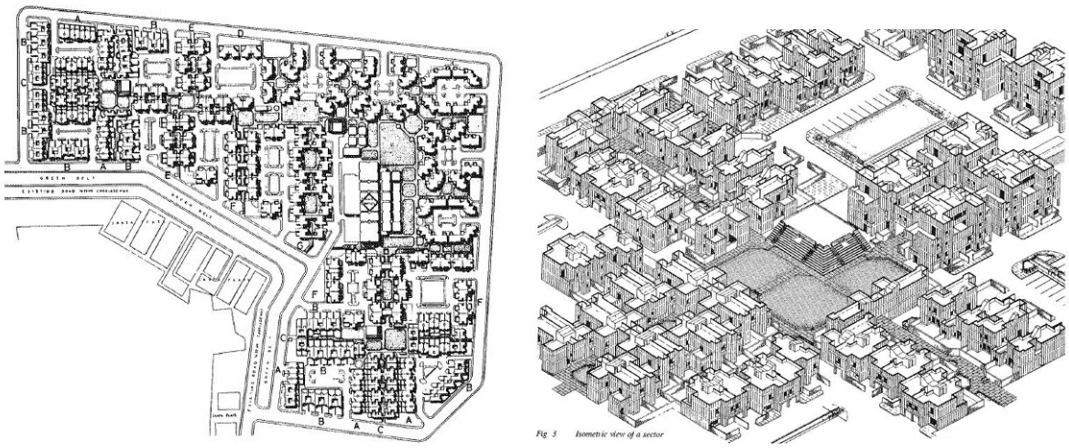
İklim, tasarım için önemli bir rol oynamıştır. Mesela teras parapetleri hava sirkülâsyonu sağlayacak şekilde parçalıdır ama yaşayanın mahremiyetini de etkilememiştir.

Raj Rewal bu projesini şöyle tarif eder:[19]

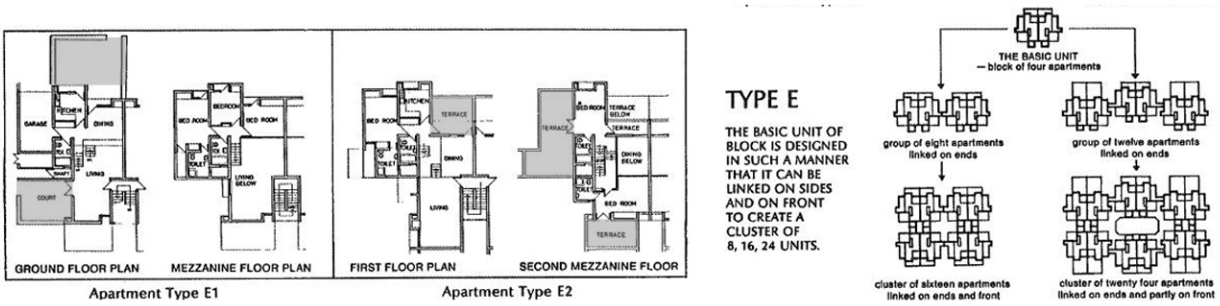
> Özenle dengelenmiş rekreasyon ve ticaret alanlarının karışımının canlandırdığı, gölge altında bırakılan dar yaya yolları ile birbirine bağlanan bir mekan silsilesi projenin temel öğelerini oluşturuyor. Sokaklar bilinçli bir biçimde algılanabilir birimlere bölündü. Bu bölünmeleri tanımlayan tak biçimindeki geçiş noktaları, ayrıca manzaranın değiştiği ve dinlenme amacıyla kullanılabilecek yerler olarak düşünüldü.
>
> Proje bütününde kapalılık ve hareket devamlılığı, mekânların kendilerine has kimliklerine saygı gösterilerek gerçekleştirildi. Birimleri birbirine bağlayan geleneksel dar sokakların önerilmesinde amaç, konut sakinlerinin birbirleriyle yakın ilişkiler kurması ve bir komşuluk bilincinin oluşabilmesiydi. Mekânların insani boyutları, konut sakinlerinin bu mekânları seyretmenin ötesinde kullanmalarını ve katılımda bulunmalarını sağlamakta yardımcı oldu.

Bu bağlamda, Asya Olimpiyat Oyunları Köyü sürdürülebilirliğin üç temel prensibine uyum sağlamıştır. Hem toplumsal yapıyla uyumlu bir kompleks oluşturulmuştur hem de iklimsel kontrol sağlanmıştır. Diğer bir taraftan Olimpiyat Oyunlarıyla kaynaklarını harcayan ülkede, bu durum ekonomik olarak bir avantaja dönüştürülmüş ve ekonomik sürdürülebilirlik de sağlamıştır.

[19] Ekincioğlu, M., 2000, s.58

Şekil 4.40 Asya Olimpiyat Oyunları Köyü, Vaziyet planı ve genel perspektif (Sevcenko, M., B., 1985, Large Housing Projects: Design, Technology and Logistics, The Aga Khan Program For İslamic Architecture, Cambridge, Massachussetts, s.21, 24)

Şekil 4.41Kat planları avlu ve teraslar, herbir konut biriminin birleşip bir mohalla oluşturması (Sevcenko, M., B., 1985, s.25)

Şekil 4.42 Darvaza ve sokaklardan görünüm (Khan, H., 1983, Rewal's Asian Games Housing, MIMAR 7: Architecture in Development., s.59)

Şekil 4.43 Avludan görünüm (Khan, H., 1983, s.59)

Şekil 4.44 Genel görünüm (Khan, H., 1983, s.59)

4.3.1.4 Abdeslem Faraoui- Patrice De Mazieres ve Turizm Mimarisi

Pek çok ülke gibi Fas'ta uzun yıllar sömürgecilikle beraber Fransız mimarisinin etkisinde kalmıştır. Mimarların çoğu, eğitimlerini ya Fransa'da tamamlamış ya da Fransız okullarına gitmiştir. Bu yüzden Fas'ta bağımsızlığın ilanından sonra bile, mimaride ciddi anlamda bir Fransız etkisi görülmektedir. Bu durumu aşıp, gerçek anlamda Fas mimarisi yaratmaya çalışan mimarlar da vardır. Bunlardan ikisi Abdeslem Faraoui ve Patrice De Mazieres'tir.

Fas, pek çok üçüncü dünya ülkesi gibi kendi tarihsel ve kültürel özünü kaybetmekle yüz yüze kalmıştır. Ülkedeki tarihsel miras Fas'ı önemli bir turist çekim merkezi haline getirmiştir. Bu Fas'ın ekonomik durumu içinde bir gerekliliktir ama bu yönde yapılan çalışmalar çoğu zaman ülkeye yabancı kalmıştır. Ülkeye gelen turistler sadece ekonomik hareketlilik sağladıkları için tercih edilip, ülkenin tarihsel mirası, çevre ve doğa gibi kavramlar tamir edilemeyecek şekilde tahrip edilmiştir. Yapılan çalışmaların çoğu ise yerel mimarinin kötü birer kopyası olmaktan ya da yabancı olmaktan öteye gidememektedir.

Abdeslem Faraoui ve Patrice De mazieres'in turizm mimarisine yaptıkları katkılar, bu nedenle Fas mimarisinde önemli bir yere sahiptir. Çalışmalarında, yerel verileri, yerel kültürü ve topografyayı özümseyen, ülkenin kimliğine saygılı bir tavır benimsemişlerdir. Yerel mimariyi taklit etmemiş ama ruhunu anlamaya çalışmışlardır. Yerel ustalarla çalışıp, yerel yapım teknikleri kullanmışlardır. Yapmış oldukları çoğu proje, gerçek anlamda Fas mimari mirasını ve kültürü yansıtmaktadır.

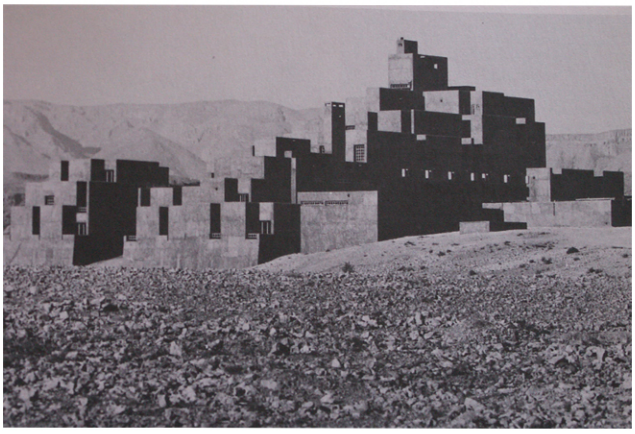
Yapmış oldukları altı otel projesiyle ilgili şunları söylemişlerdir.[20]

> Güney Fas, yaşayan yerel mimarisiyle bilinir. Biz, Boumalne De Bades (1974, Fas, şekil 4.45-şekil 4.48), El Kelaa ve Tolioune gibi otel projelerinde bu mimariyi taklit etmeden, özündeki ruhu mimariye yansıtmaya çalıştık. Çarpıcı doğal çevre kısıtlayıcıydı, mütevazi ve uyumlu bir mimari geliştirdi. Şehirleşme bölgelerinde yapılan otellerde, Marakeş'te yapılan gibi, eski şehrin hantal mimarisi, geleneksel malzemenin dokusu, şehrin yapısındaki hacimler, konsept oluştururken rehberimiz oldu. Kuzeyde ise kısıtlamalar, iklim ve bölgedeki Akdeniz ruhuydu. Taşralılara ait mimari, canlı ve eski şehirlerle uyum içerisindeydi ama yine de yenilikçi ve spontaneydi. Malataba ve M'Diq'in tatil köylerinde bölgenin ruhuyla içten bir uyum sağlamaya çalıştık.

[20] Safran, L., 1980, Places of Public Gathering in Islam, Aga Khan Award for Architecture, Philadelphia, s.69

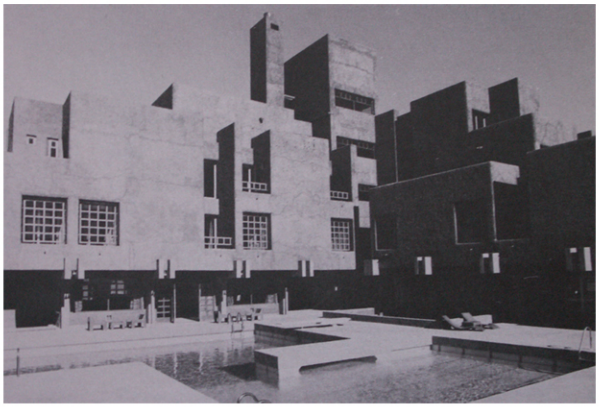
Şekil 4.45 Boumalne'de görülen yerel bir kerpiç ev
(http://www.archnet.org/library/images/one-image-large.jsp?location_
id=1185&image_id=18480, 31-08-2009)

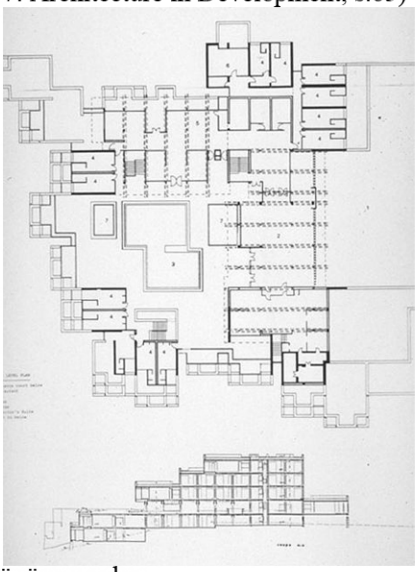

Şekil 4.46 Boumalne De Bades (Safran, L., 1980,
Places of Public Gathering in Islam,
Aga Khan Award for Architecture, Philadelphia, s.71)

Şekil 4.47 Boumalne De Bades genel görünüm, topografya, yerel mimari ve yapım teknikleri ile uyum
(Kultermann, U., 198, The Architects of Morocco, MIMAR 7: Architecture in Development, s.65)

Şekil 4.48 Boumalne De Bades iç avlu ve havuzdan bir görünüm ve plan
(Safran, L., 1980, Places of Public Gathering in Islam, Aga Khan Award for Architecture,
Philadelphia, s.70)
Boumalne Du Bades Oteli projesinde içe dönük planlama anlayışı, iklimsel
verilere ve topografyaya, bölgedeki toprağın ve binaların renklerine uyum göze çarpmaktadır.

4.3.1.5 El- Miniawy Mimarlık

El- Miniawy Mimarlık, mimari gelişmelerini dört aşamada tarif etmiştir. Bu gelişmenin ilk aşaması, Hamdi Diab'ın 1968'de Cezayir'e gelip burada çekirdek bir takım oluşturmasıdır. Başlarda sadece küçük ölçek projelere yönelmişlerdir. Bu dönemde yapmış oldukları Setih Kültür Merkezi önemli bir dönüm noktası olmuştur. Mimarilerinde yeni bir dil oluşturmalarını sağlamıştır. Bu dönemde, düşük maliyetli toplu konut projeleri için yarışmalara katılmaya başlamışlardır. Mimaride ve özellikle toplu konut projelerinde karşılaşılan zorlukları ve gereklilikleri daha iyi anlamaya başlamışlardır.

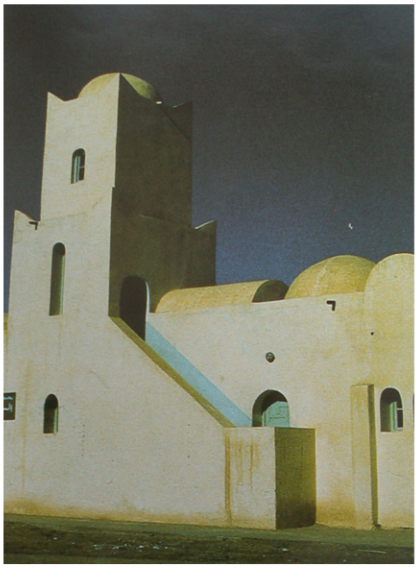
Daha sonraki dönemde ise, daha çok bu farkındalıkla ilgili çalışmalar yapmaya başlamışlardır ve pek çok büyük ölçekli düşük maliyetli konut projesi için görevlendirilmişlerdir. Bu dönemde, Kahire'de her biri 1000 konuttan oluşan projeler için açılan yarışmalara katılmaları geleneksel Arap geleneği, plan organizasyonu ve mekân ilişkilerini analiz etmek için fırsat vermiştir. Böylece, Arap geleneğini düşey sistemde uyarlamak için çalışmalar yapmışlardır. Özellikle Arap geleneğindeki avluları, düşey konut ünitelerinde yeniden yorumlamaya çalışmışlardır. M'sila'da yapılan iki toplu konut projesi buna örnek olarak gösterilebilir.

Maader 'de yapılan toplu konut(1975-1980, Maader, Cezayir, Şekil 4.49- şekil 4.51) projesi bu bağlamda iyi bir örnek teşkil etmiştir. Bu proje kırsal alanda yapılan 120 konutu içermiştir. Projede, yerel malzeme, inşa teknikleri ve iş gücü kullanılmıştır.

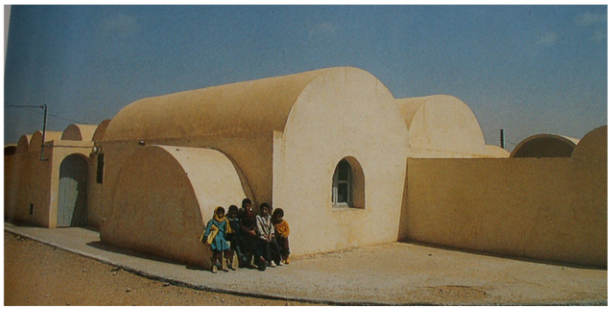

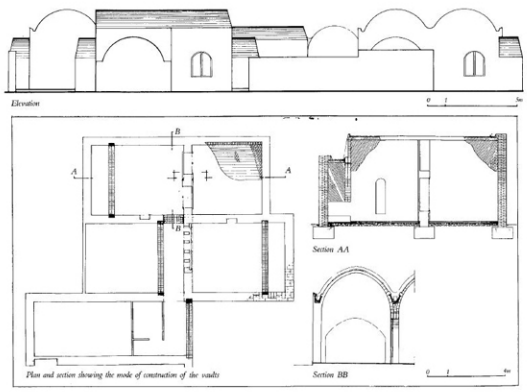
Şekil 4.49 Maader Köyü vaziyet planı ve genel görünüm (Noweh, Sawson., 1983. The El-Miniawy Architects in Algeria, MIMAR 8: Architecture in Development, s. 10)

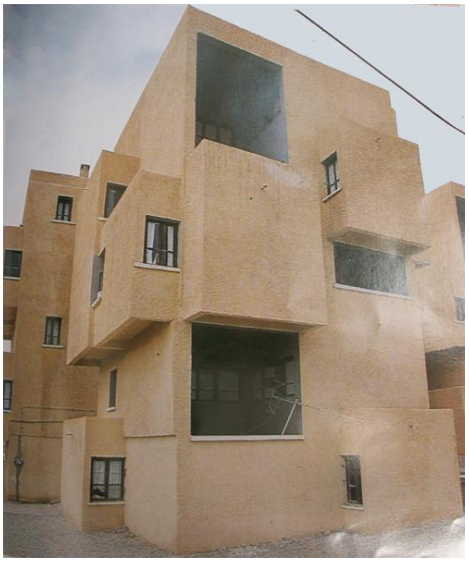
Yerel yapm teknikleri, malzeme ve iş gücü kullanılmıştır.
Tasarımda geleneksel hayat tarzı baz alınmıştır.
İçe dönük ve avlulu plan şeması tasarımın temelini oluşturmuştur.

Şekil 4.50 Cami ve konutlardan görünüşler (Sawson, N., 1983, s. 9)

Şekil 4.51 Konut planı (Sawson, N., 1983, s.11)

Şekil 4.52 Görünüm (Noweh, S., 1983. The El-Miniawy Architects in Algeria. MIMAR 8: Architecture in Development, s. 17)

Şekil 4.53 Kat Planları (Sevcenko, M., 1982, Urban Housing, Aga Khan Program for Islamic Architecture, Cambridge, Massachusetts, s. 52)

M'sila- Maader'de yapılan 50 konutluk proje geleneksel Arap ailesinin ihtiyaçlarına cevap verebilmek amacıyla detaylı analizler sonucunda tasarlanmıştır. Sonuç ise; yerel hayata çok iyi adapte edilen bir kent yerleşmesi sağlamıştır. Bu projede mikro iklimler yaratmak amacıyla kullanılan avlular ve bu avlunun çağdaş konutta düşey olarak uyarlanması oldukça önemli bir yer tutmaktadır.

Bu dönemde, yapılan kamusal binalar ve okullar da dikkat çekmiştir. Bunlara verilebilecek önemli örnekler ise Biskra ve El Quad'daki (bknz. 4.3.2.3) okullardır.

Üçüncü dönem, önceki dönem edinilen bilgilerin bir araya geldiği ve arıtıldığı dönemdir. Kullanılan yerel malzemeler çeşitlilik gösterir.

Son dönemde yaptıkları işlere daha eleştirel bakmaya çalışmışlardır. Bu bağlamda amaçlarını şöyle tarif ederler:[21]

- Toplu konut tasarımda eleştirel tavırlarını sürdürmek ve klasik tavrın ötesinde sorunları çözmeye yönelik çalışmalar yapmak,
- Yeni malzemeleri, her türlü veriyi göz önünde bulundurup mimarilerine entegre etmeye çalışmak,
- Daha yaşanabilir konut ya da mimari yaratmak,
- Cezayir'de toplu konut tasarımında elde edilen deneyimleri diğer Arap ülkeleriyle karşılaştırmaktır.

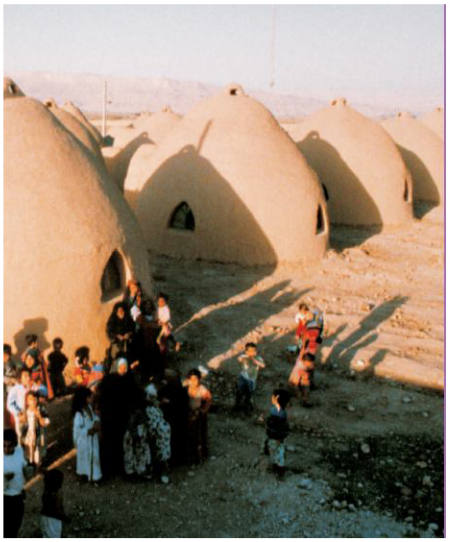
4.3.1.6 Nader Khalili ve Kum Torbası Evler

Nader Khalili, yerel yapım tekniklerine kendi yorumunu katıp, gerçek anlamda sürdürülebilir yapılar tasarlayabilmiş bir mimardır. Özellikle İran'da yapmış olduğu Kum Torbası Evler (sandbag shelters- ing, 1995, Ahvaz, İran, şekil 4.54- şekil4.57) İran'daki yöresel mimariyi temel alarak tasarlanan konutlardır.

Bugün dünyada 17 milyon insanın barınacak konutu bulunmamaktadır. Doğal afetler, savaşlar ve yoksulluk nedeniyle evsiz kalanlar için yapımı kolay, maliyeti düşük, yangın, deprem gibi afetlere dayanıklı konut tasarımı gerekmektedir. [22] Khalili, Los Angeles ve Tahran'da sürdürdüğü meslek yaşamına bu zaruriyetin farkına varıp ara vermiştir. Çalışmalarını evsizler için konut tasarımına yöneltmiştir, sonunda bunun için en uygun tasarımın, kerpiç kullanarak yapılabileceğini keşfetmiştir. Ama kerpicin yapım malzemesi olarak kullanılması da yeterince hızlı ve pratik bir çözüm

[21] Noweir, S., 1983, The El- Miniawy Architects, Mimar 8: Architecture in Development, April- June , s.7

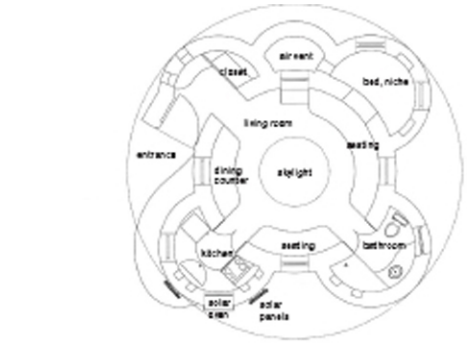
[22] Baker, P., 2004, Architecture and Polyphony: Building in the Islamic World Today, Thames & Hudson Ltd, London, and The Aga Khan Award for Architecture, Geneva, s.52

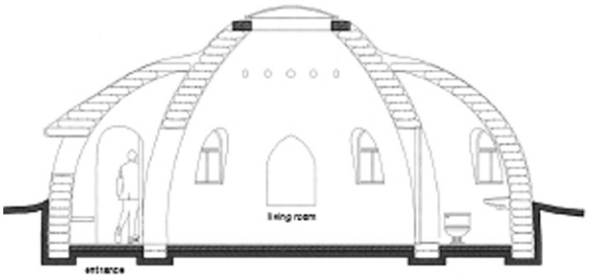
Şekil 4.54 Nader Khalili, Kum Torbası Evler Genel Görünüm
(Baker, P., 2004, s.57)

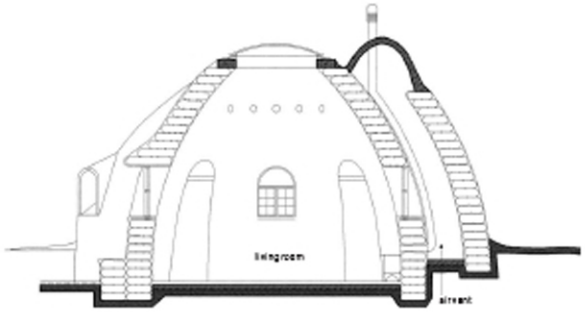
Şekil 4.55 İç mekan
(Baker, P., 2004, s.57)

floor plan

section 1

section 2

Şekil 4.56 Plan ve kesitler (Baker, P., 2004, Architecture and Polyphony: Building in the Islamic World Today, Thames & Hudson Ltd, London, and The Aga Khan Award for Architecture, Geneva, s.56)

Şekil 4.57 Yapım aşaması (Baker, P., 2004, s.57)

olmadığından, kum torbası evlerin (Sandbag shelter, İng.) en uygun yol olduğunu düşünmüştür.

Kum torbası evler oldukça sürdürülebilir bir tasarım anlayışının ürünüdür. Ekonomik, ekolojik ve soyso-kültürel sürdürülebilirlik sağlamaktadır. Ucuz bir malzemeden, herkesin kendi konutunu tasarlayabileceği, çok fazla eğitim ve deneyim gerektirmeyen bir inşası vardır. Bu, konutların oldukça ekonomik olmasını sağlamaktadır.

Malzemenin doğal bir malzeme olması, herhangi bir yörede kolayca bulunması, ulaşım üretim vb. sebeplerle çevreyi kirletmemesi ve aynı zamanda geri dönüşümünün kolay olması nedeniyle oldukça ekolojik binalardır. İran gibi kuru-sıcak iklim bölgesi için oldukça iyi ısı yalıtımı sağlamaktadır.

Mevcut bir yapı formunun çağdaş ihtiyaçlar doğrultusunda yorumlanması, yöresel mimariye uyum yoluyla sosyo-kültürel sürdürülebilirlik sağlamaktadır.

4.3.2 Kamu Yapıları

İslam mimarisinde, kamu binaları halkın ortak yararı için kullanılan, pek çok işlevi karşılayan bir yapı içerisindedir. Geçmişte kamu binaların yapımını dini otoriteler, hayırsever zenginler ya da dernekler üstlenmektedir. Modernizmle beraber, kamu binalarının kullanıcısı ve yapım prosedürleri değişmiş ve rutinleşmiştir. Kamu binaları yapımı Batı modellerini taklit etmeye başlamıştır. Bu, sömürgeleşme etkisiyle ya da Batı'dan transfer edilen teknolojiyle gerçekleşmiştir.

Kamu binalarının üç işlevi vardır:[23]

- Nirengi noktası olmak: Nirengi noktası olarak bina ihtişam duygusu uyandırmalıdır.
- Bir mesaj iletmek: İlettiği mesaj anlaşılır olmalıdır.
- Bir fonksiyonu ve ihtiyacı gerçekleştirmek: Fonksiyonların etkin yerine getirilmesi için mimarisinin anlaşılır olması gerekmektedir. Mimarisi işleviyle bağlantılı kurulmalı ve kullanıcıya bunu iletebilmelidir.

[23] Holod, R., Rastorfer, D., 1983, Architecture and Communıty: Building in The Islamıc World Today, Islamıc PublicationsLtd., New York,46

4.3.2.1 Francis Kere- Gondo Okulu

Gondo Okulu'nun (1999, Burkino Faso, şekil 4.58- şekil 4.61) çıkış noktasını F. Ke're [24] şöyle ifade etmiştir:[25]

> Afrika için önemli olan yardım, kısa süreli yiyecek ve maddi yardım değildir, daha uzun sürede oluşacak, yaşam kalitesini yükseltmeye yönelik toplumsal bir bilinçlendirme olmalıdır. İmece tipi, kendi kendine yetebilirlik bu tip bir projede atılabilecek ilk adımdır. Sürdürülebilir gelişmeyi sağlamak için toplumsal gelişme önemlidir.

Gondo'nun genel bina karakterini kompound strüktürler, kerpiç duvar, düz kerpiç dam ya da eğimli teneke çatılar oluşturmuştur. Bazen saman da çatı malzemesi olarak kullanılmıştır. Tarım önemli bir geçim kaynağı olduğundan, ambarlar bölgede belirgin bir mimari yapı oluşturmuştur. Ambarlar, böceklerden ve salgınlardan korunmak amacıyla yerden yükseltilmiştir. Evlerin girişlerinde çardak (zandi) ya da büyük bir ağaçla oluşturulan gölgelik mekân, bir toplanma mekânı gibi kullanılmıştır. Yapılan ilkokulda planlama, bölgedeki bu iki özelliğe gönderme yaparak oluşturulmaya çalışılmıştır. Bina yerden yüksektir ve toplanma mekânları sınıfların arasında bırakılan boş mekânlarla sağlanmıştır.

Yerel ve modernin entegre edildiği bir yapım tekniği kullanılmıştır. Gando halkı için çimento pahalı bir yapım malzemesidir, yörede bulunan killi toprak ise dayanıksızdır. Bu nedenle, okulda kerpiç yapım tekniği kullanılmış ve bu biraz çimentoyla dayanıklı hale getirilmiştir. İşgücü ise yerel halktan, gençlerden oluşmuştur. Bundaki amaç, sadece işgücüne para ödememek değil, bölgedeki gençlerin bir yapım tekniği öğrenip bu işte uzmanlaşması ve daha sonra kolay iş bulmalarını sağlamaktır. Ayrıca, bu yapım tekniğini öğrenen halk daha sonra kendi evlerinin de bakımlarını kolayca yapabilecektir. Bölgede, yerel mimari kerpiç duvarların üzerine samandan oluşan

[24] Ke're, Burkino Faso'nun Gando köyünde doğmuştur. Doğduğu köyde okul olmadığı için ilkokul eğitimini şehirde, daha sonra lise eğitimini ise Almanya'da gerçekleştirmiştir. Belin'de mimarlık fakültesine giden Ke're memleketi için yapabileceği şeyleri düşünmüş ve bir ders sırasında hocalarının da desteğiyle 'Gando için' yardım kampanyasını başlatmışlardır. Bu kampanyayla amaç okulu olmayan Gando'ya bir okul yapmaktır. Şunu da eklemek gerekir; diğer Afrika topluluklarında olduğu gibi Gando'da iş bölümü önemlidir, toplumun her bireyi faydalı olabilecekleri bir işle görevlendirilir ve her kim ailesini ya da köyünü daha iyi bir yaşam için terk ederse, kendi yokluğunu aratmayacak bir biçimde maddi destek sağlayarak geride kalanlara yardım etmek zorundadır. Üniversite öğrenimini Berlin Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesinde yapmış ve okulda geçirdiği süreyi 'Ben Köyüme daha iyi hizmet edebilmek için Berlin'de okudum.' şeklinde yorumlamıştır.' Özgen, S., 2005, Diebedo Francis Kere ile şöyleşi notları, Okullar okul inşa eder. Yapı Mimarlık Dergisi, 283, Haziran 2005, s.61

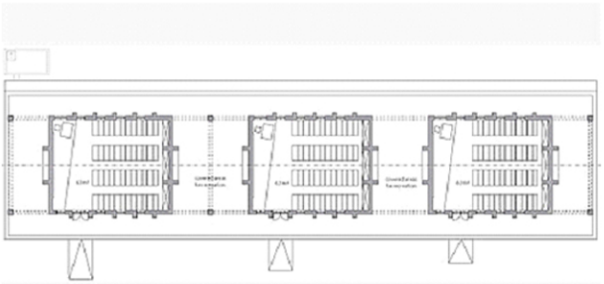
[25] Özgen, S., 2005, Diebedo Francis Kere ile şöyleşi notları, Okullar okul inşa eder. Yapı Mimarlık Dergisi, 283, Haziran 2005, s.62

kavisli bir çatı şeklindedir. Burada çatı farklılaşmış ve bölgede oldukça rağbet gören sac malzeme kullanılmıştır. Bu, ayrıca modern bir tekniğin yerelle birleşmesine örnektir. Sac, ısı yalıtımı yüksek bir malzeme olmadığından, binanın üzerine direk kapatılmamış, önce yine kerpiçten bir dam yapılmış, arada biraz mesafe bırakıldıktan sonra sac çatı eklenmiştir. Geniş saçakları ve aradaki mesafe sayesinde ısı konforu sağlanmıştır.

İklimsel kontrol önemlidir. Bina doğu- batı yönünde uzanmaktadır. Cephelerde yapılan dikmeler hem ses hem de sıcaklık kontrolü açısından önemlidir. Panjurlar ışık ve ısı kontrolü için kullanılır. Damla bitişik olmayan çatı strüktürü, hava sirkülasyonuna izin vermektedir. Yapım malzemesi olan kerpiç zaten ısı kontrolü sağladığından iklimsel sorunlar başarıyla çözülmüştür.

Gondo Okulu, iklimsel konfor ve düşük maliyetli yapım prensipleri, yerel malzeme, yerel işgücü ve modern teknolojiyi adapte edebilmesiyle oldukça başarılı bir sürdürülebilirlik örneği oluşturmaktadır.

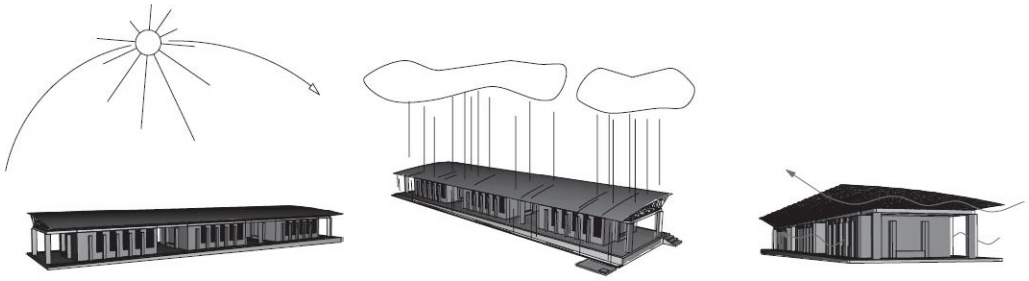
Diebedo Fransis Ke're, Eleştirel Rejyonalizm'e başarılı örneklerden biridir. Bölgesel özelliklerin ve yerel mimarinin ustalıkla çağdaş mimariye entegre oluşu, mimarın kendi memleketinin mimari şartlarını fark ederek bulduğu çözümler, ona Ağahan Mimarlık Ödülü'nü getiren önemli etmenlerdir.

Şekil 4.58 Diebedo Francis Ke're'ye Agahan Mimarlık Ödülü'nü getiren memleketi Burkino Faso' daki ilkokul (Özgen, S., 2005, Diebedo Francis Kere ile şöyleşi notları, Okullar okul inşa eder. Yapı Mimarlık Dergisi, 283, Haziran 2005, s.62)

Şekil 4.59 Görünüş (Baker, P., 2004, Architecture and Polyphony: Building in the Islamic World Today, Thames & Hudson Ltd, London, and The Aga Khan Award for Architecture, Geneva, s.40)

Şekil 4.60 Tasarım sürecinde iklimsel veriler
(Baker, P., 2004, s. 39)

Şekil 4.61 İklimsel verilerin tasarım sürecinde göz önünde bulunduğunu gösteren bir eskiz
(Özgen,S., 2005, s.62)

Diebedo Fransis Ke're Eleştirel Rejyolizm'e başarılı örneklerden biri sayılabilir. Bölgesel özelliklerin ve yerel mimarinin ustalıkla çağdaş mimariye entegre oluşu,mimarın kendi memleketinin mimari şartlarını fark ederek ürettiği çözümler, ona, Ağahan Mimarlık Ödülü'ne getiren önemli etmenlerdir.

4.3.2.2 Anna Herringer- Rudrapur Okulu

Rudrapur Okulu (2005, Rudrapur, Bangladeş, şekil 4.62- şekil 4.65) köy çocukların okuma yazma öğrenmesine adanan bu bina, imece usulü çalışmanın bir örneğidir. Köylülerin katılımıyla proje gerçekleştirilebilmiştir. Finansal destek olmadığında ya da olsa bile köye ulaştırma imkânı olmadığında her türlü malzeme, teknik köyde hazır bulunan, önceden uygulanmış yöntemlerle gerçekleştirilmiş, işgücünü ise köylüler oluşturmuştur.

Rudrapur, mevsimlerin çoğunu ılıman, yazı ise oldukça sıcak geçirmektedir. Malzeme olarak kullanılan toprak, ısı yalıtımı yüksek olduğunda sıcaklığı içeri geçirmemiştir, açıklıklar çapraz havalandırmaya imkân verilecek şekilde yapılmıştır.

Yerel mimariye uyum ve yerel malzeme kullanılması söz konusudur. Bölgede kullanılan bambu yapım malzemesi olarak okulda da karşımıza çıkmaktadır. Bu proje oldukça ucuza mal olması, yerel kaynakların ve işgücünün kullanımı sayesinde ekonomik sürdürülebilirlik sağlamıştır. Coğrafi duruma uyumlu (iklim ve topografya) olduğu ve malzeme seçimi yerel olduğu için ekolojiktir. Bölge halkının eğitimine ve yaşam tarzına katkıda bulunması sebebiyle sosyo-kültürel sürdürülebilirlik örneği sergilemektedir.

4.3.2.3 El-Miniawy ve El- Ouad Okulu

El Ouad Okulu (1976- 1979, El Oued, Cezayir, şekil 4.66- şekil 4.70), El-Miniawy mimarlığın Cezayir'de yapmış olduğu okul projelerinden biridir. İklimin günlük hayatı etkilediği bir bölgededir. Kısmen kapalı avlular, gölgeli koridorlar mikro iklimler yaratmak ve homojen bir aydınlatma sağlamak için kullanılmıştır. Mekânlar, hava sirkülâsyonunu maksimum alacak şekilde tasarlanmıştır. Aynı zamanda yerel malzemenin kullanılması ısı yalıtımı sağladığından avantaj sağlamıştır. Binada güneş ışınını yansıtabilen renk kullanımı tercih edilmiştir.

Bu proje, planlama anlayışı nedeniyle bölgenin mimarisine ve hayat tarzına uyumlu, sosyo-kültürel sürdürülebilirlik sağlayan bir projedir. İklimle baş etmek içi kullanılan yöntemler binada ekolojik sürdürülebilirlik, yerel iş gücü ve yapım teknikleri ise ekonomik sürdürülebilirlik sağlamıştır.

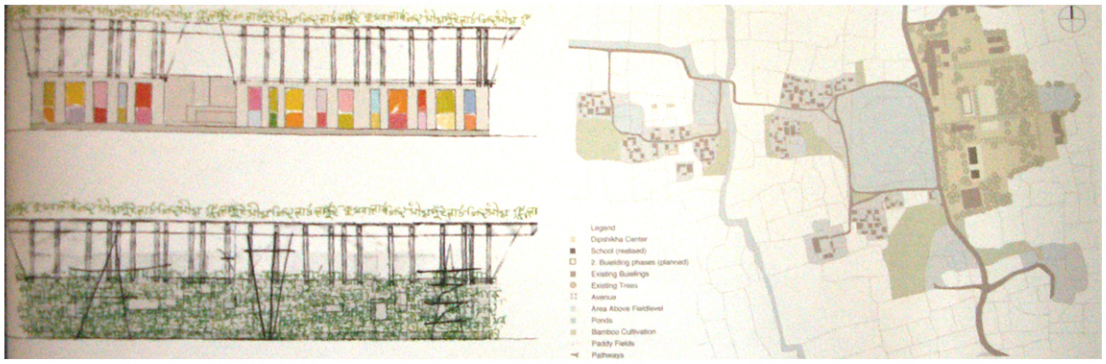
Şekil 4.62 Anna Herringer- Rudrapur-Hindistan'da ilkokul
(2007, Architecture And Urbanism,447,s.109)

Şekil 4.63 Yapım aşaması
(2007, Architecture And Urbanism,447,s.109)

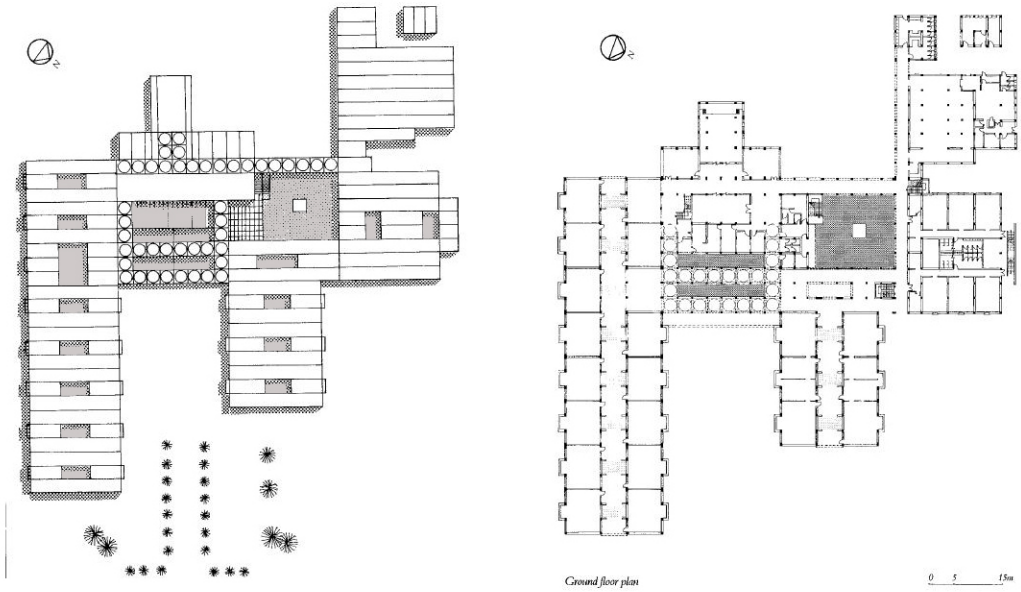

Şekil 4.64 Detaylar ve malzeme kullanımı
(2007, Architecture and Urbanism,447, s.109)

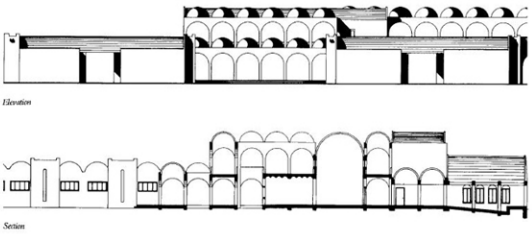

Şekil 4.65 Görünüş ve vaziyet planı (2007, Architecture and Urbanism,447, s.109

Rudrapur okulunun tasarımında iklimsel veriler ve ekonomik kısıtlamalar ön plana çıkmıştır. Bambu ve kerpiçin malzeme olarak kullanıldığı binada, köyde yaşayanlar görev almıştır. Köyün coğrafi ve finansal durumu nedeniyle buraya hiçbir iş makinesi getirilmemiştir.

Şekil 4.66 El- Miniawy Mimarlık ,El Quad Okulu vaziyet planı ve kat planı (Sawson, N., 1983, The El-Miniawy Architects in Algeria, MIMAR 8: Architecture in Development. s. 12- 14)

Şekil 4.67 Kesit ve görünüş (Sawson, N., 1983, s. 14)

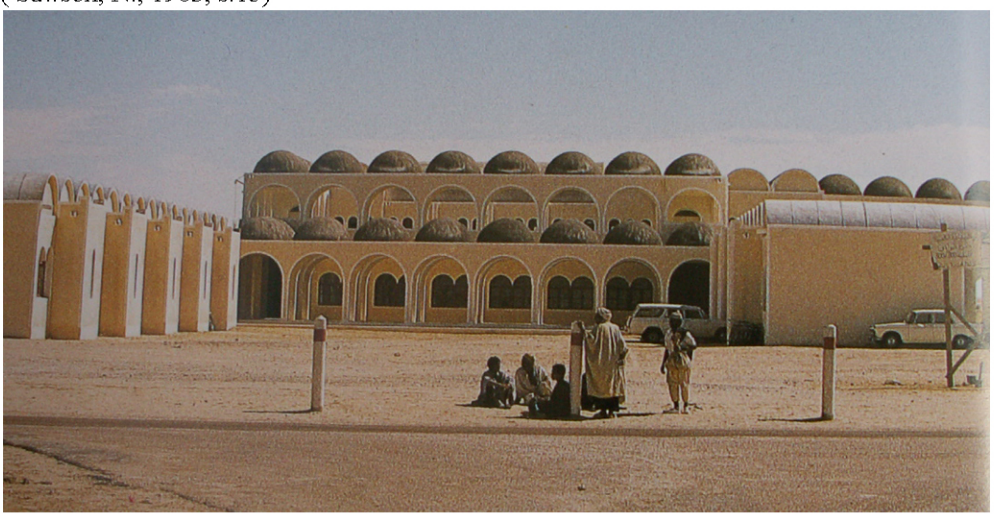

Şekil 4.69 Avlu ve çatılardan genel görünüm (Sawson, N., 1983, s. 15)

Şekil 4.68 İç Avlulardan görünüm (Sawson, N., 1983, s.15)

Bina sıcak bir iklimde yapılmıştır, doğaliklimlendirme için avlular, yarı açık mekanlar ve koridorlar kullanılmıştır. bu mekanlar aynı zamadan binanın genelinde homojen bir ışık sağlamaktadır.

Şekil 4.70 Bahçeden batı cephesi (Sawson, N., 1983, s. 12)

4.3.2.4 Kamal El Kafrawi- Katar Üniversitesi

Katar Üniversitesi (1985, Katar, şekil 4.73- şekil 4.76), hem kültürel süreklilik sağlayan hem de modern dünyaya gelenekleri baz alarak sunulan başarılı bir projedir. Bina, ne geçmişi saklamış ne de moderni inkâr etmiştir. Yöresel bina formunu nazikçe ve açık yüreklilikle referans almıştır. Özellikle günümüzde Doha bölgesinde, birkaç tane kalmış geleneksel evleri referans alması dikkat çekicidir (şekil 4.66).

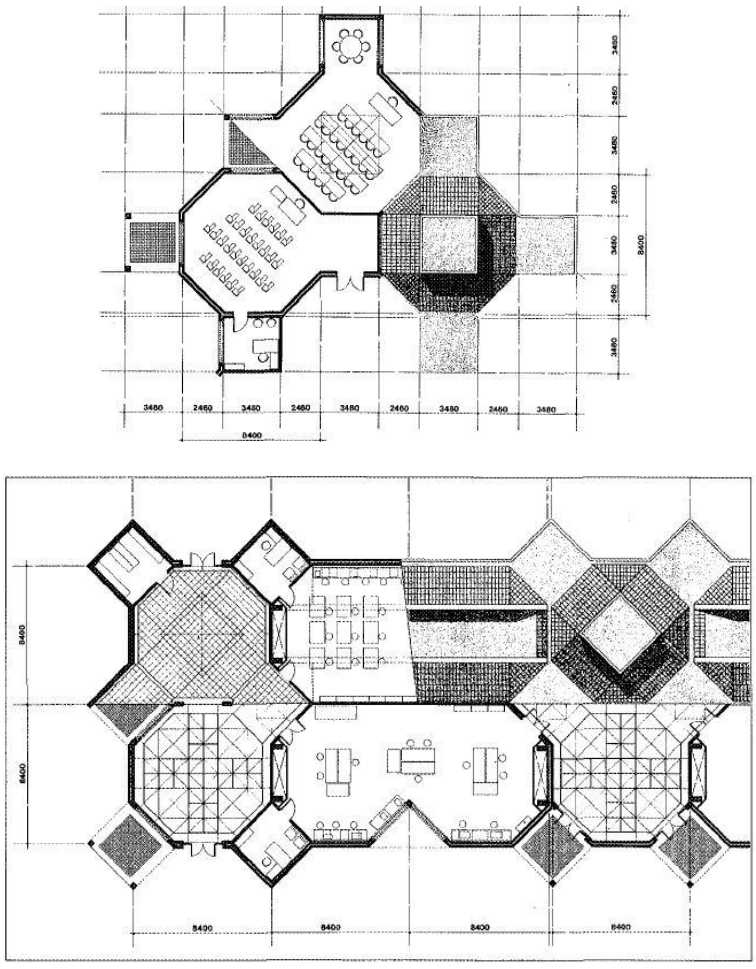
Şekil 4.71 Doha'da geleneksel konut (Taylor, B., 1985, Qatar Univesity, Mimar Architecture in Development, 16, April –June, s.20)

İran'da ve körfez bölgesinde kullanılan rüzgâr bacaları (Badgir) Katar Üniversitesi mimarisinin karakteristik bir özelliğidir. Mekânlardaki ısı, nem ve havalandırmayı kontrol etmesi açısından önemlidir. Diğer önemli bir özellik ise çatı ışıklıklarıdır. Bu ışıklıklar, iç mekânda doğal aydınlatma sağlamıştır. Bazı yerlerde rüzgâr bacalarıyla beraber kullanılmıştır (kütüphane gibi mekânlarda beraber kullanılan bu iki öğe, iyi bir okuma mekânı sağlamakta ve eserlerin ısı ve nemden etkilenmesini engellemektedir.). Rüzgâr bacası ve çatı ışıklıkları binanın havalandırma ve aydınlatmasını sağladıkları için binayı enerji etkin bir bina yapmıştır. İslam mimarisinde kullanılan Mashrabiya (güneş kırıcı) binada yine güneşi kontrol etmek amacıyla kullanılmıştır. Aynı zamanda da binaya estetik bir değer katmıştır.

Kullanılan avlular, İslam Arap geleneğini yansıtmıştır.. Bu avlular, kampusta sosyal hayata katkıda bulunmuş ve çeşme ya da yeşil alan olarak kullanılıp çölün

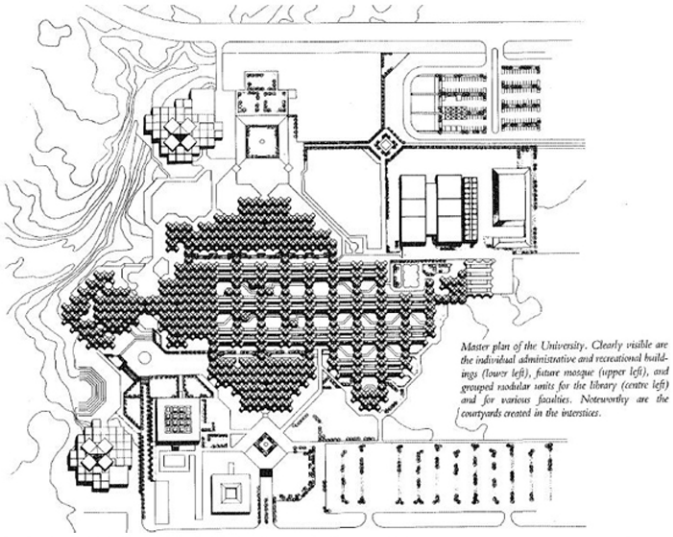
ortasındaki bir vaha etkisi yaratmıştır. Rüzgâr bacası ile birlikte kullanılıp sıcak havayı bir baca gibi binadan uzaklaştırmıştır.

Planlamada kullanılan sekizgen odaların pek çok sebebi vardır. Rüzgâr bacalarının (badgir) plana entegre olması ve çatıdan gelen ışığın içeriye alınmasına yardımcı olmuştur. Diğer yandan gün boyunca güneş alan yüzeylerin azalmasını sağlamıştır. Sekizgen sınıflar, dersler için kullanışlı bir sıra dizimi imkânı vermiştir (Şekil 4.67). Aynı zamanda İslami bir sembol olarak da kullanılmıştır.

Şekil 4.72 Sekizgen planlamanın farklı ihtiyaçlara göre oluşturduğu kombinasyonlar (Taylor, B., 1985, Qatar University, Mimar Architecture in Development, 16, April –June, s.23)

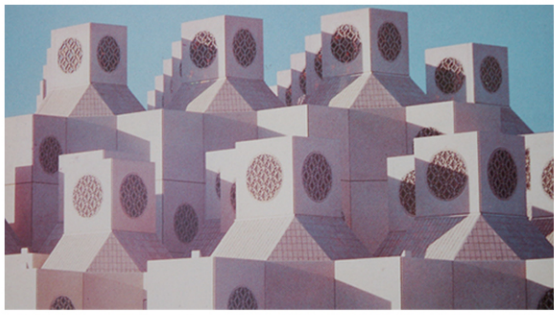
Pek çok yönüyle Katar Üniversitesi sürdürülebilir mimariye başarılı bir örnek teşkil etmiştir. Planlama ve yerel öğelerin kullanımı sosyo-kültürel sürdürülebilirlik sağlamıştır. Rüzgar bacaları, pasif havalandırma ve aydınlatma sistemi binayı enerji etkin kıldıkları için ekolojik sürdürülebilirlik söz konusu olmuştur.

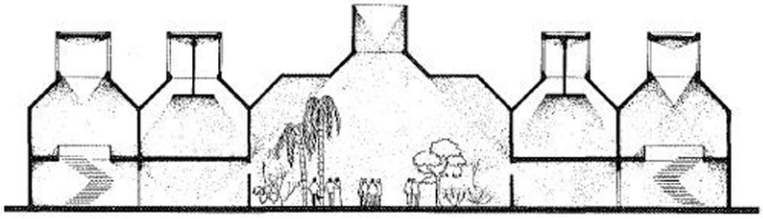
Şekil 4.73 Kamal El- kafrawi, Katar Üniversitesi, vaziyet planı
(Taylor, B., 1985, Qatar University, Mimar Architecture in Development, 16, April –June, s.22)

Şekil 4.74 Çatı (Taylor, B., 1985, s.21)

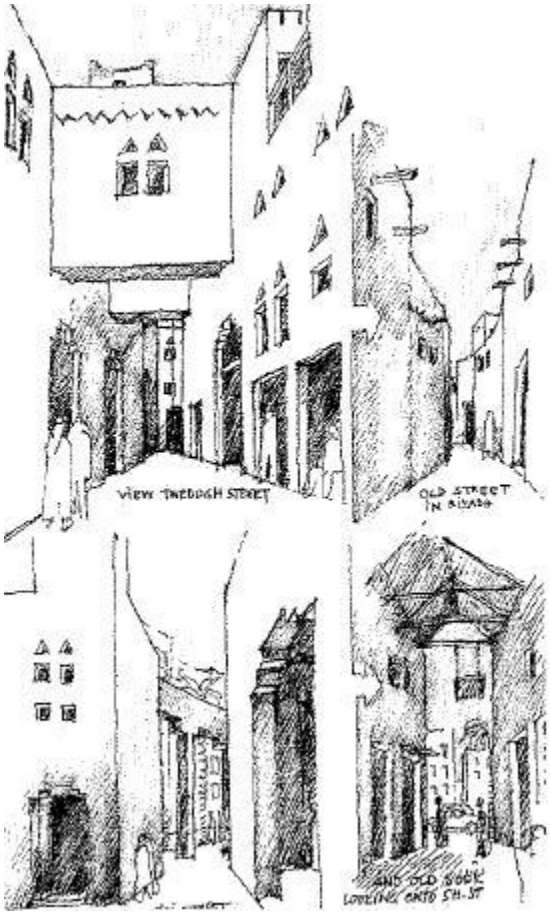
Şekil 4.75 Rüzgar bacası- badgir (Taylor, B., 1985, s.23)

Şekil 4.76 Rüzgar bacası- badgir (Taylor, B., 1985, s.24)

Rüzgar bacaları binanın havalandırmasına katkıda bulunmaktadır. Çatı fenerleri homojen bir ışık sağlamaktadır. Aynı zamanda avlular binanın genelince kullanılan temel unsurlardır. Katar Üniversitesi bölgedeki geleneksel mimariye pek çok yönüyle gönderme yapmaktadır.

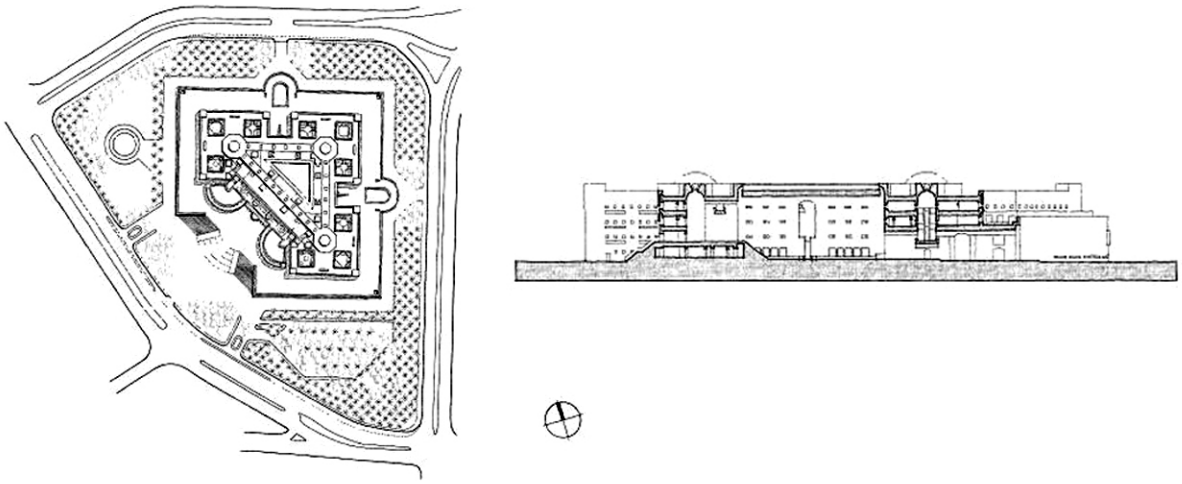
4.3.2.5Henning Larsen- Suudi Arabistan Dış İşleri Bakanlığı

Şekil 4.77 Eski Riyad sokaklarının Rasem Badram'a ait bir eskizi (Serageldin, I., 1989, Space for Freedom, Butterworth Architecture, Londra, s. 232)

1979 yılında iki aşamalı olarak açılan bir yarışmada birinci seçilmiş bir projedir (şekil 4.78- şekil4.82). Henning Larsen'ın projesi tarihsel ve mimari bağlamda geçmişle ilişkilenip, ulusal ve modern bir fikirle tasarlanmıştır.

Riyad, petrol patlamasında önce küçük bir şehir idi. İki katlı, merkezi bir avluda toplanmış, kerpiç binalar şehrin genel mimarisini oluşturmuştur (şekil 4.77). Sokak cepheleri penceresiz ve dekoratif elemanlarla bezenmiştir. İklim sıcak ve kurudur. Hâkim rüzgâr yönü kışın güney, yazın ise kuzeydir. Kum ve toz fırtınaları şehir için önemli bir sorundur.

Şekil 4.78 Henning Larsen, Suudi Arabistan Dış İşleri Bakanlığı
Vaziyet planı ve kesit (Steele, J., 1994, Architecture For islamic Societies Today,
ST Martins Press, New York, s. 122)
Geleneksel Arap konutların görülen, bireyselliği ifade etmeyen cephe ama oldukça zengin süslemelerlebezeli iç avlu Suudi Arabistan Dış İşleri Bakanlığı'nın mimarisinde de yer bulmuştur. İçe dönük bir planlama anlayışıylatasarlanmıştır.

Şekil 4.79 Genel görünüm (Steele, J., 1994, s. 120)

Şekil 4.80 Ana avlu
(Steele, J., 1994, s. 116)

Şekil 4.81 İç avlulardan görünüm
(Steele, J., 1994, s. 125)

Şekil 4.82 İç avlulardan görünüm
(Steele, J., 1994, s. 118)

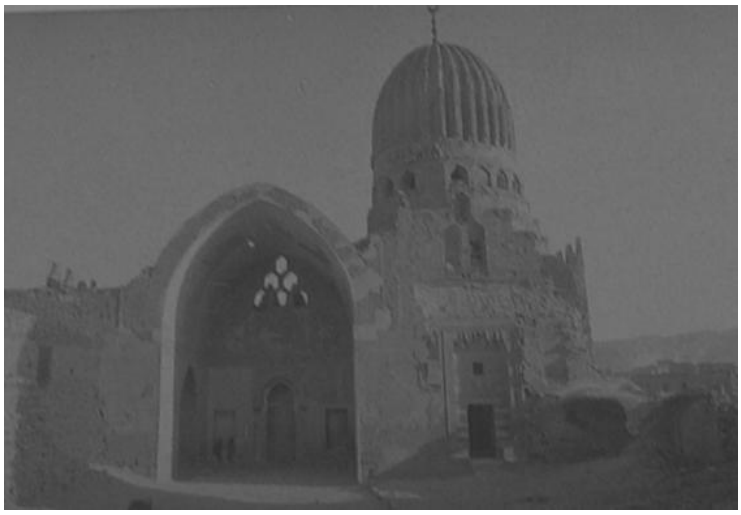
Projede, İslami tasarımın temel prensiplerinin çağdaş ihtiyaçlarla entegre olduğu bir mimari dil yaratılmıştır. İslam mimarisinin zaruri bir elemanı olan avluların kullanımı tasarım anlayışının temellerinden birini oluşturmuştur. Kamu ve özel mekânlar belirgin hiyerarşi içindedir. İçe dönük bir plan anlayışı benimsemiştir. Alçak ve kompakt bir şekli vardır. Kare planın bir köşesi uzaklardaki elçilikleri sembolize etmesi için boş bırakılmıştır. Büyük kültesi ve boşluksuz cephesi, Riyad geleneksel dokusuna vurgu yapmıştır. Sade dış yapısı, avlu ve koridorlardaki dekorasyon ile ciddi bir zıtlık içindedir (geleneksel Arap evlerinde olduğu gibi). Aynı zamanda iç mekânda yaratılan galeriler ve sokaklar bölgede tarihsel önemi olan pazar yerleriyle benzer özelliklerdedir.

Bütün yapım malzemesi, işgücü ve teknolojisi Suudi Arabistan dışından getirilmiştir. Bu bakımdan ekonomik sürdürülebilir bir bina değildir. Planlamadaki bazı kararlar projeye sosyo- kültürel sürdürülebilirlik sağlamıştır. (Avluların kullanılması, içe dönük planlama anlayışı, sokak ve meydanların kullanımı gibi)

4.3.2.6 Abdelwahed El –Wakil

Abdelwahed El-wakil, yapmış olduğu dini yapılarla dikkat çekmiştir. Hasan Fethi örneğinde olduğu gibi yerel mimariye yaklaşımı korumacıdır. Yerel yapım teknikleri, malzeme, iş gücü kullanmıştır. Özellikle yapmış olduğu iki camide, geleneksel İslam bina tipini kullanmayı tercih etmiştir. Her ne kadar detaylar ve malzeme kullanımı açısından geleneksel mimarinin bir kopyası gibi görünseler de aslında heykelsi yapılarıyla cami projeleri kendini farklı kılmıştır. C. Abel'e göre, El-wakil bu cami projelerinde özellikle Mikonos Adası'nın beyaza boyalı Paraportiani Kilisesi'nden etkilendiğini vurgulamıştır.[26] Ruwais'teki camide (Cidde, şekil 4.87- şekil 4.88) minarenin formu ve namaz kılanların üzerinde uzanan üç kubbe A. El-Wakil'in cami tasarımında en önemli modern isimlerden yapmıştır.

[26] Sevcenco, M., B., 1988, Theories and Principles of Design in the Architecture of Islamic Societies, The Aga Khan Program For İslamic Architecture, Massachusettes s.173

Şekil 4.83 Bölgede bulunan geleneksel bir camiden örnek (Steele, J., 1994, Architecture For islamic Societies Today, ST Martins Press, New York, 111)

Cornishe Camisi (Cidde- Suudi Arabistan- şekil 4.84- şekil 4.86) , El- Wakil'in 1980- 1986 yılları arasında yapmış olduğu bir grup camiden biridir. Bu camiler tarz olarak canlandırıcı, İslami dilin bir harmanı ama çoğunlukla da Mısır'daki Memluk geleneği ve Yemen geleneğinin takipçisidir.[27] Oldukça küçük bir cami olup, Cidde'nin peyzajını dekore etmek amaçlı heykelsi bir formda tasarlanmıştır. Tamamen açık bir plan anlayış ile denizden gelen esintiyi içine alabilecek şekilde tasarlanmıştır.

Her ne kadar Hasan Fethi gibi korumacı yaklaşımı benimsemiş olsa bile, Hasan Fethi gibi sadece Mısır mimarisiyle değil, İslam mimarisinin tümüyle ilgilenmiştir. Yerel yapım yöntemlerini kullanmıştır. M. Al-Asad'a göre, binalarında çevreyle uyum gözlenmemiştir, daha çok heykel gibi serbest duran binalar tasarlamıştır. Uluslararası Üslup'un yabancılaştıran, kültürü hiçe sayan tavrının eleştirse de, bu yaklaşımıyla modernist mimarlarla örtüşmüştür.[28]

[27] Steele, J., 1994, Architecture For islamic Societies Today, ST Martins Press, New York, s.111

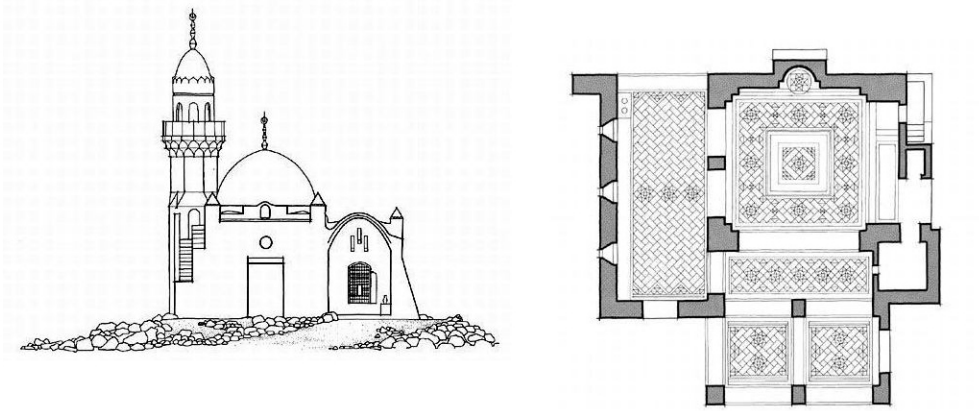
[28] Al-Asad, M., 1992, The Mosques of Abdel Wahed El-Wakil, MIMAR 42: Architecture in Development, s. 36

Şekil 4.84 Korniş Cami (Al-Asad, M., 1992, The Mosques of Abdel Wahed El-Wakil, MIMAR 42: Architecture in Development, s. 34)

Şekil 4.85 Korniş Cami görünüm (Steele, J., 1994, s.113)

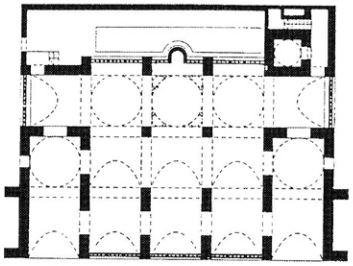

Şekil 4.86 Korniş Cami görünüş ve plan (Steele, J., 1994, Architecture For islamic Societies Today, ST Martins Press, New York, 115)

Korniş Cami, heykelsi yapısıyla dikkat çekmektedir. Yerel teknoloji ve iş gücü kullanılmıştır.

Şekil 4.87 Ruwais Cami (Al-Asad, M., 1992. The Mosques of Abdel Wahed El-Wakil. MIMAR 42: Architecture in Development, Londra, s.35)

Şekil 4.88 Ruwais Cami Plan (Sevcenco, M., B., 1988, Theories and Principles of Design in the Architecture of Islamic Societies., Aga Khan Program for Islamic Architecture., s. 175)

4.3.2.7Andre Ravereau- Mopti tıp Merkezi

Mopti, Kuzey Afrika'nın en görkemli camilerinden birini barındıran bir çöl şehridir. Mopti Tıp Merkezi (1976, Mali, şekil 4.89- şekil 4.92) Nijer ırmağı ve Mopti Cami gibi iki sembolün arasında bir meydanda bulunmaktadır. Kütlenin genelinde Arap geleneğinin yansımaları görülmektedir. İçe dönük bir anlayış ve birbirine bir sokakla bağlanan bir yapı söz konusudur. Bölgenin sosyal, ekonomik ve iklimsel kısıtlamaları baz alınarak tasarım yapılmıştır. Kullanılan malzemeler ve form çevresiyle ilişki içerisindedir.

Binanın çevresiyle uyumu, camiye hassas yaklaşımı dikkat çekicidir. Projenin genelinde yerel mimari ve şehircilik anlayışıyla uyum gözlenmektedir. Az katlı kütle ne Muhteşem Mopti Cami'sini gölgede bırakır ne de tamamen görünmezdir. Kütlelerin arasındaki yaya yolu hastalar için gölgeli bir bekleme alanı oluşturduğu gibi sosyal hayatı geliştirmektedir. Bir toplanma yeri vazifesi görmektedir.

Tasarımın temelini ve detaylandırmayı iklimsel veriler oluşturmuştur. İklim, sıcak ve kuru olduğundan dolayı, gölgeli sokaklar, çapraz havalandırma vb. ile iklimsel kontrol sağlanmıştır. Geleneksel olarak kullanılan koyu renkli toprak (banko), ısı yalıtımı yüksek bir malzemedir. Pencereler ve kapılar çapraz havalandırmaya izin verecek şekilde konumlandırılmıştır. Açıklıklar direkt güneş ışığını almayacak şekilde tasarlanmıştır.

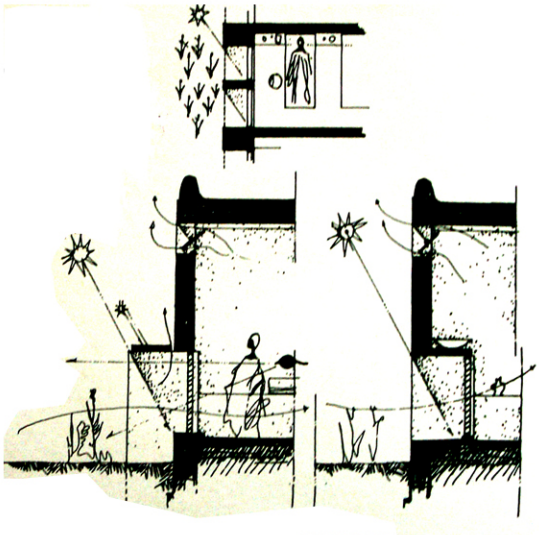
Yerel malzeme olan banko kullanılmış olsa da çimento ve çelikle güçlendirilmiştir. Projenin geneline bakıldığında modern mimariyle özellikle Team X'in çalışmalarıyla benzerlik göstermiştir. W. Curtis, Andre Ravereau'nun çalışmasını söyle tanımlamıştır:[29]

> … Şüphesiz bu stratejiler Batı'da özellikle Team X'in çalışmalarından köklenmiştir. Ama Ravereau'nun tasarımında, fikirler eski ve yeninin, Afrikalı ve Avrupalının oldukça nazik bir harmanının sunmuştur. Binadaki zenginlik, yerel elişi metotlarının kullanımından kaynaklanmıştır. Aynı başarıyı Batı'da yakalamak oldukça pahalıdır, çünkü elişi oldukça nadirdir. Ravereau, iki dünyanın iyi niteliklerini birleştirmeyi başarmıştır.

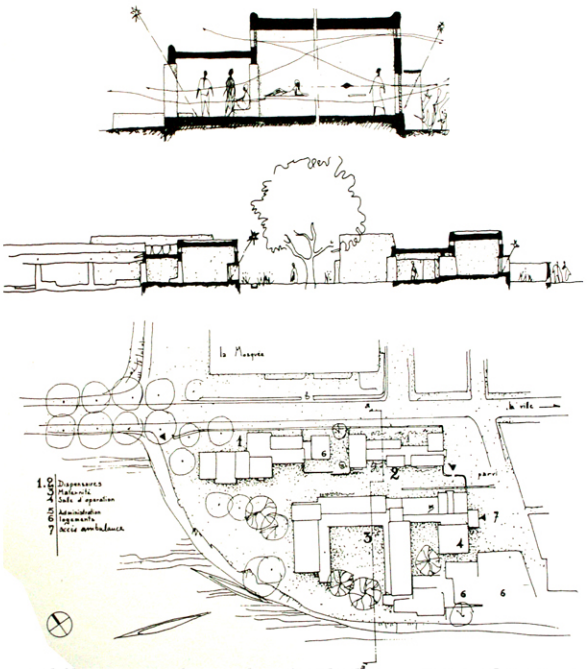
[29] Curtis, W., 1987, s. 362

Şekil 4.89 Mopti Tıp Merkezi, Nijer Irmağı ve Mopti Cami
(Curtis, W., 1987, Modern Architecture Since 1900, Phaidon Press, Oxford, s. 362)

Şekil 4.90 Güneş kontrolü için yapılan eskizler
(Holod, R., Rastorfer, D., 1983, s. 86)

Şekil 4.91 Kesit ve plan (Holod, R., Rastorfer, D., 1983, Architecture and Communıty: Building in The Islamıc World Today, Islamıc PublicationsLtd., New York, s..87)

Şekil 4.92 Sokaktan görünüş (Holod, R., Rastorfer, D., 1983, s. 78)

İçe dönük bir anlayış ve birbirine sokaklarla bağlanan bir yapı söz konusudur.
Bölgenin sosyal, ekonomik ve iklimsel kısıtlamaları baz alınarak tasarım yapılmıştır.
Kullanılan malzemeler ve form çevresiyle ilişki içerisindedir.

BÖLÜM 5

SONUÇ

Sürdürülebilirlik kavramı, özellikle geçtiğimiz 30 yılda kendi pek çok disiplinde göstermiş, çok boyutlu bir kavramdır. Mimarlığın sürdürülebilirlik kavramına yaklaşımı farklı cevapları içermiştir.[1]Böyle geniş bir yelpazede incelenen bir konu şüphesiz beraberinde pek çok çelişkiyi de getirmiştir. Bu bağlamda gerçek anlamda sürdürülebilir mimari nedir, ne olmalıdır? Bu yaklaşımların çoğu bir takım yüzeysel cevaplar vermekten öteye gidememiştir.

Daha önce belirtildiği gibi sürdürülebilirliğin üç temel boyutu vardır ve bunların hepsi sağlanmadan gerçek anlamda sürdürülebilir bir durumdan bahsetmek söz konusu değildir. Sürdürülebilir mimari yaklaşımların çoğu, sürdürülebilirliği ekolojik boyutuyla ele almakta, sosyo-kültürel ve ekonomik yanlarını ihmal etmektedir. Ama günümüz çevre sorunlarını çözmek, sürdürülebilir bir toplum için yeterli değildir. Çünkü yaşanan sadece bir çevre krizi değildir, aynı zamanda kültürel ve ekonomik krizdir. Mimaride, kültür ve geleneklerle bağlantı kurmanın yollarından biri Rejyonalizm'dir. Bu bağlamda Rejyonalizm ve sürdürülebilirlik kavramlarının ayrı değil, beraber düşünülmesi gerekmektedir. Rejyonalizm, Sürdürülebilirliğin sosyo-kültürel ve ekonomik boyutlarını tamamlamak için araç temin edebilmektedir.

Rejyonalizm, yapım faaliyetlerine bölgesel cevaplar içerir. Bu cevaplar daha önce de belirtildiği gibi Vernakularizm, Modern Rejyonalizm ve Eleştirel rejyonalizm'dir. Vernakularizm Hasan Fethi, Abdel Wahed El- Wakil, ADAUA gibi pek çok mimar ya da grubu içerir. Bunlar yerel mimariyi her yönüyle benimseyip, malzeme ve yapım tekniğini kullanır.

[1] 2. Bölümde belirtildiği üzere, bu yaklaşımları üç alt başlıkta toplamak mümkündür. Bu yaklaşımlar; Teknoloji merkezli yaklaşım (Ken Yeang, Norman Foster, Suaerbruch Hutton), Ekoloji merkezli yaklaşım (Jersey Dewil, Kevin Roche) ve sosyal içerikli yaklaşım (Curitiba) olarak sıralanabilir.

Modern Rejyonalizm, her türlü bina ölçeğinde kullanılan, yerel öğelerin çağdaş bir anlayışla binayla birleştiği örneklerdir. Bu gruba Charles Correa, Sedad Hakkı Eldem, Rıfat Chadirji gibi isimler örnektir. Bu mimarlar, Rejyonalizm içinde doğru bir yol benimseyip, yerel mimarilerin özüne inip, onu çağdaş ihtiyaçlara entegre etmişlerdir.

Eleştirel Rejyonalizm, Suzanna ve Dimitris Antonakakis'in çalışmalarıyla örneklenir. Yaklaşım çok daha derin bir bilinç düzeyi içermektedir. Bir bölgeye ait olmak için, sadece yerel mimarinin kütlesi, oranları ya da açıklıklarına vurgu yapmak gerekmediğini vurgular. Eleştirel Rejyonalizm, Luis Barragan'ın mimarisindeki gibi kullanılan renkler ve duvarlarda hayat bulabilir. Charles Correa'nın da vurguladığı gibi, imgesel öğeleri kullanmak sığ bir yaklaşımdan ibarettir, mesele gerçek anlamda özümseyebilmek, anlamak ve ondan gerçek mimari türetebilmek, daha derin bir bilinç düzeyine ulaşmaktır.

Çağdaş mimaride rejyonalist yaklaşımlar sürdürülebilirlik bağlamında incelendiğinde, günümüz ekolojik, sosyo-kültürel ve ekonomik krizine çözüm üretebildiği gözlemlenir. Sürdürülebilirliğin eksik kalan yanlarını tamamlamakta oldukça başarılı olurlar. Bu bağlamda, gelişmekte olan İslam ülkelerinde yapılan örnekleri incelemekte fayda vardır.

İslam dünyası 1950'lerden sonra çok hızlı bir gelişmeye sahne olmuştur. Gelişmiş ülkelerin son 200 yıldır adapte olmaya çalıştığı bir dünyaya kısa zamanda uyum sağlamak zorunda kalmışlardır. Bu durum, ülkelerde, kültürel, sosyal ve ekonomik sıkıntıları da beraberinde getirmiştir. Yabancı kaynaklardan gelen her türlü veriyi özellikle de teknolojiyi kültürlerine uygun olsun ya da olmasın kabul etmeyi başlamışlardır. B. Fuller'in dediği 'geleceği icat etmeye' çalışırken, asıl mesele C. Correa'nın dediği gibi 'kişinin nereye gideceğini bilmesi için, önce nerden geldiğini öğrenmesidir'.[2] Unutulmaması gereken temel noktaysa, teknolojinin bir son noktayı ya da amacı temsil etmediği, sadece bir araç olduğu gerçeğidir.

[2] Powell, R., 1989, Criticism in Architecture, Concept media/ The Aga Khan Award For Architecture, Singapur, s. 53

Öte yandan Müslüman ülkelerde insan hayatını, kültürünü ve geleneklerini etkileyen çok belirgin kısıtlamalar vardır. Bunlar iklim, din, topografya, kaynak eksikliği gibi sıralanabilir. Müslüman ülkeler fakirliğin üstesinden kısıtlı kaynakların etkin kullanımıyla gelebilirler. Bu yüzden, bu coğrafyalarda sürdürülebilirlik daha önemli bir kavram haline gelmektedir.

Çok farklı mimari yaklaşımların bir arada görülebileceği bu ülkelerde, kimlik arayışı ve Rejyonalizm mimarinin odak noktasını oluşturmuştur. Çağdaş mimari yaratmada kültür, gelenek ve yerel mimari temel referanslardır. Bu yaklaşımların bazıları amacına ulaşabilmişken, bazıları sığ kalmıştır.

Gelişmekte olan İslam ülkelerinde Rejyonalizm'le şekillenen çağdaş mimari tavırlar konut ve kamu bina örneklerinin sürdürülebilirlikleri bağlamında incelenmiştir. Sürdürülebilirliğin üç temel boyutu olan Sosyo- kültürel, ekonomik ve ekolojik yönden değerlendirilmiştir.

Sosyo-kültürel sürdürülebilirlik iki alt başlıkta incelenir. Bunlar sosyal ihtiyaçlara ve mevcut dokuya uyum sağlamaktır. Sosyal ihtiyaçlara uyum sağlamak; hayat tarzının ve dini ihtiyaçların gerekliliklerinin sağlanmasıdır. Komşuluk ilişkileri, mahremiyet arzusu, birlik olma isteği vb. içerir. Bu kavramlar öylesine güçlüdür ki, bina formunda, mahallelerin ve hatta şehirlerin kurulmasında etkili olurlar.

Mevcut dokuyla uyum sağlamak, bina çevresine yabancı bir mimari yaratılmamasını sağlar. Yapılı çevrenin sosyal davranışlar üzerinde doğrudan etkileri vardır. İnsanoğlu, çevresine fiziksel ve psikolojik cevaplar vermektedir. Bu nedenle kişi yaşadığı yere ait ve güvende olduğunu hissetmelidir. Tamamen yabancı bir çevre ve mimari, bu duyguların gelişmesine izin vermez, sağlıklı bir toplum oluşmasına engeller.

Ekonomik sürdürülebilirlik daha önce de belirtildiği gibi, yerel kaynak ve iş gücünün kullanımını içerir. Yerel kaynak kullanımı, başka bir yerden ithal etmekten daha ekonomik bir çözümdür. Bu yerel malzeme ve teknoloji kullanımını içerir. Yerel iş gücü kullanımı ise ADAUA ve El- miniawy gibi örneklerde hem halka yapı yapmasını öğretmesi hem de halkın iş sahibi olmasını sağlaması bakımından önemlidir. ADAUA örneğinde kooperatifler kurulup örgütlenilmiştir. Halkın yapım teknikleri öğrenmesi hem kendi evlerini inşa etmeleri hem de bakımını sağlayabilmeleri gibi avantajlar doğurmaktadır.

Ekolojik sürdürülebilirlik ve Ekonomik sürdürülebilirlik bazen iç içe girebilmektedir. Ekolojik olan aynı zamanda ekonomik olabilir. Mesela yerel kaynak kullanımı aynı zamanda ekolojik bir durum da belirtmektedir ve ekolojik sürdürülebilirliğin önkoşullarından biridir. Çünkü, durum çoğu zaman kerpiç gibi ekolojik bir malzeme kullanımını betimlemektedir. Ekolojik Sürdürülebilirlik için önkoşullardan diğeri ise: mevcut coğrafi durumla uyum sağlanmaktır. Mevcut coğrafi durumla uyum sağlamak bölgenin iklimine, topografyasına uyum sağlamayı içerir. İklim bazı kısıtlamaları da beraberinde getirmektedir, önemli olan bunu yapay yollarla değil, doğal yollarla çözebilmektir. Bu yollar; planlama, rüzgar bacaları vb. olabilir.

Tablonun oluşmasını sağlayan alt başlıklar beraberinde bir takım çelişkileri de getirmektedir. Bunlar şöyle sıralanabilir:[3]

- Sosyal ihtiyaçlarla uyumlu mimari yaratmak iki yolla sağlanabilir, tasarım aşamasında yerel insanların, gelecek kullanıcıların ihtiyaçlarını gözlemlemek ya da mimarın insanların duygusal ihtiyaçlarını anlayıp, bunları binayla birleştirmesi şeklinde olabilir. Tasarım sırasında kullanıcı katılımı, yerel hayat tarzlarını binaya entegre etmek için bir yoldur.

  Hasan Fethi, yapılan sosyal konutların mimar kullanıcı ilişkisini zedelemeyecek büyüklükte olması gerektiğini vurgulamıştır. Ona göre, kullanıcı katılımı ve ihtiyaçları, bu konutların oluşumunda temel kıstaslardır.

  İncelenen konut projelerinde boyutlar Raj Rewal örneğinde olduğu gibi büyümüş olsa da, sosyo-kültürel sürdürülebilirlik sağlanabilmiştir.

- Yerel kaynak kullanımı, hem yerel malzeme hem de yerel teknolojiyi ifade eder. Ama yerel malzemeyle ilgili çelişik bir durum vardır. Yerel malzemeyle ilgili açıklamalardan biri, yerel malzemenin bölgede hep var olmuş olan malzeme olduğudur, diğeri ise bölgede üretilmiş modern malzemeleri de içerebileceğidir. [4] Malzemeyle ilgili bir diğer eleştiri ise, yerel olarak malzeme üretmekle, bunu herhangi bir yerden ithal etmek arasında bir fark olmadığıdır. Çünkü bir malzemeyi yerel üretmek, bazen malzemeyi ithal etmekten daha pahalı olabilir.

---

[3] Bu başlıkların oluşturulmasında Kenza Boussora'nın 'Regionalism: Lessons From Algeria and the Middle East' isimli makalesinden yararlanılmıştır. Bknz. Boussora, 1990, Regionalism: Lessons From Algeria and the Middle East, MIMAR 36: Architecture in Development, s. 64, 71

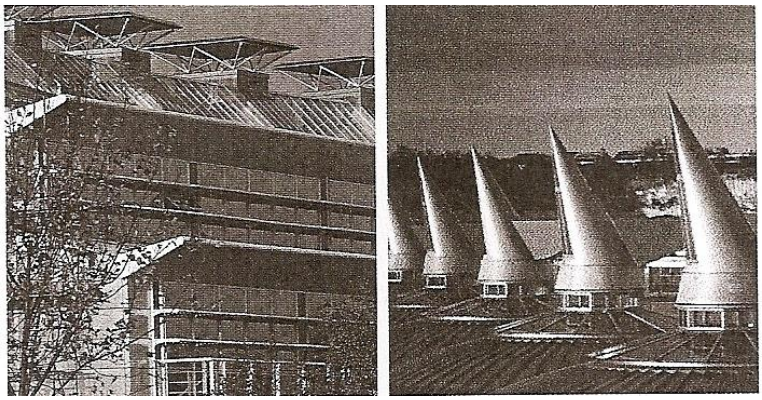
[4] Boussora, K., 1990, s. 65

Bu konu ele alırken, sürdürülebilirliği; kerpiç gibi bölgede hep var olmuş malzeme kullanımı açısından incelenmesine karar verilmiştir. Çünkü bu malzeme hem ekolojiktir hem de yerel yapım tekniği ile uygulanabilir. Öte yandan yerel ustabaşlarının da kullanabilecekleri bir malzemedir.

Söz konusu yerel teknolojiler olduğunda da durum yine çelişkili kalmaktadır. Yerel teknoloji zaman içinde gelişen, bölgeye ait teknoloji mi olmalı ya da bunu modern teknolojiyle birleştirerek mi bir çözüm üretilmelidir?

Suudi Arabistan gibi ülkelerde (özellikle ekonomik yönden güçlü) her türlü teknolojinin, ülke içinde üretilebilme durumu söz konusudur. Şu an kullanılan malzemeler ekolojik, ekonomik ya da yerel olmaktan çok uzaktır. Bundan ötürü, konu irdelenirken, modern teknoloji kullanımı değil, yerel teknoloji kullanımı temel alınmıştır.

- Coğrafi durumla uyumlu mimari üretmek de bazı çelişkiler içerir. Coğrafi durumla uyumlu mimari üretmek, topografya, iklim gibi verilerin kullanılmasını kapsamaktadır. Yerel mimarilerin oluşumunda, en önemli faktörlerden birinin iklim olduğunu biliyoruz. Bazı eleştirmenler, iklimin artık herhangi bir önemi olmadığı, havalandırma ve klimalarla bu sorunun aşılabileceğini düşünse de, onlara karşı çıkan bir grup, klimaların da küresel ısınmanın nedenlerinden biri olduğunu vurgulamaktadır. İklimle baş etmede yerel yöntemler yeniden yorumlanabilir. Bununla ilgili bir örnek Kamel El-Kafrawi'nin badgiri Katar Üniversitesinde kullanması (şekil 5.1) , diğer örnekte rüzgâr kepçesini Battle–Mccartney Mimarlık'ın İonica Ofis Binası (şekil 5.2) ve Bluewater Alışveriş Merkezi'nde kullanmasıdır. İki yöntemde de geleneksel bir çözümün tekrar yorumlanıp, iç mekânda iklim konforunun sağlanılması söz konusudur. Planlama aşamasında form ve organizasyon gibi veriler dikkate alınıp, şehir ve bina planlaması buna göre yapılabilir.

Şekil 5.1 İonica Ofis Binası ve Bluewater Alışveriş Merkezi (Mcdonough,W., 2002, Big And Green, Toward Sustainable Architecture in the 21 Century, Princeton Architectural Press, New York, s. 41)

Şekil 5.2 Katar Üniversitesi'nde Badgir'in İklim Kontrol Elemanı olarak kullanılması, Kamel El Kafrawi (Salama, A.,2008, When Good Design İntentions do not meet Users' Expectations: Exploring Qatar University Campus Outdoor Spaces, International Journal of Architectural Research - Volume 2 - Issue 2 - July 2008)

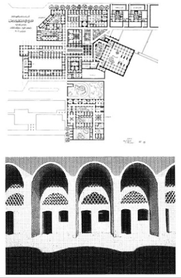
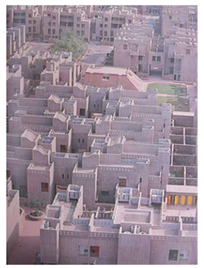
- Mevcut yapıyla uyumlu mimari üretmek, bir yerdeki yapı formunu ya da süslemeleri olduğu gibi taklit etmek değildir. Oradaki mimariyi inceleyip mekân organizasyonu, mekân açıklıkları, ölçek, cephe uygulamaları, çevre modellerini anlayıp, bunu insanın çağdaş ihtiyaçlarına cevap verebilecek düzeye getirebilmektir.[5] Chris Abel'e göre, Modern Rejyonalizmin yapmaya çalıştığı şey, Uluslararası Üslup'un mimariden aldığı geçmiş ve bugün arasındaki sürekliliği devam ettirmektir.[6]

[5] Boussora, K., 1990, s.68

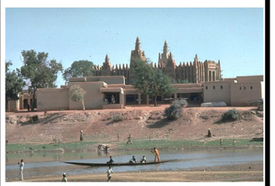
[6] Boussora, K., 1990, s.69

İncelenen örnekleri içeren tablolardan şu sonuçlar çıkarılmıştır (şekil 5.3, şekil 5.4):

- Hasan Fethi, ADAUA, El-miniawy gibi tamamen vernakülarist yaklaşımlar daha sürdürülebilir örneklerdir. Sürdürülebilirliğin bütün boyutlarını sağlayabilmektedirler.
- Bina ölçeği ve işlevi değiştikçe sürdürülebilirlik azalmaktadır. Kamu binalarında mesela sosyo-kültürel sürdürülebilirlik söz konusuyken, ekonomik olmayabilmektedirler. Kamu binalarında önemli olan toplumun kültürel ve geleneksel özüne vurgu yaparken, ülkenin ne kadar zengin olduğu göstermek olabilmektedir.
- Çoğu durumda ekolojik sürdürülebilirlik ve ekonomik sürdürülebilirlik çakışmaktadır. Çünkü ekolojik çözümler, enerji etkinliği ve yerel malzeme kullanımı vb. gerektirmektedir ki, bu durumda ekonomik sürdürülebilirlik de sağlanır.

PROJELER- KONUTLAR		HASAN FETHİ YENİ GURNA	HASAN FETHİ YENİ BARİZ	ADAUA	RAJ REWAL ASYA OYUNLARI OLİMPİYAT KONUTLARI	ABDESLEM FARAOİİ- PATRİCE DEMAZİERES BOUMELNE DU BADES	EL- MİNİAWY	
							 	
SOSYO- KÜLTÜREL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK	SOSYAL İHTİYAÇLARLA UYUM SAĞLAMAK	- Bina formu yaşam tarzı ile uyumludur. - Özel ve kamusal mekanların başarılı ayrımı, avluların kullanımı	- Bina formu yaşam tarzı ile uyumludur. - Özel ve kamusal mekanların başarılı ayrımı, avluların kullanımı	- Bina formu yaşam tarzı ile uyumludur.	- Darvaza ve Mohalla geleneğinin sürdürülmesi - Özel ve kamusal mekanların başarılı ayrımı avluların kullanımı	- İçe dönük planlama anlayışı bölgedeki yaşam tarzıyla uyum sağlamıştır.	- Bina formu yaşam tarzı ile uyumludur. - Avluların şehir içi bir toplu konut alanına düşey uygulanması söz konusurudr.	- Bina formu yaşam tarzı ile uyumludur.
	MEVCUT DOKUYLA UYUM SAĞLAMAK	- Geleneksel mimari tavır segilendiğinden mevcut dokuyla uyum sağlamıştır.	- Geleneksel mimari tavır segilendiğinden mevcut dokuyla uyum sağlamıştır.	- Geleneksel mimari tavır segilendiğinden mevcut dokuyla uyum sağlamıştır.	- Jaisalmer ve Eski Delhi gibi hint kentlerinin baz alınarak tasarlanması	-Yerel mimariye uyumlu mimari	-Yerel mimariye uyumlu mimari	- Geleneksel mimari baz alınmış, farklı bir teknik ileuygulanmıştır. Bu nedenle mevcut dokuyla uyum sağlamıştır.
EKONOMİK SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK	YEREL KAYNAK KULLANIMI	- Yerel kaynak, malzeme ve yapım tekniği kullanımı söz konusudur	- Yerel kaynak, malzeme ve yapım tekniği kullanımı söz konusudur	- Yerel kaynak, malzeme ve yapım tekniği kullanımı söz konusudur		- Yerel kaynak, malzeme ve yapım tekniği kullanımı söz konusudur	- Yerel kaynak, malzeme ve yapım tekniği kullanımı söz konusudur	- Yerel kaynak, malzeme ve yapım tekniği kullanımı söz konusudur
	YEREL İŞ GÜCÜ KULLANIMI	- Yerel iş gücü kullanımı bölge halkının kalkınmasını sağlamıştır. - Usta çırak ilişkisiyle yapım teknikleri iletilmiştir.	- Yerel iş gücü kullanımı bölge halkının kalkınmasını sağlamıştır. - Usta çırak ilişkisiyle yapım teknikleri iletilmiştir.	- Yerel işgücü kullanılmış, kooperatifler kurulmuş, organize bir iş gücü oluşturulmuştur.		- Yerel iş gücü kullanımı	- Yerel iş gücü kullanımı	- Yapım ve bakım ustalık gerektirmediğinden herkesin kendi evini yapabilir. Bakımı kolaydır.
EKOLOJİK SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK	YEREL KAYNAK KULLANIMI	- Yerel malzeme kullanımı ekolojiklik sağlamıştır.	- Yerel malzeme kullanımı ekolojiklik sağlamıştır. - Pasif iklimlendirme sayesinde enerji etkinliği sağlanmıştır.			- Yerel malzeme kullanımı ekolojiklik sağlamıştır.	- Yerel malzeme kullanımı ekolojiklik sağlamıştır.	- Kerpiç ya da kum gibi doğada hazır bulunan ekolojik bir malzeme kullanımı söz konusudur.
	COĞRAFİ DURUMLA UYUM		- Çöl iklimi söz konusu olduğunda ona göre tedbirler alınmıştır. Dar sokaklar, gölgelikler vb. ile - Çarşıda kullanılan geleneksel yöntemler başarılı bir soğutma sağlamıştır.		- Dar sokaklarla gölgeli mekan oluşturmuştur. - Havalandırmaya engellemeyecek planlama bir planlama söz konusudur.	- Topografyanın dağsı yapısıyla uyumlu bir mimari dil yaratılmıştır. - Pasif yöntemleriklim kontrolü sağlamıştır.	- Mikro iklimler yaratan avlular oluşturulmuştur.	- Kullanılan malzeme ısı yalıtımı yüksek bir malzeme olduğundan iklimsel konfor sağlar - Herhangi bir coğrafyada uygulanabilir.

Şekil 5.3 Gelişmekte olan ülkelerde mimaride Rejyonalizm ve sürdürülebilirlik ilişkisi tablosu- konut binaları (Hazırlayan: Nihal Beşevli)

PROJELER- KAMU BİNALAR		FRANSİS KERE GONDO OKULU	ANNA HERRİNGER RUDRAPUR OKULU	EL-MİNİAWY EL-QUAD OKULU	KAMAL AL KFARAWİ KATAR ÜNİVERSİTESİ	HENNİNG LARSEN DIŞ İŞLERİ BAKANLIĞI	ABDEL WAHED EL-WAKİL	ANDRE RAVEREAU MOPTİ MEDİCAL CENTER
								
SOSYO- KÜLTÜREL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK	SOSYAL İHTİYAÇLARLA UYUM SAĞLAMAK	- Bina formunu yaşam tarzı ile uyumu - Sınıflar arasındaki boşluklar açık havada gölgede oturma fırsatı veriyor.	- Bina formunu yaşam tarzı ile uyumludur.	-İçe dönük planlama anlayışı söz konusudur.	- İçe dönük planlama anlayışı yerel öğelerin kullanımı söz konusudur.	- İçe dönük planlama anlayışı ve minibalist cephe anlayışı sosyal yaşamla uyumludur.	- Dini ihtiyaçları karşılama	- Sosyal hayatla uyum sağlayıp, katkıda bulunan bir planlama söz konusudur.
	MEVCUT DOKUYLA UYUM SAĞLAMAK	- Yerel mimariye uyum söz konusudur.	- Yerel mimariye uyum söz konusudur.	- Yerel mimariye uyum söz konusudur.	- Yerel mimariye uyum söz konusudur.	- Yerel mimariye uyum söz konusudur.	- Korniş ve Rewais camileri serbest duran objeler olarak tasarlanmıştır. Amayerel mimariye uyum sağlamaktadırlar.	- Yerel mimariyle oldukça uyumlu, çevrede bulunan verilere saygılı bir tavır söz konusudur.
EKONOMİK SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK	YEREL KAYNAK KULLANIMI	- Yerel malzeme ve çağdaş malzeme birlikte kullanılmıştır. - Yerel yapım teknikleri ve kısmen çağdaş yapım tekniği kullanılmıştır.	- Ekonomik kısıtlamalar nedeniyle herşeyin el emeğiyle yapılmıştır. - Yerel malzeme ve yapım teknikleri kullanımı söz konusudur.	- Yerel malzeme ve yapım teknikleri kullanımı söz konusudur.				- Yerel malzeme ve modern malzeme bir arada kullanılmıştır. - Yerel yapım teknikleri kullanılmıştır.
	YEREL İŞ GÜCÜ KULLANIMI	- Halk projenin yapım aşamasında çalışmıştır. - Böylece yapım tekniği öğrenmiş, daha sonra evlerinin bakımını yapma şansına sahip olmuşlardır.	- Halk projenin yapım aşamasında kullanılmıştır. - Binada kullanılan her türlü malzeme ve teknik bölgedeki kaynakların pratik kullanımıyla sağlanmıştır.	- Yerel iş gücü kullanılmıştır.				- Yerel iş gücü kullanılmıştır.
EKOLOJİK SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK	YEREL KAYNAK KULLANIMI	- Yerel malzeme ve modern malzemenin birlikte kullanımı söz konusudur.	- Yerel malzeme kullanımı ekolojiktir.	- Yerel malzeme kullanılmıştır.				- Yerel malzeme ve modern malzeme bir arada kullanılmıştır. - Yerel yapım teknikleri kullanılmıştır.
	COĞRAFİ DURUMLA UYUM	- Farklılaşan yapım tekniğiyle iklim konforu sağlamıştır.	- Mimari iklim ve topografyayla uyumludur.	- İç avlular ve gölgeli pasajlar iklim konforu sağlamıştır.	- Yerel mimari öğelerin kullanımıyla iklimsel konfor		- Denizden gelen esintiyi alması için açık bir planlama kullanılmıştır.	- İklim planlamada ciddi kriterler oluşturmuştur.Binadaki açıklıklar ve gölgeleme bu kriterere göre oluşmuştur.

Şekil 5.4 Gelişmekte olan ülkelerde mimaride Rejyonalizm ve sürdürülebilirlik ilişkisi tablosu- kamu binaları (Hazırlayan: Nihal Beşevli)

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

Analis, E., 1989, Luis Barragan, Clasico Del Silencio, Universidad De Los Andes Colombia, Colombia

Anon, 1959, Detailed Drawings Of Contemporary Japanese Architecture, Shinkenchiku Publishing Co., Japonya

Baker, P., 2004, Architecture and Polyphony: Building in the Islamic World Today, Thames & Hudson Ltd, London, and The Aga Khan Award for Architecture, Geneva.

Bektaş, C., 1983, Bodrum Halk Yapı Sanatından Bir Örnek, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, İstanbul

Bektaş, C., 1996, Yaşam Kültürü, Tasarım Yayın Grubu, İstanbul

Bookchin, M. (1996), Ekolojik Bir Topluma Doğru, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Bozdogan, S., Özkan, Ö., Yenal, E., 1987, Sedad Eldem: Architect in Turkey, Concept Media, Singapur

Canizaro, V., 2007, Architectural Regionalism, Collected Writing On Place, İdentity, Modernity And Tradition,Princeton Architectural Press, New York

Cansever, T., 1981, Turgut Cansever: Thoughts and Architecture, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara

Cantacuzino, S., 1985, Architecture in Continuity: Building in The Islamıc World Today, Islamıc Publications LTD., New York

Correa, C., Kenneth, F., David, R., 2001, Modernity and Community: Architecture in the Islamic World, Thames & Hudson and The Aga Khan Award for Architecture,

Curtis, W., 1987, Modern Architecture Since 1900, Phaidon Press, Oxford

Davidson, C., 1998, Legacies for the Future: Contemporary Architecture in Islamic Societies, Thames and Hudson, Londra

Ekincioğlu, M., 2000, Hasan Fethi, Boyut Yayın Grubu, İstanbul

Ekincioğlu, M., 2000, Turgut Cansever, Boyut Yayın Grubu, İstanbul

Ekincioğlu, M., 2000, Raj Rewal, Boyut Yayın Grubu, İstanbul

Fessas- Emmanouil, H., 1993, Public architecture in modern Greece 1827-1992, Papasoteriou, Atina

El Khoury, Y., 2007, From Architecture without Architects until Today, First Euro-mediterranean regional conference , traditional mediterranean Architecture Present and future, Barcelona

Eldem, S., H., 1983, Sedad Hakkı Eldem: 50 Yıllık Meslek Jubilesi, M.S.Ü. Yayınları, İstanbul

Frampton, K., 1992, Modern Architecture: A Critical History, Thames& Hudson Ltd, London

Frampton, K., 2000, Alvaro Siza: Complete Works, Phaidon Press Limited, Londra

Fry. M., Drew, J., 1964, Tropical Architecture in The Dry and Humid Zones, B.T. Batsford Limited, London

Futogawa, Y., 1979, GA: Luis Barragan, A.D.A. Edita, Tokyo

Gideon, S., 1965, 1960'larda mimari, Ümitler ve kuşku, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul

Gili, G., 1989, Coderch, İngoprint S. A., Barcelona

Gissen, D., 2003, Big and Green: Toward Sustainable Architecture in the 21st Century

Goldberg, J., 1979, GA: John Portman, A.D.A. Edita, Tokyo

Goldhagen, S., Legault, R., 2000, Anxious Modernism: Experimentation in Postwar Architectural Culture, The MIT Press, Cambridge

Günel, T., 2003,Çevre mi? Ekoloji mi? Empatinin Uyanışı, Nokta yayınları, Ankara

Holod, R., Rastorfer, D., 1983, Architecture and Communıty: Building in The Islamıc World Today, Islamıc PublicationsLtd., New York

İncedayı, D., 2002,Çevre Tümdür; Çok Boyutlu Bir Olguya Bütüncü Bakış,Bağlam Yayıncılık, İstanbul

Joedicke, J., 1968, Candilis, Josic, Woods: Documents of Modern Architecture: Decade of Modern Architecture, Karl Kramer Verlag, Stuttgard

Khan, H., 1987, Charles Correa, Concept Media Pte Ltd, Singapur

Kışlalıoğlu, M., Berkes, F., 2007,Çevre ve ekoloji, Remzi Kitabevi, İstanbul

Kutlermann, U., 1963, Architecture Nouvelle en Afrique, Editions Albert Morance, Paris

Leatherborrow, D., 2002, The Uncommon Ground: Achitecture, Tecnology and Topography, MIT Press, Massachusetts

Ligtelijn, V., 1999, Aldo Van Eyck: Works, Birkhauser, 1999

Lynch, K., 1960, The Image Of the City, Mıt Press, Cambridge

Norberg-Schulz, C., 1980, Genius Loci: Toward A phenomenology of architecture,Rizzoli International Publishing, INC, New York

Orduna, F., 2005, New housing Consepts, Gincko Press, Hamburg

Özer, B., 2000, Kültür, Sanat, Mimarlık, Yem Yayın,İstanbul

Özkan, S., 1985,Exploring Architecture ın Islamic Cultures 2, Regionalizm ın Architecture, Aga Khan Award For architecture, Concept Media Pte Ltd, Singapur

Pearman, H., 1998, Contemporary World Architecture, Phaidon, London

Petruccioli, A., 2008, Bellek yitiminin ardından: Akdeniz İslam Kent Dokusunun Öğrettikleri, Yem yayın, İstanbul

Powell, R., 1985, Regionalism in Architecture, Concept Media/The Aga Khan Award for Architecture, Singapur

Powell, R., 1989, Criticism in Architecture, Concept Media/The Aga Khan Award for Architecture, Singapur

Riani, P., Goldberg, J., Portman, J., 1990, John Portman, L'arca Edizioni, Milano

Richards, J. M., Serageldin, I., Rastorfer, D., 1985, Hassan Fathy, Concept Media, Singapur

Robert, P., 1989, Ken Yeang: Rethinking The Environmental Fitler, Landmark books, Singapur

Rudofsky, B.,1964, Architecture Without Architects: A short introducition to non-pedigreed architecture, The Museum of Modern Art, New York

Safran, L., 1980, Housing: Process and Physical Form, Aga Khan Award for Architecture, Philadelphia

Safran, L., 1980, Places of Public Gathering in Islam, Aga Khan Award for Architecture, Philadelphia, s.69

Serageldin, I., 1989, Space for Freedom, Butterworth Architecture, Londra

Sevcenko, B., M., 1988, Theories and Principles of Design in the Architecture of Islamic Societies, Aga Khan Program for Islamic Architecture, Massachusettes

Sevcenko, M, B., (ed), 1982, Urban Housing, Aga Khan Program for Islamic Architecture, Cambridge, Massachusetts, s. 51-55

Sevcenko, M., B., 1985, Large Housing Projects: Design, Technology and Logistics, The Aga Khan Program For İslamic Architecture, Cambridge, Massachussetts

Shulze, F., 1989, Mies Van Der Rohe, Critical Essays, The Museum of Modern Art, New York

Sieden, S., 1989, Buckminster fuller's Universe, an Appreciation, Plenum Publishing, New York

Spiridonidis, C., Voyatzaki, M., 2002, Towards a European Higher Architectural Education Area Transactions in Architectural Education No 13, Art of Text S.A., Thessaloniki, Greece

Steele, J., 2005,Ecological Architecture: Acritical History, Thames& Hudson, London

Steele, J., 1988, Hassan Fathy / James Steele ; introduction by A. Wahed El Wakil, Academy Editions, London

Steele, J., 1992, Architecture for a Changing World, Academy Editions, London

Steele, J., 1994, Architecture For islamic Societies Today, ST Martins Press, New York

Steele, J., 1997, An Architecture For People, The complete work of hassan Fathy, Thames&Hudson, London

Steele, J., 1998, The Complete Architecture of Balkrishna Doshi: Rethinking Modernism For The Developing World, Thames & Hudson Ltd, London

Stit, F., Ecological Design Hanbook, Sustainable Strategies for Architecture, Landscape Architecture, İnterior Design and planning

Tanyeli, U., 2001, **Sedad** Hakkı Eldem, Boyut Yayın Grubu, İstanbul

Taylor, B., B., 1987, Mimar Houses, Concept Media, Singapur

Taylor, B., 1986, Geoffrey Bawa, Consept Media, Singapur

Taylor, B., B., 1983, Reading the Contemporary African City, Concept Media/The Aga Khan Award for Architecture, Singapur,

Thapar, R., 1992, Raj Rewal. Concept Media Ltd, London

Tzonis, A., Lefaivre, L., Diamond, R., 1992, Architecture İn North America since 1960, Thames & Hudson, London

Tzonis, A., Lefaivre, L., Diamond, R., 1995, Architecture İn Europe memory and invention since 1968, Thames & Hudson, London

Vale, B., Vale, R.,1991,Green Architecture Desgin For a Sustainable Future, Thames& Hudson Ltd, London

Womersky, S., 2002, John Portman and Associates: Selected and Current Works, The Images Publishing, Australia

TEZLER

Boysan, O., 2003, Sürdürülebilirlik Kavramı ve Mimarlıkta tasarıma yansıması, Yüksek Lisans Tezi, İ.T.Ü. Fen bilimleri Enstitüsü, İstanbul

Cimşit, F., 2001,Yöresel mimaride Ekolojik ve Kültürel uyum Rize- Fırtına Vadisi, Yüksek Lisans Tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

Ciravoğlu, A., 2006, Sürdürülebilirlik Düşüncesi- Mimarlık Etkileşimine Alternatif Bir bakış: 'Yer'in Çevre bilincine Etkişi. Doktora Tezi, Y.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

Çaylan, D., 2000, Cultural And Local diversities İn Contemporary Architecture: An Evalution on the Regionalist Trends in The 20th Century Turkish Architecture, Yüksek Lisans Tezi, İzmir Teknoloji enstitüsü Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir

Demirgüç, U., 2006, Mimarlıkta Eleştirel Bölgeselcilik Ve Turgut Cansever, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

Ekim, D., 2004, Sürdürülebilirlik Kavramı ve mimari form üzerindeki etkileri, Yüksek Lisans Tezi, İ.T.Ü. Fen bilimleri Enstitüsü, İstanbul

Ferah, D., 1993, Geleneksel Bodrum Konut Mimarisi Ve Günümüz Konut Mimarisine Etkileri, Yüksek Lisns Tezi,MSGSÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

Karaosmanoğlu, S., 2004, Geleneksel yerleşmelere yönelik bir ekolojik değerlendirme model önerisi; İznik Gölü ve Çevresi Köy Evleri, Doktora Tezi, M.S.G.S.Ü Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

Postalcı, E., 2005, Küreselleşmenin mekan kimliğine etkisinin ege yerleşmeleri örneğinde incelenmesi, Sanatta Yeterlilik Tezi, MSGSÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

Ünlü, A., 1986,Geleneksel Çevrelerde Tasarım Verilerinin saptanması için Bir Model, doktora Tezi, İ.T.Ü. Fen bilimleri Enstitüsü, İstanbul

SÜRELİ YAYINLAR

ADAUA, 1983, Building Toward Community: ADAUA's Work in West Africa., MIMAR 7: Architecture in Development, s. 35- 51

Akcan, E., 2002, Küresel Çağda Eleştirellik Öteki Coğrafyalar sorunu, Arredamento Mimarlık, 2002/03, s.70-81

Akman, A., 2005, İnsan sağlığı, sağlıklı yapı ve yapı biyolojisi, Yapı dergisi, 279, s.89-93

Aksoylu, S., 1996, Hollanda'da çevreye duyarlı ve enerji sakınımlı konut alanı tasarımı, Mimarlık dergisi, 269, s. 35-40

Al-Asad, M., 1992, The Mosques of Abdel Wahed El-Wakil, MIMAR 42: Architecture in Development, s. 34- 40

Al-Faqih, S., 1989, Islamic Style in Contemporary Arab Architecture, MIMAR 32: Architecture in Development. s.48-53

Anon, 1996, Sustainability Symposium at AA 10 February 1996, AA files, s:31, s.66

Anon, 1960, Aldo Van Eyck, Maison D'enfants, L'architecture D'aujourd'hui, Panaroma, 91-92, s. 168, 169

Anon, 1983, Xenia Hotel, Architectural Review, 799, September 1983, s.160

Anon, 1996, Shigeru Ban, Detail: Temporare Bauten, 8/1996, s. 1236

Arslan, Z., Türkiye'de sürdürülebilir mimari, Mimarlık 340,s:21-30

Asımlıgil, B., 2008, ekolojik duyarlılık ve mimari politikalar, Yapı mimarlık dergisi, 314 ocak,s.48-52

Baer, M., 1969, Oakland's Urban Oasis, Progressice Architecture, December 1969, s.92

Brennan, J., 1997, Green Architecture Style over content, Architectural Design, 67, s. 23-27

Canan, F., 2003, Sürdürülebilir Bir Mimarlığa Doğru, Ecoparc projesi ve Neuchatel Federal istatistik büro binası, İsviçre, Yapı Mimarlık Dergisi, 256, s.56-61

Cansever, T., 1992, Demir Tati Köyü, Tasarım Mimarlık Dergisi, Ekim 1992 sayı. 28, s.102-111

Candilis, G., 1960, Recherches Pour Une Structure de L'habitat, L'architecture D'aujourd'hui, s. 124, 125

Ciravoğlu, A., 2008, Sürdürülebilir Mimarlık: Eskimiş kavrayılarla yeni söylemler arasında, Mimarlık 340,s:13-16

Çakmanus, İ.,2004, Bina Yenilemelerinde Güneş enerjisinin kullanımı, Bazı uluslar arası projelerden elde edilen sonuçlar ve deneyimler, Yapı dergisi, 268, s.88-91

Çaylan, D., 2003, Mimarlık ve Yer(el): Kavramlar ve Çelişkiler, Ege Mimarlık, sayı 48, s. 8

Dezzi- Bardeschi, M., 1980, The Big Voit, Domus 606, s. 17

Du Plessis, C., 2001, Global perspectives: Learning from otherside , Architectural Design, 71, s:38-46

Ecohard, M., 1955, Habitat Musulman Au Maroc, L'architecture D'aujourd'hui, June 1955, s. 36- 39

Edwards, B., 2001, Design challenge of sustainability, Architectural Design,71, s.20-32

Edwards, B., Du Plessis, C.,2001, Snakes in Utopia: A brief History of Sustainability, Architectural Design,71, s.8-20

Edwards, B., Sustenance For The Sustainable, Architectural Design, 69,S:40-45

Eryıldız , S., 1996, sürdürülebilirlik tartışmalarına sürdürülebilir bir giriş, Mimarlık dergisi, 269, s. 50-52

Eryıldız, D., 2003, Sürdürülebilirlik ve mimarlık Dosyasında ekolojik mimarlık, Arredamento mimarlık, Ocak 2003, s.71-75

Eryıldız, S., 1996, Ekomimarlık örnek yapı ve projeleri, Arredamento mimarlık, Ağustos 1996, s. 86-92

Finch, P., 2006, Handmade school in Rudrapur, İndia, Architectural review, 1318, december 2006, s.40-44

Frampton, K., 1983, Prospects for a Critical Regionalism, *Perspecta*, Vol. 20. (1983), pp. 147-162.

Frampton, K., 1968, A House of Ivy Leauge values, Architectural Design July 1968, s. 305, 310

Georgiadis, S., 1994, … Die Schönen, einfachen Werte Der Arkitektur, Werk, Bauen+ wohnen, 1-2, s.64-68)

Girardet, H., 1997, sustainable cities, a contradiction in terms Architectural Design, vol:67,no:1/2,January- February , ,s:13

Hagan, S., 1997, "Urban Sustainability: Paradox or Possibility?", AA Files, 34: 78-84

Hara, H., 1971, GA: Kevin Roche, John Dinkeloo and Associate, A.D.A. Edita, Tokyo

Jarzombek, M., 1999, "Money, Molecules and Design: The Question of Sustainability's Role in Architectural Academe", Thresholds, 18, 32-38,

Khan, H., 1983, Rewal's Asian Games Housing, MIMAR 7: Architecture in Development, Sngapur, s.52-59

Khan, H., 1985, National Commercial Bank, MIMAR 16: Architecture in Development, Singapur, s. 36-42

Koçhan, A., 2003, Doğal çevreyle kurulan anlamsal bağ: Sürdürülebilir toplu konut tasarımı, Yapı dergisi,256, s. 49-51

Kultermann, U., 198, The Architects of Iraq, MIMAR 5: Architecture in Development, s. 54- 61

Kultermann, U., 1982, Arab Architects: Toward An Islamic Architecture, MIMAR 3: Architecture in Development, s. 74- 77

Kultermann, U., 1982, The Architects of Egypt, MIMAR 4: Architecture in Development, s. 56- 61

Kultermann, U., 1983, Contemporary Arab Architecture, The Architects of Morocco, MIMAR 7: Architecture in Development, s.60-66

Kultermann, U., 1983, The Architects of Algeria, Tunisia and Libya, MIMAR 9: Architecture in Development, s. 59- 65

Kultermann, U., 1983, The Architects of Morocco, MIMAR 7: Architecture in Development, s. 60- 67

Kultermann, U., 1984, The Architects of the Gulf States, MIMAR 14: Architecture in Development, s. 50- 57

Kultermann, U., 1985, The Architects in Saudi Arabia, MIMAR 16: Architecture in Development, s. 42-53

Madge, P., 1997, "Ecological Design: A New Critique", Design Issues, 13, 44-54.

Margolin, V., 1998, Design for a Sustainable World, Design Issues, Volume 12 Number 2, s:83-94

Noweh, S., 1983, The El-Miniawy Architects in Algeria, MIMAR 8: Architecture in Developmen, Singapur

Onyefulu, D., 1988, Daki, Architectural Review, 1095,s.92-93

Orhan, A., Yerel Yerleşimler, Evrensel Yaklaşımlar: Taos Pueblo ve Ksar Yerleşimleri, Ege mimarlık, 2003, sayı 48, s.30-35

Özer, Y., Özer, O., Kutlutan, R., 2009, Çöl Kentlerinde Çevre Koşullarının Doğru Değerlendirilmesiyle Oluşturulan Mimari Çözümlere Bir Örnek: Rüzgar Bacası, Mimarist, sayı:32, Yaz 2009, s.28- 36

Özgen, S., 2005, Diebedo Francis Kere ile şöyleşi notları, Okullar okul inşa eder. Yapı mimarlık dergisi, 283, Haziran 2005, s.62-67

Pallasma, J., Tradition Moderntiy the feasibliıty of regional Architecture in post modern society, Architectural review, no.1095, May 1998, s.27-34

Parent, C., 1975, Taller De Arquitectura, L'architecture D'aujourd'hui, 1975/12, s. 120

Phillips, C., 1999, Sustainable Place: a place of Sustainable Development, AA files, 39, s. 77-79

Rahm, P., 2007, Form and function Follow Climate, AA files, 56, 4-10

Randall, J., 1985, Sief Palace Area Buildings, MIMAR 16: Architecture in Development, s.28- 35

Richards, J., 1997, Jorge Wilhelm, Desiring global Change form, Architectural Design, 67, s. 14-19

Sağdıç, B., 1991, Gelenekten Geleceğe Türk Evi, Mimarlık ve dekorasyon Dergisi, 1991 Ekim Kasım, s. 43

Schmal, P., 2008, Architecture in Germany: The present is green, Architecture and urbanism, 459, s.12-20

Shanti, J., 1986, Geoffrey Bawa of Sri Lanka, MIMAR 19: Architecture in Development, Singapur, s. 45, 65

Shim, B., 2007, Aga Khan Award for Architecture: Crossing Borders, Architecture And Urbanism, 2007/12 447,

Sinclair, C., Shine, D., 2008, Architecture For Humanity, Open Architecture network, Architecture and Urbanism, 08:02, 449,

Slessor, C., 2002, "The Quest for Ecological Propriety", Architectural Review, 211 (1259), 32-33.

Slessor, C., 2006, "The climate of change", Architectural Review, August 2006, s.33

Sobek, W., 2008, Building- with sustainability in mind,Profile 6

Steele, J., 1991. Recent Work by Rasem Badran, MIMAR 41: Architecture in Development. , s.42-50

Taylor, B., 1985, Qatar Univesity, Mimar Architecture in Development, 16, April – June, s.20-27

Tönük, S., 2003, Sürdürülebilir mimarlık bağlamında akıllı binalar, Arredamento mimarlık, Ocak 2003, s.81-86

Tümer, G., 2004, doğayla uyumlu mimarlık üzerine bir deneme, Yapı Dergisi, 268, s.44-48

Ultav, Z., Sahil, S., Hassan Fethi Mimarlığı'nda Tasarım İlkeleri Üzerine Eleştirel bir inceleme, Gazi Üniv. Müh. Mim. Fak. Der. Cilt 19, No 4, 2004, 365-374

Wahl, D., Baxter, S., 2008, Designer's Role in Facilitating sustainable solutions,Design Issues, Volume 24, number: 2 Spring, s.72-83

Yazgan, B., 2008, '. Dünya savaşı sonrası sistemci ekoloji ve 1960'lardan itibaren mimarlıkta çevre bilinçli yaklaşımlar, Mimarlık 340, s:31-38

Yeang, K., 2007, The Us Solar Decathlon 2007, Architectural design, 5, s.120-121

Zami, M., Lee, A., 2009, Use of Stabilised Earth in the Construction of Low cost Sustainable Housing in Africa- An Energy Solution in the Era of Climate change, IJAR, Volume 3 - Issue 2 -July 2009 - (51-65)

İNTERNET KAYNAKLARI

http://www.iaim.ro/evenimente_anunturi/arhitecturiada/designing_an_ecological_building (10.11.2008)

http://www.archnet.org/library/images/one-image-large.jsp?location_id=343&image_id=18321, 26 Ağustos 2009)

ÖZGEÇMİŞ

Adı - Soyadı

Nihal Besevli

Doğum Yılı- Yeri

05.07.1982- Karabük

Eğitim

2000-2005	MSGSÜ Mimarlık Bölümü	İstanbul
1993-2000	Ankara Atatürk Anadolu Lisesi	Ankara

Mesleki Calısmalar

2003- 2004 Mimari büroda stajyer olarak ceşitli konut projeleri

2005-2008 Mimari büroda cesitli konut, otel, restoran, kafe, mağaza projeleri

2007 Kahramanmaraş Kültür Parkı Ulusal Mimari Proje Yarışması

2009 Denizli Belediyesi Hizmet binası Ulusal Mimari Proje Yarışması